ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ନୁହେଁ ହୃଦୟ

ଏ.ଏସ୍. ନୀଲ୍

ଅନୁବାଦ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ

ମସ୍ତିଷ୍କ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ

ଲେଖକ :

ଏ.ଏସ୍. ନୀଲ୍

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ :

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ

ମୂଳ ଲେଖା : ଏ.ଏସ୍.ନୀଲ୍
ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତର : ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶନ : ମହାଶିବରାତ୍ରି, ୧୯୯୯

ପ୍ରଚ୍ଛଦ : ରମେଶ ଗୁମାନସିଂହ
ଲିପି ସଂଯୋଜନା : ଲୋକନାଥ ପଣ୍ଡା

ପ୍ରକାଶନ : **ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ,**
ଏ-୧୨, ଏଚ୍.ବି.କଲୋନୀ,
ବରମୁଣ୍ଡା, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧ ୦୦୩
ମୁଦ୍ରଣ : ଶୋଭନ୍, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ : ଟ.୫୦/-(ପଚାଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

Bidyalayare Mastiska Nuhen,Hrudaya

Author : **A. S. Neill**
Oriya Translation : **Cittaranjan Das**

First published in Oriya : MahaShivaratri 1999

Cover design : Ramesh Gumansingh
Laser typeset : Lokanath Panda

Published by : Sikshasandhan, A-12, H.B.Colony,
Baramunda, Bhubaneswar-751003

Printed at : Shovan, AcharyaVihar,
Bhubaneswar

Price : Rs. 50/-

ଓଡ଼ିଶା

-୧୯୫୨ କି ୧୯୫୩ ମସିହାରେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ବିଭାଗ ତରଫରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏ.ଏସ୍.ନୀଲ୍‌ଙ୍କର ଏକ ବକ୍ତୃତାର ଆୟୋଜନ କରା ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲ୍ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ । ଭାଷଣ ପରେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଶିକ୍ଷାଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ସେହି ହେଉଛି ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପରିଚୟ । ତା'ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଯେତେ ବହି ପାଇଛି, ପଢ଼ିଛି । ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି ।

ଥରେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନୀଲ୍‌ଙ୍କର Hearts not Heads in the School ପୁସ୍ତକଟିର ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ସିଧା ଅନୁବାଦ କରି ଶୁଣାଇଥିଲି । ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିବା ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଜ ନିଜର ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ଲିଖିତ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ବହିଟି ୧୯୪୪ ମସିହାର ଲେଖା, ତଥାପି, ଭାରତବର୍ଷରେ ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ମୁଖରେ ବିକଳ୍ପଟିଏ ଧରି ରଖି ଆପଣାର ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ନା କିଛି କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ନୀଲ୍ ଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ବହୁତ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି । ଶିକ୍ଷାରେ ବାଟଟିଏ ଖୋଜୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସିଏ ଉତ୍ଥାପନ କରିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆହ୍ୱାନ ହୋଇ ରହିଛି ।

ତତ୍‌କାଳୀନ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଇଉରୋପର ବିବିଧ ଘଟଣାବଳୀକୁ ନେଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁବାଦରେ ପ୍ରାୟ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇଛି । ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଓ ସମଗ୍ରତଃ ଶିକ୍ଷା-ଆଲୋଚନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂପୃକ୍ତ ପରିସରମାନେ ଇତିମଧ୍ୟରେ କେତେ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଗଲେଣି । ତଥାପି, ଯେଉଁସବୁ ସମାଜ ବା ଦେଶରେ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥମାନେ ଶିକ୍ଷାର ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜଗୁଡ଼ିକୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ନଶୁଣିଲା ପରି ହେଉଛନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ନିଲ୍‌ଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଆଚମ୍ବିତ କରି ପକାଇବ । ଭାରି ଉଗ୍ର ମନେ ହେବ । ନୀଲ୍ ଭୟମୁକ୍ତିକୁ ଯାବତୀୟ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାର ସର୍ବମୂଳ କଥା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଭାରତବର୍ଷରେ ନବନିର୍ମାଣର ପଥରେ ଆମକୁ ସତେଅବା ବହୁ ଭୟ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି ଓ ଆମ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବହୁ ଜଡ଼ତାର କାରଣ ହୋଇଛି । ଆମେ ରାଜୀ ଥିଲେ ନୀଲ୍‌ଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଯିବ, ଏବଂ ତା'ପରେ ସିଏ ଆମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପରି ମନେ ହେବେ । ଏହି ଅନୁବାଦଟି ତାହାହିଁ କରୁ ।

- ଅନୁବାଦକ

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ		ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା
ଭୂମିକା		୧
ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ	୧୦
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭବିଷ୍ୟତ	୩୩
ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଅଧ୍ୟୟନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା	୫୩
ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ	- ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କଣ ରହିବ ?	୬୭
ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଶିକ୍ଷା	୯୧
ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଯୌନଜୀବନ ଓ ଆଗାମୀ କାଳର ବିଦ୍ୟାଳୟ	୯୭
ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଯୋଜନା	୧୦୯
ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା	୧୧୭
ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର କେତୋଟି ବିପଦାଞ୍ଚଳ	୧୨୮
ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ	- ଶକ୍ତିହୀନ ତାରୁଣ୍ୟ	୧୪୪
ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	- ରୁଷିଆରୁ ସହଶିକ୍ଷା ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା	୧୫୨
ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	- ମସ୍ତିଷ୍କ ନା ହୃଦୟ ?	୧୫୭
ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ	- "ଶ୍ରୀମତୀ ଲିନ୍‌ସ୍"	୧୬୮

ଓଡ଼ିଶା

ଭୂମିକା

୧୯୪୪ ମସିହାର ଶରତ୍ କାଳରେ ଆଜି ମୁଁ ପୁସ୍ତକଟି ପାଇଁ ଏହି ଭୂମିକାଟି ଲେଖୁଛି । ଏବେ ତ ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ କଥାମାନ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ହିଁ ବାହାରିଲାଣି । ଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ଗୋଷ୍ଠୀ ସମସ୍ତେ ନାନା ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଆମ ପିଲାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ କେତେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ମୋର ବିଗତ ଚାଳିଶି ବର୍ଷର ଅନୁଭୂତି ରହିଛି । ତାହାରି ବଳରେ ମୁଁ ଏଠାରେ କେତୋଟି କଥା ଉତ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ଯାହାକି ସାଧାରଣତଃ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯୋଜନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିନଥାଏ । କାରଣ, ସେମାନେ ସଂଗଠନ ଓ ଅଟ୍ଟାଳିକାଗୁଡ଼ିକର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଯାହାକିଛି ଚିନ୍ତା କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ କେବଳ ମାମୁଲି ଭାବରେ ହିଁ ହୁଏତ କିଞ୍ଚିତ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ଆଗାମୀ କାଲିଟି ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଥାଉ ଓ ସେଇଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ ବିଚାରରେ ବହୁତ ବାଧା ସବୁବେଳେ ରହିଥାଏ । ଯଦି ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଆମେ ଏକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜର ସେହି ପୁରାତନ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ପୁଣି ଲେଉଟି ଆସିବା ଏବଂ କେବଳ ରାସ୍ତା ଉପରେ ହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟୁଥିବା ଆମର ଦୁଇଟି ପ୍ରାନ୍ତ ଠିକ୍ ଆଜିଭଳି ମହଜୁଦ୍ ରହିଥିବେ, ତେବେ ଆମର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଆଜିପରି ଏକ୍ ବିଭାଜିତ ବ୍ୟାପାର ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ;- ଅର୍ଥାତ୍, ଗରିବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସ୍କୁଲ ଓ ଧନୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସ୍କୁଲ ରହିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସମାଜରେ ରହିଥିବା ଶ୍ରେଣୀବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଜାୟ ରଖି ନାନାବିଧ ସାଲିଶ୍ କରି ଆମକୁ ତାହାରି ସୀମାଭିତରେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଯୋଜନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବ୍ରିଟେନ୍ କାଳେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ଆମର ଶାସନବର୍ଗ ଯଦି ଫାସିଷ୍ଟ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ହେବାକୁ ମନ କରିବେ ଏବଂ ଯଦି

ସେଥିରୁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀସଂଗ୍ରାମ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ ଯୋଜନାଟିର ଗୋଡ଼ରେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ସକାଶେ ପଥର ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଯିବ । ନୂତନ ସମାଜଟିର ରୂପ ପ୍ରକୃତରେ କଣ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆମେ ଏବଠାରୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନୁମାନ କରି ନପାରୁଥିଲେ ମଧ ଆମକୁ ତଥାପି କିଛି ଯୋଜନା ଓ କ୍ରିୟାନ୍ୱୟନ ଅବଶ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯାହାକି ପୂର୍ବର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ତୁଳନାରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଜୀବନରେ ଏକ ଅଧିକ ଭଲ ସମ୍ଭାବନା ଆଣି ଦେଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ଆମର ସବୁକିଛି ଯୋଜନାରେ ଆମକୁ ଆଶାବାଦୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଆମେ ପ୍ରଶସ୍ତମନା ହେବା, ବଡ଼ ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକୁ କରି ପାରୁଥିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାରେ ରହିଥିବା ଗଭୀର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ପାରିବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଆମର ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଆଦୌ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ମଧରେ କିଳି ରଖିବା ନାହିଁ । ସ୍କୁଲରେ ପଢା ହେଉଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଅନେକ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ତା' ମସ୍ତିଷ ଠାରୁ ତା' ଆବେଗଜଗତର ଯେ ଅଧିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି, ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଅଚେତନ ତଥା ଅବଚେତନ ଯେ ତା'ର ଚେତନ ଠାରୁ ଅନନ୍ତ ପରିମାଣରେ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଯୋଜନା ଶିକ୍ଷାରେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ମୂଳଦୁଆ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ସଂପ୍ରତି କରା ଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାଯୋଜନା ଶିକ୍ଷାର ଗଭୀରତର ଦିଗଟିକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଚାଲି ଯିବାପାଇଁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ତାହା କିପରି ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରୁ ଅଧାପକ ଓ ମେକାନିକ୍‌ମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବାରେ ସଫଳ ହେବ, କେବଳ ସେହି କଥାଟିକୁ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କିପରି ଅଧିକ ସୁଖୀ, ଅଧିକ ନିଷ୍ଠାଯୁକ୍ତ, ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ଓ କମ୍ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ତିଆରି କରି ପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ତାହା କୌଣସି ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଏନାହିଁ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଧାରଣ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମର୍ଥ ଓ ବଳହୀନ ମଧ ହୋଇପାରେ: ଅନେକ କୌଶଳରେ ପାରଙ୍ଗମ ଜଣେ ମେକାନିକ୍ ହୁଏତ ଅନ୍ୟକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବାରେ ଏକ ଆସୁରିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁ ଥାଇପାରେ; ଏବଂ, ଖାଲି ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆମର ଯୋଜନା ଯଦି ଭାରସାମ୍ୟଯୁକ୍ତ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାଏ, ତେବେ ସେହି ଶିକ୍ଷା କେବଳ କେତେଟା ମସ୍ତିଷ ତିଆରି କରିବାରେ ନିଜକୁ ସଂପୃକ୍ତ କରି ରଖିଥିବ ସିନା, ହୃଦୟ ଗଢିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋଟେ କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମସ୍ତିଷ୍କସମ୍ପତ୍ତିର କଳ୍ପନାଟି ଏବେ ଯେପରି ଲୋକପ୍ରିୟତା ଲାଭ କରିଛି, ବସ୍ତୁତଃ ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ଭୁଲ୍ ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ସୂଚିତ କରାଇ ଦେଉଛି । ସେହି ଅନୁମାନଟି ଭିତରେ କେବଳ ବୁଦ୍ଧିକୁ ସକ୍ରିୟ କରିବାର କଥା ରହିଛି, ମସ୍ତିଷ୍କ ଦେଇ ଚିନ୍ତା କରିବା ଓ ଜାଣିବାର କଥା ଅଛି ଏବଂ, ଆବେଗ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ପୂରା କାଟିଦେବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । କେତୋଟି ଆବେଗର ଉତ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖାମଖିଆଲୀ ଭାବରେ ଦିଆଯାଉଛି । କେତେ ଦିନ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରେଡ଼ିଓ ସଂସ୍ଥାକୁ ଲେଖିଥିଲି ଯେ ସେମାନେ ମସ୍ତିଷ୍କକ୍ଷେତ୍ର ସହିତ ଆବେଗକ୍ଷେତ୍ର ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଅବସରଟିଏ ରଖନ୍ତୁ; ସେମାନେ ମାକ୍ସ ମିଲର୍, ଲେସ୍‌ଲି ହେନ୍‌ସନ୍ ଓ ଜର୍ଜ୍ ରୋବେଙ୍କୁ ସ୍ଥାୟୀ ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ରଖି ମଣ୍ଡଳୀଟିଏ ଗଢନ୍ତୁ, ଯେଉଁମାନେ କି "ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁକି ଜଣେ ନୀତିବାଦୀ ହେଲା ?" ସେହି ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କରି ଉତ୍ତର ଦେବେ । ମାକ୍ସ ମିଲର୍ ଯାହା କହିବେ, ତାହା କଦାପି କମ୍ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ହେବ ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ରେଡ଼ିଓ ପକ୍ଷରୁ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ବଛା ଯାଉଛି, ତାହା ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନୀରସ ହେବାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ତାହା ପଛରେ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଭୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ଏପରିକି, ସଂସ୍ଥାଗତ କଟକଣାକୁ କାଟି ପଚରା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୟ ହେତୁ ଭାରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । "ଲୋକେ କାହିଁକି ଋଣ ପକାନ୍ତି"- ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଲାବେଳେ ଠିକ୍ ତାହା ହିଁ ଘଟିଥିଲା । ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ, ଏହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ କରାଯାଇଥିବା ସମୟରେ, ସଂସ୍ଥା ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବିବାକ୍ ବୁଝି ପାରିନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କର ମନେ ହେଲା । ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ତୁଚ୍ଛା ପିଲାଳିଆ ବୋଲି କୁହା ନଗଲେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅପକ୍ୱ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଉତ୍ତର ଦେବାର ନିଜ ସଂସ୍ଥାଟିର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ପ୍ରଶ୍ନର ଆରମ୍ଭରେ "କାହିଁକି" ଶବ୍ଦଟି ରହିଥିଲା...ବିଲେଇ କାହିଁକି ଅନ୍ଧାରରେ ଦେଖିପାରେ, ଡ଼ିମ୍ବ ଦେଇସାରିବା ପରେ ମାଇକୁକୁଡ଼ା କାହିଁକି କ-କ୍କ-କ ଶବ୍ଦ କରେ, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏସବୁ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଚଳିବ,- ମାତ୍ର ବ୍ରିଟିଶ୍ ରେଡ଼ିଓ ସଂସ୍ଥାର ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଏହାଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରର ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ରେଡ଼ିଓ ସଂସ୍ଥା ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସାରଣର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରଖିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଖାଲି ଶବ୍ଦ,ଶବ୍ଦ ଆଉ ଶବ୍ଦ । ଖାଲି ଶୁଣ, ଶୁଣ, ଶୁଣ । ତଥ୍ୟଟିକୁ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦିଅ । ଏ କଥା ସତ ଯେ, ଇତିହାସ ପାଠର ଏକ

ଓଡ଼ିଶା ପାଠାଗାର

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗଚାଳନାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରି ସହଜରେ ଆଦୌ ସେତେ ନାଟକୀୟ ଓ ସରସ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ରେଡ଼ିଓରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ଅଧିକ କଥା ରହିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଧ ହେବ । ଯୋଉ ପାଠପ୍ରଦାନରେ ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ହିଁ କୁହାଯାଏ, ସେଥିରେ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁଠାରୁ କମ୍ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ନିଜେ ସ୍କୁଲ-ରେଡ଼ିଓର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ କେବଳ ନାଟକ, ସଂଗୀତ ଏବଂ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗଚାଳନା ହିଁ ରଖିଥାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶତଃ ଏହି ଜାଣିବା ପ୍ରସଙ୍ଗଟାକୁ ହିଁ ଆମେ ଅତ୍ୟଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ପକାଉଛୁ । କାଚ କିପରି ତିଆରି ହୁଏ, ଆମ ଭିତରୁ ସେକଥା କେତେଜଣ ଜାଣିଛନ୍ତି ? ବା, ଚିନି, ରଙ୍ଗ ଓ ରେଡ଼ିଓ ଭଲ୍‌ଭ୍ ସବୁ କିପରି ତିଆରି ହୁଏ ? ମୁଁ ମୋ ନିଜ କୋଠରୀର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ଜାଣିପାରୁଛି ଯେ, ଏଠାରେ ବହୁତ ଏପରି ଜିନିଷ ରହିଛି, ଯାହାସବୁ କିପରି ତିଆରି ହୋଇଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ହଲ୍ଭେ କାଠଗୋଡ଼କୁ ଆଉ ହଳକ ଭିତରେ କିପରି ପୂରାଇ ଆଣ୍ଟକରି ରଖାଯାଏ, ଥରେ କୁଶଳୀ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏଜଣ ଇଂଜିନିଅର୍‌ଙ୍କୁ ମୁଁ ତାହା ପଚାରିଥିଲି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେବଳ ଜଣେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ତାହା ଜାଣିଥିଲେ । ଯଦି ବ୍ରିଟିଶ୍ ରେଡ଼ିଓର ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତେବେ ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚଳମାନ ତଥ୍ୟକୋଷରେ ପରିଣତ କରିବା ହିଁ ଏବେ ତାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।(ଏକ ତଥ୍ୟକୋଷରେ ବା ବିଶ୍ୱକୋଷର ସହସମ୍ପାଦନାରେ ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନର ଦୁଇ ବର୍ଷ ସମୟ ଦେଇଛି ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି ଯେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯାହାସବୁ ପଢିଥିଲି ବା ଲେଖିଥିଲି, ସେସବୁ ମୋର ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ସ୍ମରଣ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ମୋତେ ବି ନିଜେ କେତୋଟି ଲେଖା ଲେଖିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।)

ତେଣୁ, ଆମ ଯୋଜନା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆପତ୍ତି କରି କହିବି ଯେ, ତଥ୍ୟଜ୍ଞାନର ସ୍ଥାନ ସବୁବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ରହିବା ଉଚିତ । ଦୂରଦର୍ଶନର ଆଗମନ ଫଳରେ ତଥ୍ୟଜ୍ଞାନର ବିଧାନଟି ଭାଙ୍ଗିଯିବାରେ ନିଶ୍ଚୟ ସହାୟତା ମିଳିବ । ଭବିଷ୍ୟତର ଏକ ସ୍କୁଲର ଚିତ୍ର ଭିତରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ ସେଥିରେ ରାଣୀ ଏଲିଜାବେଥ୍‌ଙ୍କର ବୈଦେଶିକ ନୀତି ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଶୁଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କୋଣସି ଐତିହାସିକ ନାଟକକୁ ଦେଖିବା ଓ ଶୁଣିବା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଥିବ; ଅଥବା, ଆହୁରି ଅଧିକ ଭଲ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ କାନାଡ଼ାରେ ଫସଲ ଅମଳ ହେଉଥିବା ଏକ ଛବିକୁ ଦେଖିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପିଲାମାନେ ୱାଲ୍ଟ୍ ଡ଼ିସ୍‌ନେଙ୍କର ଏକ

... ...

ଫିଲ୍ମ୍ ହିଁ ଦେଖୁଥିବେ । ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ମାନବିକ, କୌତୁକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଯାହା କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଲଦି ଦେବାଲାଗି କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ, ଧର୍ମ ପରି ଆମର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ହଟାଇ ଦେବାକୁ ସତେଅବା ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି । ନିରର୍ଥକ ତଥ୍ୟପ୍ରଦାନ ଉପରେ ଜୋର୍ ନଦେବା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଉନ୍ନତିବିଧାନ ହିଁ କାମନା କରିଥାଏ । ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ସେହି ଭୟଙ୍କର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଜୀବନର ମାନବିକ ଦିଗଟି ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଭୟଟାକୁ ହିଁ ପ୍ରକଟ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେଦିନ ରାତିରେ ପିଲାଙ୍କର ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଅଭିନୟ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ମୁଁ ତେର ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଓ ସେହି ବୟସର ଜଣେ ପୁଅକୁ କହିଥିଲି: "ମନେକର ତୁମେ ହେଉଛ ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଓ ତୁମର ଦାନ୍ତ ଭାରି ବିନ୍ଧୁଛି; ତୁମେ ଜଣେ ଦାନ୍ତଡାକ୍ତରଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରିଛ ମାତ୍ର ରାସ୍ତାରେ ବ୍ଲାକ୍ ଆଉଟ୍ ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ ଭୁଲ୍ ଜାଗାରେ ଗୋଟିଏ ଘର ଭିତରେ ଯାଇ ପଶି ଯାଉଛ । ସେହି ଘରଟି ହେଉଛି ମୃତସଂସ୍କାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋକାନ । " ପିଲା ଦୁହିଁଙ୍କର କଥୋପକଥନ ଏତେବେଶୀ ବଢ଼ିଆ ହେଲା ଯେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କୌଣସି ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଇବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି; ମାତ୍ର ପରେ ଭାବିଲି ଯେ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ଟିକିଏ ବେଶୀ ହାଲୁକା ହୋଇଗଲା ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଆପତ୍ତି କରିବେ । କଥୋପକଥନଟି ନିମ୍ନପ୍ରକାରେ ଥିଲା :

"ଭାରି କଷ୍ଟ ଆଜ୍ଞା, ଭାରି କଷ୍ଟ ହେଉଛି । ମୋ' ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯାଉଛି ।"
"ହଁ, ମହାଶୟା, ଏହିସବୁ ଘଟଣାକୁ ଆଦୌ ସହ୍ୟ କରି ହୁଏନାହିଁ ।"
"ମୁଁ ଭାବୁଛି, ସେଇଟା କ୍ଷୟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି ।"
"ଆଚ୍ଛା ! ବଡ଼, ମୁସ୍କିଲ୍ କଥା ତ ! କେତେ ଦିନ ହେଲାଣି ?"
"ପ୍ରାୟ ମାସେ ।"
"କିନ୍ତୁ ଆଉ ମୋଟେ ଅଧିକ ସମୟ ରଖି ହେବନାହିଁ ।"
"ମାତ୍ର ମୁଁ ତାକୁ ମୋଟେ କାଢ଼ି ବାହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ ।"
"ଆଦୌ କାଳବିଳମ୍ବ ନକରି ସେଇଟିକୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆପଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବିଷୟରେ କିଛିହେଲେ କରିନାହାନ୍ତି ?"
"ମୁଁ ତା' ଭିତରେ ତୁଳା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଛି ।"
"ଅସମ୍ଭବ, ଅସମ୍ଭବ ! ଆପଣ ତା' ଭିତରେ ତୁଳା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ?

ଆପଣ -''

''ତେବେ, ଆପଣ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ମୁଁ ତୁଳାକୁ ବାହାର କରିଦେବି ?''

''ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ !''

''ତେବେ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍ ଲଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ?''

''ହଁ, ପ୍ଲେଟ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।''

''ତେବେ ଆପଣ ମୋତେ ସୁନାର ପ୍ଲେଟ୍‌ଟିଏ ଦେବେ ଓ ମୁଁ ତୁଳାକୁ ବାହାର କରିଦେବି ।''

''ଅସମ୍ଭବ, ଆଜ୍ଞା, ଆମେ ତ ସବୁବେଳେ ପିତଳ ପ୍ଲେଟ୍ ହିଁ ଦେଉ ।''

''ମାତ୍ର ପିତଳ ଦେଲେ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗର କଳଙ୍କି ଲାଗିଯିବ ।''

''ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା,- ତାକୁ ତ କେହି ଦେଖିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେଥିରେ କ୍ଷତି କ'ଣ ?''

ପାଠକେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକମତ ହେବେ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଏହି କଥୋପକଥନଟି ସେମାନଙ୍କ ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ହୋଇଛି । ତଥାପି ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ତାହାକୁ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧୀ ପତ୍ରିକାକୁ ନପଠାଇ ମୁଁ ଠିକ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିଛି । ମାତ୍ର, ଯଦି ଜୀବନର କୌତୁକମୟ ବିଭବଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ରଖିବାଭଳି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକୃତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ବ୍ୟାପକ ହୁଏ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ହିଁ ଏହିଭଳି ରଚନାଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକୁ ଛପାଇବା ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ଆଗ୍ରହୀ ହେବେ । ...ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ଅଧା ସଂଖ୍ୟାର ପାଠକ ପତ୍ରିକା ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ସବାଆଗ ସେହି ପୃଷ୍ଠାଟିକୁ ପଢିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଅନ୍ତେ । ଏବେ ତ ମାନବିକତା ନାମକ ଦିଗଟିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାଲାଗି ଯେକୌଣସି ଶିକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧୀ ପତ୍ରିକା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଇସ୍କୁଲପିଲା ଲେଖିଥିବା ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଯାଡୁସାଡୁ କଥା ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସମ୍ଭବତଃ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ହିଁ ଫାନ୍ଦି କରି ଲେଖାଯାଇଛି ।

ଧର୍ମର ବ୍ୟାପାରରେ ଶଇତାନ ହିଁ ସତେଅବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ସଙ୍ଗୀତସ୍ୱର ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କବଳରେ ନେଇ ରଖିଥାଏ ଏବଂ ଏତେଟିକିଏ କୌଣସି ଅବସରରେ ମଧ୍ୟ ଗୀର୍ଜାଘର ଭିତରେ କାହାକୁ ହସ ମାଡ଼ିଲେ ଯାହା ପରିଣାମ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଏ ଯେ, ସେହି ସ୍ଥାନର ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ହାଲୁକା କିମ୍ବା କୌତୁକଉଦ୍ଦୀପକ କଥା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଅବକାଶ ରଖାଯାଇ ନଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାଟିକୁ ପାଳନ କରାଯାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ପିଲାମାନେ ମନ

ଚାହୁଁଥିବା ଉତ୍ତମ ସଙ୍ଗୀତସ୍ୱର ଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ସିନେମା ଦେଖନ୍ତି, କୌତୁକଚିତ୍ରର ପତ୍ରିକାମାନ ପଢନ୍ତି ଅଥବା ଖେଳପଡ଼ିଆର ଘୋ' ଘା' ଭିତରେ ସାମିଲ ହେବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ଆମେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଠନ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ହଜାର ହଜାର ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ବାଜି ମରାମରିର ସମ୍ବାଦ ଏବଂ ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ଖେଳରେ କିଏ ହାରିଲା ବା ଜିତିଲା, କେବଳ ସେହିସବୁ ବିଷୟ ପାଠ କରିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି । ଏପରି ହେବାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଆବେଗମୟ ଦିଗଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାଲାଗି ଆଦୌ କିଛି କରାଯାଇ ନଥିଲା । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢତା ସହିତ କହିବି ଯେ, ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଗଣିତ ବା ସେହିପରି ଆଉ ଯାବତ ବିଷୟ ଉପରେ ଯେତିକି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି, କୌତୁକ ଓ ବିନୋଦନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ । କେଡ଼େ ବିଚିତ୍ର କଥା ଯେ, ବିନୋଦନ, ଯୌନାଚାର ଏବଂ ରାଜନୀତି ପରି ଯେଉଁସବୁ କଥା ମଣିଷ ସହିତ ତାର ଜୀବନସାରା ରହେ, ସ୍କୁଲର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ । ଯଦି ଜଣେ ମଣିଷର ହାରାହାରି ଆୟୁ ମାତ୍ର ଅଠର ବର୍ଷ ହୋଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ଜଣେ ବାଳକ ତାର ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାରେ "ମୋ'ର କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ଯେ ମୁଁ ଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା ବର୍ଷପଞ୍ଜିଟିକୁ ମୋଟେ ଭୁଲି ଯାଇନାହିଁ" ବୋଲି କହି ପାରୁଥାନ୍ତା, ହୁଏତ ତେବେ ଯାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଳୁଥିବା ଆମର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଠିକ୍ ବା ଉଚିତ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା । ଆମ ଶିକ୍ଷାକାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ପୁସ୍ତକରେ ଅଠରରୁ ସତୁରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି କୁହାଯାଇ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ଜଣେ ବାଳକ ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସେ, ସିଏ ସେହି ଦିନଠାରୁ ହିଁ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ ଏବଂ ଆଗର ପ୍ରଥମ ଜୀବନଟି ସହିତ ଏଇଟିର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ଆମର ଯାବତୀୟ ଯୋଜନାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ, ଯେପରିକି ସ୍କୁଲ-ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍କୁଲକାଳୀନ ଜୀବନଠାରୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୟସ ଆଦୌ ରହିବନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ, ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବା ସମୟରେ ଯଦି କିଛି ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡୁଥାଏ, ତେବେ ତାହାକୁ ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବହିର୍ଭୂତ କରି ରଖା ଯାଇଥିବ । ସେହି ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅଧିକାଂଶ ପିଲାଙ୍କର ପାଠ୍ୟବିଷୟରୁ ଦ୍ୱିଘାତ ସମୀକରଣ ଓ ସମଉତ୍ତାପୀ ରେଖାର ଅଧ୍ୟୟନକୁ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଯେହେତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସିନେମା ଦେଖିବାରେ ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ବହୁତ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେବ, ମୁଁ ସେହି କାରଣରୁ ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି । ମାତ୍ର, ଏହି

କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯେ କେବଳ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାଦାୟକ ଫିଲ୍ମ୍‌ସବୁ ରହିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଯଦି ଆମର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଫିଲ୍ମ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତା, ତେବେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଭିତରେ ହିଁ ଚଳଚିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ତର ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରନ୍ତା । ବସ୍ତୁତଃ, ଆମ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏପରି ଏକ ସମାଲୋଚନା ଅବଶ୍ୟ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭକରି ଯେଉଁମାନେ ବାହାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସାଂସ୍କୃତିକ ମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ରହିଥାଏ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗଗତ ଜୀବନର ସନ୍ତୋଷବିଧାନ ନିମନ୍ତେ ସ୍କୁଲରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କରାଯାଏନାହିଁ । ଆମ ପ୍ରାଥମିକ, ମାଧ୍ୟମିକ, ଘରୋଇ ବା ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷାସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବାହାରିଥିବା ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀମାନେ ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ଖେଳ ଦେଖି, କୁକୁର ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଦଉଡ଼ରେ ବାଜି ମରାମରି ହୋଇ, ଅତି ଶସ୍ତା ଚଳଚିତ୍ର କିମ୍ବା ଥିଏଟରମାନ ଦେଖି, ଛବି ଥିବା ପତ୍ରିକା, ଶସ୍ତା ମଉଜିଆ ସଂଗୀତ ଏବଂ ନିତାନ୍ତ ଭାବପ୍ରବଣ କଳାକୃତିମାନ ଦେଖି ଟିକିଏ ଖୁସୀ ଓ ହାଲୁକା ଅନୁଭବ କରିବେ ବୋଲି ଧାଇଁଥାନ୍ତି, ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏକଥା ଦେଖି କଦାପି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଭବ କରିବନାହିଁ । ହଁ, ଏସବୁ ସାନ ପିଲା ବା କିଶୋର ବୟସର ଛୁଆଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସିନା ହେବ, କିନ୍ତୁ ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏବଂ, ଆମ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତନର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ତାଲୀମ କରାହୁଏ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ଜନସମୂହ ଏକାନ୍ତ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଭୋଜନସ୍ଥାନ, ରେଳଗାଡ଼ୀ ଓ ବସ୍‌ମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସହିତ କଥା ହୋଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୋଡ଼ିଏ ଜଣରେ ସମ୍ଭବତଃ ଜଣକର କିଛି ରାଜନୀତିକ ଚେତନା ରହିଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି । ଅନ୍ୟମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ କେବଳ ସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଗୌଣ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି..ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଛୁଟୀ ମିଳୁନାହିଁ, ଅମୁକ ବା ସମୁକ ଛାଉଣିରେ ଖାଇବା ଯେପରି ହେବା କଥା ମୋଟେ ହେଉନାହିଁ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଅବଶ୍ୟ ଆଶାନ୍ୱିତ ହେବାର ଏକ କାରଣ ରହିଛି ଯେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ନିତାନ୍ତ ବର୍ବର ସ୍ତରର କୌଣସି ଘୃଣା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନାହିଁ । ଲୋକେ ଏକଥା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଛି ଯେ ହିଟ୍‌ଲର ହେଉଛି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ବିଚାରର ସନ୍ତକ ଏବଂ ସେହି ବିଚାରଟିକୁ ହିଁ ସଂହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସାଧାରଣ ସଂସ୍କୃତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଶିକ୍ଷା ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଛି ଏବଂ ଅଧିକନ୍ତୁ, ମୁଁ ବହୁ କର୍ମସଂସ୍ଥାନର ମ୍ୟାନେଜରମାନଙ୍କୁ ଏପରି କରୁଥିବାର ଶୁଣିଛି ଯେ, ଯୁଦ୍ଧକୁ ଚାଲୁ ରଖିବା ସକାଶେ ଆବଶ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାରେ ଆମ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ସଫଳ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଯନ୍ତ୍ର-ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥକୁ ବୁଝି

ପାରିବା ଭଳି ଶିକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇନଥିଲା । ଏହି ସମାଲୋଚନାର ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି ବେଶୀ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, କାରଣ ପ୍ରବୀଣ ଯୁଦ୍ଧଖୋର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବା ଆଦୌ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଯାହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଶାନ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ ଏବଂ, ଯଦି ମ୍ୟାନେଜର୍ ମାନଙ୍କର କଥା ଠିକ୍ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଯନ୍ତ୍ରରେ କାମ କରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ହଜାର ହଜାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରେ ପଢିଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍କୁଲ ବସ୍ତୁତଃ ବୃଥା ହୋଇଯାଏ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସ୍କୁଲରେ ମିଳୁଥିବା ଶିକ୍ଷା ପିଲାକୁ କାମ କିମ୍ବା ଅବସର ନିମନ୍ତେ ଆଦୌ ତିଆରି କରି ପାରୁନାହିଁ; ଏହାର ଯାବତୀୟ ବୌଦ୍ଧିକତା ରବିବାରର ଖବରକାଗଜ ପଢିବାରେ ହିଁ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବହେଳା ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ କେବଳ କୁକୁରମାନଙ୍କ ପରି ଗୁଳାରେ ହିଁ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ତେଣୁ, ଆମ ଯୋଜନାକୁ ସ୍କୁଲପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ଓ ସମୟନିର୍ଘଣ୍ଟ ବିଷୟରେ ସବୁକିଛିକୁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ବୃହତ୍ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ପଚାରି ପାରୁଥିବ: ଆମେ କ'ଣ କରିପାରିଲେ ଲୋକମାନେ ଅଧିକ ଖୁସୀ ହେବେ, କର୍ମରେ ଦକ୍ଷତର ହେବେ, ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ରରେ ଅଧିକ ଭାରସାମ୍ୟ ରହିବ ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନର ଆବେଗକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଅଧିକ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିବେ ? ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ଆମ ଯୋଜନାର ଭିତ୍ତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ ନକରିବା ଯାଏ ଆମେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରଟିକୁ ମୋଟେ ପାଇବାନାହିଁ । କିଛି ଟିପ୍ପଣୀ ସମ୍ବଳିତ ଏହି ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକରେ (କାରଣ ମୋତେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଯୋଜନା ତିଆରି କରି ଆସେ ନାହିଁ) ମୁଁ ଅଧିକାଂଶତଃ ଶିଶୁର ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବା ଲାଗି ଆଶା କରୁଛି । ଅନ୍ତତଃ ଜୀବନର ଆବେଗ ଦିଗଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ତାହାକୁ ହିଁ ଜଣେ ବୟସ୍କର ଜୀବନ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ, କାରଣ ଏଥିରେ ମୁଁ ନିଜ ସ୍କୁଲଟିର କଥା ହିଁ ଆଲୋଚନା କରିଛି । ଏବଂ, ଏଥିରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଜାଣିଛୁ, ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିବା ସେହି ବିଜ୍ଞାନଟିର (ବା, ମୁଁ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ କଳା ବୋଲି କହିବି ?) ଏବ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ❑

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ

ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲକୁ ଏବେ ତେଇଶି ବର୍ଷ ହୋଇଗଲା ଏବଂ, କହିବା ଅପେକ୍ଷା କାମରେ କରି ଦେଖାଇବା ହିଁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ, ମୁଁ ଭାବୁଛି ମୁଁ ସବାଆଗ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିର ଫଳାଫଳ ବିଷୟରେ ହିଁ କିଛି ବିବରଣୀ ଦେବି, ଯେପରିକି କେହି ଯୋଜନାକାରୀ ହୁଏତ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ତାହାକୁ ପଢିପାରିବେ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଦୃଢ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇଯିବ ଯେ, ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ମୂଳଦୁଆ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସକାଶେ ସମରହିଲ୍ ମୂଳରୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲା, ମାତ୍ର ଯେକୌଣସି ପିଲାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିବାରୁ, ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉନଥିଲେ, ସମରହିଲ୍ ସେହିମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ହିଁ ଖାସ୍ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲା । ଏବଂ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ମୋ' ନିଜର ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିଥିଲା,- ମୁଁ ଅତିବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ନୂଆ ଡ଼ାଆଣୀ ହୋଇ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଭିତରକୁ ଆସିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିପରି ଏହି ନୂତନ ଓ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ମାର୍ଗଟିକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପୋଖତ ଦେବତା ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି । କେଡ଼େ ଖୁସୀରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲି ଯେ ଏହି ମନୋବିଜ୍ଞାନ ନାମକ କ୍ଷେତ୍ରଟିର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ । ଏବଂ, ସେହି ସହଜ ପ୍ରତ୍ୟୟରେ ମୁଁ କେବଳ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ, ଜନ୍ମ ସମୟରେ କୌଣସି ଆଘାତ ପାଇଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି; ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଉଚିତ ସମୟରେ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ବାହାରି ନଥିଲେ, ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଚାଲି ମଧ୍ୟ ପାରୁ ନଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲି । ଦୀର୍ଘ କାଳର ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ଭୁଲ୍ ମୋତେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲା ଯେ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ କରାଯାଇ ପାରିବ, ମାତ୍ର ଉଚିତ ସମୟରେ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ବାହାରିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସଜାଡ଼ିବାରେ ମୁଁ ଆଦୌ ସଫଳ

ହୋଇ ପାରିନଥିଲି । ବେଳେ ବେଳେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଉନ୍ନତି କରୁଥିବାର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲୁ; କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲୁ ଯେ ଏହି ଉନ୍ନତି ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ତଥାପି ସ୍ୱାଭବିକ ଅବସ୍ଥାଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି । ନାନା ସମସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କ ହେତୁ ହିଁ ଚାରିଆଡ଼େ କେତେ କ'ଣ ଜନରବ ହେଉଥିଲା; ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି: ଲଣ୍ଡନରେ ଥିବା କୌଣସି ଏକ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଏକ ବୈଠକରେ କହିଥିଲେ ଯେ, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ସେଠାରେ ସମରହିଲ୍‌ର ଚାରିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଆମର କୌଣସି ପୁରାତନ ଛାତ୍ର ବନ୍ଦୀଶାଳାକୁ ଯାଇଥିବାର ମୋତେ ମାଲୁମ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ସେହି କାହାଣୀଟି ସେହିପରି ହେଉବୋଲି କାମନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ନିଶ୍ଚୟ ପୁଲକ ହିଁ ଜାତ କରିଥିବ ।

ହଁ, ଏକଥା ସତ ଯେ, ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସାମନା କରିବାଟା ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ଏବଂ ଉତ୍ତେଜକ ମନେ ହେଉଥିଲା । ହଁ, କେବଳ ଉତ୍ତେଜକରୁ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅଧିକ ଥିଲା; ଏପରିକି ସାଧାରଣ ଓ ସୁସ୍ଥ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆଗ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସମସ୍ୟା ରହିଛି କି ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିବାଟା ମଧ୍ୟ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁତାର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା; ଏହା ଆମକୁ ଖୁବ୍ ଉଦାର କରି ରଖିଥିଲା, ବେଳେ ବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉଦାର ହେବାପାଇଁ କମ୍ ଉତ୍ସାହ ଦେଉନଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜଣେ ମାଆ ଏକଦା ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅ ବିଷୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ସେଇ ଝିଅଟି ସେଠାରେ ଅତି ବେଶୀ ଉଦାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଏପରିକି ତାହା ଫଳରେ ସିଏ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅନୁଚିତ ଆଚରଣ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ସହି ଯାଉଥିଲା ଓ ମୋଟେ ରାଗି ଯାଉନଥିଲା । ମାଆଜଣକ ତାଙ୍କ ବହିରେ ଠିକ୍ ଏହି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ମୋଟାମୋଟି ସେହିପରି କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି ସମାଲୋଚନାରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରୁନାହିଁ । ବରଂ, ମନ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରଶଂସାରୂପେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଉଦାରତା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୁଣ, ଯାହାକି ମୋଟେ କେବେହେଲେ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସର୍ବଦା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କାରବାର କରିବାଦ୍ୱାରା ଆମେ ବୟସ୍କୋଚିତ ଅହଙ୍କାରିତା ଏବଂ ଆମ ଅଧିକାରିତାବୋଧର ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମୋ'ର ଅଗଣିତ କେତେ କ'ଣ ଜିନିଷ ହଜି ଯାଉଥିଲା;- ଓଭରକୋଟ୍, ଜୋତା, ଯାବତୀୟ କିସମର ପୋଷାକ, କେତେ ଉପକରଣ, ମୁଁ କେଡ଼େ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଭାବି ମୋ' ପାଖରେ ରଖିଥିବା ମୋ' ଜେଜେବାପାଙ୍କର ହାତଘଡ଼ିଟି,- ଏହିପରି କେତେସବୁ ପଦାର୍ଥ । ଶେଷକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ଯେ, ମୋ' ପାଖରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଆଉ କ୍ୱଚିତ୍ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ରହିଲା । ଏପରିକି ସୁସ୍ଥ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ମନେ ହେଉଥିବା ବାଳକମାନେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ନିଜର ବୋଲି କହି ପାରିବାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଚୋରାଇ ନେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ମୋ' ପାଖରେ ଥିବା ସବୁଯାକ ଗାଡ଼ୀକୁ ନିଜେ ଚଳାଇବାକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ, ଯୁବକସୁଲଭ ଉତ୍ସାହରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମନଇଚ୍ଛା ବେଗରେ ଚଳାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ପିଲାମାନେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯାଇ ଥିବାରୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ହୋଇ ଭାବି ପାରୁଛି ଯେ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋତେ ଯଥା- ସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ହେବାପାଇଁ ଦୀର୍ଘ ତାଲୀମ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁସ୍ଥ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ପିଲାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଧନ ପ୍ରତି କୌଣସି ନିଘା ନାହିଁ । କାରଣ, ଜୀବନଟା ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସବା ଆଗ ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି ଏବଂ, ନିଜ ସାଇକେଲ ମରାମତି କରିବାଲାଗି କୌଣସି ବାଳକ ଯେତେବେଳେ ମୋ'ଠାରୁ ଷଣ୍ଢୁଆସୀ ମାଗିନେଇ ଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ସିଏ ନିଜ କାମ ସରିବାପରେ ଷଣ୍ଢୁଆସୀଟିକୁ ହୁଏତ ସେଇଠି ପକାଇଦେଇ ସାଇକେଲ୍ ଚଢି ବାହାରି ଯାଉଛି । ମୋ' ଷଣ୍ଢୁଆସୀ କଥା ତା'ର ଆଦୌ ମନେ ରହି ପାରୁନାହିଁ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋ' ଭିତରେ ଅଥବା ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅଧିକାରିତାବୋଧ ଯେ କୌଣସି ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଆଉକ'ଣକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଛଳନା କରି ସେପରି କିଛି କହିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଆମେ କେହି ଜଣେ ଜଣେ ସନ୍ଥ ହୋଇ ଯାଇନଥିଲୁ । ଆମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଥିଲୁ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତତଃ ଜୀବନକୁ ବେଶ୍ ସହନୀୟ କରି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସର୍ବୋତ୍ତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ବେଶ୍ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ବି ଲାଗୁଥିଲା । ମୁଁ ଏପରି ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥା ମନେ ପକାଇ ପାରୁଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ସାତ ଗିନି ଦାମ୍‌ର ଗୋଟିଏ କୋଟ୍ ମାତ୍ର ଦୁଇ ଶିଲିଙ୍ଗ୍‌ରେ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ଲୋକକୁ ବିକ୍ରୀ କରି ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ଜାଣିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିନଥିଲେ । ମୋ' ନିଜ କୋଟ୍‌ଟିର ଭାଗ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା । ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିବେ ନାହିଁ, ଦେହଧାରୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଗାନ୍ଧୀ ଓ କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି, ଏହି ଦୁଇଜଣଙ୍କର ନାମକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ବି କେହି ସାତ ଗିନି ଦେଇ କଦାପି ଏପରି ଦାମିକା କୋଟ୍ ଆଦୌ କିଣି ନଥାନ୍ତେ । ତଥାପି, ଏହି ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ସର୍ବଦା ସତେଅବା ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି; ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନିଜର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଘରେ ବାସ କରୁଥିଲି, ଯେଉଁଠରେ କି ଶୋଇବାଘରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ମୋତେ ମୋ ଟଙ୍କାବାକ୍ସରେ କେବେ ତାଲା ଦେବାକୁ ପଡୁନଥିଲା ।

ପଛକୁ ଚାହିଁ ସମସ୍ୟାଯୁଗର ସେହି ଦୀର୍ଘ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏବେ ମୁଁ ବେଶ୍ ଜାଣିପାରୁଛି ଯେ, ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ପିଲାଙ୍କ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବାର ଉପାଦେୟତା ଉପରେ ମୁଁ ଅତି ବେଶୀ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥିଲି । ଏହି ବିଷୟରେ ମୋତେ ସେତେବେଳେ ମଧ ଖୁବ୍ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା; କାରଣ ସେଥିରୁ ଏହିପରି ଏକ ଅର୍ଥ କରା ଯାଉଥିଲା ଯେ, ଜଣେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶୁଶ୍ରୂଷା କରାଯିବା ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବେହେଲେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ପରେ ମୁଁ ମୋର ସେହି ମତଟିକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହିଁ ବାଧ ହେଲି, କାରଣ, ହୁଏତ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ମୁଁ ତିନିବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଥିଲି ଓ ଫଳରେ ଜଣେ ଚୋରକୁ ଏକ ସଚ୍ଚୋଟ ବାଳକରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରିଲି; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲା, ଯିଏ କି ମୋ' ବିଶ୍ଳେଷଣର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରକୁ ଆସିବାଲାଗି ପୂରା ମନା କରି ଦେଇଥିଲା ଅଥଚ ତିନିବର୍ଷ ଉତ୍ତାରୁ ସିଏ ମଧ ସଚ୍ଚୋଟ ହୋଇ ପାରିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଜଣେ ଆଶାବାଦୀ ପରି ଏହି ମତଟି ଦେବି ଯେ, କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ଦ ବାଳକ ତଥା ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିଦେଇ ପାରିବ; ଏବଂ ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଆପେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ଳେଷଣ-ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବସି ନଥିବା ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ମଧ, ଯଦି ସେ ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ, ତେବେ ସେ ସମସ୍ୟା ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାଟକୁ ଆଣିବାରେ ଅବଶ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ । ଏପରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଲାଗି ମଧ ବିଶ୍ଳେଷଣର ପଦ୍ଧତି ନିଶ୍ଚୟ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ କାରଣ, ଯଦି ସେହି ଶିକ୍ଷକ ନିଜ ଭିତରେ ମୁକ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇନଥିବ, ତେବେ ତା'ର ନିଜ ବ୍ୟାଧିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ସ୍ୱାଧୀନତାର ବିରୋଧରେ ଅବଶ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିବ । ଏଠାରେ ମୁଁ ସେହି ହଜାର ହଜାର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାବୁଛି, ଯେଉଁମାନେ କି

ସାନ ସହର କିମ୍ବା ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଛନ୍ତି, ଏପରିକି ମଧ୍ୟମ ଆକାରର ନଗରୀମାନଙ୍କରେ ଅଛନ୍ତି; ସେସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଖୁବ୍ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ ବିଶ୍ଳେଷଣକାରୀ ରହିଛନ୍ତି ।

ବିଶ୍ଳେଷଣର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଜଟିଳ ଏବଂ ଭାରି ଆୟାସକର । ଅନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ପରି ଦିନେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭାବୁଥିଲି ଯେ, ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ଏହି ପଦ୍ଧତି ପ୍ରକୃତରେ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଯୁଗ ନେଇ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛି; ଏହା ଫଳରେ ଏପରି ଏକ ନୂଆ ଯୁଗର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ଯେତେବେଳେ କି ମଣିଷର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସୁବିଧା ରହିବନାହିଁ, - ସିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ, ଆନନ୍ଦରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବ । ତା'ପରେ ମୁଁ କ୍ରମେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲି । ଥରେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ପଦ୍ଧତିରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଥିବା ଡ଼କ୍ଟର...... ଙ୍କ ସହିତ ଏକ ରାତ୍ରିଭୋଜନରେ ମିଳିତ ହେଲି, - ସିଏ ମୋତେ ଭାରି ନିଃସାର ବୋଲି ଲାଗିଲେ, ଅଳପକରେ ରାଗି ଯାଉଥିଲେ ଓ ବହୁତ ଦମ୍ଭ କରୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ସୁପରିଚିତ ୟୁଙ୍ଗ୍‌ମାର୍ଗୀ ଡ଼କ୍ଟର.....ଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭେଟିଲି । ସିଏ କେବଳ ଅନର୍ଗଳ କଥା ହିଁ କହି ଯାଉଥିଲେ । ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍‌ମ୍ ଠାରେ ଆଲ୍‌ଫେଡ୍ ଆଡ଼ଲର୍‌ଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟାହ୍ନଭୋଜନ କରିଥିଲି; ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ଆକର୍ଷକ ଲାଗିଥିଲେ । ମାତ୍ର ମୋତେ ଲାଗିଲା ସେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର କେବଳ ଉପରିଭାଗର ହିଁ କଥାମାନ କହୁଥିଲେ । ଆଉଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି, ଯିଏକି ତାଙ୍କର ପୁଅ ସିହାଇ ଇଡ଼ି ଦେବାରୁ ରାଗି କରି ରଙ୍ଗା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏଇ ସବୁଥିରୁ ମୁଁ ଉପସଂହାର କରିଥିଲି ଯେ, ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି କାରଣରୁ ଯେ ତା'ପ୍ରତି ଆମ ଆଗ୍ରହର ଜାଗୃତି ଘଟାଇ ପାରିବ, ଉଦାର ଅଥବା ସ୍ନେହଶୀଳ ହେବ, ଏକଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ମୁଁ ଏପରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାଣିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଗି ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ଅଧିକ ଭାରସାମ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଅଧିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ଓ ଅଧିକ ଭଲ ନାଗରିକ ବି ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ଅଧିକ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ବି ହୋଇଛନ୍ତି । ସମଗ୍ରତଃ ମୁଁ ଏପରି ଏକ ଧାରଣାରୁ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ ମୁକ୍ତ କରି ପାରିଲିନାହିଁ ଯେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଥିଲା, ସେମାନେ ଆଦୌ କେବେହେଲେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅଧିକ ଭଲ, ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବା ଅଧିକ ମାନବିକ ବୋଲି ମନେ ହେଉନାହାନ୍ତି । ..ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍, ବର୍ଣ୍ଣାଡ୍ ଶ', ଗାନ୍ଧୀ, ଷ୍ଟାଲିନ୍ ଓ ତାଙ୍କ ଭଳି ଆଉ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କେବେହେଲେ

ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ହୋଇ ନଥିଲା । ଯାବତୀୟ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ସତେଅବା କୌଣସି ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିବା ପରି ଏକ ଧାରଣା ଆଣି ଦେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ଏଥିରେ ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲ୍ ପାଖଟାରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଉପଚାର ଆରମ୍ଭ କରା ଯାଉଥିଲା । ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନ ତ ଆମକୁ ବରଂ କହୁଥାନ୍ତା ଯେ ଆମେ ଅମୁକ ପ୍ରକାରେ ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତେ ଓ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚନ୍ତେ, ଯେପରିକି ଆମକୁ କ୍ୟାନ୍ସ୍‌ର ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ କିମ୍ବା ପେଟରେ କୌଣସି ଘାଆ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ; ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ତଥା ପିତାମାତା ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଭାବରେ ବଢାଇ ଆଣନ୍ତେ, ଯେପରିକି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ମଧ୍ୟ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତାନାହିଁ । ନକରାତ୍ମକ ଭାବରେ କହିଲେ, ପିଲାମନେ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ବିକୃତି ଭିତରେ ଯାଇ ପଶି ନଯିବେ, ତାହାହିଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା । ଏବଂ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ ଭାବରେ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିବି ଯେ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ ଏତିକି କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରନ୍ତା । ଯଦି ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ସକାରାତ୍ମକ ହୋଇଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍, ଯଦି ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ପ୍ରଭାବ ପକାଉଥାଏ, ତେବେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ବିକୃତିର ବାଟକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହିଁ କରିଦିଏ, ପ୍ରଧାନତଃ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭୟର ପ୍ରବେଶ ଘଟାଏ କିମ୍ବା ପିଲାମାନେ ନିଜକୁ ଊଣା ବା ନ୍ୟୂନ ମନେ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ହୁଏତ ଠୋ' କରି କେହି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ଯେ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ତ କଦାପି ଖାଲି ବଧିର ଓ ମୂକ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନଥିବ, ତେଣୁ ତା'ର କିଛି ପ୍ରଭାବ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିବ ।

ଏଇଟି ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସତ କଥା, ମାତ୍ର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବା ଏବଂ ଏକ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବା ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ବହୁତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସହିତ ଶୃଙ୍ଖଳାନାମକ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ିକରି ରଖା ଯାଇଥାଏ, ଜଣେ "ଭାରି ଟାଣୁଆ" ଶିକ୍ଷକ ହୁଏତ ସତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ଦେବେ ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ପିଲାମାନେ ନିଜକୁ ଜଣେ ଜଣେ ଅପରାଧୀ ପରି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ; କାରଣ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଅତି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କହିପାରେ ଯେ, ଯଦି ମୁଁ ମୋ' ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେବେ ସତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଭାଷଣଟିଏ ଦେବି, ତେବେ ତାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଏକ ଈଷତ୍ ହାସ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ଏବଂ, ମୁଁ କିପରି ମୋ' ଆୟକର ବିବରଣୀର କାଗଜଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରେ, ସେବିଷୟରେ କେତୋଟି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ମୋତେ ପଚାରିବେ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରକୃତରେ "ଦୁର୍ବଳ" ହିଁ ହେବା ଉଚିତ । ଜଣେ ଟାଣୁଆ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ

ସେହି ପୁରାତନ ବ୍ୟାଧି-ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ସଭ୍ୟତାଟାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ଟାଣୁଆ ପିତାମାତାଙ୍କ ସହିତ ହାତ ମିଳାଇ ଏପରି ଏକ ସମାଜକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିବ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇଖ୍‌ଙ୍କର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟିରେ ବହୁତ ସତ୍ୟ ରହିଛି ଯେ, ଆମ ପାଗଳାଖାନା ମାନଙ୍କରେ ଏପରି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଏକ ପାଗଳା ସମାଜ ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ପାଗଳ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି ।

ଏହି ବିଷୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, କାରଣ ଆମର ପୃଥିବୀ ଏବେ ବ୍ୟକ୍ତିବାଦରୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଗୋଷ୍ଠୀବାଦ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଅଥବା, ଆପଣ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏପରି ବି କହିପାରିବେ ଯେ, ଆମର ଆଖିଆଗରେ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ଜଗତ କ୍ରମେ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ହୋଇଆସୁଛି, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଜଗତ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସମୂହର ହିଁ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହିବ; ରୁଷିଆରେ ଯାହାସବୁ ଯେପରି ଘଟୁଛି, ସେଥିରୁ ତାହାରି ଇଙ୍ଗିତ ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଉଛି । ଆମ ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଏଠି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସିନା ଚିକିତ୍ସା କରୁଛନ୍ତି, ରୁଷିଆ ତେଣେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ସମୂହ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଚିକିତ୍ସାର ଉପଚାରମାନ କରୁଛି । ସମୂହର ଜୀବନକୁ ଏପରି ମାର୍ଗରେ ତିଆରି କରାଯିବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ସହିତ ହିଁ ଅନୁକୂଳିତ କରି ରଖିବ,- ଶିକ୍ଷାର ଭବିଷ୍ୟ ସତେଅବା ଏବେ ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ବୋମା ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କର ଆତଙ୍କ ଯେ ଆଗପରି ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉନାହିଁ, ତାହା ପଛରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହି କାରଣଟି ରହିଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୁଦାୟ ଜନସମୂହ ହିଁ ଏଥିରେ ଅନୁପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଭୟକୁ ସମୂହ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରକ୍ଷେପିତ କରିଦେଇଛି । ଏହି କୌଶଳୋପଚାରଟି ହେତୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଫାଶୀ ଦିଆଗଲେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମେ ନିଜକୁ ଆଦୌ ଅପରାଧୀ ପରି ଆଦୌ ଭାବୁନାହିଁ, କାରଣ ସମସ୍ତ ସମୂହ ହିଁ ସେହି ଅପରାଧରେ ଭାଗୀଦାର ହେଉଛି । ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମୂହରୁ କେବଳ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ବାହାରିବେ ଏବଂ ଏକ ଅସୁସ୍ଥ ସମୂହ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ନାନା ମନୋବିକାରର ଏକ ଅନାବଶ୍ୟକ ପରିଣାମର ହିଁ କାରଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ତେଣୁ, ଏବେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ପରି ଗଠନ କରି ଆଣିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ସମୂହ ହିଁ ଶାରୀରିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁସ୍ଥ ହେବ । ଏବଂ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଆଗ ପରି

ଉପରୁ ଶାସିତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ତାହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭୟ ଏବଂ ନିଷ୍ପାହୀନତା ଭିର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ସେକଥା କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ଉପଚାରଟିକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା ଆଦୌ ସେପରି ଏକ ବୃହତ୍ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ । ବରଂ, ମନୋବିକାରଗୁଡ଼ିକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ମନା କରିଦେବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମେ କିପରି ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଲାଭବାନ ହୋଇ ପାରିବ, ସେଇଟି ହିଁ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ । ଆଗେ ଯେତେବେଳେ ସମର୍ ହିଲ୍ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସାମନା କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ହିଁ ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଫେରି ଯାଉଥିଲେ; ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ଏଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ବାତାବରଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଅଧିକାଂଶ ବିଫଳତା ସେତେବେଳେ ଏଇଥି ପାଇଁ ଘଟୁଥିଲା ଯେ, ସେହି ପିଲାମାନେ ଯେତେ ଥର ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ସେହି ଆଗର ବାତାବରଣଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା ଅଛି, ପିଲାମାନଙ୍କର ଘର ଯେତେ ଅଧିକ ଅନନୁକୂଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେହି ଘରଟି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ପିଲାଟିର ଆବେଗଗତ ବନ୍ଧନଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେତିକି ଅଧିକ ଟାଣ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ହଁ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଂଶଗତ ପ୍ରଭାବର ମଧ ପ୍ରଶ୍ନଟି ରହିଛି, ଏହି ଅତି ଅଡୁଆ ପ୍ରଶ୍ନଟାର ଏବେ ମଧ କୌଣସି ସମାଧାନ ମିଳି ପାରିନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ କହିଲେ, ଏକ ଉତ୍ତମ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକତା ଏକ ଅନୁତ୍ତମ ବଂଶାନୁଗତ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବ; ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦ ବା ଅନୁତ୍ତମ ବଂଶାନୁଗତ ପ୍ରଭାବ କହିଲେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝିବା ? କେବଳ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକତାରୁ ଆମେ ମନୁଷ୍ୟ-ଆଚରଣ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ପାରିବାନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସ୍କୁଲରେ ତିନି ବର୍ଷ ବୟସର ଦୁଇଟି ପିଲା ଅଛନ୍ତି । ଜଣକ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଭାବୀ ଡିକ୍‌ଟେଟର୍ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ କ୍ରମଶଃ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଆଉ ଗୋଟିକର ବୁଦ୍ଧି ସତେଅବା ତା ଜନ୍ମରୁ ହିଁ ବିଚକ୍ଷଣ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ କେତେକ ଲକ୍ଷଣକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଉ;- 'ଆମର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଶକ୍ତ ଅଥବା ଦୁର୍ବଳିଆ ଥାଏ, କାହା ଭିତରେ କଳାତ୍ମକତା ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କ ରହିଥାଏ, ଆଉ କାହାର ବୁଦ୍ଧି ବହୁ ବହୁ ସମ୍ଭାବନା ବହନ କରୁଥାଏ । ଭାଗ୍ୟକୁ ଏସବୁ ଏହିଭଳି ଥାଏ, ନଚେତ୍ ସମାଜଟା ଭାରି ଏକରୂପ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା ଓ ତେଣୁ ବଡ଼ ନୀରସ ବୋଧ ହେଉଥାନ୍ତା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏପରି ଏକ ସ୍ଥାନ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ ଯେଉଁଠାରେ କି ଏହି ଯାବତୀୟ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସମ୍ଭାବନା ଆପଣା ଆପଣାର ମାର୍ଗରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ପାରୁଥିବେ । କ୍ଷମତାପ୍ରଧାନ କୁନି ମଣିଷଟି

ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ କ୍ଷମତାପ୍ରଧାନ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖାଉଥିବ (ଏବଂ, ତା' ଉପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରୁଥିବ; କାରଣ, ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଯେ, ଯୋଉ ପିଲା ତା'ଉପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରେ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ସର୍ବଦା ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।) ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହି କୁନି ଉତ୍ପୀଡ଼କଟି ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ଏକ ମୁକ୍ତ ସମାଜରେ କ୍ଷମତା ଦେଖାଇ ହେବାର ତା'ର ସେହି ଅପପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ଏକ ଅଧିକ ସାମାଜିକ ମାର୍ଗରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କାରଣ ଅସାମାଜିକ ମାର୍ଗରେ ଗଲେ ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ ଅତିବେଶୀ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାକୁ ସମସ୍ତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ତା ଭିତରେ ରହିଥିବା ତା'ର ଅଭିଳାଷଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ସବାବଡ଼ ଗେଧ ହୋଇ ବସିବାର ତା'ର ସେହି ଅନ୍ୟ ବାସନାଟି ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ବିଜୟ ଲାଭ କରିବ । ମୁଁ ପୁଣିଥରେ କହୁଛି: ଯଦି ସିଏ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତ ସମୂହ ଭିତରେ ରହିଥିବ ଓ ତା'ର ସମାସ୍କନ୍ଧମାନେ ସର୍ବଦା ତାହାର ବିଚାର କରୁଥିବେ, ଯଦି ସେହି ସମାଜରେ ବୟସ୍କମାନଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦବାଇ ରଖିବା କାମ କରୁନଥିବ, ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିପରି ହିଁ ଘଟିବ । ଯେଉଁଠି ବୟସ୍କମାନେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସବୁକିଛିକୁ ଦବାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ବିଶେଷତାଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯିବ; ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଦାବି ହୋଇ ଭିତରେ ରହିଯିବେ ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ସ୍କୁଲର ଏହି ଶୃଙ୍ଖଳାର ଶାସନରୁ ଏକ ମୁକ୍ତି ମିଳିଯିବ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଦାକୁ ଆସିବେ ଏବଂ ହିଂସ୍ର ହେବେ ।

ବଂଶାନୁଗତ ପ୍ରଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏଠାରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରିବିନାହିଁ, କାରଣ ସେଇଟି ଉପରେ ଆମର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅକ୍ତିଆର ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ କେବଳ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକତାକୁ ହିଁ ଆମେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏକମାତ୍ର ସକାରାତ୍ମକ ପ୍ରଭାବକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଦେବା । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ଏକ ଉତ୍ତମ ପରିପାର୍ଶ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଖୁବ୍ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ ପିଲା ଯେ ବଂଶାନୁଗତ କୌଣସି ଦୋଷରୁ ନିଜର ଉନ୍ନତିରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୁଁ ତିଳେହେଲେ ସନ୍ଦେହ କରିବିନାହିଁ ।

ଏକ ଉତ୍ତମ ପରିପାର୍ଶ୍ୱ କହିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ବୁଝୁଛି, କେହି କେହି ମୋତେ ଏହି ବିଷୟରେ ହୁଏତ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ୍ କରିପାରିବେ । ମୋ'ର ସଂଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ପରିପାର୍ଶ୍ୱ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମନିର୍ଣ୍ଣୟର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ମାର୍ଗୀ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ବିରୋଧ କରନ୍ତି । ମୋ'ର ମନେ ପଡୁଛି, ଥରେ କେତେକ ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ମୋ' ପାଖକୁ କେତେକ ପିଲାଙ୍କୁ ପଠା ଯାଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ମାର୍ଗର କେତେକ ବିଶ୍ଳେଷକ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ରହି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ଏହିଭଳି କିଛି ହୋଇଥିବ ବୋଲି ମୋ'ର ମନେ ହେଉଛି: "ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର କେତେକ ବିଚାରକୁ ଚୋରି କରି ଆଣିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ତାହାକୁ ବୁଝି ପାରି ନଥିବାରୁ ସିଏ ଯାଦୁସାଦୁ ଆଉ କୌଣସି ଏକ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକତାକୁ ଆଣି ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ପରିଣାମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ ହୋଇଛି ।" ମାତ୍ର, ଆହୁରି ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଉପରେ ମୋଟେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବସ୍ତୁସତ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (reality principle) ଟି ଉପରେ ସିଏ ଏତେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ ଜଣେ ପିଲା ଉପରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରୁଥିବା ଜଣେ ବାପାର କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଆମେ ପିଲାଟିକୁ ଏପରି ମଣ କରିବା ଯେପରିକି ସିଏ ନିଜ ବାପାଙ୍କର ଚାହିବା ଅନୁସାରେ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇନେଇ ପାରିବ । ଏପରି ମନ୍ତବ୍ୟ କରିବାଦ୍ୱାରା ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ମତବାଦର ମୁଁ ହୁଏତ ନିନ୍ଦା କରୁଥିବି; ମାତ୍ର ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀମାନେ ଯେ ଏକ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଦୌ ଭଲ ଆଖିରେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଏହା ପଛରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ଥିବାର ମୋଟେ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଜଣେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଖରାପ କଥା ହେଉଛି ଯେ ତୁମେ ତାଙ୍କ ସହିତ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରି ପାରିବନାହିଁ । ସିଏ ମୋତେ କହୁଥିବେ: "ତୁମ ନିଜ ଭିତରେ ବିକୃତିମାନ ରହିଛି ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ହିଁ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କରିଛ । ତୁମେ ତୁମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧନମୁକ୍ତିର ଅଭିଳାଷଟାକୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନେଇ ଆରୋପିତ କରିଦେଉଛ ।" ମୁଁ କେବେହେଲେ କାହାକୁ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେବାର ଶୁଣିନାହିଁ: "ହଁ, ମାତ୍ର, ଠିକ୍ ଏହି କାରଣଟି ସକାଶେ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ରୋଗୀମାନଙ୍କର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତିନାହିଁ କି ? ଆପଣ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ନିଜର ମନୋବିକାରକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତିନାହିଁ ?" ଏହି ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ସମାନ ଉତ୍ତରଟି ହିଁ ଦିଆଯାଇ ପାରିବା ଉଚିତ । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି କ'ଣ କହିଲେ ? ସେକ୍ସପିଅର୍ ଯେ ହାମ୍‌ଲେଟ୍ ନାଟକ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ବେଥୋଫେନ୍ ତାଙ୍କର ନବମ ସିମ୍ଫୋନିଟିକୁ ରଚନା କରି ପାରିଲେ, ଏହା ପଛରେ ସେମାନଙ୍କ କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିଲା ? ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀ ଅର୍ନେଷ୍ଟ ଜୋନ୍ସ୍

ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେକ୍ସ୍‌ପିଅର୍‌ଙ୍କର ନିଜ ଭିତରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିକାର ରହିଥିଲା ବୋଲି ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସିଏ ନାଟକଟିକୁ ଲେଖିଥିଲେ । ଫ୍ରଏଡ଼ମାର୍ଗୀମାନେ ସବୁବେଳେ ସବୁକଥାରୁ ଏହିପ୍ରକାରେ ଏକ ଅଭିପ୍ରାୟ ବାହାର କରନ୍ତି । ପଚାଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୋ ଶିକ୍ଷକ-ପିତୃଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ' ମନରେ ଯେଉଁ ଭୟ ରହିଥିଲା, ମୁଁ ଯଦି ସେହି କାରଣରୁ ମୋ'ର ଏହି ସ୍କୁଲଟିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାଏ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଦୌ କିଛି କାହିଁକି ଯିବ ବା ଆସିବ ? ସେହି ଭୟ ତ ମୋତେ କେଉଁ କାଳରୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲାଣି; ମାତ୍ର, ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମନ କଲେ ଯେ କ'ଣ ହୋଇ ପାରିବ, ଆଜି ସମରହିଲ୍ ତାହାରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଚିତ୍ରଟିର ଏକ ନମୁନା ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଦେଖିଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ କହି ପାରିବେ ଯେ ସମଗ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏହିଠାରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ କମ୍ ମନୋବିକାର ରହିଛି, ଏହା ସମ୍ଭବତଃ ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନ୍ତରିକତା ଓ ନିଷ୍ଠା ରହିଥିବା ଏକ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିଛି ।

ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିବା ହେତୁ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣର ସମ୍ମୁଖରେ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶସ୍ତ ଚିତ୍ର ରହି ପାରିନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟସମୂହ ବିଷୟରେ କେବଳ କେତେଟା ଶୈଶବକାଳୀନ ବିକାରର ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଉପରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଚିନ୍ତା । ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ସର୍ବଦା ରାଜନୀତିକୁ ଏଡ଼ି କରି ରହିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛି । ଅକ୍ସ୍‌ଫୋର୍ଡ଼ର ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ପରି ତାହାର ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରହିନାହିଁ । ଏହାର ଏକ ଆଂଶିକ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସମରହିଲ୍ ପରି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟମ ବର୍ଗଙ୍କର ଅର୍ଥସହାୟତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ସମରହିଲ୍ ତ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଗୋଟିଏ ସମୁଦାୟକୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ମାତ୍ର ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ବିଚାର କେବଳ ପରାମର୍ଶ-ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ମାର୍ଗ ଗଭୀରତର ସାମାଜିକ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ଏଡ଼ି ଏଡ଼ି ଆସିଛି । ଯଦି ବାସନାର ଅବଦମନ ହେତୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମନୋବିକାରର ଶିକାର ହେଉଛନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏପରି ଏକ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତା, ଯେଉଁଠାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବଦମନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତାନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ଯୌନଗତ ଜୀବନରେ ଯେଉଁସବୁ ଅବଦମନ ଘଟିଥାଏ, ତାହାର କାରଣ-ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକମାନେ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେମାନେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଛିଡ଼ା

ହୋଇ ଯୌନଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ନୂତନ ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କହିବାର ମୁଁ କାହିଁକି କେବେ ଦେଖିନାହିଁ ତ ! ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀ ବାହାରେ ବରଂ ନାନା ମତବାଦର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ଓ ଡ଼ାକ୍ତରମାନେ ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଦ୍ୟୋଜନା ଦେବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା ସକାଶେ ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ଏକ ପରିଷଦ ଏକଦା ଗଠନ କରି ପାରିଥିଲେ ! ସେହି ସଂଗଠନଟି ଯେ ୧୯୩୫ ମସିହାରେ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଗଲା, ହିଟଲର୍‌ର ଆଗମନ ଫଳରେ କିମ୍ବା ତାହାର ସଭାପତିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବା ଫଳରେ ଯେ ତାହା ଘଟିଲା, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ; ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମତଭେଦ ଘଟିବାରୁ ହିଁ ସେପରି ହେଲା । ପକ୍ଷେ ବା କେହିଜଣେ କହିଲେ ଯେ ସଂସ୍ଥାଟିର ରାଜନୀତି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଆଉ ପକ୍ଷେ ବା ଅନ୍ୟ କେତେଜଣ କହିଲେ ଯେ ଯୌନସଂସ୍କାର କେବଳ ମଧ୍ୟମ ମର୍ଗର ଏକ ବ୍ୟାପାର ହୋଇ ନରହି ନିମ୍ନତମ ସ୍ତରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିବ । ''ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷଟି ମତ ଦେଲା ଯେ ସଂସ୍ଥାର ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବୈପ୍ଳବିକ ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରବେଶ କରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଅପର ପଟ କହିଲେ ଯେ, ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀରେ ବୈପ୍ଳବିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହିତ ନିଜକୁ ଯୋଡ଼ି କରି ନରଖିଲେ ତାହା କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ ।''

ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ନିଜକୁ ଆଦୌ କାହାସହିତ ଗୁନ୍ଥି ରଖିବାପାଇଁ ମନ କରିନାହିଁ । ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ କୌଣସି ପିତା ନିଜକୁ ତା' ସନ୍ତାନ ଉପରେ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଭାବିବା ଏକ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକରତା ବୋଲି ତାହା ଜାଣିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭୟ ଏବଂ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅପସାରଣ ସକାଶେ ତାହା କେବେ ହେଲେ ଅଭିଯାନଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରେନାହିଁ । ଭୟର ଭୟଙ୍କର ପରିଣତିଗୁଡ଼ିକୁ ତାହା ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଭୟକୁ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଉଥିବା ସିଷ୍ଟେମ୍‌ଟି ଉପରେ ତାହା କେବେହେଲେ ଆକ୍ରମଣ କରେନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକମାନେ ସର୍ବଦା ଏହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ବୈଜ୍ଞାନିକ; ସେମାନେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ ଏବଂ ଗବେଷଣାଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିବେ । ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରର ଯାବତୀୟ ଆହ୍ୱାନକୁ ସେମାନେ ହୁଏତ ଭୂତ ବୋଲି ମନେ କରି ଭୟ କରୁଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ହସ୍ତ ମୈଥୁନର ବିପଦ ବିଷୟରେ ଜଣେ ମାଆ ନିର୍ବୋଧ କାହାଣୀମାନ କହିଥିବା ଫଳରେ ସନ୍ତାନଟି ମନୋବିକାର ଭୋଗ କରୁଥିବାର ଏକ ସ୍ଥିତିରେ ମାଆ ନିରର୍ଥକ ବାଜେ କଥାସବୁ କହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜଣେ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ମୋଟେ କହିବାକୁ ମନ କରିବନାହିଁ; କାରଣ, ସେମାନେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପଟର ହେବେନାହିଁ, କେବଳ ନୀରବ ହୋଇ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ

କରିବେ, ସର୍ବଦା ସେହିଭଳି ଖାଲି ନକାରାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିବେ। ପିଲାମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନକାରାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ କଥା; ମାତ୍ର ଯଦି ଅତୀତରେ ଆଉ ଜଣେ ବିପଦ ଘଟାଇବା ଭଳି ସକାରାତ୍ମକ ହୋଇଛି, ତେବେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଅଥବା ବିଶ୍ଳେଷକଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ହିଁ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପିଲାଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ସହାୟତା ମିଳି ପାରିବ।

ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କ୍ରମେ ତୁଚ୍ଛା ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଖୁବ୍ ବିପଦ ରହିଛି। ଯଦି ଏହା ସମାଜର ଆନ୍ଦୋଳନ ସ୍ରୋତରେ ସାମିଲ୍ ହୋଇ ନପାରିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ଏକ ବୃହତ୍ ଦୁଃଖଦ ଘଟଣା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ। କାରଣ, ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ମହାନ୍ ପ୍ରତିଭା କେବେହେଲେ ଗୋଟିଏ ଅଧିବେଶନ ପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କା ମୂଲ ନେଇ ସେହି ପରାମର୍ଶ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ କିଳି ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ଆଦୌ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନଥିଲା। ଏକାନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ତାହା ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ହିଁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାନ୍ତା ଏବଂ ଆମ ପଢ଼ିଶାରେ ଥିବା ମନୋବିଶ୍ଳେଷକମାନେ ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ପାରିବାର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ସ୍ୱୀକାର କରିବିନାହିଁ। ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି ଅଥବା ଜଣେ ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ (ଅଥବା ଆଉ କୌଣସି-ଇୟ) ବିଶ୍ଳେଷଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା କ୍ଷତିକାରକ ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ବିଲୋପ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ। ଏହି ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାଂଶକୁ ଆମେ ତଥାକଥିତ ଶୃଙ୍ଖଳାନାମକ ପ୍ରକରଣଟି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା। ମୁଁ ଅନେକ ଥର ଦେଖିଛି ଯେ, ଲଣ୍ଡନରେ ମୋର ଭାଷଣ ହେଉଥିବା ବେଳେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକମାନେ ସବା ଆଗ ଧାଡ଼ୀରେ ଯାଇ ବସିଥିବେ ଏବଂ ବୋମାମାଡ଼ ପରି ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ। ମୋତେ ପରାସ୍ତ କରିଦେବା ହିଁ ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଶ୍ନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବ। ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ଯେ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସୀମିତ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅତୀବ ଦୁଃଖର କଥା। ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ହୁଏତ ଏପରି କହିବେ ବୋଲି ମୁଁ ସେତେବେଳେ କେତେ ଆଶା କରୁଥିଲି : ''ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୀଲ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଆଦୌ ଏକମତ ନୁହେଁ। ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସିଏ ଭୁଲ୍ ମାର୍ଗରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସିଏ ଏକ ଅଭିନବ ପଦ୍ଧତିରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି। ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଭୟ ନାମକ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିକାଳି ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଆନ୍ତରିକତାକୁ

ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଛନ୍ତି । ମର୍ମସତ୍ୟଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସବୁ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ପଟେ ରହିବେ ଏବଂ ହୁଏତ ଟିକିନିଖି ଏଇଟା ବା ସେଇଟାରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ମତ ପୋଷଣ କରିବେ ।'' ମାତ୍ର, ସେକଥା ମୋଟେ ହେବନାହିଁ; ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ମଳପ୍ରତି ରହିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ ଖାସୁ କରି ଦେବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭୟ ଏବଂ ସେହିପରି କେତେଟା କଥା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଲୋଚନା କରୁନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଆପତ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

ମୋ ଫ୍ରଏଡ୍ରୀୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋତେ ଏପରି କହୁଥିବାର ମୁଁ ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରୁଛି: ''ତୁମର ଅସଲ ଆପତ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ଆମେ ତୁମର ସମର୍ଥନ କରୁନାହୁଁ ।'' ହଁ, ସେପରି ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ମୁଁ ଯେଉଁପରି ଅକ୍ସ୍‌ଫୋର୍ଡ଼ ଗୋଷ୍ଠୀ, ବା କାଥୋଲିକ୍ ଗୀର୍ଜା ଅଥବା ଫାସିବାଦ ବା ଆଉକିଛିର ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥାଏ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହୋଇପାରେ । ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀମାନେ ସମର୍ ହିଲ୍‌କୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେଇଟା ଆଦୌ ଅସଲ କଥା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯେତିକି ଦୂର ଅନୁମାନ କରିପାରୁଛି, ଅସଲ କଥାଟି ହେଉଛି, ସେମାନେ ଏହି ସମାଜକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ପ୍ରାୟ କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି । ସମାଜ ଏପରି ହୁଅନ୍ତା, ଯେଉଁଥିରେ କି ପିଲା ଓ ବଡ଼ ଉଭୟେ ଏକ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ଓ ଅଧିକ ସୁଖଦୀପ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପାରନ୍ତେ । ସେମାନଙ୍କ ଠାରେ ଯେ ସେହି ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଛି, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ : ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ଅବୈଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିବା ଜର୍ମାନୀ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଶକ୍ତିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲା । ଫ୍ରଏଡ୍ ଜଣେ ଇହୁଦୀ ଥିଲେ ବୋଲି ଯେ ଏପରି ହେଲା, ତାହା ଆଦୌ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏକ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ପାଇଁ ଫ୍ରଏଡ୍ ଏକ ବିପଦ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏକ ଧର୍ମାସକ୍ତ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଫ୍ରଏଡ୍ ବିପଦ ହୋଇଥାନ୍ତେ; କାରଣ ଯେଉଁ ଧର୍ମ କେବଳ ଚେତନାକୁ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁଥାଏ ଏବଂ ଅଚେତନର ଆଦୌ କୌଣସି ବିଚାର କରେନାହିଁ, ତାହା ଆମର ଏହି ଆଧୁନିକ କାଳରେ କଦାପି ଦୀର୍ଘ କାଳ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବନାହିଁ । ଫ୍ରଏଡ୍ ମୋଟେ ବିପ୍ଳବୀ ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆବିଷ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ଥିଲା: ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଥିଲେ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧଟି ଲାଗି ରହିଛି, ଶ୍ରେଣୀସଂଗ୍ରାମ ତା'ଠାରୁ କଦାପି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇନପାରେ । ଶ୍ରେଣୀମାନେ ଆସୁଥିବେ ଓ ଯାଉଥିବେ, ମାତ୍ର ମଣିଷ ଭିତରର ଯୁଦ୍ଧଟି ଚିରଦିନ ଲାଗି ରହିଥିବ ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନର ତୁଳନାରେ ଦୁଃଖମାନଙ୍କୁ କମ୍ ମୁହୂର୍ମୁହୂ କରି ପାରିବାଭଳି ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଏବଂ ଶିକ୍ଷା ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ବଦଳି ନପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ ବଳବତ୍ତର ରହିଥିବ ।

ମୁଁ ହଠାତ୍ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଯେ ଏହି କାଟର ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ମାନଙ୍କର କଥା ପକାଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆପଣାର ଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ସତକୁ ସତ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନେଇ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ଆନା ଫ୍ରଏଡ୍ ଓ ସୁସାନ୍ ଆଇଜାକ୍‌ଙ୍କ ପରି ନାରୀମାନେ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପରାମର୍ଶ-ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିସୀମିତ ଚିକିତ୍ସାର ବହୁଦୂରରେ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଜଣେ ବା ଦୁଇଜଣ ସେଭଳି କଲେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ ଏବଂ ବିଶେଷ କରି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁରୁଷମାନେ ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀ ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଋତୁଟି ଇତିମଧ୍ୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାଣି ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିବା ପରି ମୋତେ ଲାଗୁନାହିଁ ।

ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ମାର୍ଗଟିର ମୁଁ ଉପରେ ଯେଉଁ ସମାଲୋଚନା କଲି, ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବି ଯେ, ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ଆବିଷ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ସମର୍‌ହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଦୌ କୌଣସି ସଫଳତା ଲାଭ କରି ପାରିନଥାନ୍ତା । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରେରଣା ନେଇ ହିଁ ଜୀବନର ଆବେଗ ଦିଗଟିର ଯେ ପ୍ରଭୂତ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି, ଆମକୁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

କେତେବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଲଣ୍ଡନର ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ମୁଁ ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୋମର୍ ଲେନ୍‌ଙ୍କୁ ଭେଟିଥିବାର କଥା ସ୍ମରଣ କରି ପାରୁଛି । ଭାଷଣ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ମତ ଓ ମାର୍ଗର ମନୋବିଶ୍ଳେଷକମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଣି ଲଦିଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ ସ୍ୱପ୍ରତିଭା ଏବଂ ବିଦ୍ୱତ୍ତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ତେବେ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଚିକିତ୍ସା-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଏହି ଉପଲଖଣ୍ଡମାନ ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ କାହିଁକି ମନ କରିଥିଲା ? ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ବକ୍ତା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲେନ୍ ଏକ କଳା ହିସାବରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଚିକିତ୍ସା-ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ତାହାକୁ ଏକ ଶୁଦ୍ଧ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ମାନସିକ ଅସୁବିଧା ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ପିଲା ଯଦି ସେପରି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ କପ୍ ପ୍ଲେଟ୍ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ, କାରଣ ହୁଏତ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ସିଏ ନିଜର ଅସୁବିଧାଟିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବାହାରି ଆସି ପାରିବ, ଡ଼କ୍ଟର ଅର୍ନେଷ୍ଟ୍ ଜୋନ୍ସ୍ ଏଥିରେ କଦାପି ସହମତି ଦେବେନାହିଁ । ପରାମର୍ଶ- ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ତୁମେ ସିନା ଏଇଟି ବିଷୟରେ କଥାରେ ଆଲୋଚନା କରି ତାହାର ସମାଧାନ କରିବ, ମାତ୍ର ଆମ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତୁମେ ଠିକ୍ ସେହି ଆଚରଣଟି କରି ହିଁ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସିପାରିବ । ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ

ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବାର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ ମାର୍ଗକୁ ଆମେ କେବଳ କିଳି ହିଁ ରଖିଥିବା ।

ଏବଂ, ଯଦି ପରାମର୍ଶ-ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ଏକମାତ୍ର ପଦ୍ଧତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ତଥାକଥିତ ଶୁଦ୍ଧ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟିରେ ଲାଖି ରହିବାକୁ ଏତେବେଶୀ ଉତ୍ସୁକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ, ତେବେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ଆଲୋଚନାରୁ ମୁଁ କାହିଁକି ପଢିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଯେଉଁ ବାପାମାଆମାନେ ସେହି ପୁରାତନ ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ନାପସନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ 'ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ'ର ସେହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତଟିକୁ ସିଧା ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରୁଛନ୍ତି ? ଏହିସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନେ 'ଯାହା ଇଛା କରିବେ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବେ ।' ଆଲୋଚନାଟିର ଲେଖିକା ସମ୍ଭବତଃ କେବେହେଲେ ଏକ 'ମୁକ୍ତ' ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦେଖିନାହାନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ କି ପିଲାମାନଙ୍କର ହିଁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ଚାଲୁଛି ଓ ଯେଉଁଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ଠା ବିରାଜମାନ କରୁଛି । ସିଏ ନଦେଖି ଯେତେବେଳେ ଏସବୁ କହୁଛନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଟିପ୍ପଣୀଟିକୁ ଆଦୌ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ; ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ ତ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣକୁ ଆଧାର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଇଥିବ !

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଫ୍ରଏଡ୍ ହିଁ ଏହି ନୂତନ କଥାଟିକୁ ଆମକୁ ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ମସ୍ତିଷ୍କ ଅପେକ୍ଷା ହୃଦୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ଅଧିକ, କଥା ଅପେକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକ ସଳଖ ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ ଏବଂ, ଆଚରଣର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ଅଭିପ୍ରାୟଟିର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଗଲେ ତାପରେ ଯାବତୀୟ ରାଗ, ଶାସ୍ତିବିଧାନ ଅଥବା ନିନ୍ଦାର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଏହି ଶିକ୍ଷାଟି ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଛି ଯେ, ତୁମ ଆଚରଣର ମୂଳ ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିଲେ ହିଁ ସେଇଥିରେ କଦାପି ତାହାର ଆରୋଗ୍ୟବିଧାନ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ । କେବଳ ଜାଣିବା ଦ୍ୱାରା ଯେ ଆଦୌ ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ, ଏଠାରେ ଏହି କଥାଟିର ସତ୍ୟତା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ କହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମୁଁ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କହିଲି : ତୁମେ ଏପରି କରୁଛ, କାରଣ ନିଜ ଭାଇ ପ୍ରତି ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ଈର୍ଷାଭାବ ରହିଛି; ମାତ୍ର ତା'ପରେ ମୋତେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗିଥିଲା ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯେ କେବଳ ଶକ୍ତିକୁ ନଷ୍ଟ କରୁଥିଲି ତା' ନୁହେଁ, ପିଲାଟି ଯେପରି ଯଥାର୍ଥ ସତ୍ୟଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧି ନକରିବ, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଏକ ରକ୍ଷାବରଣ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲି । ଯେତେବେଳେ କଣ୍ଢେଇମାନଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇଲି (ଏଗୁଡ଼ିକରେ

ଯୌନାଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଯଥାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା), ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ କଣ୍ଢେଇକୁ ଧରି କହିଲି "ହେ, ଟମି" (ଟମି ହେଉଛି ପିଲାଟିର ଭାଇର ନାମ); ଏବଂ, ପିଲାଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି କଣ୍ଢେଇଟିକୁ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ବାର ବାର ନାତ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ମୋତେ ଲାଗୁଥାଏ, ଏଥର ବୋଧହୁଏ ସେ କ୍ରମେ ବାଟକୁ ଆସୁଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଏବଂ ଆବେଗଗତ ସମାଧାନ ଉପରେ ଏକା ସମୟରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇଖ୍‌ଙ୍କର ନୂତନ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଏତେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲି । ତୀବ୍ର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହାର କାରଣରୂପେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସ୍ମୃତିଟି ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସୁଥିଲା । ମୋର ବିନମ୍ର ମତ ହେଉଛି ଯେ, ରାଇଖ୍‌ଙ୍କୁ ହିଁ ଦିନେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରାଯିବ ।

ମୋ' ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରକୃତ ସତକଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ଫ୍ରଏଡ୍‌ମାର୍ଗୀମାନେ ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ କାରଣ ସମରହିଲ୍ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାନାହିଁ । ସମରହିଲ୍ ଅଚେତନର ବୃହତ୍ ମହତ୍ତ୍ୱଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କଲା, ମାତ୍ର ଫ୍ରଏଡୀୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବାପ ଓ ବାପ ସହିତ ପିଲାର ସମ୍ବନ୍ଧଗତ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ତାହା ସ୍ୱୀକାର କଲାନାହିଁ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାଥମିକ କାଳରେ ନାନା ଭଳି ସମସ୍ୟା ନେଇ ପିଲା ପରେ ପିଲାମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ଜଣେ କେହିହେଲେ ଉକ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟିର ନକ୍ସାଟା ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ମିଳି ଯାଉନଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ବାପା ନୁହେଁ, ମାଆ ହିଁ ସ୍ଥିତିଟିର କେନ୍ଦ୍ରରେ ରହିଥିଲେ । ମାଆର ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ପାରିବାକୁ ଆଶା କରି ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଈର୍ଷା ରହିଥିବାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା, ବାପାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୟର ଆଦୌ ସେତେ ବେଶୀ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନଥିଲା ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ମାଆ ଓ ବାପାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେତୁ ସେହି ଈର୍ଷା ଆଦୌ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁନଥିଲା । ବରଂ, ଏହି ଘଟଣାଟିରେ ମାଆ ଟମିକୁ ଯେତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ଜିମିକୁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମୋ' ନିଜ ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ମନଃସମସ୍ୟା ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ତୀବ୍ର ଈର୍ଷାର ଶିକାର ହେଉଥିଲେ ଅଥଚ ସେମାନେ ସବୁବେଳେ ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଯଦି ପତ୍ନୀ କେବେବେଳେ କେଉଁ ପିଲାପ୍ରତି ହୁଏତ ଟିକିଏ ଅଧିକ ଆଦର ଦେଖାଉଥିଲେ (ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏପରି ହେବ ହିଁ ହେବ), ତେବେ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଅତି ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ; ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଅ ଆଉ ଝିଅ ଠିକ୍ ଏକାଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲା ପକ୍ଷରେ ରହିବାର କଥାଟି

ମାଆର ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ହିଁ ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ବାପା ସର୍ବଦା ସେହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ପରେ ଯାଇ ଆସୁଥିଲେ । ପିଲାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆବେଗଟି ମାଆଲାଗି ହିଁ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ମାଆଠାରୁ ହିଁ ଭଲ ପାଇବା ଦାବୀ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ନମିଳିଲେ ସେମାନେ ସେଇ ମାଆକୁ ହିଁ ଘୃଣା କରିବାରେ ଲାଗୁଥିଲେ । ମାଆପ୍ରତି ରହିଥିବା ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ବାପା ପ୍ରତି ପିଲା ଭିତରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ବୋଲି ସୂତ୍ର ପକାଇ କହିବା, ଆମକୁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ବାଧ କରିବା ମୋଟେ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ ।

ଆମେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲୁ ଯେ ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପରି ବାପା ନଥିବା ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ପ୍ରତି ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଈର୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ଏପରି ହୁଏତ ମନେ ହେବ ଯେ, ଆମେ ସମରହିଲ୍‌ରେ ଯେପରି ଯାହା କରୁଛୁ, ତାହା ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଟିଙ୍କର (ଡ଼କ୍ଟର ଇଆନ୍ ଡ଼ି. ସଟି) ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ବରଂ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ, ଶ୍ରୀ ସଟିଙ୍କର ମତ ହେଉଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ପିଲାର ତା'ର ମାଆ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଭଲ ପାଇବା ରହିଥାଏ, ତାହାକୁ ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ ଅର୍ଥରେ ଆଦୌ ଯୌନଭିତ୍ତିକ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ସୁରକ୍ଷା, ସଙ୍ଗକାମନା ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଆବେଗ ଏକାଠି ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ମାଆ ପିଲାଟିଠାରୁ 'ବନ୍ଧନ ଛିଡ଼ାଇ ଦେବାର' ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାକୁ ନିଜଠାରୁ ଛିନ୍ନ କରିଦିଏ, ମୂଳତଃ ଯାବତୀୟ ବିକୃତି ଓ ବ୍ୟାଧି ସେଇଥିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଆମେ ଯେତେଜଣ ପିଲାଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲୁ, ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଟିଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟିରୁ ଆମକୁ ତାହାର ସମାଧାନ ମିଳି ଯାଉଥିଲା..ଜଣେ ପିଲା ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ ସିଏ ଜନ୍ମ ହେଉ ବୋଲି ମାଆ କି ବାପା କେହି ଚାହୁଁନଥିଲେ; ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲା, ମାଆ ଯାହାକୁ ଦୁଷ୍ଟ, ମଇଳା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାରୁ ଯାହାର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଦେଖା ଦେଇଥିଲା, ଅଥବା ଆଉଗୋଟିଏ ପିଲା, ବାପା ମାଆ ଅଲଗା ହୋଇ ଯିବାରୁ ଯିଏ ଆପଣାକୁ ଏକାନ୍ତ ଅସୁରକ୍ଷିତ ବୋଲି ଭାବୁଛି,- ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ମାତ୍ର ତଥାପି ମୋ' ମନରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ସନ୍ଦେହ ରହିଯାଉଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଗୋଟିଏ ଶରୀର ରହିଥାଏ, ସେଉଁଥିରୁ କି ତା'ର ଯାବତୀୟ ଆବେଗ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସେହି ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧିତ ଓ ଆଉ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧିତ ନୁହନ୍ତି, ସେକଥା ନିଶ୍ଚିତ କରି କହିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମାଆର କୋଳ ଭିତରେ ଆରାମ ଓ ସୁରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ

ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର ଯେଉଁ ଅଭିଳାଷ ରହିଥାଏ, ସେଥି ଭିତରୁ କେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ଅର୍ଥାତ୍, ପିଲାର ଯୌନାଙ୍ଗଟିଏ ରହିଛି ବୋଲି ସେପରି ଗୋଟିଏ ଅଭିଳାଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଛି ବୋଲି କେତେଦୂର କୁହାଯିବ ? ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃତ ଅଣ୍ଡିରା ବିଲେଇ ଯେତିକି ଗେଲ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଓ ଘୁଡୁଘୁଡୁ ଶବ୍ଦ କରି ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରେ, ଖାସୁ କରା ହୋଇଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଲେଇ ମଧ୍ୟ ଅବିକଳ ତାହାହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ବଳଦମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ବଳଦମାନଙ୍କ ଉପରେ ଚଢି ଯାଆନ୍ତି । ନପୁଂସକ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆମର କେତେ ପରିମାଣରେ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି ? ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରନ୍ତି କି ଏବଂ ଏକାଠି ଉତ୍ତମ ଭାବରେ କାମ କରିପାରନ୍ତି ଓ ବାସ କରନ୍ତି କି ? ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧ୍ୟୟନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅବକାଶ ରହିଛି ଏବଂ ତଥାପି, ଖାସୁ ହେବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ'ଣ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ, ଏବିଷୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆମେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ପାରିବାନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଭିଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସମାଜ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇଥାଏ, କାରଣ ତାଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ ଆମର ମାଆ-ଛୁଆ ସମ୍ବନ୍ଧଟି ହିଁ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଆମକୁ ସମାଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରାଇଥାଏ । ଆମେ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉ ଓ ସେମାନେ ଆମକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁ, କାରଣ ଆମେ ଏକଦା ନିଜର ମାଆକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲୁ ଓ ମାଆ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଭଲ ପାଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲୁ । ଆମେ ବାପୁଡ଼ା ବାପାଟାକୁ କାହିଁକି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଟାଣି ଆଣୁ ଏବଂ ବାପା ହିଁ ଆମଲାଗି ଆମର ପ୍ରତିବେଶଟିର ସଂରଚନା କରିଦିଅନ୍ତି ବୋଲି କାହିଁକି କହିଥାଉ କେଜାଣି ? କାରଣ ମୂଳତଃ ମାଆ ହିଁ ଯାବତୀୟ ସମାଜସମ୍ଭାବନାର ଆରମ୍ଭରେ ରହିବା ଉଚିତ ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ସାମୂହିକ ଆୟତନରେ ବୋମା ପକାଯାଉଛି ଓ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କୁ ଟିକି ଟିକି କରି ଉଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଛି, ଯଦି ତାହା ଆମ ଶୈଶବକାଳୀନ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ, ତେବେ କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରେ ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ମାଆ ହିଁ ପିଲାକୁ ନିଜର ମାନସବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ପିତୃସୁଲଭ ଯାବତୀୟ ଗୁଣକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିନିଏ ଏବଂ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ପୁରୁଷତିଆରି ଏକ ସ୍ଥାନରୂପେ ଆକାର ଦେବାରେ ଏକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ହୁଏତ ସେହି କାରଣରୁ, ଜଣେ ମାଆ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ପିଲାକୁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିକୁ ପଠାଇଦିଏ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସତେଅବା ଏକ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଲାପରି ସେହି ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଥାଏ । ପ୍ରାୟ ମନେ

ହେଉଛି, ସତେ ଯେପରି କୁଳର ପୁରୁଷକର୍ତ୍ତାମାନେ କହୁଥାନ୍ତି: ପିଲାମାନେ ସାନ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ହିଁ ମାଆମାନଙ୍କର ହେପାଜତରେ ଥାଆନ୍ତୁ ଓ ସମୟ ଆସିଲେ ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରେ ସେହିଠାରୁ ତୋପ ମୁହଁରେ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାପାଇଁ ଧରି ନେଇଯିବୁ, ଏବଂ, ମାଆମାନେ ବି ସେଥିରେ ରାଜୀ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହିଲେ: ପିଲାମାନେ ପ୍ରଥମେ ସଭିଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହନ୍ତୁ ଓ ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କ ପାଖରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଆଯାଉ । ବଡ଼ ହୋଇ ବାପାମାନଙ୍କର ଭୁଲ୍ ଏବଂ ନିର୍ବୋଧତାଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ମରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ମାଆମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଭାବରେ କଥାଟିକୁ କହିଲି କାରଣ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ କଠୋର ସ୍ଥିତିଟିକୁ ହିଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ପଡୁଛି ।

ଏବେ ତ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ତା'ର କାଂସ୍ୟ ଯୁଗରେ ହିଁ ରହିଛି ଏବଂ ତେଣୁ, ସଭି ବା ଫ୍ରଏଡ୍ କାହାରି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ପୁଞ୍ଜିକୁ ଜମା କରି ରଖିଲେ ସେଥିରୁ ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବେଶୀ କିଛି ମିଳିବ କି ବୋଲି ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇଖ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣ ଆବିଷ୍କାର ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମୋର ବହୁତ ସମ୍ମାନ ରହିଛି, ମାତ୍ର ତଥାପି ମୁଁ ରାଇଖ୍‌ବାଦର ଆଧାରରେ କଦାପି ଏକ ଖାସ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଛିଡ଼ା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । ରାଇଖ୍ ମୋତେ ସେଥିପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ କରିବିନାହିଁ । ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ମତ ହେଉଛି ଯେ, ଆମେ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରବକ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷା କରିବା ମାତ୍ର ପିଲାକୁ ହିଁ ସକଳ ଅଧ୍ୟୟନରେ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କରି ରଖିଥିବା; ପିଲାର ଆଚରଣଟି ପଛରେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ରହିଛି, ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜି ବାହାରି କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବା । ମାତ୍ର, ସବାଆଗ ଏହି ସମାଜଟିକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିବା, ଯେପରିକି ପିଲା ଭୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ସେଥିରେ ବଡ଼ ହୋଇ ପାରିବ । ଏହାକୁ ପଢି କେହି ହୁଏତ ଜଣେ ରେଡ଼ିଓ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଏପରି କହୁଥିବା ପରି ଭାବିବେ, ''ବେତାର-ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କିଛି ପରବା କରେ ନାହିଁ, ମୁଁ କେବଳ ଏହି ନକ୍ସାଟିକୁ ଦେଖି ତାହାରି ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ରେଡ଼ିଓ ତିଆରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।'' ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରେଡ଼ିଓର ନକ୍ସାଟିଏ କରି ଦେଇଥିଲେ, ସିଏ ତ ଇତିମଧ୍ୟରେ ରେଡ଼ିଓଟିଏ ବାଜିପାରିବାର ଉଦ୍ୟମରେ ସଫଳ ହୋଇସାରିଲେଣି; ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆମପାଇଁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରି ଦେଇପାରିଲେ, ସେମାନେ ସମାଜକୁ ବଦଳାଇବାରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇନାହାନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ ଯାହାକିଛି କରିଛନ୍ତି । କଥାଟିକୁ ଏପରି ମଧ୍ୟ କହିହେବ: ମୁଁ ଶ୍ରୀ ସଭିଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ସଦ୍ୟ ପାଠ କଲି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ପାଠ କଲି;

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ପାଠ କଲି; ମାତ୍ର ସିଏ ଯାହାସବୁ କହିଛନ୍ତି, ତାହା ପିଲାମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ' ନିଜ ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବ ବୋଲି ବୋଲି ମୋତେ ଆଦୌ ଲାଗୁନାହିଁ । ଅସଲ ଅସୁବିଧାଟି ସମ୍ଭବତଃ ଏହିଠାରେ ରହିଛି ଯେ, ମୁଁ ନିଜର ପଦ୍ଧତିରେ ପୂରା "ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ" ହୋଇ ରହିଛି, ମୋ' ବୟସ ବି ଏତେ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ମୁଁ ଆଉ ନିଜର ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବିନାହିଁ। ମାତ୍ର, ତାହାକୁ ହିଁ ସମୁଦାୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ; କାରଣ ମୁଁ ପାଇଥିବା ଫଳଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଦେଇ ଯାଉଛି ଯେ, ମୋ' ପାରିବାରେ ମୋତେ ଯାହା ଏକମାତ୍ର ମାର୍ଗ ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଛି, ସେହି ମାର୍ଗଟିରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ସ୍କୁଲଟିକୁ ଚଳାଉଛି । ଏବଂ, ଏସବୁ କଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଜୀବନ ହେଉଛି ବହୁତ ପ୍ରଶସ୍ତ; ଏହା ଏତେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଯୋଜନା ଅଥବା ସୂତ୍ର ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାକୁ କଦାପି କିଳି ରଖି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଫ୍ରଏଡ୍, ସଲ୍ତ ଅଥବା ରାଇଖ୍, ଷ୍ଟେକେଲ୍ ବା ଆହୁରି ଅନେକଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରିଛି, ମୋର ଏଡ଼େ ବଡ଼ିଆ ପିଆନୋଟି ଦେହରେ ହାତୁଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇ ଦେଉଥିବା ପିଲାଟିକୁ ବୁଝିବାରେ ମୋତେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ; ମାତ୍ର ଯଦି ମୁଁ ଟିକିଏ ଅଟକିଯାଇ ଏପରି ବିଚାରିବି: ଏହି ସମସ୍ୟାଟି ଫ୍ରଏଡ଼ୀୟ, ସଲ୍ତୀୟ ନା ରାଇଖୀୟ,- ତେବେ କଣ୍ଟା ବିକୁଥିବା ଦୋକାନୀଟି ମୋତେ କେବେହେଲେ ତା'ର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହିବ ନାହିଁ। ଠିକ୍ ଏହି ଯୁକ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ସମାଜ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବି । ଆପଣାର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ତା'ର ଅମୋଘ ଉପାୟ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ। ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମର ଏକାଧିକ ଉପାୟରେ ତାହାର ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ଅଥବା ତାହାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଖରାପ କରିଦେବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛୁ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆମେ ଯାହାକିଛି ଶିକ୍ଷା କରୁଛୁ, ଅଚେତନ ଭାବରେ ଆମ ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ପଡୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଆମକୁ ଅଧିକ ସଜ୍ଞାନ, ଅଧିକ ସମର୍ଥ ଏବଂ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସଯୁକ୍ତ କରିପାରୁଛି । ବାସ୍ତବ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ମୁଁ କହିବି ଯେ, ଗୋଟିଏ ପିଲା ତା' ବାପାସମ୍ବନ୍ଧିତ ବ୍ୟାଧିରୁ କିପରି ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବ, କିପରି ନିଜକୁ କାହାଠାରୁ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ନଭାବିବ ବା କୌଣସି ଅପରାଧବୋଧରୁ କଷ୍ଟଭୋଗ ନକରିବ, ମୋର କେବଳ ସେତିକି ଜାଣିବାର ହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ଜଣେ ଆଶାବାଦୀ ହିସାବରେ ମୁଁ ଏହିଭଳି ଏକ ମତ ପୋଷଣ କରୁଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ମୂଳତଃ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଭଲ ଯେ, ଯାହାକିଛି ଗୋଟିଏ ପିଲାର ସେହି ମୂଳଭୂତ ଭଲକୁ ମନ୍ଦରେ ପରିଣତ କରିଦେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଲୋପ ସାଧନ କରିବା ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା

ଉଚିତ। ଏବଂ, ଶିକ୍ଷାବିଜ୍ଞାନୀ ମାଳି ତାର ସେହି ଭୟଙ୍କର ଗଛକଟା କଇଁଚିଟାକୁ ହାତରେ ଧରି ନିଜର ଧନ୍ଦାରେ ଫ୍ରଏଡ୍, ୟୁଙ୍ଗ୍ ବା ଆଉ କାହାକୁ ଗୁରୁ କରି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସେକଥାଟା ଉପରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ହିଁ ଦେବିନାହିଁ। ଆଦୌ କୌଣସି ସୁପାରିଶ୍‌ପତ୍ର ନଦେଇ ମୁଁ ତାକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରୁ ନିକାଲି ଦେବାକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି।

ଦୀର୍ଘ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କାଳ ପିଲାମାନଙ୍କର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାପରେ ଏବେ ମୁଁ କ୍ୱଚିତ୍ କୌଣସି ପିଲାର ଆରୋଗ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାକୁ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି କିଛି କରିବାକୁ ମନେ କରିଥାଏ। କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନଥିବା ପଚସ୍ତରି ଜଣ ପିଲାଙ୍କର (ପ୍ରାୟ ସେତିକି ପିଲା ପ୍ରତୀକ୍ଷାଫର୍ଦ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି) ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାହାର ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ପ୍ରୟୋଜନ ପହଞ୍ଚୁ ନଥାଏ। ବେଳେ ବେଳେ ନୂଆ ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ପିଲା, ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ପାଇଥିବା ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ସାରିଛି, ହୁଏତ ତା'ରି ସହିତ ତା'ର ପରିବାର କିମ୍ବା ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ; ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଦଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣି ସାରିଥାଏ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତୀତ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ ମୋର ଅନେକ ସମୟ ପ୍ରକୃତରେ ନଷ୍ଟ ହିଁ ହୋଇଛି। ପିଲାମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ ଆବଶ୍ୟକ କରୁନଥିଲେ। ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁଣ୍ଠାର ସହିତ ହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଆସୁଥିଲେ। ନୀଲ୍ ଏବଂ ଜଣେ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ,- ମୋ'ର ଏହିଭଳି ଯେଉଁ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଭୂମିକା ରହିଛି, ତଜ୍ଜନିତ ଅସୁବିଧାଟିକୁ ପ୍ରାୟ ଅତିକ୍ରମ କରି ହେଉନଥିଲା। କଠୋର ନିୟମରେ ଚାଲୁଥିବା ଆଉ କୌଣସି ସ୍କୁଲରେ ଘଣ୍ଟାଏ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଇବା ଲାଗି କୌଣସି ପିଲାକୁ ହୁଏତ ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରୁ ଆଉ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଯାଇ ପାରନ୍ତା। ମାତ୍ର, ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲରେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଜଣେ ପିଲା ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇପାରେ ଓ ଇଚ୍ଛା ନହେଲେ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିପାରେ, କୌଣସି ଗଛ ଚଢ଼ିବାକୁ ନଥିଲେ ବା ଖେଳିବାଲାଗି କୌଣସି ଖେଳ ନଥିଲେ ମୋ ପଢାଘରକୁ ଡ଼ାକରା ହୋଇ ଯିବା ଆଦୌ ଏକ ଖୁସୀର କଥା ନଥିଲା। ଆଜି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଅଙ୍କ ପଢାଉଛି, ନାଟକ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛି, ଗପ କହୁଛି, ପିଲାମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ପ୍ରତିଭା ଜାଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ତିଆରି କରୁଥିବାରୁ ସ୍କୁଲ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଅଧିକ ସୁଖରେ ରହିଛି। ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସୁଖୀ ହୋଇପାରୁଛି। ଶେଷରେ ଏବେ ଯାଇ ମୁଁ ସମଗ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ବୋଲି

ପରିଗଣିତ ହେଉଛି; ଆଗେ ତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଖାରିବାରେ ହିଁ ମୋର ଅଧିକ ବେଳ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ, ଏହି ପୁସ୍ତକଟିରେ ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବି, ପିଲାଟିର ଭିତରେ ସମସ୍ୟା ଥାଉ ବା ନଥାଉ, ତାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଆଦୌ କିଛି ଆଲୋଚନା କରିବିନାହିଁ ।

ପ୍ରୁଫ୍ ଦେଖିବା ସମୟରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଟିପ୍ପଣୀ :

ମୋର ''ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରାମର୍ଶ-କ୍ଲାସ୍'' ବ୍ୟତୀତ ସ୍କୁଲ ଅଧିକ ସୁଖରେ ଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଯାହା କହିଥିଲି, ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଆଦୌ କୌଣସି ସମସ୍ୟା ନଥିବା ପନ୍ଦର ଓ ଷୋଳ ବର୍ଷ ବୟସର ଦୁଇଟି ପିଲା ଏବେ ଆସି ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ସେହି କ୍ଲାସ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଖୁବ୍ ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ''ଆମର ଅସୁବିଧା ଓ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ିକ ଆସିବାବେଳେ ସେବିଷୟରେ ଆମ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ କେହି ନଥିଲେ, ଏହା ଆମକୁ ଭାରି କ'ଣ ଗୋଟିଏ ହରାଇ ଦେଇଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । '' ତେଣୁ, ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ସେହି କ୍ଲାସ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସପ୍ତାହକ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଘୋଷଣା କରି ଦେଇଥିଲି, ଯେତେବେଳେ ଯାହାର ମନ ହେବ, ସିଏ ଆସି ମୋ' ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରାମର୍ଶ କରିପାରିବ ବୋଲି କହିଥିଲି । ମାତ୍ର, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଏଗାର ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପିଲା ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଛି ।...'' ସବୁବେଳେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବାରୁ ମୋତେ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଲାଗୁଛି; ମୁଁ ମୋ' ଏକାବେଳେକେ କୁନି ଭାଇଟିକୁ ଡ଼ଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ନେଇଯାଉଛି ଏବଂ ସିଏ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଅତଡ଼ା ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିପଡୁଛି ବା ଗୋଟିଏ ବସ୍ ଆସି ତା' ଉପରେ ଚଢି ଯାଉଛି । ମୁଁ ଏହାର ଅର୍ଥ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ମୋ' ଭାଇକୁ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ନା କେତେ ଭଲ ପାଏ ।'' ଏବେ ପିଲାଟି ତା' ମାଆଙ୍କ ଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଚିଠି ପାଇଥିଲା ଏବଂ ତାହାର ଅଧିକତର ଭାଗଟି କୁନି ଭାଇଟି ବିଷୟରେ ଭାବପ୍ରବଣ ନାନା ଅତିପ୍ରଶଂସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର, ଦୁଇଶହ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ବାସ କରୁଥିବା ମାଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ କିପରି ଘରୋଇ ପରାମର୍ଶ କ୍ଲାସ୍ ନେଇ ପାରିବି କହନ୍ତୁ ତ !❑

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭବିଷ୍ୟତ

ଆମେ ସମ୍ପ୍ରତି ଏକ ସର୍ବାଧିପତ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ ଏବଂ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ସେହି ରାଷ୍ଟ୍ର ଏକ ସମାଜବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ର ହି ହେବ । ଏହିଭଳି ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସର୍ବସାଧାରଣ ସ୍କୁଲବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଉ ଆଦୌ ରହିବନାହିଁ । ଏବଂ, ମଧ୍ୟବର୍ଗ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚାଲିଥିବା ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ସହିତ ଅଚଳ ହୋଇଯିବ । କାରଣ, ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ପୋଷଣ ଲାଭ କରି ଆସିଥିଲା । ଯେପରି ମନେ ହେଉଛି, ସମାଜବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଦୌ କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ରୁଷିଆରେ ଯେପରି ହୋଇଛି, ଏକ ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସମାଜର ପିଲାମାନେ ସେତେବେଳେ ରାଷ୍ଟ୍ରଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଦିନସ୍କୁଲରେ ହିଁ ଯାଇ ପାଠ ପଢ଼ିବେ ।

ସମାଜବାଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଠି ନଯାଉ ଓ ତଥାପି ରହୁ, ମୁଁ ତାହାରି ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଏକଥାଟିକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସୂଚାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଯେ ଏହି ପ୍ରକାରର ସ୍କୁଲଟି ଏକ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବ, ସେଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ରହିବ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁର ଆତ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଁ କଳ୍ପନା କରୁଛି ଯେ ସେତେବେଳେ ସମରହିଲ୍ ଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିବେ । ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହୁଛି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ନାଗରିକତାରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ହେବାଲାଗି ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇ ପାରିଲେ ହିଁ ଏକ ବଳଶାଳୀ, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସସମ୍ପନ୍ନ ଏବଂ ନ୍ୟାୟଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ବୟସ୍କ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ନାଗରିକତ୍ୱକୁ ଆଦୌ ଘରେ ଶିକ୍ଷା କରି ହେବନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ପରିବାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟ ହୋଇଯିବ, ଏବଂ ଦିନ ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇଟା ଅଲଗା ଅଲଗା ଆନୁଗତ୍ୟ ନେଇ ବିକାଶଲାଭ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ

ହେବ । ଗୋଟିଏ ଆନୁଗତ୍ୟ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଲାଗି ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆନୁଗତ୍ୟ ନିଜର ପିତାମାତାଙ୍କ ଲାଗି । କେବଳ ନିଜର ସାଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନୁକ୍ଷଣ ଏକତ୍ର ବାସ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ଜଣେ ପିଲାର ବିକାଶ ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଏଠାରେ ସେହି ପୁରୁଣା ଭୂତଟା ଆପତ୍ତି କରି କହିବ: ''କଣ ହେଲା ? ତେବେ ପରିବାରକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ?'' ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେବି ଯେ ଏହି ପରିବାର ଯେକୌଣସି ପିଲା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଆଦୌ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ନାନାପ୍ରକାରର ଆବେଗମୟ ଭାବପ୍ରବଣତା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏଥିରେ ଅତିରିକ୍ତ ପିତୃଶାସନ ରହିଥାଏ ଏବଂ ବାପା ଯେତେ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କୁଟୁମ୍ବରେ ଏକ ଈଶ୍ୱରପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ଆପଣାକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ମାଆ ଯେତେ ବେଶୀ ଭଲ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ଭୟଙ୍କର ମାତୃରୂପ ଧାରଣା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ନିଜର ସନ୍ତାନଟିକୁ ଗିଳି ଦିଅନ୍ତି । ଏବର କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିବାରର ଚଳଣିଟିରେ ଏହି ଘଟଣାଟି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଘଟିବାରେ ଲାଗିଛି । ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ବାର କି ତତୋଧିକ ପିଲା ରହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଘରେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସ୍ୱୟଂନିର୍ଭର ପିଲାଙ୍କ ପୃଥିବୀ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା ଏବଂ ପିଲାମାନେ ନିଜକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ତୁଳନା କରି ମାପି ପାରୁଥିଲେ ଓ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରି ପାରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏକାଳର ଛୋଟ ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ପିଲା ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ଅତିମାତ୍ରା ଯାଏ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ବାପାମାଆଙ୍କ ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି,- ତାକୁ ସେହି ବାପାମାଆଙ୍କୁ ହିଁ ଅତି କଠିନ ଭାବରେ ମଡ଼େଲ୍‌ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ ପଡୁଛି । ଏବଂ, ଉତ୍ତମରୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଘରର ଆସବାବପତ୍ର ବୟସ୍କମାନଙ୍କର, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୃହରେ ଚଳୁଥିବା ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ...ବାପାଙ୍କୁ ୮ ଟା ୪୦ରେ ସକାଳ ଗାଡ଼ୀ ଧରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ତେଣୁ ପ୍ରାତଃଭୋଜନ ପାଇଁ ଏକ ନିୟମିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରହିଥାଏ । ବାପା କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଅଫିସ୍‌ରୁ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି, ତେଣୁ ଘର ଅବଶ୍ୟ ଶାନ୍ତ ରହିବ । ବଡ଼ମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦେଖାଇବେ ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଦବାଇ ରଖିବେ ନାହିଁ, ଘରମାନଙ୍କରେ ତାହା କ୍ୱଚିତ୍ ଘଟିଥାଏ ।

ଅଥବା, ବାପାମାଆ ମାନଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରାଯାଉ । ମୁଁ ଏପରି ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଜାଣିଛି, ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ଲେଖିକରି ଜଣାଇଥିଲେ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ

ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁଟା ବେଶ୍ ଦୀର୍ଘ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଏକ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଛି । ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭଲ ନପାଉ ଥିବାରୁ ଯେ ଏପରି ହେଉଛି ସେକଥା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସହରର ଗୋଟିଏ ଫ୍ଲାଟ୍‌ରେ ଚାରିଟା ପିଲା ଯେତେବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଜୀବନରେ ଆଉ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଛୁଟୀ ସରିବା ଆଗରୁ ସମରହିଲ୍‌କୁ ଫେରି ଆସୁଛି, କାରଣ ସହରର ଜୀବନଟା ତାକୁ ଭାରି ନୀରସ ବୋଧ ହେଲା ଓ ନିଜ ଆଗ୍ରହରୁ ଆଦୌ କିଛି କରି ହେଲାନାହିଁ । ଯଦି ପିତାମାତା ଅସାଧୁ ହୋଇନଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ମାନି ଯାଆନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଗରିବଘର ପରି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଅତିବେଶୀ ଘଷି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଫଳରେ ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆଦୌ ସୁଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସମରହିଲ୍ ପିଲାଙ୍କର ପିତାମାତାମାନେ ଆବାସିକ ସ୍କୁଲବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିବା ପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ଦିନ ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ମାସ, ଇଷ୍ଟର୍ ଛୁଟୀରେ ଗୋଟିଏ ମାସ ଏବଂ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ ଦୁଇଟି ମାସ ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଖୁସୀ ହୋଇ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି, ସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ମନଖୁସୀରେ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ଯଦି ପିଲାଟିଏ ସ୍କୁଲକୁ ଫେରିବା ନିମନ୍ତେ ଅତିଶୟ ପରିମାଣର ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଏ, ତେବେ ତା'ର ବାପା ବା ମାଆ ମୋତେ ଈର୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗନ୍ତି । ମାତ୍ର, ପିଲା କ'ଣ ମୋ' ପାଇଁ ସ୍କୁଲରେ ଆସି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ? ଏପରିକି ସିଏ ଫେରି ଆସିଲା ବୋଲି ମୋତେ ଖବର ମଧ୍ୟ ଦିଏନାହିଁ, ସିଧା ତା'ର ସାଙ୍ଗଗୋଷ୍ଠୀଟି ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ଗୃହକୁ ଏକ ପବିତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ମତପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କଥାକୁ ଖଣ୍ଡନ କରି ହୁଏତ ଏହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘରର ଭାଇ ବା ଭଉଣୀମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ତା'ପରେ ଅତି କ୍ୱଚିତ୍ ପରସ୍ପରକୁ ଲୋଡୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କେବଳ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଏକାଠି ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତି ସିନା, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଭିତରର ଆଗ୍ରହଟି ସେମାନଙ୍କୁ ବୃହତ୍ତର ସମୂହଟିରେ ହିଁ ମନୋମତ ସାଙ୍ଗ ଖୋଜିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉଛି ସେହି ବୃହତ୍ତର ସମୂହ । ଏହି ବୃହତ୍ତର ସମୂହ ଭିତରେ ସେମାନେ ନିଜକୁ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ଏଠାରେ ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ଘରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର (ଏବଂ ବୃହତ୍) ଦ୍ୱେଷ ଓ ଈର୍ଷାଗୁଡ଼ିକର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀ ଅଚେତନ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ

ଏକ ବୃହତ୍ତର ଅରଣ୍ୟରେ ମୃଗୟା କରିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଏଇଟି ହେଉଛି ଏକ ଅଧିକ ସୁସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟ; ନିଜ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ସହିତ ଅତିବେଶୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବାରୁ ଅଗମ୍ୟଗମନର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିବା ଯେଉଁସବୁ ଆବେଗର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ, ଏହି ଅରଣ୍ୟ ତାହାଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ଯାଇ ରହିଥାଏ । ଏହି କଥାଟିକୁ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ଯେ, ନାନାପ୍ରକାରେ ବହୁ ବିକାରର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବା ପିତାମାତାମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ନାନାଭଳି ଅପରାଧବୋଧ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି; ଘର ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ନାନା ଅତିରଞ୍ଜନ କରୁଥିବା ମଧ୍ୟବର୍ଗଠାରେ ହିଁ ଏଇଟି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ । ମଧ୍ୟବର୍ଗର ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ମେଷ ପରି ଅଡ଼ାଇ ନିଆଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ରହି ପହରା ଦିଆ ଯାଉଥାଏ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତିକର । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଝିଅସ୍କୁଲରେ ସେହି ଅଡ଼ାଇ ଅଡ଼ାଇ ନେବା ଓ ଜଗିବାର ଧନ୍ଦାଟାକୁ ଅତିବେଶୀ ମାତ୍ରାରେ ପାଳନ କରାଯାଏ ଏବଂ ଅଚଳନ୍ତି ନାନା ଧର୍ମୀୟ ତଥା ନୈତିକ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ତାହାର ସମର୍ଥନ କରା ଯାଉଥାଏ । ଯଦି କେବେ ପରିବାର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, ତେବେ ତାହା ପରିବାରର ବିରୋଧ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ହେବନାହିଁ: ଏହି ଅଡ଼ାଇବାର ସଂସ୍କାରଟା ମେଷମାନଙ୍କର ମନରେ ଯେଉଁ ଘୃଣାର ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହାର କ୍ଷୟ ହୋଇଯିବ । ଗୃହଜୀବନର ଏହି ନୀରସତା ଏବଂ ପହରା ଭିତରୁ ମୁକୁଳି ପଳାଇଯିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଯେ ଏବେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନାଚଆଡ୍ଡା, ରାତିକ୍ଲବ, ପରିଭ୍ରମଣ ଏବଂ ସିନେମା ଦେଖିବାର ଖୋଇଗୁଡ଼ିକ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେପରି ମଧ୍ୟ ଏକ ଅନୁମାନ ବେଶ୍ କରା ଯାଇପାରେ । ଯଦି ଗୃହ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମୁଦାୟର ଅଂଶ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ସହରର ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ହାରାହାରି ଘର ପ୍ରକୃତରେ କାହାରି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ ନାହିଁ । ତୁମେ ହୁଏତ ଅମୁକ ନଗରରାସ୍ତାରେ ଦୀର୍ଘ ଦଶବର୍ଷ କାଳ ଘର କରି ରହିବ ଅଥଚ ତୁମ ନିକଟତମ ପ୍ରତିବେଶୀର ନାଆଁଟା ମଧ୍ୟ ଜାଣିନଥିବ, ହୁଏତ ଜାଣିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା ବି କରିବନାହିଁ । ଏକ ସମୁଦାୟ ଭିତରେ ଘର କରି ରହିବା, ତାହାହିଁ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ । ସମରହିଲ୍‌ରେ ଆମର କର୍ମୀମାନେ ନିକଟସ୍ଥ କୁଟୀରମାନଙ୍କରେ ବାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ନିଜ ନିଜର ଘର ତିଆରି କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଏକତ୍ର ଭୋଜନ କରନ୍ତି, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାମ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ନିଜର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ନିଜର

କୁଟୀରଗୁଡ଼ିକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହିଁ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସମୁଦାୟ ଭିତରେ ନିଜର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ବି ଅବସର ରହିଥିବା ଉଚିତ । ଡ଼ାର୍ଟିଙ୍ଗଟନ୍ ହଲ୍ ଆପଣାର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହିଭଳି ଜୀବନଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ; ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ନିଜ ନିଜର ଏକ କୋଠରୀ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ମୋ' ନିଜର କେବେହେଲେ ଏହି ସୌଭାଗ୍ୟଟି ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଆସିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ଥିବ, ଏକ ସାମୂହିକ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ ।

ଏହି ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କର ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବା ସକାଶେ ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥ କେଉଁଠାରୁ ଆସିବ ? ମୋ' ପାଖରେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର କୌଣସି ଉତ୍ତର ନାହିଁ, କାରଣ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି, ତାହାକୁ ନିତାନ୍ତ ଆଦିମ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଶାନ୍ତି ସମୟରେ, ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର କୌଣସି ସଦସ୍ୟ ଯଦି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଉଥିବା ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଦୈନିକ ଗୋଟିଏ ଶିଲିଙ୍ଗ୍ ଅଧିକ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବେ, ତେବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦସ୍ୟକକ୍ଷଟି କାହିଁକି ଆତଙ୍କିତ ଭାବରେ ହସ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବାରେ ଲାଗିଯିବେ ଏବଂ ଦେଶ ପାଖରେ ଆଦୌ ଏତେ ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିବେ, ମୁଁ ତାହାର କାରଣ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ପାରେନାହିଁ । ଅଥଚ, ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଦୈନିକ ୧୨୦ ଲକ୍ଷ ପାଉଣ୍ଡ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଆମ ପାଖରେ ପଇସା ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ବିଷୟରେ ଜଣେ ବିଶାରଦ ପାଖରେ ଏହାର କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତର ନିଶ୍ଚୟ ମହଜୁଦ ରହିଥିବ । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ମାତ୍ର କହିବି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଘରେ ଯେତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି, ବାପାମାଆମାନେ ସେତିକି ଦାନ କରି ପାରିଲେ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସକାଶେ ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଯିବ ।

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଯେ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କୁ ଅସମ୍ଭବ ଲାଗିବ, ମୁଁ ସେକଥା ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । ଏକ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାମାନଙ୍କର ଭଲ ହିଁ କରିବ ବୋଲି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ନାଗରିକ ଯେ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ମାନିବି । ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି (ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ) । ଅଧିକାଂଶ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଏକ ଫଳଗଛ ସଦୃଶ ନିୟମିତ ଡ଼ାଳପତ୍ର କାଟି ଠିକ୍ କରି ରଖାଯିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟର ବାପାମାଆଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଏତେବେଶୀ

ଭାବୁନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଆଗାମୀ କାଲି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରୁଛି, ଯେତେବେଳେ କି ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ଯାବତୀୟ ନର୍କଲୀଳା ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଏକ ନୂତନ ଆଖିରେ ଜୀବନକୁ ଦେଖିବ, ଯେତେବେଳେ କି ସିଏ ଯୁଗଯୁଗର ହଜାର ହଜାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଏବଂ ଧର୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆଗକୁ ବାହାରିଥିବ । "ଆଗାମୀ କାଲି" - ଏଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ମହାନ୍ ଶବ୍ଦ । ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏକ ନାମତାଲିକା ହାତରେ ଧରି ଗୋଟିଏ ହାଲୁକା ଖେଳ ଖେଳି ପାରିବା, ଯେଉଁଥିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଗତ କାଲି ଓ ଆଗାମୀ କାଲି, ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ସଜାଇଦେଇ ପାରିବା । ସେହି ବୃହତ୍ ଓ ନିଷ୍ଠୁର ଖେଳଟିରେ ରୁଷିଆ ଆଜିର ତଥା ଆଗାମୀ କାଲିର ତରୁଣ ସେନାପତି ମାନଙ୍କୁ ସାମରିକ କମାଣ୍ଡ୍ ଦେଇ ନିଜର ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନ କରିଛି ଏବଂ ସମରବିଭାଗର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୋତେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ସେହି ରୁଷିଆର ସେନାପତିମାନେ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ତଥାପି, ଏହି ଶବ୍ଦଟିରେ ଏହାର ବିପଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି: ଅନେକ ତରୁଣ ସତେଅବା ଗତକାଲି ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ କେତେକ ବୃଦ୍ଧ ବୟସର ବ୍ୟକ୍ତି ତରୁଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବୟସଟି ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅତୀତରେ ଘଟିଥିବା ଏପରି ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି, ଯେତେବେଳେ କି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ସମୟର ବହୁତ ପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ସବୁ ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିପରି ହିଁ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିତି ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ରହିଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ସମୟଟି ଆସୁଛି, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ସବୁଦାୟର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ହିଁ ତାହାର ସମୟର ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହେବେ । ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଆପାତତଃ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ସୂଚନା ଦେଇ ଏକ ସ୍ଥିର ଆକାଶରେ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଲ୍କାଖଣ୍ଡ ପରି ଅତୀତରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିବାର ଘଟଣା ଘଟିଛି । ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ତାରକାଟି କେତେ ନା କେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ସହିତ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ପାରିଲା, କାରଣ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ବୁଝିପାରିବା ଲାଗି ଏହି ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରି ପାରିଥିଲା । ମୋତେ ଲାଗୁଛି ଯେ ଜନଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଅଚେତନ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହେଉଥାଏ ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ସେହି ଅଚେତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଅଧିକ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ପାରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ବିଶ୍ୱଗତ ଅଚେତନକୁ ଏକ ପ୍ରକାଶରୂପ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟିପାରେ ଯେ, ସମୁଦାୟର ଅଧିକତର ବିକାଶ ଘଟି ସେହି ମହାନ୍ ମୁଖପାତ୍ର ସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ହଟାଇ

ନେଇଯାଏ; ସେତେବେଳେ ସମ୍ମୁଖ ଆଡ଼କୁ ଏକ ସାଧାରଣ ଓ ସାର୍ବଜନୀନ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଘଟି ଯାବତୀୟ ଅଗ୍ରଗତି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିମଣିଷ ସିନା ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ ରହେ, ମାତ୍ର ସମୁଦାୟ ଅବିନାଶୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ମୋତେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚରା ଯାଇଛି: "ଆପଣଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସମରହିଲ୍‌ର ସ୍ଥିତି କ'ଣ ହେବ ? ଏଇଟା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାହାକିଛି ପ୍ରଦର୍ଶନ ?"

(ସମରହିଲ୍ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନ କି ନୁହେଁ, ପ୍ରସଙ୍ଗତଃ ଛଅବର୍ଷର ଜଣେ ବାଳକ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉପରେ କିଛି ଆଲୋକପାତ କରିଥିଲା । ସିଏ ତା' ଆଇମାଆଙ୍କ ସହିତ ଛୁଟୀ କଟାଉଥିଲା ଏବଂ ଆଇମାଆ ତାକୁ ତା' ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାରୁ ପିଲାଟି ତା'ର ସବୁଯାକ ସ୍କୁଲସାଙ୍ଗ ଓ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକାଠି ମିଶି କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ କହିଲା । ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣନାଟିଏ ଦେବାପରେ ଯାଇ ତାର ଉତ୍ତରଟି ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ।

ଆଇମାଆ ତା'ପରେ ପଚାରିଥିଲେ, "ତୋ' ସ୍କୁଲ ବିଷୟରେ ତୋର ଆଉ ଅଧିକ କିଛି କହିବାକୁ ଅଛି ?"

କିଛି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଲାଗି ପିଲାଟି ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲା ।

ଆଦୌ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନଥିବା ପରି କହିଲା,

"ହଁ, ଆଉଜଣେ ବି ଅଛି, ତା' ନାଆଁ ନୀଲ୍ ।")

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିବି ଯେ ସମରହିଲ୍ ମୋର ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଏକ ସାମୂହିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେଉଁଥିରେ କି ଅନେକ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି - ଫ୍ରଏଡ୍, ରାଇଖ୍, ହୋମର୍ ଲେନ୍, ନରମ୍ୟାନ୍ ମାକ୍‌ମନ୍, କଲ୍‌ଡ୍ୱେଲ୍ କୁକ୍, ଏଡ୍‌ମଣ୍ଡ ହୋମ୍‌ସ୍, ଏବଂ ଇଉରୋପ ତଥା ଆମେରିକାର ଏପରି ଅନେକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ କେବେ ବି କିଛି ଶୁଣିନାହିଁ । ଏକ ଦୀର୍ଘତର ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେଖିଲେ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସେପରି ବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ଆଗାମୀ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ନାମ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ ଓ ସମ୍ମାନ କରିବେ । ମୋ' ନିଜ ନାମଟା ବିଷୟରେ ମୋର ଆଦୌ କୌଣସି ଭ୍ରାନ୍ତି ନାହିଁ : ମାତ୍ର ପଚାଶବର୍ଷ ପରେ ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ପାସୋରି ଦେଇ ସାରିଥିବେ । ମାତ୍ର, ସମରହିଲ୍ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଛି, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଚାଲିବ । କୌଣସି ଅନାବଶ୍ୟକ ଗର୍ବ ନକରି ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିପାରିବି ଯେ, ସମରହିଲ୍ ହଜାର ହଜାର ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିତାମାତାଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି ଏବଂ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ

ପକାଇବେ । କୌଣସି କୃତିକୁ କଦାପି କେବଳ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଲିଟଲ୍ କମନ୍‌ୱେଲଥ୍ ନାମକ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ସମରହିଲ୍‌କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଲା, ସମରହିଲ୍ ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡରେ ଥିବା କିଲ୍‌କୁହାନିଟି ହାଉସ୍‌କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଲା ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଉଦ୍ୟମଟିର ବପୁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ତେଣୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ମନୁଷ୍ୟର ନୁହେଁ; ସିଏ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି, ସେଇଟି ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯଦି ଆନ୍ଦୋଳନଟିରେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଥିବ, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଗତିଶୀଳ ରହିଥିବ । ଯଦି କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥିବ, ତେବେ କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ତାହାକୁ ଜୀବିତ ରଖି ପାରିବନାହିଁ । ଇତିହାସ ଆମକୁ କେତେ କେତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀଙ୍କ ବିଷୟରେ କହିଥାଏ ଯେଉଁମାନେ କି ନାନାବିଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ କୁଆଡ଼େ ଫସରଫାଟି ଗଲା, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନତଃ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଆଶ୍ରା କରି ରହିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ବିଫଳ ହେଲା, କାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନଟି ତାର ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶଟି ଅନୁସାରେ ଆଦୌ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ଦୂଷିତ କରିଦେଲେ ଏବଂ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯେକୌଣସି କରଣିରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହି ବିପଦଟି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଫ୍ରଏଡ୍ ଓ ରୁଡ୍‌ଲଫ୍ ଷ୍ଟାଇନର୍‌ଙ୍କ ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କୁ ତ କମ୍ ଦୀପ୍ତି ରହିଥିବା ଆଲୋକ ବୋଲି କୁହାଯିବ,- ଏମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହୋଇଯାଇ ପାରିବେ । ମୂଳ ପ୍ରତିଭାଟି ଯେଉଁଠାରେ ଅଟକି ଯାଇଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିଠାରେ ଅଟକିଯିବେ ଏବଂ କୌଣସି ବିଶେଷ ବିଷୟର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୂଳ ନେତା କୌଣସି ନିୟମ ବାନ୍ଧିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ପଛକୁ ଅନାଇ ସେଇଟାକୁ ହିଁ ଖୋଜିବେ । ଶିଷ୍ୟମାନେ ସର୍ବକାଳରେ ହିଁ ଏହିଭଳି ଏକ ଅଭିଶାପ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ତାଙ୍କର ଯେପରି କେବେ କେହିହେଲେ କୌଣସି ଶିଷ୍ୟ ନହୁଅନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ତାହାହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଶିଷ୍ୟଅବସ୍ଥାର ମଧଦେଇ ଯିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଧ ହେବ; ଏବଂ ଦୁଃଖଦ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ସ୍ତରଟାରେ ହିଁ ଅଟକି ରହିଯାଆନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ମୁଖ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରି ପାରୁଥିବ, ସିଏ, ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ତା' ବାଟରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ସେଇଟାକୁ ବାହାର କରି ନିଶ୍ଚୟ ଫିଙ୍ଗିଦେବ ।

ଆମେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସରବିଶିଷ୍ଟ ପରିବାର ମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଛୁ ବୋଲି ଆମର ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏତେ ଅତିରିକ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି କି ?

ସୁସଂବଦ୍ଧ ପରିବାର-ଜୀବନର ସେହି ବର୍ଗ ଅର୍ଥାତ୍ ମଧ୍ୟବର୍ଗ ହିଁ ହିଟଲର୍‌କୁ ସବାଆଗ ନେତା ବୋଲି ସ୍ୱାଗତ ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲା । ହିଟ୍‌ଲର୍ କ୍ଷମତାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ କମୁନିଷ୍ଟ୍‌ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଭୋଟ୍ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଥିରୁ ସୂଚନା ମିଳୁଥିଲା ଯେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ କ୍ରମେ ସାମୂହିକ କ୍ଷମତା ଆଡ଼କୁ ଢଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, - ସେମାନେ ଏକ ଜନ-ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଡ଼କୁ, ଆପଣାର ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଜନଗଣଙ୍କର ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଡ଼କୁ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେଣି । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନିଜକୁ ହିଁ ନେତା ବୋଲି ଧରି ନେଇଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ । ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହିସାବରେ ପରିବାର ସବୁକାଳେ ବୃହତ୍ତର ଜନସମୂହକୁ ଭାରି ଭୟ କରୁଥାଏ । ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଭାରି ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ବାପାଟି ଜନଗଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କଦାପି ନିଜର କ୍ଷମତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଏନାହିଁ । ଏବଂ, ପରିବାର କ୍ରମେ ଭାଙ୍ଗିଯାଉଛି ବୋଲି ତା'ର ବିରୋଧରେ ପ୍ରକଟ ହେଉଥିବା ଅଧିକାଂଶ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାରିବାରିକ ଶାସନର ସେହି ପିତୃପ୍ରଧାନ ଆଦର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ । ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଜନଗଣଙ୍କୁ ଭୟ କରେ ଏବଂ ତେଣୁ ପାରିବାରିକ ପରମ୍ପରାଟିକୁ ହିଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ । ପରିବାରକୁ ଏକ ପବିତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି କୁହାଯାଏ,- ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ହିଁ ସର୍ବକାଳ ଲାଗି ତାହାକୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା ହେଉଥାଏ ।

ପରିବାରର ଯେ କଦାପି ବିଲୋପ ଘଟିବନାହିଁ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା । ପିଲାମାନେ ଭଲ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି, ଶୈଶବରେ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇବା ଚାହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ବାପାମାଆଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ନେଇଯିବା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନିଷ୍ଠୁର ତଥା ଅସମ୍ଭବ କଥା ହିଁ ହେବ । କୌଣସି ଶୀତଳ ମତି ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ କେବେହେଲେ ପରିବାରକୁ ଲୁଚାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର, ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଯେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅନେକସଂଖ୍ୟକ ଶୀତଳମତି ବ୍ୟକ୍ତି ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ମୁଁ ସାର୍ବଜନୀନ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେଉଁ ଯୋଜନାଟିର କଥା କହୁଛି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିବାରରେ ରହିଥିବା ମନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବାରେ ନିଶ୍ଚୟ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସହାୟତା ହିଁ କରିବ । ବହୁ ପିଲା ଏପରି ଘରମାନଙ୍କରେ ବାସ କରନ୍ତି, ଯାହାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ସାନ ନର୍କଟିଏ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ସେହିସବୁ ଘରୁ ଭଲ ପାଇବା ମରିଉଡ଼ି ଗଲାଣି, ଏବଂ ତା' ବଦଳରେ ପାରସ୍ପରିକ ଘୃଣା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଛି । ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂତନ ନୈତିକତା ହୁଏତ ସେହି ରୋଗର ଆରୋଗ୍ୟ କରିବ ସତ, ମାତ୍ର ବିବାହର କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଜନ୍ମଦିନ ଧାମଗ ଦେଉ

ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ସଂସ୍କାରଟି ସମ୍ଭବତଃ ସବୁଦିନେ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସ୍କାରର ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିଥିବ। ଜଣେ ଅପର ସହିତ ମୋଟେ ଅନୁକୂଳିତ ହୋଇ ଚଳି ପାରୁନଥିବା ବାପାମାଆଙ୍କର ପିଲାଟି ପାଇଁ ଏକ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ସୁଖକର ପରିବେଶ ସମ୍ଭବ କରିପାରିବ । ଏବଂ, ସେହି ପିଲାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ମରଣାନ୍ତକ ପରିବେଶରେ ରହିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛି, ସିଏ ସେଥିରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇଯିବ। ସିଏ ବାପାର ହେବ ବା ମାଆର ହେବ, ଆଉ ତାକୁ ଏପରି ଏକ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ। ପୁନଶ୍ଚ, ଏଭଳି ପରିବାର ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଗୋଟିଏ ପିଲା ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲାଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇବା ପାଉଥାଏ; - ଅବଶ୍ୟ ଏଥିଲାଗି ଆମେ ସେହି ଘରକୁ ଆଦୌ ଦୋଷ ଦେଇ ପାରିବାନାହିଁ, କାରଣ ଭଲ ପାଇବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ସଚେତନ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ରଖିପାରିବ ? ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଯାହା କପଟ କରା ଯାଉଥାଉ ପଛକେ, ଭଲ ପାଇବା ପାଉନଥିବା ଯେକୌଣସି ଶିଶୁ ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ଉପଲବ୍ଧି ବା ଅନ୍ତତଃ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ ଯେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କାହାର ନୁହେଁ ହୋଇ ହିଁ ଏଠାରେ ପଡ଼ିରହିଛି ଏବଂ ତାକୁ କେହିହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଆଉ କୌଣସି ଅଭିନୟ କରିବାର ଦୁଃଖଟିକୁ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ। ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ, ଏଭଳି ଘର ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ଭୟ ଏବଂ ନୃଶଂସତା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଗାଳି, ମାଡ଼, ଏବଂ ଧିକ୍କାର ଲାଗି ହିଁ ରହିଥାଏ। ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଆଇନ୍ କରି କଦାପି ଜଣେ ବାପାକୁ ଅନୁକମ୍ପାଯୁକ୍ତ କରି ହେବନାହିଁ; ଜଣେ ମାଆକୁ ତାହା ନ୍ୟାୟବିଚାର କରିବାରେ ସମର୍ଥ କରାଇ ପାରିବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ, ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଆଇନ୍ କରି ବର୍ଷର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଏହିପରି ଏକ ଗୃହରୁ ପିଲାକୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ନେଇ ଯାଇହେବ; ଯଦି ଘରଟା ଏକାବେଳେକେ ଅତି ବର୍ଜନୀୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସାରା ବର୍ଷଲାଗି ମଧ୍ୟ ସେପରି କରାଯାଇ ପାରିବ।

ମୁଁ ବିପଜ୍ଜନକ ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏସବୁ କଥା କହିଲି ଏବଂ, ଏହାର ଜବାବରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟି କରି ହୁଏତ ମୋତେ କୁହାଯିବ ଯେ, ଏସବୁ ବିପଦ ରହିଥିବା ଘର ବା ପରିବାରଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଏବଂ ସାଧାରଣତଃ ପରିବାର ମାତ୍ରେ ହିଁ ସୁଖୀ ପରିବାର। ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ କଥା। ସମରହିଲ୍‌ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଖୀ ପିଲାମାନେ ସୁଖୀ ପରିବାରରୁ ହିଁ ଆସିଛନ୍ତି। କୌଣସି ସୁଖୀ ପରିବାରର ପିଲା ଘରକୁ ଯିବ ବୋଲି ବ୍ୟସ୍ତ ବା ଆକୁଳ ହେଉଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ। ଯେଉଁଠି ପିଲାଟିର ମନରେ ସେପରି ଏକ ଆକୁଳତା ରହିଥାଏ, ସେହି ଘରଟି ପିଲାଟି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା କୌଣସି ନା କୌଣସି

କାରଣରୁ ଅସୁଖୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାହିର କରିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ବାପାମାଆ ହିଁ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର କଳ୍ପନାଟିକୁ ସର୍ବଦା ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଏବଂ; କାହାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିବାର ଏହି ଦୁଃଖଟି ହିଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପିଲାଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଭାରି ନଷ୍ଟବିନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ବାପାମାଆ ପିଲାଟାକୁ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ପରି ଆବୋରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଘରେ ପିଲା ଆଦୌ ନିଜର ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚି ପାରେନାହିଁ । ବାପାମାଆଙ୍କର ଭୟ ତାକୁ ଭୟାକୁଳ କରି ରଖିଥାଏ, ନକାରାତ୍ମକ କରିଦିଏ, ତାର ସର୍ଜନାତ୍ମକ ସମ୍ଭାବନାକୁ ନଷ୍ଟ କରିପକାଏ ଏବଂ କପଟଚାର ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ବାପାମାଆ ତାପାଇଁ ଯେଉଁ ମାନଦଣ୍ଡଟି ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ପିଲା କେବଳ ସେହି ଅନୁସାରେ ଯାହାକିଛି କରେ । ଅଥବା, ଯଦି ତା' ଭିତରେ କିଛି ସାହସ ଥାଏ, ସିଏ ବିଦ୍ରୋହ କରେ ଏବଂ ଏକ ସମସ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ବାପାମାଆଙ୍କର ଭଲ ପାଇବା ସବୁ ସମୟରେ ପିଲାଟିର ଖୁସୀକୁ ଯେ ଚାହୁଥାଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ନାଇଁ, ବାପାମାଆଙ୍କର ବରାଦ ଭିତରେ ରହି ହିଁ ପିଲାଟିକୁ ଖୁସୀ ହେବାକୁ ହୁଏ, - ତାକୁ ମାଆ ପାଖରେ ବସି ହିଁ ଖେଳିବାକୁ ପଡ଼େ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଖୁସୀ ହେବା, ତା'ଲାଗି ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ଅନୁମତି ନଥାଏ । ଏପରି କହି ମୁଁ ହୁଏତ ଭାରି କର୍କଶ କଥାମାନ କହୁଛି; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମାଆ ନିଜ ପିଲାକୁ ସତକୁ ସତ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ପିଲାଟି ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ସୁଖ ଅନୁଭବ କଲେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ପାରୁଥାଏ ।

ଏକ ସୁଖୀ ପରିବାରରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଶାସନ ସର୍ବଦା ସର୍ବନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ରହିଥାଏ । ବଡ଼ ଓ ସାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ସୁସ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥାଏ; ଏପରି ଏକ ପାରସ୍ପରିକ ପ୍ରେମ ଓ ସମ୍ମାନବୋଧ ରହିଥାଏ, ଯାହା ଆଦୌ କୌଣସି ଭୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୁଏନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମଟି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବୋଧନ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ସେଠି ଯୌନସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କୌଣସି ଅବଦମନର କୁସଂସ୍କାର ନଥାଏ ଏବଂ ସ୍ନାନଗୃହରେ କେବେହେଲେ କୋଲପ ପଡେ ନାହିଁ । ଏହିଭଳି ଘରମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କପଟରହିତ ଭାବରେ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଘରର ପିଲାମାନେ କୌଣସି ଏକ ଭଲ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯଦି ଯାଆନ୍ତି ତେବେ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆଦର୍ଶ ନାଗରିକ ଭାବେ ରହିପାରନ୍ତି,- ସେମାନଙ୍କର ଆଖିରେ କୌଣସି ମଇଳା ଲାଗି ନଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏହିଭଳି ବାପାମାଆ ସର୍ବଦା ଖୁସୀ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସମରହିଲ୍ ପଠାନ୍ତି; ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣି ଥାନ୍ତି ଯେ ସେଠାରେ ସେମାନେ

ଖୁସୀରେ ରହିବେ ଏବଂ କେହି ସେମାନଙ୍କର ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଜାଣିଥାନ୍ତି ଯେ ଗୃହରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଚିତ ପରିସର ମିଳେନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ଯେ ଆଦୌ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ବଡ଼ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥାନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଏକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଜାଣିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜେ ପରିବାରର ଭରଣପୋଷଣରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜର ସମସ୍ତ ସମୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଇପାରେ । ଅତିପରିଚୟ ଦ୍ୱାରା ସରାଗ ଛାଡ଼ିଯାଏ କି ନାହିଁ ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବି ନାହିଁ, ତଥାପି ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛି ଯେ, ସମରହିଲ୍‌ରେ ରହୁଥିବା ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଓ ଯଥୋଚିତ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସବୁ ସମୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଯାହା ହେଉଥାନ୍ତା, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ପିଲାମାନେ ଘରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିଲେ ଆମ ପୃଥିବୀର ଅଗ୍ରଗତି ଅଧିକ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୋଇପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଗୋଟିଏ ଘର ରୋମାନ୍ କାଥୋଲିକ୍ ହେଲେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାର୍ଗୀ, ଏବଂ ଆହୁରି ତୃତୀୟଟିଏ ହେଉଛି ନିର୍ବୋଧ ଏବଂ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ଆଉକିଛି । ଏହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ କୁନି କୁନି ରକ୍ଷଣଶୀଳମାନେ ବୃହତ୍ ରକ୍ଷଣଶୀଳରେ ପରିଣତ ହେବାପାଇଁ ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି, କୁନି କୁନି ଅମୁକମାନେ ବୃହତ୍ ଅମୁକରେ ପରିଣତ ହେବାଲାଗି ଛୋଟରୁ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି । କୌଣସି ପିଲାର ଚରିତ୍ର ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚ ଅନୁସାରେ ତିଆରି କରିବାକୁ କୌଣସି ପୁରୁଷ ଅଥବା ନାରୀର ଅଧିକାର ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଅଧାସହରୀ ଝିଅମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ସେଇ ଅଧାସହରୀ ଜଣେ ଜଣେ ମାଆରେ ପରିଣତ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ବଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ ସେହିପରି ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ରହୁଛି । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆତ୍ମିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅବିକଶିତ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ପିଲାପ୍ରତି କେଡ଼େ ଅବିଚାର କରା ନଯାଉଛି ! ଯାବତୀୟ ପ୍ରଗତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିବାରକୁ ହିଁ ମୁଁ ତା'ର ମନ୍ଥରତା ସକାଶେ ଦୋଷୀ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ପରିବାର ଭିତରେ ସେହି ଉଦ୍ଧତ ଏବଂ ଅଯୌକ୍ତିକ ମତ ଓ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ରହିଛି । ପିଲାପାଇଁ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତତର ପରିବେଶର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି; ଏପରି ଏକ ପରିବେଶ ଯେଉଁଠାରେ କି ଉପରୁ ହୁକୁମ ଦେଇ କୌଣସି ଚରିତ୍ରନିର୍ମାଣ କରା ଯାଉନଥିବ । ପିଲାର ଏକ ମୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଆବଶ୍ୟକ ଯେପରିକି ତା'ର ମନ ତଥା ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ମୁକ୍ତ ରହିପାରିବ ।

ଅବଶ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଏକ ବିପଦ ରହିଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାଦାତାମାନେ ମଧ୍ୟ ପିଲାର ଚରିତ୍ରକୁ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇବାକୁ ଏବଂ ମନ୍ତବ୍ୟମାନ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ପାରନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଆମର ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହି ଅସୁବିଧାଟି ଘଟିଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ ତେଣେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ମଧ୍ୟ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାର୍ଟିର ଖବରକାଗଜ ବାଣ୍ଟିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବ, ମୋତେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ବିରୋଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି କାଗଜଟିକୁ ମୁଁ ଖରାପ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ତାହା କରିନଥିଲି । (ବସ୍ତୁତଃ ମୁଁ ନିଜେ ତାହାର ଗ୍ରାହକ ଥିଲି ।) ମାତ୍ର ସେହି ନୀତିଟିକୁ ମୁଁ ଖରାପ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି,- ସେଥିରେ ଥିବା ପ୍ରଚାରମୂଳକ ଉପାଦାନଟା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ଏହି ଉପାଦାନଟିକୁ ସର୍ବଦା ହିଁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖାଯିବା ଉଚିତ । ଆମେ ସମରହିଲ୍‌ରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍-ବିରୋଧୀ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ ତାହାକୁ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାନୀତି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ହଁ, ପିଲାମାନେ ମୁଁ ଲେଖିଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ପଢିପାରିବେ ଏବଂ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ମୁଁ କ'ଣ ଭାବୁଛି, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ପାଇବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ତାହା ଜାଣିଲେ ବୋଲି ତାହାଦ୍ୱାରା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହେବେ, ମୁଁ ଆଦୌ ତାହା ଭାବୁନାହିଁ; କାରଣ, ଗତ ସପ୍ତାହରେ ତେରରୁ ପନ୍ଦର ପିଲା ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଦାବୀ କରିଥିଲେ ଯେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଇବେଲ୍ ପଢି ଶୁଣାଇବା ଉଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି ।

ଏବେ- ଗୋଟିଏ ସାପ୍ତାହିକ କାଗଜରେ ଜଣେ ସମରହିଲ୍‌ର ସମାଲୋଚନା କରି କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେଠିକା ପରି ସାଧାରଣ ସଭାମାନଙ୍କରେ ନିଜର ମତାଦି ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସିଏ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ଠିକ୍ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ'ର ମନେ ନାହିଁ : ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ସେହି କଥାଟି ମୋତେ ଅନ୍ୟ ଆଦର୍ଶଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି: ସେହି ଆଦର୍ଶଟି ଅନୁସାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇ ଯାଉଥିବ, ଯିଏକି ପିଲାମାନଙ୍କର କେଉଁଠାକୁ ଯିବା ଉଚିତ, ସେ କଥା ଜାଣିଥିବ । ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଯୁଦ୍ଧଟା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ନୀତି ଉପରେ ହିଁ ଲଢାଯାଉଛି । ନୀତିଟି ହେଉଛି : ନିଜେ ନିଜକୁ କର୍ତ୍ତାରୂପେ ଆଣି ବସାଇଥିବା ଏକ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ କେତେଜଣ ଆମକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବେ ନା ଆମର ଏଠି ଏକ ବାସ୍ତବ ଗଣତନ୍ତ୍ର ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ । ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ (ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ

ଜାଣିଥିଲି), କାରଣ ଯଦି ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବହୁ ଯୋଜନ ଦୂରରେ ରହିଥିବେ, ତେବେ ଯୁକ୍ତି କଲେ କେବଳ ସମୟ ହିଁ ନଷ୍ଟ ହେବ ଓ କିଛି ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ। ମୁଁ ତାଙ୍କର ସମାଲୋଚନାଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କଲି, କାରଣ ନଷ୍ଟ ହେବ ଓ କିଛି ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ। ମୁଁ ତାଙ୍କର ସମାଲୋଚନାଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କଲି, କାରଣ ଏହି ମତଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ପୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ନିଶ୍ଚୟ ବହୁ ସମର୍ଥକ ବାହାରିବେ। ଅବଶ୍ୟ ସେହି ସମର୍ଥକମାନେ ଏକଥାଟି ବିଷୟରେ ସହମତ ହେବାଦ୍ୱାରା କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଭବ କରିବେ ଯେ, ହିଟ୍‌ଲର୍ ଯୁବା-ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତାମାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି ବୈଠକ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ହିଁ ମତ ଦେବ। ମନ୍ତବ୍ୟକାରୀ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ପିଲାମାନେ ସକ୍ରିୟ ଏବଂ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ସିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କର କଞ୍ଚା ବୟସରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତି ବେଶୀ ବୌଦ୍ଧିକ କରି ଦିଆ ଯାଉଛି ବୋଲି ତାଙ୍କର ଭୟ ହେଉଛି। ଯଦି ସାତବର୍ଷର ବାଳକଟିଏ ଏକ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୋଜନ ପରଷା ହେଉଥିବା ପଦ୍ଧତିରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରେ, ତେବେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ତୁତଃ ସେଥିରେ କିଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇବେ ? ଏହାକୁ ଆମେ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ବୋଲି କହିବା ନା ଆହାର-ପରିପାଚନ ବିଷୟରେ ଏକ ଆଲୋଚନା ବୋଲି କହିବା ? ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ତା'ର କୌଣସି ଏକ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବା ଅନୁଚିତ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କହିବାର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ। ନିଜର ମଥାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଆବଶ୍ୟକ କରେନାହିଁ; ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିଲେ ହିଁ ସେ ନିଜର ଅଭିଳାଷ ଅନୁସାରେ ନିଜ ମସ୍ତିଷ, ଶରୀର ଏବଂ ଆତ୍ମାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିପାରେ। ଏବଂ, ସାତବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପିଲା ରାତି ଦୁଇଟାରେ ଡ଼କାୟତ ଖେଳ ଖେଳିପାରେ ଏବଂ ଭୋର ତିନିଟା ବେଳେ ତାରାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କାହାକୁ କଠିନ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ମଧ୍ୟ ପଚାରିପାରେ। ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ବସ୍ତୁତଃ ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ହିଁ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ତେଣୁ, ବିବେକ ଥିଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ''ପିଲାଟି ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅମୁକ ଦିଗଟିର ବିକାଶସାଧନ କରିପାରିବ, ଏଥର ଆମେ ସେଥିଲାଗି ଉଦ୍ୟମ କରିବା'' ବୋଲି କଦାପି କହିବନାହିଁ। ମୁଁ ମାନୁଛି ଯେ, ଆମର ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ପରୀକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ସକାଶେ ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ନିଜ ଜୀବନର ଆବେଗମୟ ଦିଗ ତଥା ନିଜ ଶରୀରର ଅବହେଳା କରି ନିଜ ମସ୍ତିଷଟାର ବିକାଶ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ବି ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି ଯେ,

ଆଗାମୀ କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧମାନେ ଏହି ପରୀକ୍ଷା-ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଏହିପରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, କୌଣସି ପିଲା କଦାପି ସେଇଟି ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେବନାହିଁ ।

ଆଗାମୀ ଶହେବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାପନା ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ । ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉ ବୋଲି ତାହାର ସମର୍ଥନରେ ହିଁ ମୁଁ ଯେ ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କହୁଛି; ତାହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସାଧାରଣ ପିତାମାତାମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିପରି ବଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ଅତିମାତ୍ରରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଆଜି ହଜାର ହଜାର ମାତା ଓ ପିତା ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ ମାରୁଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ 'ହେଇ ପୋଲିସ୍ ଆସିଲା' ବୋଲି କହି ଭୟ ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ଜୀବନର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଛ କଥା କହୁଛନ୍ତି,- ହସ୍ତମୈଥୁନ ବିଷୟରେ, ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଯାହା ସାହା କେତେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି । (ଅକ୍ସ୍‌ଫୋର୍ଡ଼ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକରେ ଜଣକ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କୁହାଇଛନ୍ତି ଯେ, ପିଲାଟି ଯେତେ ଥର ତା' ଭାଇକୁ ପାଜି ବୋଲି କହୁଛି, ସେତେବେଳେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସ୍ୱୟଂ ଆଘାତ ପାଉଛନ୍ତି ।) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଲଣ୍ଡନକୁ ଗଲେ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ଯେ, ନିଜ ପିଲାଟି ରାସ୍ତାରେ ଯାଉ ଯାଉ ଦୈବାତ୍ ପଡ଼ିଯାଉଛି ବୋଲି ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ଜଣେ ମାଆ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ବାହାରି ଯାଉଛି । ମୁଁ ପଚାରୁଛି ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞ ରହି ଘରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରା ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେଡ଼େ କେଡ଼େ ସମ୍ପନ୍ନ କର୍ମଶାଳା ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ରହିଥିବା କମନୀୟ କେତେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକୃତରେ ଆମର ଆଉ କି କାମରେ ଆସି ପାରିବ ? ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏବେ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଏପରି ଅନେକ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଭେଟିଲି, ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ କହୁଥିଲେ ଯେ ବନାନ ଭୁଲ କଲେ ବା କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପାଟି କଲେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଉଛି । ହିଁ, ପିତାମାତା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଉଭୟଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରି ଅବଶ୍ୟ କିଛି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଘରେ ମାଆ କାମ କରୁଥିବା ବେଳେ ସାନ ପିଲାଟିଏ ସେଠାରେ ଥିଲେ ସଂଯମ ରକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରକୃତରେ କଷ୍ଟକର । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯଦି ପଚାଶ ଜଣ ପିଲା ରହିଥିବେ, ତେବେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଏବଂ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିବାପାଇଁ ତାହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ମୁଁ ଯେ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପକ୍ଷ ନେଇ ଏତେକଥା କହୁଛି, ତା'ର ପ୍ରକୃତ ବାଧାଟି ଏହିଠାରେ ରହିଛି । ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ବାପାମାଆଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ଅଗ୍ରଗତି କରିନାହିଁ । ମାଡ଼ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଘରୁ କୌଣସି ପିଲାକୁ ବେତ ବସୁଥିବା କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନେଇଗଲେ ତାହାକୁ କେବଳ ପାଗଳାମି ବୋଲି

କୁହାଯିବ । ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଆଇନ୍ ପାସ୍ କରି ଆମେ ସିନା ସ୍କୁଲରେ ବେତମାଡ଼ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ପାରିବା, ମାତ୍ର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି ବା ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ପ୍ରତି ପିଲା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭୟ ରହିଛି, ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର କୌଣସି ଆଇନ୍ ତାହାକୁ ଲୋପ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରକୃତରେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଠିକ୍ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣନ୍ତି । ତାହାହିଁ ଆମ ମନରେ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର କରୁଛି । ଏପରି ଶହ ଶହ ଶିକ୍ଷକ ରହିଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଝାମଣା ଓ ସଫଳତା ସହିତ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଇ ପାରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବ । ମାତ୍ର ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଅଳ୍ପ ବୟସର ଏବଂ ନୂତନ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର କାରୁଣ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିଠିଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାରେ ମୁଁ ବହୁ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ସେମାନେ ମୋତେ ନିବେଦନ କରିଥାନ୍ତି । ''ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଚାହାନ୍ତି ଯେ ମୁଁ କଠୋର ହୋଇ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବି ।'' ଦୁଃଖଦାୟକ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତ ସେହିମାନଙ୍କର ହାତରେ ରହିଛି ଯେଉଁମାନେ ଗତକାଲି ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି ଓ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୃଥିବୀରେ ଯାହା, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇଆ । ପ୍ରାକୃତିକ ପୃଥିବୀରେ ଜଣେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଅନାବିଷ୍କୃତ ଅରଣ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥାଏ ଓ ଯେତେବେଳେ ସିଏ ନୂତନ ଭୂମି ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ସେତେବେଳେ ଆବରଣ ରହିଥିବା ଡ଼ବାଗୁଡ଼ିକ ଗତି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଏବଂ ସୁନା ମିଳିଗଲା ବୋଲି ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରେ ଚହଳ ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ଆନନ୍ଦ ଖେଳିଯାଏ । ମାନସ ସ୍ତରରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ବଢାଇ ନୂତନ ପୃଥିବୀଟିରେ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଡ଼ିଆଟିକୁ ଛିଡ଼ା କରାଏ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆଗ୍ରହୀମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରେ; ସିଏ ଯେ କିଛି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିଛି, ସେ ସେକଥାଟିକୁ ଜାଣିଥାଏ । ସେହି ଆଗ୍ରହୀମାନେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ''ତୁମେ କି ସୁନା ଆବିଷ୍କାର କରିଛ ଆମକୁ ଦେଖାଇଲ !''- ସେମାନେ ଏହିପରି କହନ୍ତି ଏବଂ ବିଚରା ପୁରୋଗାମୀଟିର ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖାଇବାକୁ ଆଦୌ କିଛି ନଥାଏ; ଏହି ଗୋଟିଏ କଥା ଭାବି ସେ ନିଜକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦିଏ ଯେ, ଆଗ୍ରହୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ନୂତନ ପୀଢ଼ିଟି ଏମାନଙ୍କ ପରେ ଆସିବ, ସିଏ ହୁଏତ ତା' ଆବିଷ୍କାରଟିର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ପାରିବ । ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ନୂତନ ପୀଢ଼ିଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ପୁରୋଗାମୀଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରେନାହିଁ । ୧୯୨୫ ମସିହାରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିବା ଶ୍ରୀ

ହୋମର୍ ଲେନ୍‌ଙ୍କ କଥା ମୋ' ସ୍ମରଣକୁ ଆସୁଛି । ମୋ'ର ନିଜ ମତ ହେଉଛି ଯେ, ପେଷ୍ଟାଲଜି, ରୁଷୋ, ଫ୍ର୍ୟୁବେଲ୍, ମଣ୍ଟେସରୀ ପ୍ରଭୃତି ଯେକୌଣସି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲେନ୍ ମୂଳତଃ ଆହୁରି ବଡ଼ ଜଣେ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଥିଲେ । କାରଣ, ସେ ଏପରି ଅଧିକ ଗଭୀର କଥାଗୁଡ଼ିକର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପହୁଞ୍ଚର ବାହାରେ ଯାଇ ରହିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ସମୟରେ ସେହିସବୁ ବିଷୟର ଆବିଷ୍କାର ହୋଇନଥିଲା । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଲେଖିଥିବା ପୁସ୍ତକଟି ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣଯାକ ମହାନ୍‌ଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥଠାରୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ । ମାତ୍ର, କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିତାମାତା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲେନ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ? ଏବଂ କେତେଜଣ ଶ୍ରୀ ଇ.ଏଫ.ଓ'ନୀଲ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯିଏକି ୧୯୧୬ ମସିହା ପାଖାପାଖି ଲାଙ୍କାଶାୟାର୍‌ର ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ସ୍କୁଲଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ବୋଲି ନିଜେ କରତ ଧରି ଡ଼େସ୍କଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥିଲେ ଓ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ କେତେ କେତେ ଚଳନ୍ତି ଆଗ୍ରହର ଏକ ମହୁଫେଣାରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲେ ? ଏହି ପୁରୋଗାମୀଙ୍କର ଶେଷକୁ କିପରି କ'ଣ ହେଲା, ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ସେକଥା ଚିନ୍ତା କରିଛି । ପୁରାତନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମନେ ରଖିବୁ ବୋଲି ଆମେ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପୁରୋଗାମୀ ମାନଙ୍କୁ ଗୌଣ କରି ଦେଉଛୁ କି ? ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲେନ୍‌ଙ୍କ ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଠିତ ଓ ଆଲୋଚିତ ହେବା ଉଚିତ । ସେଇଟିକୁ ହିଁ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଭିତ୍ତିପୁସ୍ତକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷକ ହିସାବରେ ଲେନ୍ ସେତେବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଶିଶୁର ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଅସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ତଳର ଆମ ପୁରୋଗାମୀମାନେ ଯଦି ଅବହେଳିତ ହୋଇ ରହିବେ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାର ଭବିଷ୍ୟତ ଆଦୌ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୁହେଁ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଆମର କେତେକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବହୁତ ଭୁଲ୍ ରହିଛି । ସେମାନେ ପୁରାତନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ସେହି କଲେଜର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଲେଖିଥିବା ଏବର ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ଭବତଃ ୧୯୦୦ ମସିହା ସମୟରେ ଯାଇ ଲେଖା ହୋଇଥିବ । ଏବେ ଏକ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଜଣେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଜର ବହିରେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ କେତେ ପୃଷ୍ଠା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖକ ମୋ' ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଟୁ ଟିପ୍ପଣୀ କରିଛନ୍ତି ସିନା, ମାତ୍ର ପୁରାତନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ପୁସ୍ତକର ଉଲ୍ଲେଖ

କରିବାର ଏହି ରୀତିଟିକୁ ସେହି କାରଣରୁ କଦାପି ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ। ସମାଲୋଚକର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା ହେଉଛି ଜୀବନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ଲକ୍ଷଣ: ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଏଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ଏକ ମାରାତ୍ମକ କଥା ।

ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିତାମାତା,-ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ମୁଖ ଆଡ଼କୁ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ମୋ' ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ସମ୍ଭବ କରିପାରିବି ? ତେଣୁ, କେବଳ ତରୁଣ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପିତାମାତାଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି ଆଶା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଥରେ ଗୋଟିଏ କଲେଜରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିବା ସମୟରେ, ବହୁସଂଖ୍ୟକ ତରୁଣ ଶିକ୍ଷକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ନିଜର ବ୍ୟର୍ଥତାବୋଧକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି କହୁଥିଲେ ଯେ, ବୟସ୍କ ବୃଦ୍ଧମାନେ ହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁକିଛି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ। ସଭାଟି ପରେ କେତେଜଣ ପୁଣି ବସିବେ ବୋଲି ଜଣେ କେହି ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଠନ କରାଗଲା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଉ କେତୋଟି ବୈଠକ ଡ଼କାଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ଯେକୌଣସି ବୃହତ୍ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଘଟିବା ଉଚିତ, କାରଣ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ତରୁଣଙ୍କୁ ଆଉ ରାଷ୍ଟ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନେ ଅଧିକ ଗତିଶୀଳ କିଛି ନୂତନ କ'ଣସବୁ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜର ଅଧକ୍ଷମାନେ ଏବେ ସେମାନଙ୍କର ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏପରି କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେଣି: "ଆପଣ କଲେଜରେ ଆମକୁ ଯାହାସବୁ ପଢାଇଥିଲେ, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆମେ ତ ସେହି ପୁରୁଣା ବୋକା ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛୁ; ଶେଷରେ ଆମର ସବୁ ଆଶା ଏବଂ ଆଗ୍ରହ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇଯାଉଛି ଏବଂ ତା'ପରେ ସେହି ପୁରୁଣା ଗୁଳାରେ ଯାଇ ଯାହା ଯେପରି ଚାଲିଛି ତାହାକୁ ସେହିପରି ଚଳାଇବା ଏବଂ ରୁଟିନ୍‌ଗୁଡ଼ାକୁ ମଡ଼ାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଆମଦ୍ୱାରା ଆଉ କିଛିହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ।" ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଯାବତୀୟ ସଂସ୍କାର ଅଥବା ବିପ୍ଳବ ଏହି ତରୁଣମାନେ ହିଁ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲକୁ ଆସି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବା ସକାଶେଏକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କଲାରୁ ମୁଁ ଉତ୍ତରରେ କହିଥିଲି, "ନାଇଁ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କିଛି କହିବି ନାହିଁ। ମାତ୍ର ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଏକାଠି ବସିବେ, ତେବେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ହୋଇ କିଛି କହିବି।" ବାସ୍, ନିମନ୍ତ୍ରଣଟା ଆଉ ଅଧିକ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପରେ ଏପରି ନାହିଁ କରି ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲି, କାରଣ ସେତେବେଳେ

ସାଧନା ... ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର

ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲି ଯେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମୋତେ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ହୁଏତ ତରୁଣ ବୟସର ହୋଇଥିବେ ଏବଂ କାଉଁଦା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଚ୍ଛା କରି ପଦେ ଶୁଣାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଚେଙ୍ଗା କରିଦିଏ ବୋଲି ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିବେ । ମାତ୍ର ଏକ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ମୋତେ ଥରେ କହିଥିଲେ : "ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆପଣ ତଥାପି ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନଥାନ୍ତେ ।" ଆମ ମହାନ୍ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏହାଦ୍ୱାରା କିପରି ଏକ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉଛି, ତାହା ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ହୁଏତ ଏହି କଥାଟି ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଆମ ଜୀବନ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେବ; କାରଣ, ଆମର କନିଷ୍ଠମାନେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ ନପଚାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେହି ବୁଢ଼ା ବୟସ ଏବଂ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ବାସ୍ତବଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ରାଜତ୍ୱ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି, ତାହାର ଏକ ବାସ୍ତବ ରୂପାୟନ ହୋଇପାରିଛି, କାରଣ ସମରହିଲ୍ କିଙ୍ଗସ୍‌ମୁର୍‌ଠାରେ ନିଜର ଏକ ଶାଖା ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ସେହି ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ସମରହିଲ୍‌ରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଯଦି ଅର୍ଥବଳ ଓ ସାଧନ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ଏହିପରି ଅନେକ ସ୍କୁଲ ଖୋଲି ଦେଇ ପାରନ୍ତି, କାରଣ ଏବେ ଅନେକ ପିତାମାତା ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ କଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍, ମସ୍ତିଷ୍କ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରଟିର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ରଖିଥିବେ, ସେତେବେଳେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂଗ୍ରାମ କରି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଶିକ୍ଷାପ୍ରବର ଏବଂ ନୀତିବାଦୀଙ୍କ କବଳରୁ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଉ ବୋଲି ଦାବୀ ମଧ୍ୟ କରୁଥିବେ ।

ମାତ୍ର, ଏହି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ସ୍କୁଲ ମଧ୍ୟ କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଧନୀମାନେ ତ ପଇସା ଦେଇ ଡ଼ାକ୍ତରଖାନାମାନ ନିର୍ମାଣ କରାଇବେ; ପିଲାମାନଙ୍କର ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ସୁସ୍ଥତା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟତିକ୍ରମମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି: ଯଦି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଉଇଲିଅମ୍ ହିଲ୍ ମୁଁ ଚାହୁଥିବା ଗୃହଟିକୁ ମୋ' ଲାଗି କିଣାଇ ଦେଇନଥାନ୍ତେ, ତେବେ କିଙ୍ଗସ୍ ମୁର୍‌ର୍ ଶାଖାଟି ଆଦୌ ଖୋଲି ପାରିନଥାନ୍ତା । ଶ୍ରୀ ଜେମସ୍ ଶାଣ୍ଡ୍ ଓ ସମର୍ଥ ଆଉ କେତେଜଣ ହିଁ ସମରହିଲ୍‌କୁ ଆର୍ଥିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ କଦାପି ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ ପରି ଚାଲି ପାରେନାହିଁ, କାରଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଖୁସୀ ଓ ଆନ୍ତରିକତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲାଭ ବୋଲି ଗଣନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ତେଣୁ,

ବାପାଙ୍କର ଚାକିରି ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ତାଙ୍କର ଏଠାରେ ପଢୁଥିବା ପୁଅକୁ ଆଦୌ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଅର୍ଥ, ଅଧିକ ଅର୍ଥ କହିଲେ ମୁଁ ବୁଝେ ଯେ, ଆହୁରି ଅଧିକ ପିଲା ସ୍ୱାଧୀନତାର ସୁଫଳ ଲାଭ କରିବେ । ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେଉଁସବୁ ଚିଠି ମୋତେ ଲେଖିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏହିଭଳି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାନ୍ତି : ଶ୍ରୀମତୀ ବ୍ରାଉନ୍, ଆପଣଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ସପ୍ତାହକୁ ମାତ୍ର ଚାରି ପାଉଣ୍ଡ୍ ଉପାର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କର ଝିଅକୁ ଏଠାରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ହୁଏତ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।" ଏହିସବୁ ଚିଠି ଲେଖିଲାବେଳେ ମୁଁ ତଥାପି ମୋର ସେହି ପିଲାଳିଆ ଦିବାସ୍ୱପ୍ନଟିକୁ ତଥାପି ନଛାଡ଼ି ଧରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ଦିନେ ନା ଦିନେ କେହି ଜଣେ ଲକ୍ଷପତି ବା କୋଟିପତି ପାଗଳା ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁଖକର ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ଖୋଲି ପୁରୋଗାମୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଆସିବେ ଓ ଏଥିପାଇଁ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଲେଖି ଦେଇଯିବେ । ❑

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଧ୍ୟୟନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା

ଗୋଟିଏ ମଲା ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଚାବୁକ ମାରିବାରେ ମୋ'ର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତଥାପି ବହୁତ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲେ ପିଲାମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ମନ କରିବେ ବୋଲି ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ପିଲାମାନେ ଆମ ସମରହିଲ୍‌ରେ କ'ଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି କୁହା ଯାଉଥାଏ: "ନୀଲ୍ ବୋଲି ସେହି ଲୋକଟି ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଭାରି ଘୃଣା କରନ୍ତି ଏବଂ ସେଠା ସ୍କୁଲର ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କର ସେହି ମତଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିବେ ।" ସେଦିନ ରାତିଅଧ କଥା ମୋ'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ବାଳକକୁ ଆଉ ବେଶୀ ବୋକାମି ନକରି ତ୍ରିକୋଣମିତି ବହି ବନ୍ଦ କରି ଶୋଇବାକୁ ଯିବାପାଇଁ କହିଥିଲି । କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଯେ, ସିଏ ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲା, "ଦୟା କରି ତୁମ କାମ ତୁମେ ବୁଝିଲ !" ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ କହିବା ହେଉଛି ମୋ' କାମ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ବୁଝନ୍ତି ।

କିଛି ମାସ ପୂର୍ବେ ପୋଲାଣ୍ଡର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପାଇଲି । ସିଏ ଆମ ସ୍କୁଲ ଦେଖି ଆସିବେ ବୋଲି ମୋ'ର ଅନୁମତି ଚାହିଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନାହିଁ ବୋଲି କହି ପାରିଲି ନାହିଁ; ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଆପତ୍ତି କଲାପରି କହିଥିଲି ଯେ ଇଉରୋପୀୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ସବୁ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନରେ ହିଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି...ଏବଂ, ପୂରା ସତକଥା ଯେ, ସ୍କୁଲରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ବି ହୋଇନଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ସେ ମୋତେ ଏଠାରେ ପଢା ଯାଉଥିବା ପାଠଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ମୁଁ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହେଲାପରି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି ଯେ ସିଏ ବରଂ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲିଯାଆନ୍ତୁ ଓ ନିଜେ ସବୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଦୁଇଟି ସକାଳ ଏହିପରି କରିବା ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ମୋ' ପାଖକୁ ବିଦାୟ ନେବେ ବୋଲି ଆସିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ପୁଣି ସେହି ପାଠ ପଢିବା ବିଷୟରେ କିଛି ଶୁଣିବି ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲି ।

ସେ କହିଲେ, ''ଶ୍ରୀ ନୀଲ୍, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବି। ଏହି ଦେଶରେ ମୁଁ ପଇଁଚାଳିଶିଟି ସ୍କୁଲ ବୁଲି କରି ଦେଖିଛି, ମାତ୍ର କେବଳ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ସ୍କୁଲ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଶିକ୍ଷାର ମାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋ'ର ଧାରଣାଟି ଯାଏ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ବୋଲି ମୋତେ ଲାଗୁଛି।''

ମୁଁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କଲି। ବିସ୍ମିତ ହୋଇ, ସିଏ କାଳେ ଥଟ୍ଟା କରି ଏପରି କହୁଥିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲି। ସିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ନିଜ କଥାଟି କହୁଥିଲେ। ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସେ କହିଥିବା କଥାଟିର ଅର୍ଥ ପଚାରିଲି।

''ମୁଁ ଯେତେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେକ୍ସ୍‌ପିଅର୍ ଓ ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ କଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଚାରିଛି। ମାତ୍ର ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ କେଉଁଠି ହେଲେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉତ୍ତର ପାଇନାହିଁ।''

ମୁଁ ପରେ ଜାଣିଲି ଯେ ସେ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାଙ୍କୁ ମାକ୍‌ବେଥ୍ ନାଟକ ବିଷୟରେ ପଚାରିଥିଲେ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ଚାରିବର୍ଷ ଆଗରୁ ତାହାକୁ ପଢିଥିଲେ ଏବଂ, ପିଲାମାନେ ଯେପରି ନାଟକରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ। ତା'ପରେ, ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର ସଂସ୍କୃତି ଓ ଦର୍ଶନର ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ଉପରେ କି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି, ସେହି କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ମଧ ପଚାରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଇତିହାସରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥିବା ପିଲାଟି ପାଖରୁ ଚମତ୍କାର ଉତ୍ତରଟିଏ ପାଇଲେ। ଏହି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଏପରି ରାୟ ଶୁଣି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଥିଲା। ମାତ୍ର, ବାହାରର ଏହି ବିଚିତ୍ର ବୋଧ ପଛରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତୃପ୍ତିର ଅନୁଭବ ମଧ ରହିଥିଲା ଏବଂ, ଆପଣ ଯଦି ସେପରି କହିବେ, ଏବଂ ଗର୍ବ ମଧ ରହିଥିଲା। କାରଣ, ଅଧ୍ୟୟନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା ବିଷୟରେ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ମନ୍ତବ୍ୟଟି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଯେ, ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବାଦ୍ୱାରା ହୁଏତ କିଛି ନା କିଛି ଉପକାର ମିଳେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଗତ ମାନ ନିଶ୍ଚୟ ତଳେ ରହିଯାଏ। ଆମର ଏହି ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ, ପିଲାଙ୍କ ବୟସ ହାରାହାରି ଷୋହଳ, ଏବେ ଶେଷ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ପରୀକ୍ଷାରେ ବସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ତିନିଜଣ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ, ଦୁଇଜଣ ରହିଗଲେ ଏବଂ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଲଣ୍ଡନ ମାଟ୍ରିକ ପାସ୍ କଲେ (ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଥିଲା)। ଅବଶ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ଘରକୁ ବିଶେଷ ଖୁସୀ ହୋଇ ଲେଖିବାପାଇଁ ଏହି ଫଳରେ ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏତିକି ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରୁଥିଲା ଯେ, ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଭାବି ଥାଆନ୍ତି, ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଁ ଯାଇଥିବା ପିଲାମାନେ ଶିକ୍ଷାଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦୌ ସେତେ

ବାଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ସେମାନଙ୍କର ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ସମରହିଲ୍‌କୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ, ସେମାନଙ୍କର ଗୁଣ୍ଡାମି ଦେଖାଇବା ବୟସରେ ହୁଏତ ବହୁତ ପାଠ ପଢାହେବା ସମୟରେ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯାଇ ନଥିଲେ; ମାତ୍ର, ଷୋହଳ ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ପୂରା ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମବୟସୀ ଯେକୌଣସି ପିଲାଙ୍କ ପରି ଭଲ ଫଳ ଦେଖାଇ ପାରିଲେ । ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିବିନାହିଁ ଯେ, ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ବଢିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ସମବୟସୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଏମାନେ ଅଧିକ ବିବେକସମ୍ପନ୍ନ, ଅଧିକ ସ୍ୱନିର୍ଭର, ଅଧିକ ନିଷ୍ଠାପର ଏବଂ ଅଧିକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ; ବହୁ ବର୍ଷର ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନର ଫଳସ୍ୱରୂପ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ବିକଶିତ ହୋଇ ପାରିଛି, ଯାହାକି ଖାଲି ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଡ୍ରେସ୍କ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ହେଉଥିବା କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅର୍ଜନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାନ୍ତା । ଯେଉଁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠମାନେ ଏକ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାଗତ ମାନକୁ ଆଧାର କରି ପାଳିତ ପୋଷିତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି ଓ କେବଳ ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଶିକ୍ଷାକୁ ମାପିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟୋକ୍ତ ଦିଗଟିକୁ ସର୍ବଦା କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ହିଁ ଦେଖିବେ । ପରୀକ୍ଷା ହେଉଛି ଏକ ମାପକାଠି, ମାତ୍ର ଚରିତ୍ର ଏବଂ ମୌଳିକତା ପାଇଁ ଆଦୌ କୌଣସି ମାପକାଠି ନଥାଏ ।

ଯଦି ଆଗାମୀ କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆମେ ସ୍କୁଲ-ପାଠ ନାମକ ଆମର ଏହି ମୂର୍ଖତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାସନାଟିକୁ ତଥାପି ସେହିପରି ରଖିବା, ତେବେ ଆଗାମୀ ପୁରୁଷଟି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏକଦା କେହି କେହି ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରି ରଖିବାର ସପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ବାଢୁଥିଲେ; ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଗଣିତ, ଭୂଗୋଳ ଏବଂ ସେହିପରି ଆହୁରି କେତେ କ'ଣକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରି ରଖିବାର ବିରୋଧରେ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇବା ଉଚିତ ହୁଅନ୍ତା । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ମୋ'ର ଦୁଇଟି ପିଲା କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେନାହିଁ କାରଣ x ଏବଂ y ଭିତରେ ଫରକଟାକୁ ବୁଝିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସତେଅବା ଏକ ମିଜାଜଗତ ଅସମର୍ଥତା ରହିଥିଲା । ସେଥିଭିତରୁ ଜଣେ ସେହି ପିଲାଟି ଥିଲା, ଯାହାର ଇତିହାସଜ୍ଞାନ ଉକ୍ତ ପୋଲାଣ୍ଡରୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ଦେଇଥିଲା । ତଥାପି ସିଏ ଖାଲି ଗଣିତରେ ନୁହେଁ, ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଫେଲ୍ ହେଲା । ପିଲାଟି ଖାଲି ଇତିହାସରେ ନୁହେଁ, ଭୂଗୋଳ ଏବଂ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନର ନମ୍ବର ରଖିଥିଲା ମାତ୍ର ତଥାପି ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଏବଂ, ସଫଳତା ଆଡ଼କୁ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୋଚନକାରୀ ଏହି ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍‌ଟି ନପାଇବାରୁ ତା'ର ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟଟା ହୁଏତ ମୂଳରୁ ହିଁ ମାଡ଼ ଖାଇ

ଯାଇଥିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସେହି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିଥିବା ତା'ର ଭଉଣୀ ମୋ' ଜାଣିବାରେ ଭାଇଠାରୁ ମାତ୍ର କେତୋଟି ନମ୍ବର ଅଧିକ ରଖିଥିଲା । ସେକଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଆମ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଘୋଷା ଇସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ଭାଇଟି ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କଲା । ଏହିପରି ମାନନିର୍ଦ୍ଧାରକଟିଏ ରହିଥିବାରୁ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ନଥିବା ଜଣେ ମାଲିକ ହାତରେ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ରହିଥିବା ଜଣେ ଯୁବକଟିକୁ ହିଁ କାମଟିଏ ଦେଇଥାଏ । ଆମକୁ ଏହି ପାଠମପା, ପାଠ-ଯୋଗ୍ୟତା ଏବଂ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାଗତ ସଫଳତାକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମସ୍ତିଷ୍କ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିପଣିଆକୁ ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉଥିବା ଆମର ଏହି ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆମର ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବୁଦ୍ଧିର ମାତ୍ରାକୁ ମାପିବାରେ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଥିଲେ ଏବଂ ଥରେ ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିକୁ ମଧ ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ବୁଦ୍ଧି-ମାପିବାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଯେଉଁ ଅନୁମାନ ରହିଛି, ସେଇଟା ଏହାଦ୍ୱାରା ବଡ଼ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହୋଇଗଲା କାରଣ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଲିକାଟିରେ ମୁଁ ଚତୁର୍ଥ ସ୍ଥାନ ପାଇଲି । ତେଣୁ, ୧୨୦ ପାଇଥିବା ଜେମ୍ସ୍ ନାମକ ପିଲାଟିର ମତକୁ ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବ । ତାକୁ ମୁଁ କହିଲି, ''ପିଟର୍ ଯେ ୧୭୫ ପାଇଲା, ଏ ବିଷୟରେ ତୁ କିପରି ଅନୁଭବ କରୁଛୁ ?''

''ଅନୁଭବ କରୁଛି ? ଅର୍ଥାତ୍....?''

''ତୁ ନିଜକୁ ତା'ଠାରୁ ନ୍ୟୂନ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ କି ?''

''କ'ଣ ହେଲା ! ମୁଁ ନ୍ୟୂନ ଅନୁଭବ କରିବି ? କାହିଁକି ଅନୁଭବ କରିବି ?''

''କାରଣ, ତୁ ୧୨୦ ପାଇଲୁ, ସିଏ ୧୭୫ ପାଇଲା ।''

ସିଏ ସାମ୍ନା ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ଆସିଲା ଓ ନିଜ ବିଷି ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ମୋ' ପିନ୍ଧିଥିବା କୋଟ୍‌ରେ ଖେଞ୍ଚିଦେବା ପରି କଲା ।

କହିଲା, ''ପିଟର୍ ଅଭିନୟ କରିପାରିବ ?'' ଏବଂ, ପିଟର୍ ଯେ ଅଭିନୟ କରି ପାରିବନାହିଁ, ମୋତେ ତାହା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

''ମୁଁ ଅଭିନୟ କରି ପାରିବି ?'' ସିଏ ଖୁବ୍ ଭଲ ଅଭିନୟ କରେ ବୋଲି ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି । କାନ୍ଧଟାକୁ ଉପରକୁ ଟେକିଦେଇ ସେ କହିଲା, ''ତେବେ ମୁଁ କାହିଁକି ତାକୁ ହିଂସା କରିବି ?''

ବୁଦ୍ଧିପରୀକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଏତେ ବଢିଆ ସମାଲୋଚନା ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେ ଶୁଣିନଥିଲି ଏବଂ, ସ୍କୁଲରେ ପଢା ହେଉଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅତିପ୍ରୀତି ରହିଛି, ଏଇଟି ତାହା ଉପରେ ମଧ ସମଗ୍ରତଃ ଏକ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ଟୀକା ହୋଇପାରିବ ।

ମାତ୍ର, ଯେହେତୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାପାମାଆଙ୍କର କୌଣସି ଆଦର୍ଶକଳ୍ପନା ନାହିଁ ଓ ଅଧ୍ୟୟନର ଏହି ବିଶେଷ ଦିଗଟିକୁ ନେଇ ଅନେକଙ୍କ ଭିତରେ ଘୋର ଚିନ୍ତାମାନ ରହିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ' ନିଜ ସ୍କୁଲଟିକୁ ହିଁ ଫେରି ଆସିବି । ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସେମାନେ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହି ପାରିବେ ବୋଲି ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିଥାଏ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ କିଛି ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଆଦୌ ସେତେ ସହଜ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମାନ ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚରେ ରହିଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପଢ଼ାଇବା ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନୀରସ ଲାଗେ, ତାଙ୍କ କ୍ଲାସରେ ଅଧେ ପିଲା ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାଟା ଆଦୌ ଡ଼େରି ଲାଗେ ନାହିଁ, ଯେଉଁସବୁ ପାଠ କଠିନ ଓ ଯାହାପାଇଁ ଖୁବ୍ ମନୋଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏନାହିଁ, ମାତ୍ର ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏନାହିଁ, ସେତେବେଳେ କୌଣସି ପୁଅ ବା ଝିଅ ହୁଏତ ଗଣିତ ଅଥବା ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର କ୍ଲାସ୍‌କୁ ନଯିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିନିଏ । ସେହିସବୁ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଯେଉଁ ବିଷୟଟି ପଢ଼ାହେବା ସମୟରେ ପିଲାଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ନଯାଏ, ସେହି ବିଷୟର ମଧ୍ୟ ହୁଏତ କୌଣସି ବ୍ୟାବହାରିକ ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ...ଅର୍ଥାତ୍, ନାଚଶିକ୍ଷକ ହେବାର ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଦୁଇଜଣ ବାଳିକା ଏବେ ଆଉ ମୋଟେ ଗଣିତ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯାଉନାହାନ୍ତି ।

ମୁଁ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ଯେ, ଯଦି ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ତେବେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ଅବଶ୍ୟ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପେ ନେଇଥାଏ ଏବଂ ଆବେଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ପିଲା ସିଏ ନିଜ ପଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ କେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛିବ, ସେକଥା ସିଏ ଜାଣିପାରେ ଏବଂ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣେ । ଏବେ ଦିନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ସବୁଯାକ ପିଲା ମୋତେ ଆସି କହିଲେ : "ରୁଟିନ୍‌ରେ ଆମର କେବଳ ତିନୋଟି ଗଣିତ କ୍ଲାସ୍ ରହିଛି ଏବଂ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କର ପାଞ୍ଚଟା କ୍ଲାସ୍ ରହିଛି । ଏହି କଥାଟି ଆଦୌ ଠିକ୍ ହେଉନାହିଁ ।" ଆହୁରି ସାନ ପିଲାମାନେ (ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ) ମଧ୍ୟ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ସେମାନେ ଜର୍ମାନ୍ ଓ ଫରାସୀ ଭାଷା ଶିଖିବେ ବୋଲି ଦାବୀ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧି ଭାବି ନେଇଥିଲି ଯେ ଏହି ପିଲାମାନେ ଉତ୍ସାହରେ ପଡ଼ି ନିଜକୁ ବଡ଼ ପିଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେହିସବୁ ଭାଷା ଶିଖିବାର କ୍ଲାସ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା ଏବଂ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖିଥିଲେ । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା ଯେ କୌଣସି ମିଛ ଆବେଗରେ ପଡ଼ି, ସେମାନେ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖିବେ ବୋଲି ଆସି କହିନଥିଲେ । ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି

କାରଣ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଏକ ସୁସ୍ଥ ପିଲାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାରୁ ନିରସ୍ତ କରି ରଖିବ । ଅବଶ୍ୟ ଆଗ୍ରହଟି ନିଶ୍ଚୟ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ: ମୁଁ କେବେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଦେଖିନାହିଁ ଯିଏକି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଓଜନ ଓ ମାପର ହିସାବଖନ୍ଦା ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରିବାକୁ, ବ୍ୟାକରଣ ପଢିବାକୁ ବା ଲାଟିନ୍ ଭାଷାର କ୍ରିୟାପଦ ମାନଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ବସି ପାରୁଥିଲା । ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଏପରି ଦୁଇ ବା ତିନିଜଣ ପୁଅପିଲା ବେଳେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ ଆସୁଥିଲେ; ସେମାନେ ଖୁସୀ ଲାଗୁଥିଲା ବୋଲି ଗଣିତ ବହିସବୁ ପଢୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ତ୍ରିକୋଣମିତି ବା ଜ୍ୟାମିତିର ଅଙ୍କମାନ ଦେବା ସକାଶେ ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ । ଆଗରେ ପରୀକ୍ଷା ଥିବା ସମୟଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଝିଅମାନେ ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅଙ୍କ କଷିବାକୁ ଦେବାଲାଗି କେବେ ଅନୁରୋଧ କରିନାହାନ୍ତି ।

ପିଲାଟିର କେଉଁସବୁ ପାଠ ପଢିଲେ ତା'ର ଭଲ ହେବ, ଜଣେ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ବିଷୟରେ ଯେପରି ଭାବୁଛି, ପିଲା ତାହାକୁ ହିଁ ପଢିବାକୁ ବାଧ ହେବ, ମୁଁ ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟିକୁ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ବୋଲି କହିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାରି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରିବା ମୋତେ ନୀରସ ହିଁ ଲାଗିବ; ମାତ୍ର ଏବେ ମଧ ବହୁତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ମୀମାଂସକ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ କିପରି କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ ହେବ, ମୁଁ ତାହାର କୌଣସି ରାସ୍ତା ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଯଦି ପିଲାର ନିଜର ଏକ ବିବେକବୁଦ୍ଧି ରହିଛି ବୋଲି ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନପାରିବା, ତେବେ ଆଉ କଦାପି ବେଶୀଦୂର ଆଗକୁ ଯାଇ ହେବନାହିଁ । ତା' ନିଜ ପାଇଁ ସତକୁ ସତ କ'ଣ ଦରକାର, ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ପିଲାଟି ଯେ ଜଣେ ବୟସ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେକଥା ଅଧିକ ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ, ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ କଥା । ଜଣେ ପିଲା ତା' ସ୍କୁଲରେ ପଢା ଯାଉଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଢୁ ବୋଲି ପିତାମାତା ତଥା ଶିକ୍ଷକମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ (୧) ପିଲାମାନଙ୍କର କାମରେ ଆସନ୍ତି, (୨) ସେମାନଙ୍କର ମନ ଏବଂ ଏକାଗ୍ରତାଶକ୍ତିର ଏକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ହୋଇଯାଏ, (୩) ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଶକ୍ତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୁଏ (ଯଥା ଗଣିତ) । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ପିଲାର ଅଧିକ ବିବେକବୁଦ୍ଧି ରହିଥାଏ । ରେଡ଼ିଓ ପରି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜିନିଷ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ତା'ପରେ ହଜାର ହଜାର ଅଳ୍ପ ବୟସର ପିଲା ରେଡ଼ିଓ ତିଆରି ଓ ମରାମତି କଲେ, ତା'ଭିତରର ଅନ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଲେ, ଯାହାଫଳରେ କି ଏକାଧିକ ପରିବାରରେ ଘରର ବାପାଙ୍କୁ ବସି ଅଧୀର ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲା କେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁନା ଘରକୁ ଫେରିବ, କାରଣ ରେଡ଼ିଓ ଟା କୌଣସି କାରଣରୁ ଆଉ ମୋଟେ କାମ କରୁନାହିଁ । ଏଇଟି ତ ଭଲ

ଦିଗ; ଅନ୍ୟ ଦିଗଟି ହେଉଛି ଯେ, ସେଇ ମୁନା ରେଡ଼ିଓଟାକୁ କ'ଣ ଯାତୁସାତୁ କରି ପୁଣି ମୋଡ଼ିଛି ଯେ ସିଏ ମୋଟେ ତାହାକୁ ବଜାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଦୁଇଟିଯାକ କଥାର ମର୍ମ ହେଉଛି ଯେ, ପିଲା ତା ନିଜ ଲାଗି ବ୍ୟାକରଣ ଏବଂ ଦ୍ୱିଘାତ ସମୀକରଣ ଠାରୁ ଅଧିକ ତତ୍କାଳିକ ଏବଂ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମତଲବ ରଖିଥିବା କୌଣସି ଏକ ବ୍ୟାପାରକୁ ବୁଝିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଛି । ତା'ର ପାଠରେ ଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଏଥିରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଛି । ମାତ୍ର, ସାଧାରଣ ଜଣେ ବାପା କିମ୍ବା ମାଆଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପିଲାଟି ଯଦି ରେଡ଼ିଓଟା ସହିତ ଖୁଜୁବୁଜୁ ହେଲା, ଯଦି ମୋଟର ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଲାଗିଲା ଅଥବା ଏକ ମଡ଼େଲ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ହାତ ଦେଲା, ତେବେ ସିଏ କେବଳ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛି ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି । ଏକ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଅଧକ୍ଷ, ଯିଏ କହିଥିଲେ କି, ଯଦି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ, ତେବେ ସିଏ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ସେହି ବିଷୟଟି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ, ତାହା ଜାଣିବା ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ,- ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଚଳନ୍ତି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରିବେ । ମୋ' ସ୍କୁଲର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଡ଼ାଜାହାଜକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିଦେଇ ପାରିବେ; ମାତ୍ର ମୋ'ର ଶିକ୍ଷକବନ୍ଧୁ ଅଥବା ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ାଜାହାଜରୁ ଆଉଗୋଟିକୁ ଆଦୌ ଅଲଗା କରି ଚିହ୍ନି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଏହି ପାରଗତା ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଛି ଯେ ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ଖାଲି ଗତକାଲିର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛୁ ଏବଂ ତେଣୁ ଆମ କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରହି ପାରିନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବଦା ପିଲାର ଆଗ୍ରହର ହିଁ ଅନୁସରଣ କରି ପାରୁଥିବ; ମାତ୍ର ତଥାପି ଆମ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଭବିଷ୍ୟତର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଏଡ଼େ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିବା ବେଳେ କେବଳ ବିଷୟ ଏବଂ ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକର ସୀମା ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ୧୮୯୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହୁଏତ ସେସବୁର କିଛି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଥାନ୍ତା । ଆଗରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପ୍ରଧାନ ଯୁଗଟି ଆସୁଛି, ତାହାପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଭୟର ଏକ ଭାବନା ଘର କରି ରହିଛି ଏବଂ ଆମେସବୁ ଯେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ା ଯାଉଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏତେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛୁ, ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଆଂଶିକ ଭାବରେ ରେଡ଼ିଓ, ସିନେମା, ମୋଟର କାର୍, ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଏବଂ ବହୁ ପରିମାଣ ବସ୍ତୁ-ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରଭାବକୁ ପ୍ରତିହତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ । ସଂସ୍କୃତି କହିଲେ ଏବେ ମଧ ସେହି ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଯୁଗର ସାମନ୍ତସଂସ୍କୃତିକୁ ବୁଝାଉଛି । ତେଣୁ, (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ) ରେଡ଼ିଓ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଯେ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷା ଅଥବା ବ୍ୟାକରଣ ପଢ଼ିବାଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏକଥା ଉପଲବ୍ଧି କରି ନପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା

ଦେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି କହିବାଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କୌଣସି ଫଳ ହିଁ ହେବନାହିଁ। ଅତୀତରେ ଏକ ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଉଚିତ କାରଣରୁ ଏପରି ଏକ ଆପତ୍ତି ହେଉଥିଲା ଯେ, ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସତେଅବା ଏକ ସାନ କାରଖାନା ପରି ହୋଇ ଜୀବନର ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକୁ ଚଳାଇ ପାରିବାଲାଗି ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ହିଁ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା। ଏହି ଆପତ୍ତିଟି ସୂଚାଇ ଦେଉଥିଲା ଯେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରୟୋଜନବାଦକୁ ସମସ୍ତେ ଭୟ କରୁଥିଲେ। ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଠିକ୍ ଆପତ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯିବ, କାରଣ ସେପରି ହୋଇଥିଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ହୁଏତ କାରଖାନାର ମାଲିକମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷ ଶ୍ରମିକପଲ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତେ। ଆଗାମୀ କାଲି ଯେଉଁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ଲାଭ ବଢାଇବା ଆଉ ଉତ୍ପାଦନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ, ସେଥିରେ ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାର ସେଭଳି ମହତ୍ତ୍ୱର ଆଉ ରହିବନାହିଁ। ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ରୁଷିଆ ଆଉ ଏକ ବିପଦ ବୋଲି ଆଦୌ ଦେଖୁନାହିଁ ଏବଂ ସେଠାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ଭବିଷ୍ୟତରେ ବୟସ୍କଟିଏ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ପିଲାଟିର ଜୀବନ ଏବଂ କର୍ମ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଛି। ସିନେମା ଫଟୋଗ୍ରାଫିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ତୁଳନାରେ ମିଲ୍‌ଟନ୍‌ଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବା ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କାହିଁକି ଅଧିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯିବ, ତାହାର କୌଣସି କାରଣ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଯଦି ଆମେ ସାଧୁତାର ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା, ତେବେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ, ଆମେ ଯାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହୁଛୁ, ତାହା କେବଳ ଏକ ଛୋଟିଆ ବର୍ଗର ମନୋନିବେଶର ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଛି। ରାସ୍ତାର ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ନିମନ୍ତେ ମିଲ୍‌ଟନ୍, ସ୍ପେନ୍‌ସର୍, ଡ୍ରାଇଡ଼େନ ଓ ଶେଲୀ ପ୍ରଭୃତି ନାମ କ୍ୱଚିତ୍ ପରିଚିତ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ। ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସୀମା ବାହାରେ ମୁଁ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣେନାହିଁ ଯିଏ କି ସ୍ପେନ୍‌ସର୍‌ଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛି ଏବଂ ଏକ ଜନମତ-ସର୍ବେକ୍ଷଣରେ ଯଦି ମିଲ୍‌ଟନ୍ କିଏ ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ବେଶ୍ ମୋଟା ପରିମାଣର ପ୍ରତିଶତ ଲୋକ ଉତ୍ତର ଦେବେ ଯେ ସିଏ ଖୁବ୍‌ସମ୍ଭବ ଏକ ମୁଖପ୍ରକ୍ଷାଳକର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିଥିଲେ। ଆମର ପ୍ରଫେସର୍ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ହିଁ ଆମପାଇଁ ସଂସ୍କୃତିର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଆମେ ଅନୁମତି ଦେଇ ରଖିଛୁ। ଦଶଲକ୍ଷ ଚାଷୀ ଓ ମେକାନିକ୍ ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ବେନ୍ ଜନ୍‌ସନ୍‌ଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି କହିବ, ତେବେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଏକ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିବେ, "ସେମାନେ ଯଦି ତାହା ଜାଣି ଥାଆନ୍ତେ। ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅଧିକ ସମ୍ପଦସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା।"

ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥରେ ''ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ'' ଲୋକମାନେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସେହି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ, ନିଜ ରେଡ଼ିଓଗ୍ରାମ୍‌କୁ କୌଣସି ବିଶେଷଜ୍ଞ ରେଡ଼ିଓ କାରିଗର ସଜାଡ଼ି ଦେଉଥିବା ବେଳେ ଅସହାୟ ଭାବରେ ତାହାକୁ ଦେଖୁଥିବା ଜ୍ଞାନୀ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ରେଡ଼ିଓବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସତେଅବା ଆପଣାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ବିମୂଢ଼ ପରି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ୧୯୧୪-୧୮ର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ସୈନିକରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ବୋମା ବିଭାଗର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀର ହଠାତ୍ କ'ଣପାଇଁ ମୋ' ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଜନ୍ମିଥିଲା ଏବଂ ସିଏ ମୋତେ ଯାବତ ସାନ ଓ ମସିଆ କାମସବୁ କରିବାକୁ ଦେଉଥିଲା । ଦିନେ, ମୋ' ନାଆଁରେ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ଚିଠି ମୋତେ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ହଠାତ୍ ଥମ୍ଭି ଯାଇ ଲଫାପାଟିକୁ ଅନାଇଲା । କହିଲା, ''ହେ ଭଗବାନ୍, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏ.ଏସ୍.ନୀଲ୍, ଏମ୍.ଏ !'' କିଏ ଏହି ଲୋକଟି ? ମୁଁ ହାତ ଟେକି ଇସାରା ଦେଲି । ସିଏ ମୋତେ କଟମଟ କରି ଅନାଇଲା ଓ କହିଲା, ''ତୁମେ ଏମ୍.ଏ ପାସ୍ କରିଛ ?'' ତା'ପରେ ବିଚରା ଲୋକଟି ମୋ' ବୁଟ୍ ଜୋତା ପିନ୍ଧିବା ସମେତ ପ୍ରାୟ ସବୁ କାମରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ଏବଂ ମୁଁ ତ ଆଶଙ୍କା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି ଯେ, ସିଏ ହୁଏତ କେତେବେଳେ ମୋ'ପାଇଁ ସକାଳେ ଚାହା କପେ ନେଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ । ତଥାପି, ତା' ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ସିଏ ମୋ ଉପରେ ଥିଲା ଏବଂ ମୋ'ଠାରୁ ଜଣେ ଦକ୍ଷତର ସୈନିକ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଏମ୍.ଏ. ନାମକ ସେହି ଦୁଇଟି କୁହୁକ ଅକ୍ଷର ତାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଚିତ୍ କରାଇଦେଲା । ପରେ ଏକଥା ଭାବି ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ ଯେ, ଜଣେ ସଂସ୍କୃତି ଭିତରର ମନୁଷ୍ୟକୁ ସିଏ ନିଜର ଚାକର ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା । ହଁ, ଆମେ ''ଶିକ୍ଷିତ'' ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବୃହତ୍ତର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଆଗରେ ନିଜପାଇଁ ଏହିପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଉଥିବା ଚିତ୍ରଟିଏ ରଚନା କରି ରଖିପାରିଛୁ । ମୋ' ମତରେ ସେହି ଯୁଗଟାର ଅବସାନ ଘଟିବା ଉଚିତ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାହା ଲେଖୁଛି ବା କହୁଛି, ତା' ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ସିଏ ଯାହା କରୁଛି, ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତା' ସଂସ୍କୃତିର ବିଚାର ହେବା ଉଚିତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍.ଜି.ୱେଲ୍‌ସଙ୍କ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ (ସମ୍ଭବତଃ ଉଡ଼ା କାହାଣୀଟିଏ) ଅଛି । ସିଏ ମସ୍କୋଠାରେ ଲେନିନ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ରୁଷିଆ ବିଷୟରେ କ'ଣସବୁ କରିବାକୁ ହେବ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଘଣ୍ଟାଏ ବସି ସେସବୁ କଥା କହୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ଲେନିନ୍ କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ : ''ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ୱେଲସ୍, ଆପଣ ଜୀବନରେ କ'ଣ କରିଛନ୍ତି କହିଲେ ?'' ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ୍ ଶ', କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଚାର୍ଲି ଚାପ୍ଲିନ୍‌ଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ଟିପ୍ପଣୀଟି କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଯେତେ ଯାହା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ କେବଳ ଅଧେ ସତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଟିପ୍ପଣୀ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ମାତ୍ର କହିବା କଥାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବାର ଏକ ଅଭ୍ୟାସ ସତେଅବା ସର୍ବତ୍ର ରହିଆସିଛି ।

ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆଗାମୀ କାଲି କହିବା କଥାକୁ ତା'ର ଯଥାଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ଅବଶ୍ୟ ରଖାଯିବ ଏବଂ, ଯଦି ଆମେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇପାରିବା, ତେବେ ସେମାନେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ କରିଦେବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଏପରି କୁହା ଯାଉନାହିଁ ଯେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ସବୁପ୍ରକାରର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ବିଲୁପ୍ତ କରିଦେବ । ଏହି ଶିକ୍ଷା ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ଫୁରସତ ରହିଥିବା ବର୍ଗଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହୋଇ ରହିଆସିଛି ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ମନେ ପକାଉଛି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏ.ଜେ.ବାଲ୍‌ଫୋର୍ ଏକଦା ଏହିଭଳି ଏକ ଯୁକ୍ତି ଦେଇ ବର୍ଗବ୍ୟବସ୍ଥାର ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ ଯେ, ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆମ ସମାଜରେ ଫୁରସତ ରହିଥିବା ବର୍ଗଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସଂସ୍କୃତି ପାଇଁ ଯେ ଫୁରସତର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଏବଂ, ଆଗାମୀ କାଲିର ସଂସ୍କୃତି ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଦୀର୍ଘତର ଫୁରସତ-ସମୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକି ଏକ ସମସମାଜରେ ସବୁ ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ମିଳି ପାରୁଥିବ । ମୁଁ ଆଦୌ ଏପରି ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ ଯେ, ନୂତନ ସଂସ୍କୃତି ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଏତେ ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ସେହି ପଛଟା ସହିତ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବ । ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସର୍ବଦା ରହିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଚସର୍ କିମ୍ବା କୀଟ୍‌ସ୍‌ଙ୍କୁ ପାଠ କରି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବେ: ଏବଂ ଆଶା କରାଯିବ ଯେ, ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅନ୍ଦାଜଗୁଡ଼ିକ ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ଏବଂ ଫିଲ୍‌ମ୍‌ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଛି, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ରୀତିରେ ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ ମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜକୁ କଦାପି ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବି ଯେ, ଏହାର ବିପରୀତ କଥାଟି, ଅର୍ଥାତ୍ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା - ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଁ ଏପରି ଅନେକ ସୁକୌଶଳୀ ଇଟାଗଢାଳିଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ମୁଁ ତିଆରି କରୁଥିବା ବଙ୍କା କାନ୍ଥଟାକୁ ଦେଖି ମୁହଁକୁ ବଙ୍କା କରି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ସେଥିରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅଶ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ଗଲ୍‌ଫ ଖେଳିବାରେ ଜଣେ ଓସ୍ତାଦ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରଥମ ବଲ୍‌ଟିକୁ ମାରେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଡ଼ିଗ୍ରୀ ମୋତେ ଆଦୌ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରେନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମନେ ମନେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆ ହୋଇଯାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ଦଶଜଣ ସୁଦକ୍ଷ ଡ୍ରାଇଭର୍ ଅନାଇ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଗାଡ଼ୀକୁ ପଛକୁ ଚଳାଇ ଏକ ଅଣଅସାରିଆ ଜାଗାକୁ ନେବାପାଇଁ ଜଣେ ଗାଡ଼ୀ ଚଳାଳିକୁ କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗିବାକୁ ନପଡ଼େ ? ଏହିପରି କେତେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ କର୍ମକୁଶଳତା ବିଷୟରେ ଆମର ଯେଉଁ ମାନଦଣ୍ଡ ରହିଛି, ତାହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର କ୍ଷତି କରୁଛି । କାରଣ, ଜୀବନରେ ଜଣେ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କୁ ଆମେ ଅତିରିକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ । ମୋ'ର ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ଏକ ଉତ୍ତମ ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ଏଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିଏନାରୁ ଶରଣାର୍ଥୀ ରୂପେ ଆସିଥିବା ଜଣେ ପିଆନୋବାଦିକା ସଂଗୀତଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଶିକ୍ଷକମଣ୍ଡଳୀରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆଗରୁ "ଟିକିଏ ଟିକିଏ" ପିଆନୋ ବଜାଇ ପାରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଏବେ ପିଆନୋରେ ହାତ ମାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହସ କରୁନାହାନ୍ତି ।" ତେଣେ ସେହି ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀଙ୍କର ଛାତ୍ରମାନେ କେତେ଼ ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହିତ ବିଖ୍ୟାତ ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକର ଅଭ୍ୟାସ କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ଏହାଏକ ଭୁଲ୍ କଥା, ମାତ୍ର ଏହାକୁ ବଦଳାଯାଇ ପାରିବ କିପରି ? ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବୀଣତା ଲାଭ କରିବାକୁ ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ରହିଛି, ଆମକୁ ତାହାହିଁ ବାଧା ହୋଇ ଅଟକାଇ ରଖିଛି । ସେହି ଇଚ୍ଛାଟି ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ଏକ ଉପାଦାନରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ଆମର ହୀନଭାବ ହିଁ ଆମ ବିଫଳତାର ମାପକାଠି ହୋଇ ରହିଛି; ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଢ଼ିଆ ଚିତ୍ରଟିଏ ଆଙ୍କି ଦେଇ ପାରୁଛି, ସିଏ ସାଇକେଲ ଚକର କଣାଟାକୁ ମରାମତି କରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି କାହିଁକି ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବ, ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ନାହିଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରିବା ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଜନ୍ମଗତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କହିଲି: ଉତ୍ତମ କଥା, ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ଗଲ୍ଫ୍ ଖେଳାଳି କିମ୍ବା ପ୍ରବୀଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସୁସଙ୍ଗତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ ସତ, ମାତ୍ର ଗଲ୍ଫ୍, ବିଜ୍ଞାନ, ନୃତ୍ୟ ତଥା ଆହୁରି ଅନ୍ୟ ଶହେଟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବୀଣ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଆମ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଏକ ବିକୃତି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଗଣିତରୁ ଶାରୀରିକ ବ୍ୟାୟାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କିଛିରେ ପ୍ରବୀଣତା ଲାଭ କରିବାକୁ ଆମର ନିର୍ବୋଧ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେ ଆମଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଛି, ଆମ ବିକୃତି ଲାଗି ତାହାର କୌଣସି ଅବଦାନ ରହିନାହିଁ ତ ? ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆମ ଭିତରେ ସବୁକିଛିରେ କିଛି କିଛି ହାତ ବଜାଇ ଆସିବାର ଏକ ମନଃସ୍ଥିତିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଉଛି । ମୁଁ ଜଣେ ତରୁଣକୁ ଜାଣିଥିଲି ଯିଏକି କେବଳ ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମେଡ଼ାଲ୍ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସିଏ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ, ଯଦି ଜଣେ ତରୁଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର (ମନେ କରାଯାଉ) ସିନେମା ସରଞ୍ଜାମ ପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ

ରହିଛି ଏବଂ ଯଦି ତେର ବର୍ଷ ବୟସରୁ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନ୍ୟୂନତାବୋଧ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଇତିହାସ ବା ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଅପଦାର୍ଥ ହୋଇ ରହିଗଲେ ବୋଲି ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ବା ଅପାରଗ ମନେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ। ଇଟା କାମ ଓ ଗଲ୍‌ଫ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି କାରଣ ମୁଁ ଦୁଇଟା ଯାକରେ ହାତ ନଡ଼ବଡ଼ କରୁଛି ଓ ଦୁଇଟା ଯାକକୁ ହିଁ ଅକୁଶଳ ଭାବରେ କରୁଛି। ଛବି ଆଙ୍କିବା, ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇବା ଅଥବା ଗବେଷଣା କରିବାପାଇଁ ମୁଁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଜଣେ ଚିତ୍ରକର, ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ବା ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ପାଖରେ ମୋତେ ଆଦୌ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଲାଗୁନାହିଁ।

ଏଠାରେ ନ୍ୟୂନତାବୋଧର ଗଭୀର କାରଣଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରୁନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ତୃପ୍ତ କରିବାରେ ଅପାରଗତାରୁ ଜାତ ହେଉଥିବା ନ୍ୟୂନତାଭାବ, ଅଥବା ବାପାଙ୍କ ସହିତ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପର୍କଜନିତ ନ୍ୟୂନତାଭାବ,- ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛିହେଲେ କହୁନାହିଁ। ମୁଁ ସାଧାରଣ ଜୀବନଟି କଥା ହିଁ ଭାବୁଛି, ସ୍ନାୟୁରୋଗ ବିଷୟରେ ନୁହେଁ। ଆମ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାମୂଳକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି, ଯେପରି ପୁରସ୍କାର ଓ ପଦକମାନ ଦିଆଯାଉଛି, ତାହାର ନିରନ୍ତର ଏକ ମନ୍ଦ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଆସିଛି। ଏହାଦ୍ୱାରା ପିଲାମାନେ ଏକ କୃତ୍ରିମ ବାଟରେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କରି ମାପି ଶିଖିଛନ୍ତି । ଏହାଫଳରେ ଏକ ସର୍ବଜନ-ସ୍ତରରେ ହିଁ ନ୍ୟୂନତାବୋଧ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି । ଏଠାରେ ସମର୍‌ହିଲ୍‌ରେ ଆମର କୌଣସି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏନାହିଁ (ପିଲାଏ ହେଉ ବୋଲି କହନ୍ତି ବୋଲି କେବଳ କ୍ରୀଡ଼ାରେ କିଛି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୋଇଥାଏ)। ତେଣୁ ଏଠାରେ ପାଠପଢ଼ା, ନାଚ କିମ୍ବା ଅଭିନୟ ବିଷୟରେ କେହି ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ଭାବୁଥିବାର ଚିହ୍ନ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ। ଯେଉଁ ପିଲାଟି ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ପାରୁଛି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଭଲ ଅଭିନୟ କରୁଛି ବା ଗଣିତରେ ଭଲ କରୁଛି ବୋଲି ସିଏ ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ମନେ କରିବାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଏଠି ନାହିଁ। ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଆଦୌ ଏକଥା କହୁନାହିଁ ଯେ ମାଟ୍ରିକ୍‌ରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ସମର୍‌ହିଲ୍‌ର କୌଣସି ଛାତ୍ର କଦାପି ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ ମନେ କରିବନାହିଁ। ମାତ୍ର, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଅନୁଭବଟି ପ୍ରଧାନତଃ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ... "ମୁଁ ଯେତେ ଭଲ କରିଥାନ୍ତି, ସେତେ ଭଲ କରି ପାରିଲିନାହିଁ."- ହୁଏତ ଏହିପରି ଭାବନାଟିଏ ରହିଥିବ।

ଏହି ସବୁକିଛିରୁ ଏହି ବ୍ୟାବହାରିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟି ବାହାରିବ ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ପୁରସ୍କାର ଓ ଶାସ୍ତି ପୂରା ଉଠିଯିବା ଉଚିତ । ରୁଷିଆରେ କାରଖାନାମାନଙ୍କ ପରି ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ ହୁଏତ ଗୋଷ୍ଠୀ- ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଆଯିବ ଏବଂ, ଏବର ନିରକ୍ଷରତା ପରେ ଏକ ଅନୁକୂଳ ଅବକାଶର ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ଏକ କୌଶଳରୂପେ ହୁଏତ ଏହିଟିକୁ ଏକ ଉତ୍ତମ ବିଚାର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ତଥାପି ଏକ ସମସମାଜର ପୃଥିବୀରେ ଏହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଖରାପ ହେବ । ଏପରି କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଖୁବ୍ ମାମୁଲି ଲାଗୁଥିବ ଯେ, କୌଣସି ପ୍ରତିଯୋଗିତାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ହାମ୍‌ଲେଟ୍ ନାଟକ ଲେଖା ହୋଇ ନଥିଲା ବା ଏକ ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାର ମତଲବ ରଖି କଲୋନ୍‌ର ଗୀର୍ଜାର ନକ୍ସା ତିଆରି କରାଯାଇ ନଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ମାମୁଲି, ଏତେ ମାମୁଲି ଯେ ଆମେ ଏହାକୁ ଭାରି ସହଜରେ ପାସୋରି ବି ପକାଇବା । କାରଣ, ଜଣେ ଅସ୍କାର ୱାଇଲ୍‌ଡ୍ ଯେପରି କହିଥାନ୍ତେ (ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ଭଲ ଭାଷାରେ), ଏକ ମାମୁଲି କଥା ସର୍ବଦା ହିଁ ନୂଆ କଥାପରି ଲାଗିଥାଏ ।

ଯଦି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଟେନିସ୍ ବା ହକି ଖେଳରେ ପିଲାମାନେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେଉ ବୋଲି କ'ଣ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ? ବା, ବରଂ ଏପରି ପଚାରିହେବ, ମଣିଷ ଯଦି ସ୍ୱଭାବତଃ କୌଣସି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାଏ, ତେବେ ଏହିସବୁ ଖେଳର ଉଦ୍ଭାବନ ବି କାହିଁକି ହେଲା ? ଏକଥାର ଉତ୍ତର ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ; ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଜାଣିଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ହାତରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲେ ପିଲାମାନେ ଚେସ୍ ବା ଦଉଡ଼ିବାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବେ; ମାତ୍ର, ଗଣିତ, ଲାଟିନ୍ କିମ୍ବା ସେମାନେ ଜାଣିଥିବା କୌଣସି ସ୍କୁଲ-ବିଷୟରେ ଆଦୌ ତାହା ରହୁ ବୋଲି ଚାହିବେ ନାହିଁ, କଳା ତଥା ନୃତ୍ୟାଦିରେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଶିକ୍ଷା କେବଳ ମୂଳଭୂତ ଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ୱେଷଣ ହିଁ କରିବ । କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ସେଥିପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ । କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦେଲେ ଶାସ୍ତି ଦିଆଯିବ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ହୁଏତ ନିଜର ସର୍ଜନାତ୍ମକ ପ୍ରେରଣାଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତିବାଦୀ ହୋଇପାରେ ଅଥବା ଗୋଷ୍ଠୀପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ ତିଆରି କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଜଣେ ସାମୁଦାୟିକ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଯଦି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଭିତରୁ ଆସିବା ଉଚିତ । ନିଜର ସର୍ଜନାତ୍ମକତା ହେତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସିଏ ଅବଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ

କରିବ : ଯିଏ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଷୟରେ ପ୍ରଚାର ହିଁ କରୁଛି, ସିଏ ପ୍ରଚାର କରିଛି...ଏବଂ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଛି ।

ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବ, ଯେଉଁମାନେ କି ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବେ ତଥା ସମାଜର ବି ହୋଇଥିବେ; ସେମାନେ ନିଜର ସଫଳତାରେ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସଫଳତାରେ ଈର୍ଷା ମଧ୍ୟ କରୁନଥିବେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ହିଁ ନୀତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥିଲେ ସେହି ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବେନାହିଁ; ବ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ବାଣିଜ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଭାବକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାର ସେହି ମହତ୍ତ୍ୱହୀନ ଏବଂ ସମାଜବିରୋଧୀ ସଫଳତାକୁ ହିଁ ତାହା ନିଜର ସଫଳତା ବୋଲି ଭାବୁଥିବ ।❐

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କ'ଣ ରହିବ ?

ପରୀକ୍ଷାକୁ ଏକ ପବିତ୍ର ବସ୍ତୁ ଭଳି ମାନିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଶିକ୍ଷାରେ ସବୁକିଛି ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇ ଯାଉଛି, - କେବଳ ଏତିକି କହିଲେ ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ। ମାଟ୍ରିକ୍ ଏବଂ ସବାଶେଷ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍‌ର ପରୀକ୍ଷା ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା ବୋଲି ଧରିନେଲେ ମଧ୍ୟ, ତା'ପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି କ'ଣସବୁ ରହିବ ? ଆମେ କ'ଣ ଗଣିତ, ଭୂଗୋଳ, ଭାଷାଜ୍ଞାନ, ଇତିହାସ ଓ ରସାୟନବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ବାସନ୍ଦ କରି ରଖିବା ? ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାନଦଣ୍ଡ କ'ଣ ହେବ ? ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ପଢୁଥିଲି: ମୋ' ଜାଣିବାରେ ଏଇଟି ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଆଗରେ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ ଏକ ପତ୍ରିକା; ଏହି ପତ୍ରିକା ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଥବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବେତନ ଅପେକ୍ଷା ପିଲା ବିଷୟରେ ହିଁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ ଏବଂ ବେଶ୍ ସାହସର ସହିତ ସବୁକଥା ଲେଖେ। ପତ୍ରିକାର ଏହି ସଂଖ୍ୟାଟି ମୁଖ୍ୟତଃ କଳା ଲୋକଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିଛି। ଏଥିରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରରେ ଏକ ରାତ୍ରି-ସ୍କୁଲରେ କଳା ପିଲାମାନେ ଟେବୁଲ୍‌କୁ ଘେରି ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ପଢିବା, ଲେଖିବା ଶିକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି। ରାତ୍ରି-ସ୍କୁଲଟିକୁ ପ୍ରଗତିକାମୀ କେତେଜଣ ଗୋରା ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଶିକ୍ଷକ ଚଳାଉଛନ୍ତି। ସେମାନେ କୌଣସି ବେତନ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ। ଛବିଟିକୁ ଦେଖି ମୁଁ ନିଜକୁ ପଚାରୁଛି : " ଏହି କଳା ପିଲାମାନେ ପଢିବା ଓ ଲେଖିବା ଜାଣିଗଲା ପରେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ?" ସେମାନେ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଗୋରାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାକୁ ହିଁ ଅନୁସରଣ କରିବେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ମୁଁ ସେବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରିବିନାହିଁ। ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯଦି ଜଣେ କେହି ଅଲଗା ହେବ, ମୌଳିକ ହେବ ଓ ତା'ନିଜ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ମାର୍ଗର ସନ୍ଧାନ କରି ବାହାରିବ, ତେବେ ସିଏ କ'ଣ କରିବ ? ସମ୍ଭବତଃ କିଛି ବହି ସଂଗ୍ରହ କରିବ, ସବାଆଗ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ଜାଣିବାକୁ ହିଁ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପଢିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଉ ସଚେତନ ନହୋଇ ସେଥିରେ ଥିବା ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବ। ମାତ୍ର, ଯଦି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କିଛି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ସରଞ୍ଜାମ ତା'ପାଖରେ ବି ରହିଥାନ୍ତା, ତେବେ ସିଏ କ'ଣ ନିଜକୁ କେବଳ ବହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ

ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖନ୍ତା ? ହୁଏତ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଉପରେ ହିଁ ସିଏ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତା, କାରଣ ତା'ଆଗରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାପାଇଁ ଏତେ ଅଧିକ ବାଟ ରହିଥାନ୍ତା । ଅର୍ଥାତ୍, ପିଲାଟିକୁ ଯଦି କେବଳ ପଠନ ଏବଂ ସରଳ ଗଣନା ଶିଖାଇ ଦିଆଯାଇ ତା' ନିଜ ହେପାଜତରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ସିଏ କ'ଣ କରନ୍ତା, ଛବିଟିରୁ ସେକଥା ବୁଝିବାଲାଗି ଆମକୁ ହୁଏତ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବନାହିଁ । ଜଣେ କଳା ବୟସ୍କ ଲୋକର ହୁଏତ ଏକ ସଚେତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତା,- ସିଏ ଶିକ୍ଷିତ ହେବ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥାନ୍ତା; ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଳା ପିଲା ଆଗରେ କୌଣସି ସଚେତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିନଥାନ୍ତା; ବରଂ କେତୋଟି ତାତ୍କାଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତା -ଏବଂ ସେହି ପରିବେଶରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା କେତୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାଆନ୍ତା । ଅବଶ୍ୟ ଏଥିରେ କୌଣସି ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ନାହିଁ ଯେ, ବହୁତ ବହି ପାଠ କରିଥିବା ଜଣେ ବାହାରର ବ୍ୟକ୍ତି ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ରୁ ଏମ୍.ଏ. ଡ଼ିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ତୁଳନାରେ କଦାପି ଅଧିକ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ବହୁତ କିଛି ଜାଣିଥିବ; ମାତ୍ର ତା'ର ଆବେଗଗତ ଜୀବନଟି ଆଦୌ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିବ, ବା, ନିଜର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ପରିସର ଲାଭ କରିନଥିବ । କାରଣ, ଯାହା ଆମଭିତରେ ଅଚେତନ ହୋଇ ରହିଛି, କେହି ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆମେ ହୁଏତ ଧରିନେଇ ପାରିବା ଯେ, ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ପଢା ଲେଖା ଶିଖାଇ ଦେଇ ତା'ପରେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଯିବାଲାଗି ପରାମର୍ଶ ଦେବା - ଏହାକୁ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାର କେବଳ ଉପହାସ କରିବା ବୋଲି କହୁଯିବ । ଦେଶାତ୍ମବୋଧ ପରି ପଠନ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ବହୁତ ବହୁତ ଗାଆଁରେ ଜଣେ ଜଣେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଥିବେ, ଯିଏକି ବହୁତ ପୁସ୍ତକ ପଢିଥିବେ । ତାଙ୍କର ସଂଗ୍ରହ ଭିତରେ ପୁରୁଣା ତଥା ଆଧୁନିକ ଉଭୟ କାଳର ଅନେକ ବହି ରହିଥିବ । ଏବଂ ସିଏ ବହୁତ ବହୁତ କଥା ଜାଣିଥିବେ । ପ୍ଲେଟୋ, ପିଟର୍, ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନ ବା ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ- ଏପରି ବହୁତ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ପାରୁଥିବେ । ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଦକ୍ଷତା ରହିଥିବା ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଜଣେ ପାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ସିଏ ସବୁକିଛି ପଢିଥିଲେ ମାତ୍ର କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ । ସିଏ ଜାଣିଥିଲେ, ମାତ୍ର କିଛିହେଲେ ଉପଲବ୍ଧି କରିନଥିଲେ । ତେଣୁ, ସିଏ ଯାହାକିଛି କହୁଥିଲେ, ସେସବୁ ବଡ଼ ନୀରସ ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ ସେ ଯାହା କିଛି ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ, ତାହା ନିଦରେ ଶୁଆଇ ପକାଉଥିଲା । ମୁଁ ତିରିଶି ବର୍ଷ ତଳର କଥା କହୁଛି, ଏବଂ ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ବହୁତ ପଢିଥିବା ଓ ନିଜେ ନିଜକୁ ତିଆରି କରିଥିବା ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ବହୁତ ବହି ପଢିଲେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ ଏବଂ

ଶିକ୍ଷିତ ହୁଏ ବୋଲି ଯେଉଁ ଧାରଣାଟି ରହିଛି, ସେଇଟା ହେଉଛି ଏକାବେଳେକେ ଏକ ସୁଦୂର ଗତକାଲିର ହିଁ କଥା, - ସେସବୁ ସମୟରେ ଶିକାର କରୁଥିବା ସାମନ୍ତମାନେ ଥିଲେ, ବହୁତ ପଢିଥିବା ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାନେ ବି ରହିଥିଲେ । ସାମୁଏଲ୍ ସ୍ମାଇଲ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର Self Help ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ସେହି ଗତକାଲିଟି ମରିଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା ।

ତେବେ ନିଷ୍କର୍ଷ ହେଲା, ଆମେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଦୌ ଏକ ସାଧାରଣ ପାଠାଗାରରେ ପରିଣତ କରି ଦେବାନାହିଁ; ଅବଶ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ଏପରି କୁହା ଯାଉନାହିଁ ଯେ, ପାଠାଗାର ଆଦୌ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ଓ ତେଣୁ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ସର୍ବୋତ୍‌କୃଷ୍ଟ ପାଠାଗାର ରହିଥିବ ଏବଂ ସେଥିରେ ପୁରାତନରୁ ନୂତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଭଳି ପୁସ୍ତକ ଅବଶ୍ୟ ଥିବ । ଏବଂ. ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କୁ ଆଉଜଣେ ଲେଖକଙ୍କ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସବୁ ଛାତ୍ର-ଉପକାରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କବଳରୁ ପିଲା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଆମେ କ'ଣ ଉଚ୍ଚ ବା କ'ଣ ଉଚ୍ଚ ନୁହେଁ, ସେକଥା ନିଜେ ଆବିଷ୍କାର କରିବା, - ଏଇଟି ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାର ଗୋଟିଏ ଆବଶ୍ୟକ ଅଙ୍ଗ ।

ପୁସ୍ତକ କହିଲେ ଏକ ବିଶେଷ ପୁସ୍ତକକୁ ବୁଝାଏ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକକୁ ବୁଝାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁ ପୁସ୍ତକର ମୂଲ୍ୟ କେତେ, ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର, କାରଣ ଆମେ ଆଗରୁ ପାଇଥିବା ଶିକ୍ଷାଟି ହିଁ ଆମକୁ ସ୍କୁଲରେ ପଠିତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇ ରଖିଥାଏ । ଏପରିକି, ନିଜକୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ସାହସ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, "ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ, ଭାଷା, ବ୍ୟାକରଣ, ଗଣିତ ଓ ଯାବତୀୟ ଆଉ ବିଷୟମାନ ପଢିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା କି ଏବଂ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା କିଛି ଲାଭ ହେଲା କି ? " ଆମ ଭିତରେ ବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିବା ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ସପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତିମାନ ବାଢିଦେବା ଭାରି ସହଜ । ସେଦିନ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ ଲାଟିନ୍ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟୟନ ବ୍ୟତୀତ କେହି କେବେହେଲେ ଭଲ ଇଂରାଜୀ ଲେଖି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେକ୍‌ସ୍‌ପିଅର୍ ଭଲ ଇଂରାଜୀ ଲେଖିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲି (ସିଏ ଅଳ୍ପ ଲାଟିନ୍ ଜାଣିଥିଲେ ଓ ଆହୁରି ଅଳ୍ପ ଗ୍ରୀକ୍ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ)। ବର୍ଣ୍ଣାଡ୍ ଶ' ମଧ୍ୟ ଭଲ ଇଂରାଜୀ ଲେଖିନାହାନ୍ତି ? ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ଯୁକ୍ତି ବାଢି କହନ୍ତି ଯେ, ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇତିହାସର ଜ୍ଞାନ ରହିଥିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ସେମାନେ ଏକଥା ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ଯେ, ବହୁସଂଖ୍ୟକ କଳାବିତ୍, ଲେଖକ, ନାଟ୍ୟକାର, ମେକାନିକ୍ ଓ ସଂଗୀତଜ୍ଞଙ୍କର ଇତିହାସ

ବିଷୟରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ କିମ୍ୱା ଜ୍ଞାନ ନଥାଏ । ସେହିଭଳି, ଗଣିତ ବିଷୟରେ ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ମତ ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ଦ୍ୱିଘାତ ସମୀକରଣରୁ କିଛି ମନେ ନରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କିଛି ଯାଏ ଆସେନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧ ବିଚାରବୁଦ୍ଧିରେ ତାଲୀମ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ହେଉଛି ଅସଲ କଥା ।

ଏହିପରି, ସ୍କୁଲରେ ପଢା ହେଉଥିବା ଯାବତୀୟ ବିଷୟ ପକ୍ଷରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ କିଛି ଯୁକ୍ତି ରହିଛି, ସାଧାରଣତଃ ଉତ୍ତମ ଯୁକ୍ତିମାନ ରହିଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧ କରି କୁହା ଯାଉଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ନିଦା କଥା ରହିଛି । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାଟିର ସାରାଂଶରୂପେ ହୁଏତ ଏହି ଭଳି ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ପଚରା ଯାଇପାରିବ: ଫ୍ରଏଡ୍ ଯଦି ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଗୋଳ କିମ୍ୱା ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ ପଢିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସିଏ ଅଧିକ ବଡ଼ ହୋଇଥାନ୍ତେ କି ? ବିରୋଧଟି ସାଧାରଣତଃ ଏହିପରି ଭାବରେ କରାଯାଏ : ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ପଢିବାଦ୍ୱାରା କେବଳ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଏବଂ ବ୍ୟାବହାରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗନ୍ତିନାହିଁ ।- ମାତ୍ର, ସମ୍ଭବତଃ ଏଇଟି ଏକ ଦୁର୍ବଳତମ ଯୁକ୍ତି । ଯଦି ଗୋଟିଏ ବାଳକ ବଡ଼ ହୋଇ ପାଇପ୍ ମିସ୍ତ୍ରୀ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତେବେ ଚାରିବର୍ଷ ବୟସରୁ ତା'ର କେବଳ ଧାତୁ, ପାଇପ୍ ଏବଂ କଣାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ହିଁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି କହିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ଏକମତ ହେବା ଯେ, କୌଣସି ବିଶେଷ କୌଶଳକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାର ଶିକ୍ଷା ସ୍କୁଲ-ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଟିକିଏ ପରେ ଯାଇ ଆସିବା ଉଚିତ ।

ବିଷୟ ସମ୍ୱନ୍ଧରେ ଏହି ସମସ୍ୟାଟିର ସମାଧାନ କେବଳ ଆଗାମୀ କାଲିର ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ହୋଇପାରିବ; ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ତାହାର କୌଣସି ସମାଧାନ କରି ପାରିବନାହିଁ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ପ୍ରଚଳିତ ପରୀକ୍ଷାପଦ୍ଧତିକୁ ଦେବତାଜ୍ଞାନରେ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଏବଂ ତା' ନକଲେ ଚୂଲୀକୁ ଯିବାକୁ ହିଁ କୁହାଯାଉଛି । ଇତିହାସ ଓ ଭୂଗୋଳ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାମାନେ ବହିରୁ ପଢିବେ ଓ ମୁକ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ପଢିବେ । ଗୋଟିଏ ଷୋହଳ ବର୍ଷର ବାଳକ ଏବେ ମୋ' ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଇଛି । ସିଏ ସବୁବେଳେ କେବଳ ଇତିହାସ ହିଁ ପଢିବ ବୋଲି ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉଥିଲା ଏବଂ, ନିଜ ହାତଖର୍ଚ୍ଚରୁ ପଇସା ବଞ୍ଚାଇ ସିଏ ଡ଼ିସ୍ରାଏଲି, ପିଟ୍ ଓ ଗ୍ଲାଡ଼ଷ୍ଟୋନ୍ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଜୀବନୀପୁସ୍ତକମାନ କିଣି ଆଣୁଥିଲା । ତାହାରି ବୟସର ଆଉଗୋଟିଏ ବାଳକ ସବୁବେଳେ କେବଳ ରେଡ଼ିଓ ଇଞ୍ଜିନିଅରିଙ୍ଗ୍ ବିଷୟରେ ହିଁ ଭାବୁଛି ଏବଂ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବହିମାନ କିଣି ଆଣୁଛି । ପରୀକ୍ଷା ବିଷୟରେ କୌଣସି ବାଧ୍ୟବାଧକତା ନଥିବା ଏକ

ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ ତା'ର ପ୍ରକୃତ ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବା ବିଷୟର ହିଁ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବ । ଆମେ କଦାପି ଆମ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଘୋଷଣାଟିଏ କରି ଦେବାନାହିଁ ଯେ, ଏକ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅମୁକ ଅମୁକ ବିଷୟର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ଭୂଗୋଳ, ଭୂତତ୍ତ୍ୱ, ଉଦ୍ଭିଦଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଇତିହାସରେ ମୋ'ର ସେପରି ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ବୋଲି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୋ' ଜୀବନର କାର୍ଯ୍ୟମାର୍ଗଟିକୁ ବାଛିନେବାରେ ମୋତେ ଏତେ ଟିକିଏ ବାଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ ।

ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟୟନ ମଧ୍ୟ ଐଚ୍ଛିକ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ, ତୁମେ ହୁଏତ ଫ୍ରାନ୍ସ୍ ଯିବାପାଇଁ ବା ଫରାସୀ ଭାଷାର କୌଣସି ବହି ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ସ୍କୁଲରେ ଫରାସୀ ଭାଷାର କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ଶିଖିଲି, କାରଣ ମୁଁ ଜର୍ମାନୀରେ ବାସ କରୁଥିଲି; ମାତ୍ର କେବେ ଫରାସୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲିନାହିଁ । ହଁ, ଏହା ମୋ' ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଭାଷାଟିକୁ ନଶିଖି ମୁଁ ବହୁତ କିଛି ହରାଇଲି । ମାତ୍ର, ସ୍ପେନ୍, ଇଟାଲି ଓ ରୁଷିଆର ଭାଷା ନଶିଖିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯେତିକି ହରାଇଛି, ଫରାସୀ ଭାଷା ନଶିଖି ମୁଁ କଦାପି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ହରାଇନାହିଁ । ଯଦି ଫରାସୀ ଭାଷା ପରୀକ୍ଷାର ଏକ ଭାଷା ହୋଇ ନରହନ୍ତା, ତେବେ କେତେକ ଛାତ୍ର ତାହାକୁ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ; ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଧ ହୋଇ ଭାଷାଟିକୁ ପଢୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ପରେ ହୁଏତ ସେଇଟିକୁ ଶିଖିବା ବନ୍ଦ କରିଦେବେ । ତେଣୁ, ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିକ୍ ସମାଧାନଟି ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁ ପିଲା ଯେଉଁ ଭାଷାଟିକୁ ଶିଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତାକୁ ସେହି ଭାଷାଟିକୁ ଶିଖିବା ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ଓ ସେଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷକ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ।

ଯେଉଁମାନେ ଗଣିତରେ ବିଶେଷ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ, ସେଇମାନେ ଗଣିତ ପଢିବେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମୋ'ର ଗଣିତ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଝୁଙ୍କ ରହିଛି । ମୁଁ ଏହି ବିଷୟଟି ପଢାଉଛି, କାରଣ ଏହି ବିଷୟଟିକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଉଛି; ରେଲଗାଡ଼ୀରେ ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବହି ନପଢ଼ି ଗଣିତ ହିଁ କଷୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଗଣିତକୁ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ସକାଶେ ଏକ ବିଷୟ କରି ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ଭାବୁଛି । ବିଗତ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଅନେକ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ କେତେକ ପୁଅ ଓ ଝିଅଙ୍କୁ

ମାଟ୍ରିକ୍‌ରେ ଗଣିତ ପଢାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିନୋଟି ପୁଅପିଲା ସତେଅବା ଜନ୍ମରୁ ହିଁ ଗଣିତ ପ୍ରତି ବହୁତ ସ୍ପୃହା ରଖି ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଖୁସୀଟାରେ ମଧ୍ୟ ଅଙ୍କ କଷି ବସି ଯାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ଝିଅ ବି ରହିଛନ୍ତି, ବିଷୟଟିକୁ ବଡ଼ ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି ଓ ଆଦୌ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବିଚକ୍ଷଣ ଭାବରେ ଭଲ କରୁଛନ୍ତି ।

ଯଦି ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରର ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଦିଗଟିକୁ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ସେହି ବିଷୟଟିର ବ୍ୟାବହାରିକ ପ୍ରୟୋଗର କ୍ଷେତ୍ରଟିରୁ ବହୁତ କାମ ନିଆଯାଇ ପାରନ୍ତା । ମାତ୍ର, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ନିରାଟ ପ୍ରୟୋଜନବାଦର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅଥବା, ପ୍ରୟୋଜନଟିକୁ ଅସଲ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ତାହାର ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଦିଗଟିର ଉପକାରିତା ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ଜଣେ ପୁରାତନ ଛାତ୍ର ଆଦୌ କୌଣସି ଗଣିତ ଜାଣି ନଥିଲା (ସିଏ ଗଣିତ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯିବାଲାଗି ସମ୍ମତ ହିଁ ହେଉନଥିଲା) ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଡ଼ାଜାହାଜର ଯନ୍ତ୍ରାଂଶ ବିଷୟରେ କିଛି କୁଶଳ କାରିଗରିକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଏବଂ କେଡ଼େ ସହଜରେ ହଜାର ହଜାର ଯନ୍ତ୍ରାଂଶକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁଛି ଓ ତାକୁ ଆଦୌ କିଛି କଷ୍ଟ ଲାଗୁନାହିଁ । ସିଏ ଯେ ମୂଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନର ତା' କାର୍ଯ୍ୟ ତାକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେବାରେ ତାହା କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁନାହିଁ । ଏଠାରେ ମୁଁ ସେହି ମତଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଉଛି ଯେ, ଶିକ୍ଷାର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ତାହା ଆମକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଏକ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସମର୍ଥ କରାଇବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଇସ୍ପାତ୍ କିମ୍ବା ସେହି ଧାତୁର ଗଠନଗତ କମ୍ପନ ବିଷୟରେ ଟିକିନିଖି ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନକରି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ଲେଦ୍‌ର ଗୋଟିଏ ଉପକରଣ ତିଆରି କରି ପାରୁଥିବି । ଏଠାରେ ରେଡ଼ିଓର କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଏକ ନଜିର୍ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । କେତେଜଣ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଆବିଷ୍କାର ଓ ଉଦ୍‌ଭାବନମାନ କରୁଥାନ୍ତି । ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ରେଡ଼ିଓ କାରିଗର କେବଳ କାରିଗରି କୌଶଳଟିକୁ ହିଁ ଜାଣିଥାନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନଥାଏ ଅଥବା ଅତି ନଗଣ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ରହିଥାଏ । ଏମାନେ କୌଣସି ଭଲ୍‌ବ୍ କିମ୍ବା ଟ୍ରାନ୍‌ସ୍‌ଫର୍ମର୍ ତିଆରି କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ସର୍ବଦା ଅଳପ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଯେ, ବାସ୍ତୁବିଦ୍ୟାର ବିଜ୍ଞାନଟି ପରି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକ୍ଷେତ୍ରଟି ସବୁଦିନ ଲାଗି ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ବାସ୍ତୁବିଜ୍ଞାନ ଜାଣିଥିବା ବହୁତ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍ କୁଶଳତା ସହିତ ଗୋଟିଏ ଇଟାକାନ୍ଥ ଆଦୌ ତିଆରି କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ଆମର ଭାବୀ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନୀ, ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ଓ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ମାନଙ୍କ ଲାଗି ଉଚ୍ଚତର ଗଣିତ ସର୍ବଦା ଅଧ୍ୟୟନର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ସ୍କୁଲରେ ସେହି ବିଷୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରୁଥିବ । ତା' ନହେଲେ, ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ କେବଳ ପ୍ରାଥମିକ ସଂଖ୍ୟାଗଣନା ଶିଖାଇ ଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଉତ୍ପାଦକ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ମୋତେ ସିନା ଏତେ ଉପଭୋଗ୍ୟ ଲାଗୁଛି, ମାତ୍ର ତାହା ଯେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପିଲାଙ୍କୁ ବଡ଼ ନୀରସ ଲାଗୁଥିବ, ମୁଁ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବି ।

ବ୍ୟାବହାରିକ ଗଣିତ ହେଉଛି ଆଉ ଏକ ସମସ୍ୟା । ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହୋଇ ନିଜ ହାତରେ ହିଁ କୌଣସି କାମ କରି ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ନଜର ରଖିବ । ମୁଁ ଶୁଣିଲି ଯେ, ରୋଡ଼େଶିଆର କଳା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ନାନଗୃହର ଖାଲି କୁଣ୍ଡଟିଏ ପାଣିରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବାକୁ ପାଇପ୍‌କୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ ବୋଲି ଅଙ୍କପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଚରା ଯାଉଛି । ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ନାନଗୃହ ଦେଖିନଥିଲେ ମଧ ଓ ସ୍ନାନଗୃହ କ'ଣ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଧାରଣା ନଥିଲେ ମଧ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିଭଳି ଅଙ୍କସବୁ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଏବଂ, ଗାଆଁସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କାନ୍ଥରେ କାଗଜ ଲଗାଇବା ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ଯେ ଅଙ୍କ ଦିଆଯାଉଛି, ତାହା ତ ଆହୁରି ଅଧିକ ନିର୍ବୋଧତାର ବିଷୟ । ଗାଆଁରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନର ଦିଗଟି ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ନଦେବା ବିଷୟରେ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋ' ବାପା ଯେଉଁ ଗାଆଁ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢାଉଥିଲେ, ସେଠାରେ ଆମେ ସ୍ନାନଗୃହ ବିଷୟରେ ଅଙ୍କମାନ କରୁଥିଲୁ । ଅଥଚ ଆମ ଘରମାନଙ୍କରେ ସ୍ନାନଗୃହ ନଥିଲା । ଆମେ ଲାଟିନ୍ ବି କିଛି କିଛି ପଢୁଥିଲୁ, ଯାହାକି ଆମକୁ କୃଷିଧନ୍ଦାରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରୁନଥିଲା । ଆମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ଗ୍ରାମପରିବେଶ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆମକୁ ସ୍କୁଲରେ ପଢା ଯାଉଥିବା ପାଠର ପ୍ରାୟ କିଛିହେଲେ ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା । ତଥାପି, ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ଭିତରେ କୁଶଳତା ସହିତ ଲଙ୍ଗଳ ଧରି ଚାଷ କରି ପାରୁଥିଲେ, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପାଳଗଦା ତିଆରି କରି ପାରୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଗାଆଁସ୍କୁଲର ବାହାରେ ଥିବା ଜୀବନ ଉପରେ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବ ତାହା ହୁଏତ ଜଣକୁ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିଆ କରିପାରିବ ସିନା, ମାତ୍ର ତାକୁ ଜଣେ ଅଧିକ ଭଲ ଗାଆଁଶ୍ରମିକ ରୂପେ ତିଆରି କରି ପାରିବ କି ନାହିଁ, ମୋ'ର ସେହି ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି । ଚାରିପାଖରେ ରହିଥିବା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ସହିତ ଗ୍ରାମରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାର ସମ୍ପର୍କ ରହିବ ବୋଲି ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିଟି କରାଯାଏ, ତାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କରା ଯାଇଥାଏ । ଗାଆଁର ଜଣେ

ପିଲାର ପାଠରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ତା'ର ଘୋଡ଼ା, ଗାଈଗୋରୁ ଓ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ରହିଥାଏ। ସିଏ ବଢ଼େଇକାମ, କମାରକାମ ବା କୁମ୍ଭାରକାମରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ । ଏବଂ, ଯଦି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତା'ର ଜୀବନଟିକୁ ସେ ଏହିସବୁ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ତା'ର ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ବହୁତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ପାରନ୍ତା। ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକେ କାହିଁକି କମ୍ ବୁଦ୍ଧିଆ ଜଣାପଡ଼ନ୍ତି, ତା'ପଛରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ କାରଣ ରହିଥିବ। ଗାଆଁଭୂଇଁଟା ହିଁ ଜୀବନକୁ ନୀରସ କରିପକାଏ ବୋଲି ଅପବାଦ ରହିଆସିଛି। ମାତ୍ର, କବି ରବର୍ଟ୍ ବର୍ନ୍‌ସ୍‌ଙ୍କୁ ତ ତାହା ନୀରସ କରିନଥିଲା ! ଲଣ୍ଡନ ସହରରେ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଗାଆଁର ବାସିନ୍ଦା ଅନ୍ୟମାନେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଧିକ ବୋକା ବୋକା ଦେଖା ଯାଇଥାନ୍ତି। କିନ୍ତୁ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ବୋକା କି ? ତା' ସମସ୍ତରର ଜଣେ ସହରବାସୀ ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରକାରେ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ୍ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ଦେଖାଯାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଏକ ସହରବାସୀର ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ତର କଦାପି କୌଣସି ଗ୍ରାମବାସୀର ସ୍ତର ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚତର ହେବନାହିଁ। ସହରରେ ଯିଏ ବଡ଼ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରେ ଫୁଟବଲ୍ ଖେଳ ଅଥବା କୁକୁରଦୌଡ଼ର ପାଗଳ ଭକ୍ତ ଏକ ପାଚେରୀ ଉପରେ ବସି ନିଜର ଗଅଁଗଅଁ ଏବଂ ଦୀର୍ଘ ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ମନୋଭାବକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବା ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡର ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀ ଅମାର୍ଜିତ ତୁଳନାରେ ଆଦୌ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ନୁହେଁ। ଗ୍ରାମବାସୀ ଅମାର୍ଜିତଟି ବିଷୟରେ ହୁଏତ କେବଳ ଏତିକି କୁହାଯିବ ଯେ, ସିଏ ବାହାରେ ବେଶୀକିଛି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିନାହିଁ। ତେଣୁ, ତା'ର ଶିକ୍ଷା ଏପରି ଭାବରେ ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ ଯେପରିକି ତା' ଜୀବନରେ ସେହି ସମ୍ପର୍କର ପରିଧିଟି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ, ତା'ର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ସଂପ୍ରସାରଣ ଘଟିବ। ଯେକୌଣସି ଶିକ୍ଷାଯୋଜନା ଅପେକ୍ଷା ଶୁନୁଗାଡ଼ୀ, ବସ୍ ଓ ମୋଟର୍ କାର୍ ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଗ୍ରହପରଧିକୁ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ କରିବାରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ଗାଆଁର କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଓ ଗ୍ରାମର ଜଗତ ଜୀବନ୍ତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇବ। କଳ୍ପନାର ଚକ୍ଷୁଗୁଡ଼ିକୁ ମେଲି ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତର ଗାଆଁପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକତର ସମୟ ଟ୍ରାକ୍ଟର୍ ଓ ଶସ୍ୟବିହନ ସହିତ ଅତିବାହିତ କରିବେ, ମାତ୍ର, ସାଂସ୍କୃତିକ ନାନା ଅନୁଷ୍ଠାନ, କେବଳ ଲାଭ ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ଅଧିକ କିଛି ଦେଇ ପାରୁଥିବା କର୍ମଶାଳା ଏବଂ କଳାକକ୍ଷା ମାନଙ୍କରେ ବିତାଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମୟ ରହିଥିବ। ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଗମନାଗମନ କରିବା ଅବଶ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ

ବର୍ତ୍ତମାନର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିବା ଏକାକୀପଣକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ସାଂସ୍କୃତିକ ତଥା ବୌଦ୍ଧିକ ଅନଗ୍ରସରତା ମଧ୍ୟ ଆଉ କଦାପି ରହିବନାହିଁ। ମୁଁ ତ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କଲାପରି ମଧ୍ୟ କହିବି ଯେ, ସୁଦୂର ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର ଜଣେ କୃଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମ୍ୟାକି ହୁଏତ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଆଣି ରଖିପାରିବେ ଏବଂ ତାହା ଓହ୍ଲାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଆଟିଏ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଥିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ କଲଲଙ୍ଗଳ ତ ଏକାବେଳେକେ ସାତଟା ସିଆରା କାଟି ହଳ କରିପାରୁଛି ଓ ତାଙ୍କର ୧୫୦ଟି ଗାଈ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୁହାଁ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯୋଜନା କରିପାରିବାର ଲୋକ ଆଦୌ ନୁହେଁ। ମୁଁ ଆଦୌ ଜଣେ ସଂଗଠକ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏକ ବିସ୍ତୃତ ବିଷୟ ନିମନ୍ତେ ଏହି ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ କେବଳ କେତେକ ଟିପ୍ପଣୀ ମାତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଇଂଲଣ୍ଡର କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଏକ ଶିକ୍ଷାଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବାକୁ ମୋତେ କୁହାଗଲେ ମୁଁ ଆଦୌ କାମରେ ଲାଗିଲାଭଳି କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଯୋଜନା କରିବାପାଇଁ ଅଧିକ ପ୍ରବୀଣ ଅନେକ ଲୋକ ରହିଛନ୍ତି। ମୁଁ ତ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମାଟି ଲାଗି ହିଁ ଯାହାକିଛି ଚିନ୍ତା କରେ ଓ ତେଣୁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଅଧିକ ମୁକ୍ତ, ଅଧିକ ସୁଖକର ଏବଂ ଅଧିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ, ସର୍ବବିଧ ଯୋଜନାକୁ ମୁଁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ହିଁ ପଚାରିଥାଏ । ସୃଜନର ସକଳ ସାଧନକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ହୁଏତ ସବୁଠାରେ ବଢ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ଠିଆ କରିଦେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିବା ଆତ୍ମାମାନେ ମୃତପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ। ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ଯେପରି ଏକ ଯାନ୍ତ୍ରିକତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନଯାଏ, ସେଥିପାଇଁ ଟ୍ରାକ୍ଟର୍‌ର ଯୁଗକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ଯୁଗଟି...ନା, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛି କହିବି ନାହିଁ, ଏହା ଗୋଟିଏ ଅତି ବୃହତ୍ ବିଷୟ ।

ହଁ ବିଜ୍ଞାନ । ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ସମରହିଲ୍ ପଠାଇଥିଲେ । ତଥାପି, ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୋ'ର ଏହି ସ୍କୁଲଟିକୁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ କରିବେନାହିଁ। ସେମାନେ କହିବେ ଯେ, ଏଠାରେ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଧ୍ୟାନ ଦିଆ ଯାଉନାହିଁ। ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ, କିଛି ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବା ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପଇସା କେବେହେଲେ ବିଜ୍ଞାନ ସକାଶେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଭଲ ଭଲ କୋଠରୀମାନ ତିଆରି କରିଦେବାକୁ କୁଳାଇବ ନାହିଁ। ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ଭାରି ସହଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ସେଥିରେ ବହୁତ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାନ୍ତି । ଆଗାମୀ

କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବଶ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ହେବା ହିଁ ଉଚିତ। ଯେତେବେଳେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜେ.ଡ଼ି.ବର୍ଣ୍ଣାଲ୍ ଆମକୁ ଦେଖିବାକୁ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି, ଏଠାରେ ତାଙ୍କ ଉତ୍ସୁକ ଏବଂ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସେ ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଆନ୍ତି; ମାତ୍ର, ଫରାସୀ ଚିତ୍ରକଳା ବିଷୟରେ କିଛି କହିବାକୁ ଜଣେ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ଆସିଲେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ହିଁ ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବାକୁ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।

ମାନସିକ ଗଠନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଦୃଷ୍ଟି ଭାରି ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆଗାମୀ କାଲିକୁ ସିଏ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରେନାହିଁ, ଗତ ହୋଇଥିବା କାଲିଟି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଛଦାମେ ଖାତିରି କରେନାହିଁ । ତା' କୌତୂହଳଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ମାଙ୍କଡ଼ ପରି ଏବଂ ତେଣୁ, ତା'ର ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଏପରି ସ୍ଥାନଟିଏ ହେବା ଉଚିତ, ଯେଉଁଠାରେ କି ତା'ର କୌତୂହଳମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ରାଣୀ ଏଲିଜାବେଥ୍ଙ୍କର ବୈଦେଶିକ ନୀତି ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ପିଲା ପାଇଁ ଆଦୌ ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସିଏ ହୁଏତ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିବାପାଇଁ କୁତୂହଳୀ ହୋଇପାରେ, ରାଣୀ କିପରି ସ୍ନାନ ନକରି କେତେ ଦିନ କଟାଇ ଦେଉଥିବେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କିଞ୍ଚିତ୍ ଈର୍ଷାପରାୟଣ ହୋଇ ସିଏ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଭାବିପାରେ । ଲୋକମାନେ କ'ଣସବୁ କରୁଥିଲେ ନୁହେଁ, ସେମାନେ କେଉଁଭଳି ଲୋକ ଥିଲେ, ପିଲାମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିକଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସେଇ ଆଗ୍ରହଟିକୁ ସେମାନେ ବଞ୍ଚିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତିନାହିଁ: ଶ୍ରୀ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ସକାଳେ କ'ଣ ଜଳଖିଆ ଖାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋଟେ ସେକଥା ପଚାରିବେ ନାହିଁ । ବଞ୍ଚିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କ'ଣସବୁ କରନ୍ତି, ପିଲାଏ ସେକଥା ଜାଣିବାରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ପୁରାତନ ଇତିହାସ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ଇତିହାସକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏଇଟି ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାଇବ ? ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହାଲ୍‌ଡ଼େନ୍ ମାର୍କ୍ସ୍‌ବାଦକୁ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହିବେ, ଅଥଚ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତାହା ଏକ ବ୍ୟାଧି ବୋଲି ମନ୍ତବ୍ୟ କରିବେ । ମନୋବିଜ୍ଞାନ କ'ଣ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ କି ? ଯଦି ତାହା ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ କୁହାଯିବ ଯେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତାହାକୁ ଅତି ନିନ୍ଦନୀୟ ଭାବରେ ଅବହେଳା କରୁଛନ୍ତି । ଆଜି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟାକୁ ବୁଝାଉଛି,- ଧ୍ୱନି, ଆଲୋକ, ଉତ୍ତାପ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିର ଉତ୍ପାଦନକୁ

ବୁଝାଉଛି । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ବିଚକ୍ଷଣ ଅଧ୍ୟୟନ । ମାତ୍ର, ଏହା ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଅତିରିକ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଛି , ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ୍‌ସରସାଇଜ୍ ଖାତାମାନଙ୍କରେ ମନ୍ଥର ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଭାବରେ ଯେପରି ଲେଖିବାକୁ ପଡୁଛି, ଶିକ୍ଷାର ସେହି ପୁରାତନ ଧାରାଟି ସହିତ ତାହା ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ସେଥିରୁ ସୂଚନା ମିଳିଯାଉଛି । ପ୍ରୟୋଗ ନିମନ୍ତେ ସେପରି କୌଣସି ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ପିଲାମାନେ କେବଳ ଜ୍ଞାତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବୋଝରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଆଦୌ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବିଷୟ ରୂପେ ନେଲି, ସେତେବେଳେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକର ବାହାରେ ରହିଥିବା ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାରେ ମୋତେ ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଥିଲା । ମୁଁ ସ୍ୟାହି ଓ ରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରୁଥିଲି, ଆଲୁମିନିଅମ୍‌ର ଝଳେଇ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଭଲ ସାମଗ୍ରୀ ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ସବୁଥର ମୁଁ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଥିଲି, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଯାଉ ଆସୁନଥିଲା । ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ମାନଙ୍କରେ ଅବଶ୍ୟ ନାନା ପରୀକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି; ମାତ୍ର ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ହେଉଛି ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷକ ଅଳ୍ପବହୁତ ପରିମାଣରେ ଘୋଷି କରି ମନେ ରଖିବାର ସେହି ପୁରୁଣା ବାଟଟିକୁ ଆଦୌ ଛାଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ଆମର ଆହୁରି ଅଧିକ ବିଜ୍ଞାନର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏବେ, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଆମକୁ କହୁଥିବା ଯେକୌଣସି କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ମଧ୍ୟ ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଯାଇଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ଡ଼ାକ୍ତରମାନଙ୍କର କାରବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବିପଦ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁ; ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଆମେ ଜଣେ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କର କଥାକୁ ଆଖି ବୁଜି ମାନି ନେଉଛୁ । ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସାପଦ୍ଧତି ଶରୀର ଭିତରକୁ ବିଷ ପୂରାଇ ଦେଇ ଏବଂ କୃତ୍ରିମ ଅଜୈବ ସାରମାନଙ୍କୁ ମାଟି ଭିତରକୁ ପୂରାଇ ଦେଇ ରୋଗ ଭଲ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ଭଟ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ ନକରି ଦୁଇଟିଯାକକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ରୋଗୀମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିବା ଡ଼ାକ୍ତର ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅଥବା ପ୍ରତିପ୍ରଶ୍ନଟିଏ କରିବାକୁ କଳ୍ପନା ହିଁ କରି ପାରୁନାହିଁ । କିଛି ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଔଷଧ ବା ଉପଚାର ବାହାରୁଛି ଏବଂ

ଡ଼ାକ୍ତରମାନେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନକରି ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି ଓ ରୋଗୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତା: ଏଇଟି ଦ୍ୱାରା ସିନା ଅମୁକ ବା ସମୁକ ରୋଗଟି ଭଲ ହୋଇ ଯାଉଛି, ମାତ୍ର ଆଗାମୀ ବର୍ଷେ ଅଥବା ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ରୋଗୀ ଉପରେ ତାହାର କିଭଳି ଫଳ ଫଳିବ ? ସିଫିଲିସ୍ ରୋଗ ବିଷୟରେ କେତେ ତ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଏଥିରେ ଯେଉଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଦେଖା ଦେଉଛି, ରୋଗ ''ଭଲ'' କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ଔଷଧସେବନ ଦ୍ୱାରା ପାରାଧାତୁର ବିଷ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବାରୁ ହିଁ ତାହା ହେଉଛି । ଏବଂ, ଆମଲାଗି ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟଟିକୁ ଜାଣିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନକୁ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଛୁ । ବଗିଚାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ଘଟଣାଟି ଘଟୁଛି: ବଗିଚା ବିଷୟରେ ବାହାରୁଥିବା କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ପୋକ, କୀଟ ଓ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ମାରି ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଥିବା ବିଷଔଷଧର ବିଜ୍ଞପ୍ତିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ଏହି ସବୁକିଛି ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଛି । ଏଣେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ କହୁଛି ଯେ, ଏସବୁ କଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ; ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଭିଦରେ ପୋକ ଓ ରୋଗ ହେଉଥିବାର କାରଣଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁନାହାନ୍ତି, ଠିକ୍ ଯେପରି ଡ଼ାକ୍ତରୀ ଔଷଧ ଦୋକାନରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଔଷଧମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହେଉଥିବା ରୋଗର କାରଣଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ମୁଁ ଏଥିରେ ଏକ ବୃହତ୍ ବିପଦ ଦେଖିପାରୁଛି । ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଆରାମଦାୟକ ହୋଇ ପାରୁଛି, ମାତ୍ର ଏହା ଆମକୁ ବୋମା, ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ ଏବଂ କ୍ଷତିକାରୀ ଔଷଧମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଛି । ଏହା ଖୁବ୍ ସହଜରେ ଆମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଏକ ରୋଗ ବିରୋଧରେ ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଜ୍ଞାନ ଆମକୁ ଆଦେଶ ଦେଉଛି, ଏହି କଥାଟିର ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱଟିରେ କ'ଣସବୁ ଯେ ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିବା ସକାଶେ ଆମର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ୍ ଶ' ଥରେ କହିଥିଲେ ଯେ ବସନ୍ତରୋଗ ଟୀକା ନେବାଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନର୍ଦ୍ଦମାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭଲ ହେଉଛି । ମାତ୍ର, ୧୯୮୯ ମସିହାରେ ଶ' ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଅସହାୟ ମନେକରିବେ, କାରଣ ତାଙ୍କୁ ଟୀକା ନେବା ତଥା ନର୍ଦ୍ଦମା ସଫା କରିବା, - ଦୁଇଟାଯାକ କଥାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ । ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ନୂତନ ପୃଥିବୀରେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ବିପଦଟି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବ,-

ବିଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ବ୍ୟବସାୟ ପରି ବ୍ୟବହାର କରା ଯିବନାହିଁ,- ବଡ଼ ବଡ଼ ଔଷଧତିଆରି କମ୍ପାନୀ, କୃତ୍ରିମ ଉର୍ବରକ ତିଆରି କରୁଥିବା କାରଖାନା ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ କୀଟନାଶକ,- ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବା ସହିତ ପୃଥିବୀରୁ ଚାଲିଯିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ଆଲ୍‌କତରାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା କେତେ କେତେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଔଷଧ ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛୁ ଏବଂ ଆମ ଶରୀରର କ୍ଷତି କରିବା ଲାଗି ସେସବୁଥିରେ କେତେ ଉପାଦାନ ଯେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ଆମେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନାହୁଁ । ଏବଂ, ଉପବାସ ଓ ଫଳାହାର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାକୃତିକ ଉପଚାର ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନେ ଆମର ରୋଗକୁ ଭଲ କରି ଦିଅନ୍ତି, ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନଥିବା ମୂର୍ଖ ବୋଲି କହି ବର୍ଜନ କରୁଛୁ । ବିଜ୍ଞାନ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଡ଼ିକ୍‌ଟେଟର୍ ପରି ଆସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କଲାଣି, କାରଣ ଆମେ ଏତେ ବେଶୀ ଅବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇଗଲୁଣି ଯେ କେବଳ ବୋଲ ମାନିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ କରି ପାରୁନାହୁଁ । ଖାଇବା ରୁଟିର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଂଶଟିକୁ ଘୁଷୁରିମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଜାଣିବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ମୂର୍ଖ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଆମକୁ ପୂରା ଦାନାକୁ ଚୁରି ସେଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଟିକୁ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ସେହି "ମୂର୍ଖମାନେ" ସେମାନଙ୍କର ରୋଗୀକୁ କଞ୍ଚା ସବୁଜପତ୍ର ଓ ଲେମ୍ବୁରସ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲେ; ସେତେବେଳକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭିଟାମିନ୍‌ର ଆବିଷ୍କାର ହୋଇ ନଥିଲା ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଏପରି କୁହା ଯାଉନାହିଁ ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସାଧୁ ବା ସ୍ୱାର୍ଥକାମୀ; ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ସବୁକିଛି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ବୁଲାଣି କଷ୍ଟବାଟଟାରେ ଯିବାଲାଗି ସର୍ବଦା ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖାନ୍ତି । ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଫାଟୁଆ ରୋଗ ହୁଏ, ବିଜ୍ଞାନ ତାହାଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହାର ଭୂତାଣୁ ଏବଂ ପ୍ରତିଭୂତାଣୁର ଆବିଷ୍କାର କରିବା ଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅନେକ କୃଷକଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି ଯେ, ଏହି ରୋଗଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆରୋଗ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ତାହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ମୋ' ପାଖରେ କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀ ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକୃତରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସରଳ କରିବାକୁ ବାଟ ଖୋଜୁଥାନ୍ତା; ମାତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ ତାହା ସରଳଟାକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଜଟିଳରେ ହିଁ ଅଧିକ ମନୋନିବେଶ କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଚିକିତ୍ସା-ବିଜ୍ଞାନ ଏବେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ପାଇଁ ଏକ ବିପଦ ପରି ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଡ଼ାକ୍ତରମାନେ ରୋଗର ଅଧ୍ୟୟନ ନକରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର

ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ ଉପକୃତ ହୋଇପାରିବ ।

ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୋଦ୍ଦୀପକ ବିଷୟ ଯେ, ଚିକିତ୍ସା-ବିଜ୍ଞାନର ଆରୋଗ୍ୟପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ସର୍ବଦା ତା'ର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଜୀବନସୀମାଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ତା'ର ଶରୀର ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି କି ନାହିଁ, ସିଏ ସେବିଷୟରେ କୌଣସି ଖାତିର କରେନାହିଁ, ମାତ୍ର ତା' ଆତ୍ମାକୁ ଆସି କେହି ସ୍ପର୍ଶ କରୁ ବୋଲି ସିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଏନାହିଁ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଫ୍ରଏଡ୍‌ଙ୍କର ଆବିଷ୍କାରକୁ କେତେଜଣ ଡ଼ାକ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୁଗ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଉ ବୋଲି ଏବେ ଚିକିତ୍ସାଜଗତରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯାନ ଚାଲିଛି, କେତେଜଣ ସାଧାରଣ ଲୋକ ତାହାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ ନକରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରିବେ ? ଶିକ୍ଷାବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଏକ ପଦାର୍ଥ ରହିଛି, ଏବଂ ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ହଜାର ପ୍ରକାରର ମତପାର୍ଥକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଫ୍ରଏଡ଼ ଏବଂ ଜନ୍ ଡ଼ିଉିଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରିବ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବେ ଯେ ସିଏ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ କିଛି ନା କିଛି ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛି । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟ ଏକ ମତ ଦେଇପାରିବ ।

ସମସ୍ତେ ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ଆପତ୍ତି ନକରି ଗ୍ରହଣ କରିନିଅନ୍ତୁ, ମୁଁ ଏକଥା ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁପରି ସମାଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ସମାଲୋଚନା କରି କୁହାଯିବ ଯେ, ତାହା ବେରାମର କାରଣ ଉପରେ କୌଣସି ଆକ୍ରମଣ ନକରି ସେହି ବେରାମର ଚିକିତ୍ସା କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ଫଳଗଛରେ ସ୍ପ୍ରେ କରିବା, ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ କୃଷିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ନାନା ଲକ୍ଷଣକୁ ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଚାର ଯୋଗାଇଦେବା,- ତାହାକୁ ଆମେ ତାହାରି ଅନୁରୂପ କିଛି ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବା । ଫଳଗଛ ଉପରେ ସ୍ପ୍ରେ କରିବାର ଉପଚାରଟି ସୂଚାଇ ଦିଏ ଯେ, କୃଷିର କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକୃତରେ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ କମ୍ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ଉଚିତ ଦିଗରୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରଧାନତଃ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ରହି ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ହୋଇଛି ବୋଲି ହିଁ ବହୁତ ଲୋକ ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାର ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ; କାରଣ

ମୋ' ବିଚାରରେ, ଶିକ୍ଷାରେ ବେତର ବ୍ୟବହାର କରିବା, ନୈତିକ ଭାଷଣମାନ ଦେବା ଅଥବା ବନ୍ଦୀଶାଳାକୁ ପଠାଇଦେବା ପ୍ରଭୃତିର ଯେଉଁପରି ସ୍ଥାନ ରହିଛି, ଚିକିତ୍ସା-ବିଜ୍ଞାନରେ ଔଷଧ ସେବନ, ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସା ଓ ରେଡ଼ିଅମ୍ ପ୍ରୟୋଗର ଠିକ୍ ସେହିପରି ସ୍ଥାନ ହିଁ ରହିଛି। ଝାଡ଼ା ଔଷଧ ଦେଇ ଝାଡ଼ା କରାଇବା ଏବଂ ଟନିକ୍ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଉନ୍ନତି ଘଟାଇବା,- ଏସବୁକୁ ଶାସ୍ତି ଏବଂ ପୁରସ୍କାରର ସମତୁଲ କରି ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରିବ। ଏମାନେ ରୋଗ ତଥା ଆଚରଣର ଗଭୀର କାରଣଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ଶିକ୍ଷା କହିଲେ ମୁଁ ମାନସକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ବୋଲି ବୁଝିଥାଏ ଏବଂ ସେହିପରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କହିଲେ ଦେହର ସ୍ତରରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ବୋଲି ହିଁ ବୁଝିଥାଏ। ଅବଶ୍ୟ ଦୁଇଟି ଭିତରେ ସର୍ବଦା ଏକ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ ତେଣୁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଏପରି ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥାଏ ଯେ, ଖୁସୀ ଓ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମୋ'ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥାଏ। ମାତ୍ର, ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାମାନେ ଅଧିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତ୍ୟଧିକ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇବା ପରି ଲାଗେ ଏବଂ ପାଚନକ୍ରିୟାରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଳମାଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ। ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଠିକ୍ କଥାଟିକୁ ଠଉରାଇ ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଚିକିତ୍ସାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରଭାବିତ କଲେଣି, ଯାହାଫଳରେ କି ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନ ଏବେ ରୋଗ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଅଧିକ ମନ କଲାଣି।

ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାର ପ୍ରଶଂସକମାନେ ବହୁତ ଏଣୁତେଣୁ କଥା ମଧ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି। ଆଦୌ କୌଣସି ତାଲୀମ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଚିକିତ୍ସାର ଚିକିତ୍ସକ ବୋଲାଇପାରେ ଏବଂ ମୋ' ଜାଣିବାରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସିଠାରେ ଏହି ବିଷୟରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ତାଲୀମ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ। ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏହି ମାର୍ଗର ଚିକିତ୍ସକ ନିଜର ଅନ୍ଦାଜ ଓ ଅନୁମାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯାବତୀୟ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ନିଜ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ହିଁ ସିଏ ସବୁକିଛି କରୁଥାଏ। ମୂତ୍ରାଶୟରେ କିଛି ବେରାମ ରହିଛି ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ମୋତେ ନିଜର ପରିସ୍ରାକୁ ପାନ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛି, ତା'ର ସେହି ପରାମର୍ଶ ପଛରେ କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ଜାଣିବାପାଇଁ ମୋ'ପାଖରେ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ; ମାତ୍ର ମୁଁ ଏତିକି ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛି ଯେ, ଜଣେ ପ୍ରାକୃତିକ ମାର୍ଗର ଚିକିତ୍ସକ ଯେତେବେଳେ "ରୋଗ

ଜନ୍ମାଇବାରେ ହସ୍ତମୈଥୁନର ଅବଦାନ'' ବିଷୟରେ କହୁଛି ସେତେବେଳେ ସିଏ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବିକାରଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ସେପରି କହୁଛି । ସେହି କଥାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, କାରଣ, ହସ୍ତମୈଥୁନ ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଏଇ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କୁପରିଣାମ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଏଥିରୁ ନିଜ ବିବେକରେ ଏକ ଖେଦଭାବ ଜନ୍ମ ନିଏ । ସେହି ଖେଦଭାବଟି ବାହ୍ୟ ନୈତିକତାରୁ ହିଁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମନ୍ଦ ଉପାଦାନରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ, କେତେ କେତେ ଶାରୀରିକ ରୋଗର କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ; ମାତ୍ର ସେହି ରୋଗ ପ୍ରାକୃତିକ ଆହାର ଏବଂ ମେରୁଦଣ୍ଡର ସଂଚାଳନ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ଭଲ ହୁଏନାହିଁ । ଏବଂ, ମୋ'ର ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ଯେ, ଶରୀରରୁ ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥର ନିଷ୍କାଶନ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନଟି ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ଭଲ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା' ପଛରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏକ ଅଚେତନ ନୈତିକ ମାନସିକତା, ପ୍ରଧାନତଃ ଯୌନାଚାର ବିଷୟରେ, ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯେପରିକି ସେହି ନିଷ୍କାଶନ କହିଲେ ମୂଳତଃ ଆମ ଆତ୍ମାରୁ କୌଣସି ଏକ ମନ୍ଦର ନିଷ୍କାଶନ କରିଦେବାକୁ ବୁଝାଉଥାଏ । ଯେଉଁପରି ଏକ ଦୁର୍ବଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରୁ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ନିଜ ବିଦ୍ୟାରେ ଦୃଢ଼ ନଥିବା ଜଣେ ଡ଼ାକ୍ତର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ପର୍କ ଛିନ୍ନ କରିବାକୁ ହିଁ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ; ଧୂମପାନ କରୁଥିବା, ସୁରା ପିଉଥିବା ଲୋକସମୂହଙ୍କ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଘାତୀ ଅଜ୍ଞାନ ସକାଶେ ଅପାର ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ତେଣୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ବିଜ୍ଞାନରେ ଆମର ଏପରି ଏକ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ଯାହା ବଳରେ କି ଆମେ ନୂତନ ଆବିଷ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ, ବିଶେଷ କରି ଆମ ଜୀବନ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆବିଷ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଜର ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଚାର କରିବାରେ ସର୍ବଦା ସମର୍ଥ ହେଉଥିବା । ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏପରି ଏକ ନୂତନ ଧାତୁର ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ହାଲୁକା ଉଡ଼ାଜାହାଜମାନ ତିଆରି ହୋଇ ପାରିବ, ଏକଥା ଜାଣିବାକୁ ଆମର ଅବଶ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ହେବ ସତ, ମାତ୍ର, ଯଦି ସିଏ ସେହି ଧାତୁରୁ ତିଆରି ହୋଇ ପାରୁଥିବା କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଆମ ଦେହ ଭିତରକୁ ଇଂଜେକ୍‌ସନ୍ ଦ୍ୱାରା ପୂରାଇ ଦେବାକୁ ବାହାରିବେ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆମେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା, ଚିନ୍ତିତ ବି ହୋଇପଡ଼ିବା । ନିଜେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ନକରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ''ହଁ, ଆପଣମାନେ ହିଁ ସବୁକଥା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି, ଆପଣମାନେ ଆହୁରି

ଲାଗିଯାଆନ୍ତୁ'' ବୋଲି କହିବାକୁ ବାଧ ହେବାକୁ ପଡୁଥିବ। କ୍ଷୀରକୁ ପାଶ୍ଚରାଇଜ୍ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଉପରେ କାହିଁକି ଏତେବେଶୀ ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରାଯାଉଛି ବୋଲି ଏବେ ଆମେ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ; କିନ୍ତୁ ଗାଇମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି କ୍ଷୟରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରେ, ତାହାର କାରଣ ଜାଣିବାପାଇଁ ଆମ୍ଭର ଆଦୌ ସେତେ ଆଗ୍ରହ ହେଉନାହିଁ; ବିଜ୍ଞାନ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବାରେ ଏତେ ମନୋନିବେଶ କରୁଛି ଓ କାରଣମାନଙ୍କୁ ଜାଣିବାରେ କାହିଁକି ସେତେ ଧ୍ୟାନ ଦେଉନାହିଁ, ଏକଥା ଦେଖି ଆମେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ପଡ଼ିଯାଉଛୁ।

ଆମ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ବହୁତ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲାଣି, ମାତ୍ର ଆମ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ସତେଅବା ଯେଉଁଠି ସେହିଠାରେ ରହିଛି, ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି କାରଣରୁ ଏବେ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଅରାଜକତା ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି। ଜଣେ ପ୍ରତିଭାଯୁକ୍ତ ବିଚକ୍ଷଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୁଏତ ତେଣେ ନିଜର ପତ୍ନୀ କିମ୍ବା ପିଲାଟି ପ୍ରତି ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ନିତାନ୍ତ ଶିଶୁଟିଏ ହୋଇ ରହିଛି। ହିଟ୍‌ଲର୍ ଅମଳର ଜର୍ମାନୀ ଦେଶ ଏହାର ଏକ ଉଦାହରଣ। ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ଅନେକାନେକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିବାରେ ସେହି ଦେଶର ବିଜ୍ଞାନ ଅସାଧାରଣ ପଟୁତାମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛି, ମାତ୍ର ତାହାର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ଯେ କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଆଡ଼େ ବିକାଶଲାଭ କରିଛି, ''ଜୟ ହିଟ୍‌ଲର୍'' ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବାରେ ଅନୁଭବ କରା ଯାଉଥିବା ଆନନ୍ଦରେ ହିଁ ତାହାର ସମଗ୍ର ପରିଚୟଟି ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଛି। ବିଜ୍ଞାନ ଏପରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ହାତରେ ପ୍ରବଳ ପରିମାଣର ଶକ୍ତି ଆଣି ଠୁଳ କରିଦେଉଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକାନ୍ତ ଶିଶୁଭଳି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି। ଏବଂ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରତି ଯେ ଏହି ଉକ୍ତିଟି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ। ବିଜ୍ଞାନ ତ ଏବେ ଗୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଲାଗି ସାନ ସାନ ବନ୍ଧୁକ ବି ବାହାର କରୁଛି। ନିତାନ୍ତ ବୋକା ଝିଅମାନେ ମୋଟରଗାଡ଼ୀ ଚଳାଉଛନ୍ତି ଅଥଚ ସେଗୁଡ଼ିକର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଗଠନ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛିହେଲେ ଜଣା ନାହିଁ। ନିତାନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିବିବର୍ଜିତ ତରୁଣୀମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲା ମାତ୍ରକେ ରେଡ଼ିଓଟିଏ ଖୋଲିଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି ଅଥଚ ରେଡ଼ିଓ ବିଷୟରେ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନାହାନ୍ତି। ବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟ ହାତରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ଦେଇଛି, ଯାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାଲାଗି ସେ ମୋଟେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇନାହିଁ।

ତେଣୁ, ମୋ'ର ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ-ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ହିଁ ଆମର ନୂତନ ଶିକ୍ଷାସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ। ଭିତରେ ଭୟ ରହିଥିଲେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କ'ଣ ସବୁ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼େ, ସଲ୍‌ଫରିକ୍ ଏସିଡ୍ ଦସ୍ତା ଉପରେ କ'ଣ

କରେ, ଏକଥା ଜାଣିବାଠାରୁ ସେଇଟି ଅନେକ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେଣୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ସବାପ୍ରଥମ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିବ । ତା'ପରେ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ,- ସେଥିରେ ଅର୍ଥନୀତି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରଶାସନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯିବ । ତା'ପରେ ଯାଇ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନର ଲାବୋରେଟରୀ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ; ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ସମଗ୍ରତଃ ଏକ ସଙ୍ଗତ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବ, ଏକ ଅନୁପାତବୋଧ ମଧ ରହିଥିବ, ଯାହା ଏବେ ଆଦୌ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ତାହା ସହିତ ଏକଥା ମଧ କହିବି ଯେ, ଯଦି ସମାଜବିଜ୍ଞାନକୁ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାଷଣ ଅଥବା ପାଠବସ୍ତୁରେ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖାଯାଏ, ତେବେ ତାହାଦ୍ୱାରା ସର୍ବନାଶ ହେବ ଏବଂ ତାହା ଆଉ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଆମେ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବାସ୍ତବ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନରେ ହିଁ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଏବଂ ଉପରୁ କୌଣସିପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆମ ଉପରେ କଦାପି କିଛି ଲଦି ଦେବେନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷାଦାନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଯେତିକି ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ, ତାହା ତା'ଠାରୁ ବସ୍ତୁତଃ ଅଧିକ ଗଭୀର ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆମର ବୁଦ୍ଧି ଆମ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ପଛରେ ପକାଇ ବହୁତ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇଛି ବୋଲି ଯଦି ଧରି ନିଆଯାଏ, ତେବେ, ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଅବହେଳା କରା ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆହୁରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବୌଦ୍ଧିକ ଜ୍ଞାନକୁ କେବଳ ଏକ ବୃହତ୍ ବିପଦ ସଦୃଶ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଏହି ସମସ୍ୟାଟିର ଆଲୋଚନା କରି ଶ୍ରୀ ହେର୍‌ବର୍ଟ୍ ରୀଡ୍ ସମ୍ଭବତଃ ବିଜ୍ଞାନ ବନାମ କଳା ବୋଲି କହିବେ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା ଯେ, ଜୀବନସଂହାରକ ମାଇନ୍ ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ ତିଆରି କରିବାରେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆଣି କାମରେ ଲଗା ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାକୁ କେବଳ ତାହାର ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ବୋଲି କୁହାଯିବ; ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା ଯେ, ସେତେବେଳ ଯାଏ ତାହାକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଭିଆଉଥିବା ଏକ ବିକୃତ ଆବେଗର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଉଛି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ଏହି କଥାଟିକୁ ଆଦୌ ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ଯେ, ଶାନ୍ତି ସମୟର ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ଆମପାଇଁ ରେଫ୍ରିଜରେଟର୍ ତଥା ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌କୁ ସମ୍ଭବ କରିଦେଉଛି, ତାହା ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଭାବରେ ଏକ ଅଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ସୁଖକର ଜୀବନ ମଧ ଆଣିଦେଉଛି । ସିନ୍‌କ୍ଲେୟାର୍ ଲୁଇସ୍‌ଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନୀରସ ପ୍ରଧାନ ମାର୍ଗଟି ଆଜି ଶ୍ରମ-ଅପନୋଦନକାରୀ କେତେ କେତେ ଯନ୍ତ୍ର, ସିନେମା, ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ପ୍ରଭୃତିରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶିଳ୍ପୀ ଭାନ୍ ଗଗ୍‌ଙ୍କର କୌଣସି ଚିତ୍ରର

ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଇଦେବ ବୋଲି ଆଗେ ଯେପରି କୁହା ଯାଉଥିଲା, ତାହା ଆଗପରି ଏବେ ଆଦୌ ସେପରି ଗୋଟିଏ ମାମୁଲି କଥା ବୋଲି ମନେ ହେଉନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ବାୟୁ ଭିତରେ ଧୂଳି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଏପରି ନାଲି ଦେଖାଯାଉଛି; ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଯେ ଆମକୁ ଯେତେ ଯେତେ ଅଦ୍‌ଭୂତ ଆବେଗଦ୍ୱାରା ସମୃଦ୍ଧ କରି ପାରୁଛି, ପଠିତ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆଣି ଗଦା କରିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକକୁ ବୁଝିବାରେ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହେବାନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯଦି କଳା ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ସମବେଗ ହୋଇ ଗତି ନକରେ, ତେବେ ଶିକ୍ଷା ଏକପାଖିଆ ହୋଇଯିବ ଓ ସେଥିରୁ ନାନା ବିପଦର ସୃଷ୍ଟି ହେବ । କୌଣସି ମାନବିକ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ି ଯଦି ମୁଁ ମୋ'ର ଏକାଧିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କୌଣସି ଜଣଙ୍କ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ମୋତେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏକ ନାଟକ ଅଥବା ଏକ ଛବି ବିଷୟରେ ସିଏ ମୋ' ଆଗରେ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବେ, ତାହାକୁ ମୁଁ ହୁଏତ କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଏହି ପ୍ରାଥମିକ ସତ୍ୟଟି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଛି ଯେ, କୌଣସି ଧାତୁ ଉପରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏସିଡ୍‌ର କ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ସିନା ଆଦୌ କୌଣସି ଦ୍ୱିମତ ହେବନାହିଁ, ମାତ୍ର କୌଣସି ଛବି କୌଣସି ଧର୍ମମାର୍ଗ ଅଥବା କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ମତବାଦ ବିଷୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ହଜାରଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ତେଣୁ, ସବୁଯାକ ଏସିଡ୍ ଏବଂ ଆଲ୍‌କାଲି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୃଥିବୀରେ ମୋଟ୍ ଯେତେ ଯାହା ଜ୍ଞାନ ରହିଛି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତଥା ଆବେଗକ୍ଷେତ୍ରର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଅନୁରୂପ ବୋଧ ଅର୍ଜନ କରି ନପାରିଲେ ତାହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱହୀନ ହୋଇ ରହିଥିବ । କୁକୁର ବିଲେଇଙ୍କ ପରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଅଟୋମାଟିକ୍ ବାସନଧୁଆ ଯନ୍ତ୍ର ଆଣି ବସାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଏକ ସୁଖୀ ପରିବାରରେ ହାତରେ ବାସନ ଧୋଇବାକୁ ବରଂ ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ କଥା ବୋଲି କହିବେ, ମାତ୍ର ଏହି ସମସ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଅସଲ କଥା ବୋଲି କୁହାଯିବ, କାରଣ ଜୀବନର ମୌଳିକ ଉପାଦାନ, ଜାଣିବା ତଥା ଅନୁଭବ କରିବା ସହିତ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦାବୀ କରିବି ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ସାମାଜିକ ଓ ମାନବିକ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ରହିବ, ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବ, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଜେ କିଛି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ମୁକ୍ତ ଅବକାଶ ମଧ୍ୟ ରହିବ । ଆମେ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ଏତେ କଥା ଜାଣିଲୁଣି, ଯାହାକୁ କି ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ମୋଟେ ହଜମ କରି ପାରୁନାହିଁ ଏବଂ, ଆମର ହୃଦୟ କିପରି

ମନକୁ ଟପି ଆଗକୁ ଯାଇପାରିବ, ଶିକ୍ଷାର ବୃହତ୍ ସମସ୍ୟା କହିଲେ ବସ୍ତୁତଃ ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ । ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଏବଂ ଆମର ଯାବତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ-ଯୋଜନା ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କେବଳ ଏଡ଼ି ଦେବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ବିଜ୍ଞାନ ଆଣି ଦିଆ ଯାଇପାରେ ଅବଶ୍ୟ ଦିଆଯାଉ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ବିକଶିତ ହେବପାଇଁ ସର୍ବଦା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବକାଶ ଦିଆଯାଉ ଏବଂ ତା'ପରେ ସେମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତୁ । ସେହି ପିଲାମାନେ ନିଷ୍ଠାବାନ୍, ସାହସୀ ଏବଂ ସନ୍ତାପରହିତ ଭାବରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ଶିଖନ୍ତୁ । ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ ତଥା ନାରୀର ସର୍ବବିଧ ଭୟରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ । ନହେଲେ ବିଜ୍ଞାନ କେବଳ ଯୁଦ୍ଧଖୋର ମଣିଷର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ ହେବ, ଲାଭଖୋର ଏବଂ କ୍ଷତିକାରକ ଔଷଧ-ବେପାରି ମାନଙ୍କର ହାତରେ ହତିଆର ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ, ତାହା ଆମର ଅସୁଖୀ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ଆମକୁ ବଶ କରି ରଖୁଥିବା ନାନା ବସ୍ତୁରେ ହିଁ ଭରିଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ମୁଁ ଏପରି ଏକ ପୃଥିବୀର କଳ୍ପନା କରିପାରୁଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଘରସବୁ କାଚ ଓ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍‌ରେ ତିଆରି ହେବ, ଯେଉଁଠାରେ ମେସିନ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନାନା ଶ୍ରମ କରି ଆଦୌ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ, ଯେଉଁ ଠାରେ ଗୋଟିଏ ମହାଦେଶରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ମହାଦେଶକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତତାର ସହିତ ଯାତ୍ରା କରି ହେଉଥିବ । ଏହି ସବୁକିଛି ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ; ମାତ୍ର ଏହା କଦାପି ଆପେ ଆପେ ସେହି ଗୃହମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମାନସିକ ବକ୍ରତାଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ ବିବାହଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଦାନ ବି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଯୌନସମ୍ପର୍କର ଜୀବନରେ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତମାନେ ତଥାପି ରହିଥିବେ, ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ମୂଲ ଦେଇ କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ଘୃଣ୍ୟ ମାଲିକମାନେ ରହିଥିବେ, କିଏ ଇହୁଦୀକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବ ତ କିଏ କଳାଚମଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଘୃଣା କରୁଥିବ । ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଯାଇ ଏଗୁଡ଼ିକ ଯିବ । ଏକ ନୂତନ ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀ ନୈତିକତା ଏବଂ ତା'ର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ବିବାହସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେବ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରସାମ୍ୟଯୁକ୍ତ ଏକ ମାନବସମୁଦାୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସ୍ଥାନରେ ବସିଲେ ଯାଇ ବିଜ୍ଞାନକୁ ବିପଦଜନକ ହେବାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ କରି ରଖାଯାଇ ପାରିବ ।

ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ କଳା ଏବଂ କାରିଗର ପ୍ରଭୃତିର କିଭଳି ସ୍ଥାନ ରହିବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ରହିବେ; ମାତ୍ର ଆମେ ତଥାପି ସେଗୁଡ଼ିକର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ମୋଟେ ଅତିରିକ୍ତ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାନାହିଁ । କେତେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ''କରିବା ଦ୍ୱାରା

ଶିଖ'' ବୋଲି କହି ଖୁବ୍ ପାଟି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଏପରି ମଧ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ଯଦି ଆମ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ କଳା-ଆଳୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ, ତେବେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆଉ ଆଦୌ କିଛି ରହିବନାହିଁ । ବେଶ୍ କିଛିଦିନ ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲି ଯେ, ଯଦି ପିଲାର ଆତ୍ମାଟି ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନଥିବ, ତେବେ କଳା-ଶିକ୍ଷାଦାନର ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ସବୁଯାକ ସୁବିଧା ସମ୍ଭବ ହେଲେ ମଧ ତାହାର କୌଣସି ଫଳ ହେବନାହିଁ । ଭୟ ରାଜା ହୋଇ ବସିଥିବା କୌଣସି କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳାଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ କଳା ବା ନୃତ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଗଲେ ତାହା ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । କାଠ-କର୍ମଶାଳାରେ ପିଲା କାଠରେ ବନ୍ଧୁକ ତିଆରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ ଏବଂ ଯଦି ଏଣେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଆତ କଲମ ରଖିବାର ବସ୍ତୁଟିଏ ତିଆରି କରିବାକୁ ବାଧ କରା ହେଉଥିବ, ତେବେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଆସିବ ନାହିଁ । ସର୍ଜନାତ୍ମକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ମାଂସପେଶୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଥିଳ କରି ଦେଉଥିବା ହେତୁ ନୃତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆବେଗମାନେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି ବୋଲି ଯେଉଁ ଧାରଣାଟି ରହିଛି, ତାହା ଗୋଟିଏ ଭୁଲ୍ ଧାରଣା । ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଜର୍ମାନୀର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଆମର ଏକ ନୃତ୍ୟ-ଅନୁଷ୍ଠାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବେଳେ ସେଥିରେ ରହିଥିବା ଆବେଗଗତ ବିକୃତିଗ୍ରସ୍ତ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ମୋତେ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଇଥିଲା । ନୃତ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ରୋଦନ ଏବଂ ଦାରୁଣ ଦୈନ୍ୟମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ଏହି ବାଳିକାମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଘରୁ ଆସିଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥିଲା ଏବଂ ନୃତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଯାବତୀୟ ଆତ୍ମଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ପୁରାତନ ଭୟ ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥିଳତା ଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କରି ଆଣିବାକୁ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହେଉନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇଗଲା ଯେ, କରିବାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପଦ୍ଧତିଟି ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନେ ଏତେସବୁ ନୃତ୍ୟାଭିନୟ ଦେଖାଉଥିଲେ ଯେଉଁଥିରୁ ହୁଏତ ବହୁତ ଆଶା ରଖି ହେଉଥିଲା ଯେ ଏହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଫଳରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁକ୍ତିର ବି ଏକ ଅନୁଭବ ଲାଭ କରିବେ; ମାତ୍ର ଝିଅମାନଙ୍କର ସେହି ବୟସରେ ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉନଥିଲା ।

ଆଙ୍କିବା ଓ ଚିତ୍ର କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ସେଇଆ । ଏସବୁ ଭିତରେ ଅଧିକାଂଶତଃ ନାନା ବିକୃତି ହିଁ ରହିଥାଏ; ଏକ ସ୍ୱପ୍ନାଚ୍ଛନ୍ନତା, ଏପରିକି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନର ସମତୁଲ ଉପାଦାନଟିଏ ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ନିଜକୁ ଦାବି ରଖିବାର କମ୍ ଅବକାଶ ରହିବ, ସେଠାରେ

ସମ୍ଭବତଃ ଏହିସବୁ କଳାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ନିଶା ବହୁତ ପରିମାଣରେ କମିଯିବ, କାରଣ ସେତେବେଳେ ମନୋବିକାର ମଧ୍ୟ କମ୍ ଥିବ ଏବଂ କେବଳ ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦର ହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟୁଥିବ । ଯୌନସମ୍ପର୍କୀୟ କୌଣସି ଅବରୁଦ୍ଧତା ନଥିଲେ ଯେପରି ଶୃଙ୍ଗାରାତ୍ମକ କମ୍‌ସଂଖ୍ୟକ କବିତା ଲେଖା ହେବ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

ସମରହିଲ୍ ପିଲାଙ୍କର ଏକ କଳାପ୍ରଦର୍ଶନୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ସେକଥା ଲେଖିଥିଲି । ଏକ ଅବରୁଦ୍ଧତାମୁକ୍ତ ସମାଜରେ ହୁଏତ କଳାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି କମ୍ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଯାହା କହିଥିଲି, ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣମୁକ୍ତ ପିଲାମାନେ ମୋ'ର ସେହି ଉକ୍ତିଟିକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କଳାନୁରାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଉତ୍ସାହର ଜାଗୃତି ଘଟାଇଥିଲା ଏବଂ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ଓ ସମର୍ଥ କଳାଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ, ଏହାକୁ ସେହି ଜାଗୃତିର କାରଣ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବ୍‌ନାହିଁ । ସିଏ ତ ମୋତେ କହିଲେ ଯେ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍ପାହୀନ କରି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଳାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶର ଏଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ମାନ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।

ଉପସଂହାରରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରିବ: ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସବୁକିଛିର ମୂଳରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ରହୁ ଓ ପିଲାମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ତାହା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉ । ସେମାନେ ଉଭୟ କଳା ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଏକ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଅବଶ୍ୟ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ହେବ, ସେମାନେ ସେ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଚିତ୍କାର କରୁଛି, ଏପରି କହିବାଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଉପେକ୍ଷା କରାଯିବ । ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେହି ଦର୍ଶନଟି ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରହିବନାହିଁ । କାରଣ, ସେହି ଦର୍ଶନଟି ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାକୋଡ୍ ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଛି । ଏହାରି ଫଳରେ ବାଳକ କୀଟ୍‌ସ୍‌ଟିଏ ଦଶମିକ ଭଗ୍ନାଂଶ କରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଛି, ଜଣେ ଶିଶୁ ଭାନ୍ ଗଗ୍ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଘୃଣା କରୁଛି । ବିଶେଷ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଅତି ବିରଳ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆହୁରି ଏକ ଅଧିକ ଭଲ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି ଯେ, ବଡ଼ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ମେକାନିକ୍ ହେବେ, କୃଷକ ହେବେ ଅଥବା ଦୋକାନୀ ହେବେ, ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହ ତଥା ଆଶାଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ବୀଜଗଣିତର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଘୋଷାରି ହେବାରେ

ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହି ସବୁକିଛି ଘଟୁଛି, କାରଣ କେତେଜଣ ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ଶିକ୍ଷା ଏକ ଆବିଷ୍କାରର ପଥଯାତ୍ରା ନହୋଇ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ହୋଇ ରହିଥାଉ । ମୁଁ ଦୃଢତାର ସହିତ କହିବି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବୃଦ୍ଧ ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କର କବଳ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଅଣାଯିବା ଉଚିତ । ଏହି ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଗତ କାଲିର । ଏହି ବହିଟି ବାହାରିବା ବେଳକୁ ମୋତେ ଷାଠିଏ ହୋଇ ଯାଇଥିବ ଏବଂ ତେଣୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ସାରିଲିଣି । କେତେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଗତକାଲିର ମଣିଷ: ମତେ ସହଜ ଧିସାର ସଂଗୀତ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ, ଆଧୁନିକ କବିତାଲାଗି ମୋ'ର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ଏବଂ, ଯଦି ମୋତେ କ୍ଷମତା ଦିଆ ଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ସବୁ ସ୍କୁଲରେ ଅମୁକ ପ୍ରକାରର ସଙ୍ଗୀତକୁ ବା ନୃତ୍ୟକୁ ହୁଏତ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରିଦିଅନ୍ତି । ମୋ' ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ଯେ ମୋ' ହାତରେ କୌଣସି କ୍ଷମତା ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଯଦି ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ଯେଉଁ ବୁଢାମାନେ ଆମ ପରୀକ୍ଷାଗୁଡ଼ାକର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ହୁଏତ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ ଦେଖାନ୍ତି । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂତନ ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ବିପଦ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ପଠ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରିବେ, ସେମାନଙ୍କର ହାରାହାରି ବୟସ ସତର ହୋଇଥିବା ଉଚିତ । ❐

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଶିକ୍ଷା

ଗୀର୍ଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ସ୍କୁଲସବୁ ରହିବ ନା ନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ ଏବେ ବହୁତ ବାଦବିବାଦ ଚାଲିଛି ଏବଂ, ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଧର୍ମର ବାହାରେ ରହିଥିବା ପରି ଭାବୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ଆଲୋଚନାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ କୁଣ୍ଠା ବୋଧ କରିବ। କାରଣ ତା' ଭିତରେ ତ ମୂଳରୁ ହିଁ ଅନେକ ଧର୍ମବିରୋଧୀ ବଦ୍ଧ ଧାରଣା ଦୃଢ ହୋଇ ରହିଥିବ। ତଥାପି, ବିଷୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ, ଧର୍ମର ବାହାରେ ରହିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଆବଶ୍ୟ ଆସି ସାମିଲ୍ ହେବ। ମାତ୍ର, ତାକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆପଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମୋ'ର ବକ୍ତବ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏହିପରି: ବାହାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ଭଗବାନ୍ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ, ମୁଁ ଅମର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ। ଧର୍ମର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗକୁ ମୁଁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି ଭାବେ। ଏବେ ବିଜ୍ଞାନ ତଥା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସେହି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ କ୍ରମଶଃ ଦୂର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି। ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, କୌଣସି ଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି, ପ୍ରାର୍ଥନା ନକରି ଏବଂ ଭୟ ନକରି ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲ ହୋଇପାରିବ ଓ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ବି କରିପାରିବ। ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ଯେ ଆଦି ପାପ ବୋଲି ଆଦୌ କେବେହେଲେ କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ, ନୈତିକତା, ଭୟ, ଶାସ୍ତି ଏବଂ ଘୃଣା ଦ୍ୱାରା ଭଲକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଆଯିବା ଫଳରେ ହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ମନ୍ଦ ଆସିଗଲା। ମୁଁ ଦୃଢ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, ସାର୍ବଜନୀନ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଧର୍ମର କୌଣସି ଭୂମିକା ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ; କାରଣ, ଧର୍ମ ପକ୍ଷରୁ ଯଦି ଅନୁକୂଳ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ଜାଗୃତି ନିମନ୍ତେ ତଦନୁରୂପ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ରହିବ, ତେବେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟବାଦ ଓ ଫାସିଷ୍ଟବାଦ ମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ତରଫରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ସ୍ଥାପିତ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁକୂଳ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଗୃତ କରାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି ନକରିବେ ? ସେହି ଯୁକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଡ଼ାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟାର ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ସ୍କୁଲମାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ଯେଉଁଠାରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ରୋଗ

ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବେ । ଏବଂ, ଯଦି ଓକିଲମାନେ, ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଏବଂ ଇଟାମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜର ଭାଗଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦାବୀ କରି ବାହାରିବେ, ତେବେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଭରପୂର ହୋଇଯିବ ।

ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଶଙ୍କା କରିବାର ବହୁତ କିଛି ରହିଛି । ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ପାଇବ, ଅଥଚ ନିଜ ଭିତରେ ନାନାଭାବେ ନିରୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ, ଏହା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ରକୁ ଏକ ଅଭିଳଷିତ ଛାଞ୍ଚରେ ଆଣି ପକାଇବାକୁ ଆପଣାର ପ୍ରୟାସରେ ଧର୍ମ ଅବଶ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଇଚ୍ଛା ଏବଂ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହୁ ବୋଲି ଦାବୀ କରିବ, ଦେହକୁ ହେୟ ବୋଲି କହିବ ଏବଂ ଆତ୍ମା ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଆରୋପ କରୁଥିବ । ଯୌନାଚାରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତି ହିଁ ଜଣେ ତରୁଣଙ୍କୁ ଯୌନଗତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଗି ସମର୍ଥ କରାଉଛି ଓ ତା' ଭିତରେ ଅନୁରୂପ କାମନାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ଆଣୁଛି । ମାତ୍ର, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧର୍ମ ଅନମନୀୟ ଭାବରେ କହୁଛି: "ନାଇଁ ନାଇଁ, ତୋତେ ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ, ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।" ଈଶ୍ୱର ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ଯୌନଗତ ଇଚ୍ଛା ଓ ଅନୁଭବମାନ ଦେଇଛନ୍ତି ଅଥଚ ଏଣେ ତାହାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ବିଷୟରେ ନିଷେଧ ଜାରି କିପରି ଯେ କରିଛନ୍ତି, ଧର୍ମବାଦୀମାନେ ଏହାର କିଭଳି ଉତ୍ତର ଦେବେ କେଜାଣି ? ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି, ସେମାନେ ହୁଏତ କୈଫିୟତ୍ ଦେଇ କହିବେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ମନୁଷ୍ୟ ତା' ଶାରୀରିକ ଜୀବନଟିକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାପମୁକ୍ତ ହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ।

ଧର୍ମକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ବିକୃତି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଯାହାକୁ ମୂଳତଃ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ନାମିତ କରା ଯାଇଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାକୁ ଏକ ଶଇତାନରେ ପରିଣତ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ସେହି କାରଣରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଶଇତାନ ସକାଶେ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସଂଗୀତସ୍ୱର ଗୁଡ଼ିକ ନିବେଦନ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହଡ଼ପ କରିନେଇ ତା' ପାଇଁ ସ୍ତୋତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରାଯାଇଛି । ଈଶ୍ୱର ମଣିଷର ଯାବତୀୟ ଉପଭୋଗକୁ ଭ୍ରୂକୁଟି କରୁଛନ୍ତି । ...ସେଦିନ ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଆମ ଛାତ୍ରମାନେ ରବିବାର ଦିନ ହକି ଖେଳିଲେ ବୋଲି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ବିଶ୍ରାମଦିନଟିର ପବିତ୍ରତାକୁ ନଷ୍ଟ କରି କାହିଁକି ଏପରି କରାଗଲା ବୋଲି ସ୍ଥାନୀୟ ଗୀର୍ଜାକର୍ତ୍ତାମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ଈଶ୍ୱର ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କୌଣସି ଆଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଆଖିରେ ମୋଟେ ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ମାତ୍ର ଚଳଣିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ସିଏ ସମ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ, ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଲାଭ ବାଢ଼େଇବାକୁ, ଆମର ଏବର ଏହି ବର୍ବର

ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନ୍ ଏବଂ ଫାଶୀଦଣ୍ଡକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି; କାରଣ ଗୀର୍ଜା ଏସବୁ ବିରୋଧରେ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କରେନାହିଁ । ଈଶ୍ୱର ଏକ ଭୟର ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି...ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭୟ କରିବାରୁ ହିଁ କୁଆଡ଼େ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଉଦୟ ହୁଏ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଈଶ୍ୱର ତାଆସଖେଳକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି, ଝିଅମାନେ ଆଣ୍ଠୁ ନଲୁଚୁଥିବା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧନ୍ତୁ ବୋଲି ମୋଟେ ଚାହାନ୍ତିନାହିଁ । ଲଙ୍ଗଳା ହେବାକୁ ଏବଂ ସଂଗୀତର ଆସରମାନଙ୍କରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ମନ୍ତବ୍ୟମାନ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତିନାହିଁ ।

ଅଥଚ ଶଇତାନ ପୂରା ଜୀବନର ପକ୍ଷରେ ହିଁ ରହିଥାଏ । ଯାହାକିଛି ଅଶ୍ଳୀଳ, ପୁଲକପ୍ରଣୋଦିତ ଏବଂ ଖରାପ, ଶଇତାନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଏ । ସିଏ ଦୁର୍ବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରି ସାଧାରଣ ସୁରାପାନର ବିପଣି, କୁକୁରଦଉଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ଆଡ଼କୁ ନେଇଯାଏ, ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ କରେ । ବେକ ତଳକୁ ରହିଥିବା ଶରୀରାଂଶଟି ବିଷୟରେ ସିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟର ସହିତ ନିଜର ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥାଏ ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଦୁଇ ବା ତିନିଜଣ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି, ତାହା କୌଣସି ଗୀର୍ଜାଘର ଭିତରେ ହୋଇଥିଲେ ମଧ,- ସିଏ ଆଦୌ ଅଧିକ ଦୂରରେ ରହିନଥାଏ । ଶଇତାନ କେବେହେଲେ କପଟ ଆଚରଣ କରେନାହିଁ । ଶଇତାନର ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ ଥାଏ, ଦେହ ଏବଂ ଦେହର କାମନାଗୁଡ଼ିକ ମଧରେ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ପାପର ଆରୋପ କରେନାହିଁ । ଶଇତାନ ହେଉଛି ସେହି ଈଶ୍ୱର ଯାହାକୁ କି ଯେକୌଣସି ଆଦିମ ଓ ଅସଭ୍ୟ ସମାଜ ଅବଶ୍ୟ ଭଲ ପାଇବ; କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ତାକୁ ସେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରେ ଏବଂ ତାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବାର ମତଲବରେ ଆଦୌ କିଛି କରେ ନାହିଁ । ଯଥାର୍ଥ ଈଶ୍ୱର କହିଲେ ଶଇତାନକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ ।

ମାତ୍ର, ଏତିକିରେ କଦାପି ସବୁକଥା କୁହା ହେବନାହିଁ । ଏହି ଶଇତାନଟା ହିଁ କ'ଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଚୋରି, ଡ଼କାୟତି ଓ ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦିଏନାହିଁ ? ନାତ୍ସୀ ଜର୍ମାନୀର ବିକରାଳ ପୋଲିସ୍ ବାହିନୀକୁ କ'ଣ ସିଏ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଦେବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରେନାହିଁ ? ଲୋକମାନେ ଯେ ମଦ୍ୟପାନ କରନ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି, ଏହା ମଧ କ'ଣ ସେହି ଶଇତାନର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ଏପରି କହିବାଟା ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟର ଦ୍ରୋହ କଲାପରି ହିଁ ହେବ: ଏହାଦ୍ୱାରା ଶଇତାନ୍‌କୁ ତା'ର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାପ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ଦେବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଥାଏ । ସେହି ତରୁଣ ଚୋରଟିର କଥା ମୁଁ ଏକାଧିକ ଥର କହିଆସିଛି । ମୁଁ କହିଆସିଛି ଯେ ଚୋରି କରୁଥିବା ସେହି ତରୁଣଟି ତା'ର ବାପାମାଆ

ତାକୁ ମୋଟେ ଭଲ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି ଓ ତେଣୁ ସିଏ ପଇସା, କଲମ କିମ୍ୱା ଆଉକିଛି ଚୋରି କରିବାର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାବରେ କେବଳ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ହିଁ ଚୋରି କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ସିଏ ଭଲ ପାଇବା ଚୋରି କରୁଛି ଏବଂ ବାପାମାଆ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ତଥା କାନୁନ୍ ଘୃଣାଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାକୁ ତାହାର ପୁରସ୍କାର ଦେଉଛନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ଚୋର ଆହୁରି ଅଧିକ ଚୋରି କରୁଛି ଏବଂ ହୁଏତ ପରିଶେଷରେ ନିଜକୁ ଜଣେ ଦାଗୀରେ ପରିଣତ କରିଦେଉଛି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୁଚିତ ଭାବରେ ଯାହା କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା, ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେ, ସିଏ ଯେତେଥର ଚୋରି କରୁଛି, ତାକୁ କିଛି ପଇସା ଦେଇ ସବୁଥର ପୁରସ୍କୃତ କରା ଯାଇଥାନ୍ତା; କାରଣ ଭଲ ପାଇବାର ଇଙ୍ଗିତ ଦେଉଥିବା ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ତା' ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ଗଭୀର ତଳଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରି ଥାଆନ୍ତା । ବାଳକଟି ଭିତରେ ଯେଉଁ ମୂଳଭୂତ ଭଲଟି ରହିଥିଲା, ତାହାର ବିକୃତି ନିମନ୍ତେ ଆମେ ଶଇତାନକୁ ଦୋଷ ଦେବାରେ ଲାଗିଛୁ; ଅଥଚ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଇବେଲ୍‌ର କଠୋର ଈଶ୍ୱର ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀ, ଯିଏ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ଦେଇଥିବା ନୈତିକତାର ବିଧାନଗୁଡ଼ିକ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ କଠୋର ହେବାଲାଗି ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଛି ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଘୃଣା ହିଁ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଏକ କାରଣ ସକାଶେ ଲୋକେ ଡ଼କାୟତି ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ଦେହଟାକୁ ତଥା ନିଜକୁ ମୂଳତଃ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ ହିଁ ଲୋକହତ୍ୟା କରିଥାନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀର ସେହି ପୋଲିସ୍ ବାହିନୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ନାନା ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଦିଅନ୍ତି, କାରଣ ଯାବତୀୟ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ପଛରେ ଏକ ଯୌନସ୍ତରୀୟ ବିକୃତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ, ଏଇଟାକୁ ସେଇଟାକୁ ଖରାପ ବୋଲି କହୁଥିବା ଓ ନିଜକୁ ଜୋର୍ କରି ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ଯୌନବିଷୟକ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟି ସେହି ବିକୃତିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଯୌନଜୀବନରେ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ କରି ପକାଇବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ ହି କରିଥାଏ । ନିଜ ବିବେକର କବଳରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ମଦ୍ୟପ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ନୈତିକତାର ଅଧିଷ୍ଠାତା ହୋଇ ରହିଥିବା ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସେହି ବିବେକର ଭିଆଣ କରିଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜର ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବିଶ୍ୱାସଘାତୀ ହୁଅନ୍ତି, କାରଣ ଈଶ୍ୱର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି ଯେ ପ୍ରେମ ହେଉଛି ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ସମ୍ପଦ । ପ୍ରେମ ଯେ ଶାଶ୍ୱତ ନୁହେଁ, ସେମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଏଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଈଶ୍ୱର ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଶଇତାନ ଯୁଗ ଅନୁସାରେ ଗତିଶୀଳ ହେବାରେ

ଲାଗିଥାଏ । ଶଇତାନ ହିଁ ଯେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ନିୟାମକ ଏବଂ ମୀମାଂସକ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ; ସମାଜରେ ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ଶ୍ରେଣୀମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଖୁବ୍ ଜାଣିଥାନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ତିଆରି କରି ରଖିଥିବା ଅଥଚ କ୍ୱଚିତ୍ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିବା ଗୀର୍ଜାଗୁଡ଼ିକୁ ଅସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଶଇତାନ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ କାଳେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହିଯିବ ବୋଲି ଭାବି ମୋ'ର ବହୁତ ଭୟ ହୁଏ । ବିଶୁଦ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁକୁ ଧର୍ମ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିକୃତ କରି ପକାଉଥିବ, ସମାଜରେ ଏବର ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାଟିକୁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବ, ମନୁଷ୍ୟର ଯୌନକାମନାକୁ ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ଦେଉଥିବ ଏବଂ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନପୁଂସକ କରିଦେବ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ବଳଦ ପାଲଟି ଯିବେ ଏବଂ ସମାଜରେ ରହିଥିବା ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିବେ । କାଳର ଜୁଆରଟା ମଧ୍ୟ ଏହି ଗୀର୍ଜାମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ମାଡ଼ି ଆସିଲାଣି, ଏବେ ସେହି ଗୀର୍ଜାଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ୱଚିତ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକମାନେ ଉପାସନା କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ, ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଗୀର୍ଜା-ବିଦ୍ୟାଳୟ ରୂପକ ଭୀରୁ ପ୍ରଣାଳୀଟି ଦ୍ୱାରା ଆଗାମୀ କାଲିର ଗୀର୍ଜାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ମାର୍ଗ ଅନୁସରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ବ୍ୟାପାର, କାରଣ ଏହି ଶିକ୍ଷା କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରି ରହିଛି; ସେମାନଙ୍କୁ ବରଂ କୌଣସି ଧର୍ମ ଦିଆନଯାଉ, ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଉ, ଆନନ୍ଦ ଦିଆଯାଉ ଏବଂ ତା'ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ-ଆଦର୍ଶର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏପରିକି ଜଣେ ଅଣଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମଧ୍ୟ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜଣେ ମହାନ୍ ଓ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଛି, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ତଥା ସର୍ବଶେଷ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ବୋଲି ସିଏ ନୀତ୍‌ଶେଙ୍କ ପରି ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରୁଛି ।

ତଥାପି, ଯଦି ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ନିହାତି ରହିବ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବ, ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପଚରାଯିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ଜାଣିଛି ଯିଏ କି ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି । ସିଏ ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ହାତରେ ବେତ ଧରି ଇସ୍କୁଲ ଭିତରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ କୋଠରୀରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅଧ ଡ଼ଜନେ ବାଳକଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରି

ସାରିଥାନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ରୋମାନ୍ କାଥୋଲିକ୍ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ହେବାରୁ ସେହି ଦେଶର ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ କାହିଁକି ବେତମାଡ଼ ହେଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲି । ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକରେ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ସ୍କୁଲ ଭଳି ଯଦି ଘୃଣା ପ୍ରକଟ କରିବାର ହିଁ ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୁଏ, ତେବେ ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା କାହାର ଆଉ କି ଉପକାର ହେବ ବୋଲି ମଧ ମୁଁ ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛି । ଯଦି ସେହି ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ରହିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ଭୟ ଏବଂ ଘୃଣା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭଲ ପାଇବା ବ୍ୟବହାର କରିବା ବିଷୟରେ ଏକମତ ହେବେ କି ? ତେବେ, ସେଠାରେ ଦୁଆର ଉପରେ କେଉଁ ନୀତିବାକ୍ୟଟି ଝୁଲାହୋଇ ରହିବ ? '' ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବାଲାଗି ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଅ'' ନା ''ଯେଉଁମାନେ ଏଠାକୁ ଆସୁଛ, ସବୁକିଛି ଆଶାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଏଠାକୁ ଆସ ।'' - ଦୁଇଟି ଭିତରୁ କେଉଁଟି ରହିବ ? ଯଦି ଏହି ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ରହିବ, ତେବେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଦାବୀ କରିବାଲାଗି ସମାଜର ମଧ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକାର ରହିବ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକର ଚାକ୍ଷୁଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିବ, ସେଠାରେ ଭୟ, ଘୃଣା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହିବନାହିଁ, ସେଠାରେ ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ବୁଝାମଣା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅପରାଧୀର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରାଯିବ । ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ନପାରିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠାଇଦେବା ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ହେବ ।

ଅଧ୍ୟାୟଟିକୁ ମୁଁ ଏହିଠାରେ ଶେଷ କରିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଗୀର୍ଜାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲର ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ମୋତେ ଫୋନ୍‌ରେ ଡ଼ାକିଲେ । ସିଏ ସେହି ପୁରୁଣା କଥାଟିକୁ ହିଁ କହିଲେ: ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ବେତମାଡ଼ ଦିଆଯାଉଛି, କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିଛି, ତା'ସହିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ ହେଉଛି ଓ ସ୍ତୋତ୍ର ବୋଲାଯାଉଛି । ତେବେ ଗୀର୍ଜା ପରିଚାଳିତ ଏହି ସ୍କୁଲମାନେ ଆଦୌ କାହିଁକି ରହିବେ ? ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ବେତମାଡ଼ ହେଉନାହିଁ ? ଗୀର୍ଜାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଧର୍ମ କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କି ନିଆଁ ଆଉ ପାଉଁଶ ବୁଝୁଛନ୍ତି ? ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଘୃଣା ଓ ଭଲ ପାଇବା ଦୁଇଟିଯାକ ରହୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି କି ? ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏକଦା କାଠରେ ଝୁଲିଥିଲେ ବୋଲି କ'ଣ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କାଠରେ ଝୁଲାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିବ ? ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଅଣଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପରିଚ୍ଛଦରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ କି ? ଗୀର୍ଜାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ । ସେମାନେ ସଲୋମନ୍

ପରି ପ୍ରହାରଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବହାର କରିବେ ନା ଯୀଶୁବାକ୍ୟ '' ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବାପାଇଁ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଅ'' କୁ ନୀତିବାକ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ? ଏହି ଦୁଇଟାଯାକକୁ କଦାପି ଏକତ୍ର ରଖାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଆମର ଯାବତୀୟ ଅଭିପ୍ରାୟ ଆମର ଗଭୀର ତଳଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ କଦାପି ସ୍ତୋତ୍ର ତଥା ଧର୍ମୋପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତିଆର ଭିତରକୁ ଆଣି ପାରିବାନାହିଁ,- ଏହି କଥାଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁନଥିବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ତାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବିପଦ ପରି ଯାହାକିଛି ଗଭୀର ତଥା ଅବିମିଶ୍ର ଭାବରେ ଭଲ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦବାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାଦ୍ୱାରା ଅସୁମାରି ପରିମାଣରେ କେବଳ ମନ୍ଦର ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିବ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ଦବାଇ ରଖିବାର ଏକ ଅନ୍ୟ ନାମ, ଏହା କେବଳ ତାହାହିଁ ହେବ । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ବହୁତ ବହୁତ ଶିକ୍ଷାର ଏବେ ମଧ କେତେ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଏବଂ ଏବେ ମଧ ଆଦୌ କୌଣସି ଧର୍ମକୁ ନମାନୁଥିଲେ ମଧ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମନୁଷ୍ୟ ଭଲ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଯେଉଁସବୁ ନୀତିସଂହିତାର ଓ ଆଚରଣର ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲଦିଦେବା ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଉଛି । ଏଣେ ଟ୍ରାକ୍ଟର୍, ରେଡ଼ିଓ ଏବଂ ସିନେମା କଥା କୁହାଯାଉଛି ଓ ତା'ସହିତ ଦୁଇହଜାର ବା ତତୋଽଧିକ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ଏକ ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ଲଦି ଦିଆଯାଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଧର୍ମକୁ ନିଜେ ବାଛିନେବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ସାମୁଦାୟିକ ନାଗରିକ ଜୀବନର ବାହାରେ ରଖାଯାଉ । ପରମପ୍ରଭୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଯେଉଁଠାରେ ଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ, ନିଜର ବୋଝକୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ନେଇ ଲଦିଦେବାକୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରାନଯାଉ । ମୁଁ ଲେଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ବହିରେ ମୁଁ ନୃତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାଲିନୋସ୍କିଙ୍କର ଉଦ୍ଧୃତି ଦେଇ କହିଛି ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଟୋବ୍ରିଆଣ୍ଡମାନେ ସମଲିଙ୍ଗୀ ଯୌନ-ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଜାଣିନଥିଲେ । ଏହି ମିଶିନାରୀମାନେ ଆସି ହିଁ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଝିଅଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା କଲେ । ଏହି ଗୀର୍ଜା-ପରିଚାଳିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ସମଗ୍ରତଃ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଫଳରେ ହିଁ ଅପରାଧ ତଥା ଯୌନଗତ ବିକୃତିମାନ କେତେ ପରିମାଣରେ ଯେ ଆସି ଆମ ସମାଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି ତାହା ଭାବିଲେ ବସ୍ତୁତଃ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଶ୍ରୀ ମାଲିନୋସ୍କିଙ୍କର ଉକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ କିଛିକୁ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳାଇ ଦିଅନ୍ତା । ବାହାରେ ଯେତେ ନୈତିକତାକୁ ଆଣି ମଡ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିବ, ଭିତରର ନୈତିକତା ପ୍ରକୃତରେ ସେତିକି ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ଯାଉଥିବ । ❐

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଯୌନଜୀବନ ଓ ଆଗାମୀ କାଲର ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଆଗାମୀ କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପୁଅ ଝିଅ ଏକାଠି ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଅଲଗା ଅଲଗା ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି ତାହା ହେଉଛି ଏକ ଭୁଲ ପ୍ରଣାଳୀ, କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ବିପଜ୍ଜନକ ରୀତିରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଉଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ଏକଥା କୁହା ଯାଇଥାଏ ଯେ, ଧନୀ ଏବଂ ଅଧାଧନୀ ଘରଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଘରେ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେବାର ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଏବଂ ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ନିଜର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କର ଛାଡ଼ପତ୍ରର ଖର୍ଚ୍ଚଗୁଡ଼ିକୁ ତୁଲାଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ପରିମାଣରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏତ ଆଉଗୋଟିଏ କାରଣ ଥାଇପାରେ ଯେ, ଦରିଦ୍ର ଘରମାନଙ୍କରେ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ପରସ୍ପର ବିଷୟରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ କଥା ଜାଣିଥାନ୍ତି, କାରଣ ଅଳ୍ପବହୁତ ସେମାନଙ୍କର ଲାଳନପାଳନ ଏକତ୍ର କରା ଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଶୈଶବର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୟସ ସମୟରେ ଧନୀମାନେ କେବଳ ନିଜର ସମଲିଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସନ୍ତି, ପ୍ରେମ କିମ୍ବା ଯୌନକ୍ଷେତ୍ରଟି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନଥାଏ ଏବଂ ସୋମନେ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ବାତୁଳଙ୍କ ପରି କେତେ ନା କେତେ ଭୁଲ କରିବସନ୍ତି; ଅଥଚ, କିଞ୍ଚିତ୍ ଅନୁଭବ ରହିଥିଲେ ସେମାନେ ସେସବୁକୁ ହୁଏତ ଏଡ଼ି ପାରିବାରେ ସମର୍ଥ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସଦ୍ୟ ବାହାରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ତା' ପ୍ରତି କିଞ୍ଚିତ୍ ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିବା ଜଣେ ପ୍ରଥମ ଲୋକର ଫାନ୍ଦରେ ହୁଏତ ଭାରି ସହଜରେ ପଡ଼ିଯାଏ । କାରଣ, ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ଆଉ ଜଣେ ପୁରୁଷ ସହିତ ତୁଳନା କରି ଦେଖିବାଲାଗି ତା'ପାଖରେ କୌଣସି ମାପକାଠି ବି ନଥାଏ । ଏବଂ, ଯୌନଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତା'ର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ କେତୋଟି ଅର୍ଦ୍ଧସତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୂରି ରହିଥାଏ, ଯାହାକି ସିଏ ତା'ରି ଭଳି ଆଉ କେତେକ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥିବା ବାଳିକାଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ସ୍କୁଲବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମୂଳତଃ ଗୋଟିଏ ଗାଢ଼

ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯାହାକୁ କି ସ୍ୱୟଂ ଯୌନଜୀବନକୁ ଡ଼ରୁଥିବା ଏବଂ ଘୃଣା କରୁଥିବା ବାପାମାଆ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତିଆରି କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ତୃପ୍ତିବିଧାନର ବାଟ ନପାଇ ଜଣେ ତରୁଣ ବୟସର ପିଲା ନାନା ଅପମାର୍ଗରେ ଯିବ, ହୁଏତ ସମଲିଙ୍ଗୀ ବି ହେବ,- ବାପାମାଆ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ହୁଏତ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥାନ୍ତି । ଅସମଲିଙ୍ଗୀ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ସମଲିଙ୍ଗୀ ହେବାକୁ ସେମାନେ ହୁଏତ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଆପତ୍ତିଜନକ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି । ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ସମଲିଙ୍ଗୀ ଯୌନାଭ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ନୀରବତା ଅବଲମ୍ବନ କରା ଯାଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନର ସହିତ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖାଯାଇଛି ଏବଂ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲରେ ଏକଦା ପାଠ ପଢିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଏକ ଅତି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ଯେ, ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମଲିଙ୍ଗୀ ଅଭ୍ୟାସ ମଧ୍ୟଦେଇ ଯିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଠିକ୍ ସେତିକି ନୀରବତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଲୁଚାଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ ଯେ, ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଝିଅମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟ ଝିଅ ଏବଂ ନିଜ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଆବେଗମୟ ସମ୍ପର୍କମାନ ରଖିଥାନ୍ତି । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମଧ୍ୟ- ତଥା ଉଚ୍ଚବର୍ଗର ମହିଳାମାନେ ଯେ ସନ୍ତାନପ୍ରସବ ନିମନ୍ତେ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ତାହାର ଏକ କାରଣ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧାନ କରା ଯାଇପାରେ । ଯଦି ଜଣେ ଝିଅ ନିଜ ବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅଚେତନ ଭାବରେ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ତେବେ ଛାର ଜଣେ ପୁରୁଷର ପତ୍ନୀ ଅଥବା ପ୍ରେମିକା ହେବାରେ ସିଏ ହୁଏତ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସଫଳ ହୋଇନପାରେ ।

ପୁଅ ଓ ଝିଅଙ୍କୁ କଦାପି ଏକାଠି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା କରିବାର ବେଗ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଏବଂ ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ,- ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ସମଗ୍ର ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଥାଏ । ହଜାର ହଜାର ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଅଭିଜ୍ଞତା ହିଁ ସେହି ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିଦେବ । ଝିଅ ଓ ପୁଅ ଯେ ଏକାଠି ଏକା ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । ତେଣୁ, ଆମେ ଏହି ସତ୍ୟକୁ କଦାପି ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବାନାହିଁ ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପୁଅ ଏବଂ ଝିଅଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ପାଠ ପଢାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ପଛରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅଭିପ୍ରାୟ ରହିଛି: ତାହା ଯୌନସମ୍ପର୍କରେ ନିହିତ ରହିଥିବା ବିପଦଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।

ଆମେରିକାରେ ଝିଅ ଓ ପୁଅ ଏକାଠି ପଢୁଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ସହଶିକ୍ଷାର ବିରୋଧୀମାନେ କହନ୍ତି: "ଫଳ କଣସବୁ ହେଉଛି ଦେଖନ୍ତୁ ! ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପକାଉଛନ୍ତି ଓ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ମନଇଚ୍ଛା ଚାଲିଛି !" ମୁଁ ଆମେରିକା କଥା ଜାଣି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଏହି ସମାଲୋଚନାଟି କେତେ ଦୂର ଠିକ୍, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବି ନାହିଁ; ମାତ୍ର ଯଦି ତାହା ସତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସହଶିକ୍ଷାକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ଲାଗି ତାହାକୁ ଆଦୌ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦି ଆଖିର ମନଇଚ୍ଛା ଯୌନସମ୍ପର୍କ ହିଁ ସ୍ଥିତି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଆମେରିକାର ସହଶିକ୍ଷା-ପ୍ରଣାଳୀରେ ନିଶ୍ଚୟ ମୌଳିକ ଭାବରେ କୌଣସି ଭୁଲ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, ମନଇଚ୍ଛା ଯୌନସମ୍ପର୍କ କହିଲେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝିବୁ ? ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଭଲ ପାଇବା ନଥିବ, ଅଥଚ ଯୌନାଚାର ରହିଥିବ; ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାହାକୁ କାମାଚାର ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ଷଣ୍ଢ ଅଥବା ଅଣ୍ଡିରା ଘୋଡ଼ାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଏହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବେ । ଜଣେ ପୁରୁଷ ଓ ଜଣେ ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କଟି ରହିଥିବ, ତାହା ଏଭଳି ନିବିଡ଼ ହୋଇଥିବ ଯେ, ସେଥିରେ ମନଇଚ୍ଛା ଯୌନାଚାର ଲାଗି କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ, ପ୍ରେମର ସମ୍ପର୍କଟି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କଦାପି ରହିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ପିଲାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତରୁଣ ବୟସରେ ଯୌନପ୍ରୀତି ନିମନ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ଏହା ବେଶ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଧ ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏବିଷୟରେ କିଛି ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ହିଁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ । ପ୍ରାୟ ଅଠର ବର୍ଷ ବେଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ ଭିତରେ ଅବଶ୍ୟ ଯୌନକାମନାର ଅନୁଭବ ହେଉଥିବ ସତ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଳିକା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସର ବାଳକ କଦାପି ପ୍ରଣୟସୂତ୍ରରେ ଆଦୌ ଜଡ଼ିତ ହୋଇନଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଟୋବ୍ରିଆଣ୍ଡ୍ ମାନଙ୍କର ସମାଜରେ ସେପରି ଘଟୁଥିବ, ମାତ୍ର ଆମର ଏହି ନିମ୍ନତର ସମାଜରେ ତାହା କ୍ୱଚିତ୍ ହୁଏ, ଅଥବା, ଯଦି ହେଉଥିବ, ତେବେ ସିନେମା କିମ୍ବା ସେପରି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସୂତ୍ରରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା କଳ୍ପନାରୁ ସେହି ପ୍ରେମର ଉଦ୍‌ଗମ ହେଉଥିବ । ତେଣୁ, ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିବେଶରେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାର ଅବସରଟିଏ ବେଶ୍ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଏପରି ହୁଏ, କାରଣ ସମଗ୍ର ପରିବେଶଟି ହିଁ ଯୌନପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନକାରାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏସବୁ ଆସରରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହାହିଁ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଭିତରେ ଭୟ ରହିଥିବାରୁ ଓ ନୈତିକ ଶିକ୍ଷାଟି ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ଯୌନ-ଆଚାରର ଯାବତୀୟ ପୂର୍ବସୁଖ ଏଥିରେ ଅନୁଭବ କରାଯାଏ ସିନା, ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଯୌନକ୍ରିୟାଟି

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କେବେହେଲେ ସାହସ କରେ ନାହିଁ । ଏକାବେଳେକେ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପିଲାମାନେ ସାଙ୍ଗମେଳରେ ଯେଉଁସବୁ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି, ଏହାକୁ ହୁଏତ ତାହାରି ଏକ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିଏ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ଉତ୍ସୁକତା ରହିଥାଏ ଏବଂ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କିଛି ସୁଖାନୁଭବ ଲାଗି ଇଚ୍ଛାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନେ ଅଲଗା ଅଲଗା ପଢୁଥିବା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁସବୁ ସମଲିଙ୍ଗୀ ଆଚରଣ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ, ତାହା ତୁଳନାରେ ଉକ୍ତ ଆଲିଙ୍ଗନ-ଆସର ଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ଆଗେଇ ଯାଇଥାଏ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ; ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଯୌନଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ଏହାକୁ ଏକ ସୁସ୍ଥ ପଥ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଯେଉଁ ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନେ ମହା ପୁଲକରେ ସାଥୀପରେ ସାଥୀ ବଦଳାଇ କିଞ୍ଚିତ୍ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ସାରିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନିଜପାଇଁ ଜଣେ ଭୁଲ ଜୀବନସାଥୀ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହିଁ ଥାଏ । ତଥାପି, ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅଶ୍ୱସ୍ତିକର ବୋଧ ହେବ ଏବଂ, ଯୌନଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାପାଇଁ ଏହିସବୁ ଆସର ଆଦୌ ସର୍ବୋତ୍ତମ ମାର୍ଗ ନୁହେଁ ବୋଲି ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା । ଆମର ଅଭିଳଷିତ ସମାଜରେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ପରି ଏସବୁ ଆସର ଲାଗି ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରହିବ ନାହିଁ; ସେହି ସମାଜରେ ପ୍ରେମକୁ ଉଚିତ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଯିବ ଏବଂ ତାହାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗୋପନୀୟତା ଭିତରକୁ ଆଦୌ ଠେଲି ଦିଆ ଯିବନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକମତ ହେବେ; ମାତ୍ର, ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ତରୁଣ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି କଥା ପକାଇବାକୁ ଯାଉ, ସେତେବେଳେ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଏବଂ ବନ୍ଦ କର, ବନ୍ଦ କର ବୋଲି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ।

ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବାଳିକା ବା ବାଳକ ଯୌନସାମର୍ଥ୍ୟର ବୟସରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏକ ଯୌନସମ୍ପର୍କର ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଯୌବନର ଯୌନବାସନା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ବିରୋଧରେ ନୈତିକତା ଏବଂ ବିବାହବ୍ୟବସ୍ଥା ଚିରକାଳ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆସିଛନ୍ତି (ପ୍ରଧାନତଃ ଆର୍ଥିକ କାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ ବିଳମ୍ବରେ ବିବାହ କରିବାର ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ) । ଏଥିପାଇଁ କେତେପ୍ରକାର ନିଷେଧ ଓ ବାରଣର ପାଚେରୀ ଉଠାଯାଇଛି, ଝିଅ ଓ ପୁଅଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ସ୍କୁଲର ବରାଦ କରାଯାଇଛି । ଜଣେ ପୁଅ ବା ଝିଅ କେଉଁ ବୟସରେ ବିବାହପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଇପାରିବ, ସେହି ବୟସଟିକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ

କରି ଦିଆଯାଇଛି । ବ୍ୟାପାରଟିକୁ ଏପରି କିଳି କରି ଓ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ରଖାଯାଇଛି ଯେ, ଆଉ ସେଇଟା ଆଡ଼କୁ ନ୍ୟାୟ ସହିତ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ । ତଥାପି, ଆମର ସଭ୍ୟତା ସୁସ୍ଥ ହେଉ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ ପ୍ରଥମ ଯୌବନର ଏହି ସମସ୍ୟାଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ, ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଯିବାମାତ୍ରକେ ଆମକୁ ସମାଜ ତରଫରୁ ଅବଶ୍ୟ ବିପଦର ସାମନା କରିବାକୁ ହେବ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ଥାପନ କରିଥିବା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇଖ୍‌ଙ୍କୁ ଇଉରୋପରେ ଦେଶରୁ ଦେଶକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ହୋଇଥିଲା, କାରଣ, ସମାଜର ଚାପ ଫଳରେ କିପରି ଯୌନଜୀବନରେ ନାନା ବିକାର ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଛି, ସିଏ ସମାଜର ସେଇ ଆଁ' କରି ରହିଥିବା ଘାଆଟି ଆଡ଼କୁ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ଅଙ୍ଗୁଳିନର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଥିଲେ । '' ତରୁଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆମେ ଏହିସବୁ ନିଷେଧକୁ ଏହିପରି ଅତୁଟ ରଖିବା କି ?''- ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଆଗରେ ଆସି ଅବଶ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ । ଏବଂ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଆମ ସମାଜକୁ ଆମେ କିପରି ଯୌନଗତ ବିକୃତି, ନପୁଂସକତା, ବନ୍ଧ୍ୟାତ୍ୱ, ପରକୁ ଅଥବା ନିଜକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧ ଆଦି ବିପଦରୁ ସମାଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବା ? (କାରଣ, ଯୁଦ୍ଧ ପଛରେ ଯେତେ ଯାହା ଅର୍ଥନୈତିକ କାରଣ ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଯୌନଗତ ନାନା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଫଳରେ ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧଟି ସର୍ବଦା ଲାଗିରହିଥାଏ, ତାହା ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କାହାସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ନିଜ ଭିତରର ସେହି ସଂଘାତରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉପଶମ ଘଟାଇବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିବ ।)

ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଯୌନଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କେହି କେହି ସମସ୍ୟାଟିର ଏକ ସମାଧାନ ଦିଗରେ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଉତ୍ତମ ପରାମର୍ଶ । ଶରୀରାଂଗର ଗଠନ ଏବଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିଶ୍ଚୟ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ର ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌନଜୀବନ ଲାଗି ଯେ ତାହା ଆଦୌ ଅସଲ ସମାଧାନ ନୁହେଁ, ସେକଥା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ କହି ପାରିବ । ଆମ ସମାଜରେ ଗର୍ଭନିରୋଧ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର ଏବଂ ଆଗାମୀ କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାହାର ନିଶ୍ଚୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିବ । ମାତ୍ର, ଯୌନଜୀବନର ଆବେଗ-ଦିଗଟି ବିଷୟରେ ବିଚାର କଲାବେଳେ କେହି ହୁଏତ ଏହି ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପତ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁବିଦିତ ଯେ, ଉଭୟ ପକ୍ଷ, ବିଶେଷତଃ ପୁରୁଷପକ୍ଷଟି ବହୁପ୍ରକାରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଥବାରୁ ହିଁ ବହୁ ସଦ୍ୟବିବାହିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରିକା

ପ୍ରକୃତରେ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଆଗାମୀ କାଲିର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ପ୍ରେମାଚରଣ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ।

ଏହି ଶିକ୍ଷାଟି ଘରୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଦିଆଯିବ ଅଥବା ଯୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା କେତେ ବାଳକ ବା ବାଳିକାଙ୍କୁ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଭାବରେ ଦିଆଯିବ, ସେବିଷୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଏଯାଏ ମୁଁ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛି । ହୁଏତ ତାହାହିଁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରଣାଳୀ, କାରଣ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କରେ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଆବେଗର ଉଦ୍ରେକ ହୋଇ ଆସିବାର ଭୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ ଯୌନ-ଅନୁଭବକୁ କଦାପି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆବେଗ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ହଁ, ଜଣେ କେହି ସେହି ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯାଇ ମୁଁ ତାହା ଦେଇଛି ଏବଂ ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଭୁଲ୍ କରିଛି; କାରଣ, ହୁଏତ ଜଣେ ତରୁଣ ବାଳକ ବା ବାଳିକାପାଇଁ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଥିଲା, ଅଥଚ ଅତିବେଶୀ ସଙ୍କୋଚ ହେତୁ ସିଏ ନିଜର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିଲା ।

ଯୌନଶିକ୍ଷାରେ ଆଉଗୋଟିଏ ବିପଦ ହେଉଛି ଯେ, ଏଥିରେ ହୁଏତ ନକାରାତ୍ମକ ଦିଗଟି ଉପରେ ଅତିବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଉଥାଇ ପାରେ;- ଖାଲି ଭୟ ବିଷୟରେ- ଯୌନଗତ ନାନା ରୋଗ, ଗର୍ଭସଞ୍ଚାରଣ, ଧରା ପଡ଼ିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଇପାରେ । ଏବଂ, ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ଏହିସବୁ ଭୟ ଜାଗ୍ରତ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ସେହି ସିଧା ଓ ତେଢା ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ହିଁ ପଚାରିବା : "ଯୌବନର ପ୍ରଥମକାଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳକ ଓ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ ଯୌନ-ଉପଭୋଗର ଜୀବନ ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯିବ କି ?" ସେହି ଜାତିର ଆଉଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପଚରା ଯାଇଥାଏ: " ତୁମେ କ'ଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗର୍ଭନିରୋଧକ ବଟିକା ଦିଅ ଓ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନକରି ସବୁ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ କି ?" ମୁଁ ତାହା କରେନାହିଁ ଏବଂ ତାହା ପଛରେ ରହିଥିବା ସଚେତନ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି: ମୁଁ ଏପରି କରୁଛି ବୋଲି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ହୁଏତ ମୋ' ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ବାପାମାଆଙ୍କର ପଛରେ ଲୁଚି ରହି ଏପରି କିଛି କିରିବିନାହିଁ ଯାହାକୁ କି ସେମାନେ କେବେହେଲେ ସମର୍ଥନ କରିବେନାହିଁ (ଏବଂ, ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି କରିବାକୁ ହେଉଛି ବୋଲି ଜାଣିଲେ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେନାହିଁ । କାନୁନ ଷୋଳବର୍ଷକୁ ସମ୍ମତିର ବୟସରୂପେ ଧାର୍ଯ୍ୟ

କରିଥିବା ବେଳେ ମୁଁ କଦାପି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାହାକୁ ଭଙ୍ଗ କରିବାପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବିନାହିଁ । ଏହା ପଛରେ କିଛି ଅଚେତନ କାରଣ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ଯୌନଜୀବନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ସେହି ନ୍ୟାୟଟି ମୁତାବକ ଆଚରଣ କରିବା ସକାଶେ ମୋ' ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ନାହିଁ । ଏହି ସମର୍‌ହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୌନଜୀବନ ଭୁଲ, ପାପଯୁକ୍ତ ଅଥବା ଅନୈତିକ ବୋଲି କେବେହେଲେ ଧାରଣା ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ । ଏଠାରେ ହସ୍ତମୈଥୁନକୁ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଯଦି କୌଣସି ଛାତ୍ରର ସେହି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅପରାଧବୋଧ ରହିଛି, ତେବେ ତାକୁ ସେହି ଭାବନାଟିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହିଁ କୁହାଯାଇଛି । ମୋ'ର ଜଣେ ପୁରାତନ ଛାତ୍ର ଥରେ ଯେପରି କହିଥିଲା, ହସ୍ତମୈଥୁନକୁ ଯୌନଗତ ଜୀବନର କେବଳ ଏକ ଫିକା ଛାଇ ବୋଲି ହୁଏତ କୁହାଯିବ ଏବଂ, ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧର ପ୍ରକୃତ ଜୀବନଟି ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଶିକ୍ଷାର ପରିବେଶର ପ୍ରଭାବରେ ତାହା ଆପେ ଆପେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ମୋ'ର ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଏକ ସୁସ୍ଥ ଯୌନଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛନ୍ତି ଓ କରିବେ ।

ଆମର ଏହି ସାନ ସ୍କୁଲରେ ତ ମୋଟେ ପଞ୍ଚସ୍ତରି ଜଣ ପିଲା ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଯେଉଁ କୋଟି କୋଟି ପିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ କ'ଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଇଖ୍ ଏହି ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକରେ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରି ନଥିବା ଏବଂ ଗଳି ବା ସେହିପରି କୌଣସି ଅନ୍ଧିକନ୍ଧି ବ୍ୟତୀତ ଟିକିଏ ପ୍ରେମଅନୁଭବ ଲାଭ କରିବାର କୌଣସି ସୁଯୋଗ ନଥିବା ତରୁଣ ବନ୍ଧୁତମାନଙ୍କର ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନଟି ବିଷୟରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ତରୁଣ ବୟସରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଏତେ ନୈରାଶ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡୁଛି, ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ ସିଏ ଯୌନ-ଆଚରଣର ଯାବତୀୟ ପାଶବିକତା - ନିଜକୁ ଏବଂ ଅନ୍ୟକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବାର ଏକ ବ୍ୟାଧିତ ଆନନ୍ଦ, ପ୍ରଦର୍ଶନପ୍ରିୟତା, ଧର୍ଷଣ ଏବଂ ଶିଶୁହତ୍ୟାର ବୀଜମାନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରୁଥିବା ବଡ଼ମାନେ ସ୍ୱୟଂ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନଥିବା ବେଳେ ଆମେ କିପରି ପିଲାମାନଙ୍କର ଯୌନଜୀବନକୁ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ କରିପାରିବା ? ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ନାନା ବିକୃତ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବା ସମୟରେ ପିଲାମାନେ କିପରି ତଜ୍ଜନିତ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବେ ? ଯଦି ସମାଜର ସାଧାରଣ ସ୍ତରରେ ବନ୍ଧୁତମାନେ ନିଜର ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର

ଅନାବୃତ ଦେହକୁ ଦେଖାଇବାର୍ରେ ସଙ୍କୋଚ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ କିଭଳି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିଥିବାର ସୁଯୋଗ ଯେ ପାଇଥିବେ, ତାହାର ବି କିଞ୍ଚିତ୍ ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଆମର ସମାଜରେ ବଡ଼ ମଣିଷମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗନ୍ଧିଆ ଚିତ୍ରସବୁ ଦେଖାନ୍ତି, ଧର୍ଷଣ କରନ୍ତି, ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରନ୍ତି, ବେଶ୍ୟାଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି,- ନୈତିକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକରୁ ଯେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ, ଯୌନଜୀବନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାର ବିରୋଧ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କଦାପି ସେହି କଥାଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ରାଜୀ ହେବେନାହିଁ । "ଏଣିକି ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିପାରିବେ !" - ସେମାନେ ହୁଏତ କ୍ରୋଧ ଏବଂ ଘୃଣାରେ ଏଡ଼େ ପାଟି କରି କହିବେ । ସେମାନେ କଦାପି ବୁଝିବେ ନାହିଁ ଯେ, ଭଲ ପାଇବାରେ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନରହିଲେ ଆଉ କଦାପି ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିବାଲାଗି କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିବାପାଇଁ ତ ସେତିକିବେଳେ ମନ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ଆମେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ନୀତିଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଯୌନଗତ ନାନା ଅବଦମନ ଆମଭିତରୁ ଯଥାର୍ଥ ଭଲ ପାଇବାକୁ ବଡ଼ ବ୍ୟାଧିତ ଭାବରେ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାଏ । ଯୌନ ଜୀବନକୁ ଅଶ୍ଳୀଳତା ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଦେବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ଅନିଷ୍ଟ ହିଁ ହୋଇଛି । ଯୌନ ସ୍ୱାଧୀନତାର ବିରୋଧୀମାନେ ଯୌନଜୀବନକୁ କେବଳ ଅଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଆବର୍ଜନାଯୁକ୍ତ କିଛି ବୋଲି ଭାବନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହାକୁ ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ବିଚରଣସ୍ଥାନ ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତି । ଏଥିରେ କାହାକୁ କିଛି ଦୋଷ ଦେବାର ନାହିଁ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ତା' ପିଲାଦିନେ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ବିଷୟରେ କେବଳ ଏକ ନିର୍ବୋଧତାଯୁକ୍ତ କିଛି ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ତାଲୀମ ହୋଇଛି, ସିଏ ବଡ଼ ହୋଇ ଯୌନାଚାର ବିଷୟରେ କଦାପି ସଙ୍କୋଚମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ମୂଳ ବିଷୟ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ଲିଖିତ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ମୁଁ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିମାଣରେ ଏଣେ ତେଣେ ମାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛି । ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଶାନ୍ତି ପରି ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଆଦୌ ବିଚାର କରି ପାରିବାନାହିଁ ଏବଂ, ଯୌନଜୀବନର ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସହିତ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ରହିଛି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଧର୍ମ ବୋଲି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ବାଇବେଲ୍ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ନାନାଭାବେ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଆମ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ନିନ୍ଦାସୂଚକ

ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ନିଶ୍ଚୟ ଏପରି ହୋଇଥିବ ଯେ, ବାହାରର ପୃଥିବୀଟା ସେଭଳି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ କଟକଣାମାନ ରଖିଥାଏ । ସାଧାରଣ ମନୋବିଜ୍ଞାନ କହିବ ଯେ, ଯୌନଜୀବନ ଅଥବା ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ହିଁ ଆମ ମୁହଁରୁ ସେହିଭଳି ଶବ୍ଦମାନ ବାହାରି ଆସିଥାଏ । ମୋ' ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେହି ନିୟମଟିକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଠିକ୍ ଲାଗୁ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କଠୋର ଭାବରେ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ୱେଲ୍ସ୍ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିବାପରେ ସେଭଳି ନିନ୍ଦାସୂଚକ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଭୀରୁ ପରି ଗୋଟିଏ କଥା କରି ପକାଇଲି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ସଭାରେ ମୁଁ କହିଥିଲି, "ଶୁଣ ପିଲାମାନେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଧର୍ମକୁ ମାନୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସିଛ । ତେଣୁ, ତୁମେମାନେ ଖରାପ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କଲେ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ । ତେଣୁ, ଏଠାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର କରିବନାହିଁ ।" ସେମାନେ ରାଜୀ ହୋଇଥିଲେ । ଛଅ ସପ୍ତାହ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆଠ ବର୍ଷର ବାଳକ ଅନର୍ଗଳ ସେହି ଶବ୍ଦମାନ ବକି ଯାଇଥିବାର ଶୁଣି ମୁଁ କହିଥିଲି :

"ଆମେ ପରା ଖରାପ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବାନାହିଁ ବୋଲି ରାଜୀ ହୋଇଥିଲେ !"

ସିଏ ଠୋ' କରି ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, "ତୁମକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ପିଲାମାନେ ଯାହାସବୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ, ସେମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ଓ ଇଂରାଜୀ ଦୁଇ ଭାଷାରେ ତାହା କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।"

ସେହି ଦିନଠାରୁ ଖରାପ ଓ ଅଶ୍ଳୀଳ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ରୀତିମତ ଭାବରେ ଚାଲିଲା । ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଉଛି ଯେ, କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସମୂହ ନିଜକୁ ବାଡ଼ ଦେଇ କଦାପି ରଖି ପାରିବନାହିଁ । ଏଇଟା ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ କଥା; କାରଣ, ଯେଉଁ ସମୂହ ଆପଣାକୁ ବୃହତ୍ତର ସମୂହରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତିଠାରୁ (ବା ପୃଥିବୀଠାରୁ) ଅଲଗା କରି ରଖିଥାଏ, ତାହା ବହୁ ବିକାରଦ୍ୱାରା ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ସେହି ସମୂହ ଆଦୌ ସମୃଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ ଓ ମରି ମରି ଯାଉଥାଏ । ଆମେ ହୁଏତ କେବଳ ଏତିକି କହିପାରିବା ଯେ, ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ଏପରି ସମୁଦାୟଟିଏ ଗଠନ କରିବା ଯାହାକି ଦିନେ ବୃହତ୍ତର ସମୁଦାୟଟି ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଆଶା କରା ଯାଉଥିବ । ଏବଂ, ଏହି କଥାଟିରେ ମୁଁ ଆଦୌ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡୁନାହିଁ ଯେ, ମୋ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କେହିହେଲେ ଶିକ୍ଷକ

ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି; କାରଣ, ସେହିମାନଙ୍କର ଭାଷାରେ କହିଲେ ବାହାର ଶୃଙ୍ଖଳାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ?

ତେଣୁ, ଯଦି ସମରହିଲ୍‌ର ପିଲାମାନେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଥିବା ପୃଥିବୀଟିକୁ ଆପଣାର ପ୍ରତିକୂଳ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏପରି ବୋଧ ହେଉଛି ଯେ, ଏକ ନୂତନ ଯୌନଗତ ନୈତିକତାରେ ପୁରୋଧା ହୋଇ ବାହାରି ପାରୁଥିବା ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀଟି ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ନିଜକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ। ସେମାନେ କ୍ରମେ ସମାଜ ଭିତରକୁ ଭେଦି ଯାଉଥିବେ। ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସହଶିକ୍ଷା ହିଁ ସବାମୂଳ କଥା ହୋଇ ରହିଥିବ। ୧୯୧୮ ମସିହାରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସହଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେଠା ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ମୋତେ ଡ଼ାକି କହିଥିଲେ: "ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଆଦର୍ଶ ସମୂହ। ଏଠାରେ ସବୁ ବାଳକ ଓ ବାଳିକା ଠିକ୍ ଭାଇଭଉଣୀ ପରି ରହିଛନ୍ତି।" ଝିଅ ଓ ପୁଅଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠ ପଢାଇବା ଠାରୁ ଏଭଳି ସହଶିକ୍ଷା ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ; କାରଣ ଏଠାରେ ପୁଅ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ଏକାଠି ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ପରି ରହିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ। ସେଠାରେ କେତେ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ବେଶ୍ ଆଖିଦୃଶିଆ ଭାବରେ ଅଗମ୍ୟଗମନ ବିଷୟରେ ବିକାରମାନ ରହିଥିଲା, ପରେ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୁଁ ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନଥିଲି।

ଆମେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଉପରେ କେତେଯାଏ ନିର୍ଭର କରି ପାରିବା ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ। କାରଣ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶିକ୍ଷାକୁ ସମଗ୍ରତଃ ମସ୍ତିଷ୍କର ହିଁ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି। ଶିକ୍ଷକକୁଳ ଆପଣାର ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାନାମକ ନିର୍ବୋଧ ରାଜ୍ୟରେ ସିଂହାସନାରୂଢ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ପିଲାମାନେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାନ୍ତୁ ଏବଂ ପଠିତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକରେ ମନ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି କହୁଥାଏ। ପିଲାମାନଙ୍କର ଆବେଗକ୍ଷେତ୍ରର ଜୀବନଟି ବିଷୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ କ୍ୱଚିତ୍ କିଛି ଜାଣିଥାଏ। ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ତାକୁ ପଚାଶ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ପିଲାର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଲାଗି ସେ କୌଣସି ତାଲୀମ ମଧ୍ୟ ପାଇନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଆଉ କ'ଣ ବା କରିପାରନ୍ତା ? ପୁଣି, ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିବା ଡ଼ାକ୍ତରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବି କ'ଣ କୁହାଯିବ ? ସେମାନେ ତ ବୋଧହୁଏ ସମସ୍ତେ ନିର୍ବାଚନରେ ଜାଠଦଳକୁ ଭୋଟ୍ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେ ଜଣ

ହସ୍ତମୈଥୁନ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ମାଆମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଠାରୁ ଡ଼ାକ୍ତରକୁ ଯେ ପିଲାର ଆବେଗମୟ ଜୀବନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଅଧିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦିଆଯାଇଛି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଏବଂ, କେବଳ ଚିକିତ୍ସାବିଜ୍ଞାନର ଲୋକେ ଯେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ବୋଲି ଅନେକ ଡ଼ାକ୍ତରଙ୍କର ଯେଉଁ ଧାରଣା ରହିଛି, ସେହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଶିକ୍ଷକ ଅଥବା ଓକିଲମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଡ଼ାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ଯେ ଯୌନବ୍ୟାପାର ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜଣା ଥାଏ, ମୁଁ ଆଦୌ ସେପରି ବିଚାର କରୁନାହିଁ । ବରଂ ଏକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଏସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଡ଼ାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ଡ଼ାକିବାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାକୁ ବାଡ଼ ଦେଇ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାପରି ହିଁ ହେବ । ଯୌନସମ୍ପର୍କୀୟ ସମସ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ୟା, ସମଗ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମସ୍ୟା । ପ୍ରଧାନତଃ ଉଚ୍ଚବର୍ଗମାନେ ହିଁ ଯୌନସ୍ତରୀୟ ଅବଦମନକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ସେମାନେ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର ଦାସ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଏବେ ଯୌନଗତ ଜୀବନକୁ ଏକ ପାପ, ଏକ ନିଷିଦ୍ଧ ଉପଚାର ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଛି, ଏହାକୁ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ବିପଜ୍ଜନକ, ଅନୈତିକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି; ଏବଂ, ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ଅଧିକ ସୁସ୍ଥ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତିରେ ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ପାରିବାଭଳି ମନେ ହେଉନାହିଁ । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ଅଳ୍ପବୟସ୍କମାନେ ଲୁଚି କରି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ଆନନ୍ଦ ପାଇବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବେ ଏବଂ ନିଜକୁ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।' ଯେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ତରୁଣମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯୌନତତ୍ପରତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା; କାରଣ ଯେତେବେଳେ ହଜାର ହଜାର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଜୀବନରେ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତରତର ହୋଇ ଜୀବନରେ କିଛି ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି... ଚାଲ, ଖାଇବା, ପିଇବା, ଆନନ୍ଦ କରିବା,- କାରଣ କାଲିକୁ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଯିବ । କେତେ ଅଧିକ ଭଲ କଥା ହେବ, ଯଦି ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ଆମେ "ଚାଲ ଖାଇବା, ପିଇବା ଏବଂ ଆନନ୍ଦ କରିବା,- କାରଣ ଆଗାମୀ କାଲିକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ବଞ୍ଚି ରହିବା" ବୋଲି କହି ପାରନ୍ତେ !' ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜ ଯେପରି ସ୍ଥିତିରେ ରହିଛି, ସେଥିରେ ଆମେ ଆମର ସର୍ବୋତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଆମ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ଯାହାଫଳରେ କି ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅପରାଧବୋଧ ରହନ୍ତା ନାହିଁ ବା ଭୟ ବି ରହନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଗଣିତ କିମ୍ବା ରସାୟନଶାସ୍ତ୍ର ଉପରେ ପୃଥିବୀର ଶାନ୍ତି ମୋଟେ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ଆବେଗମୟ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପୋଷଣ କରିବା ଉପରେ ହିଁ ତାହା ନିର୍ଭର କରୁଛି । ପିତାମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି: 'ଆଗାମୀ ପୀଢିଟି ପୃଥିବୀକୁ ଯାବତୀୟ ଘୃଣା ଏବଂ ନିରାଶାବାଦରୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରିବ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କିଭଳି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବି ? ସେମାନଙ୍କର ଯୌନଜୀବନକୁ ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମୁଁ ସେହି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବି କି ? ମୁଁ କ'ଣ ନୂତନ ପୀଢିଟି ପ୍ରତି ଏକ ଈର୍ଷାଭାବ ପୋଷଣ କରୁଥିବି ଏବଂ ତା'ର ସୁଖଗୁଡ଼ିକୁ ବାଡ଼ ଦେଇ ରଖୁଥିବି ? ଏହି ପୃଥିବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ରକ୍ତପାତ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭିତରେ ହୁତୁହୁତୁ ହୋଇ ଜଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେତେବେଳେ କେଉଁଟା ଆଗ ଓ କେଉଁଟା ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ? ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଆମକୁ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ❒

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଯୋଜନା

ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହୋଇଯିବା ପରେ ବଡ଼ ସଂଗଠନମାନେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଲେଣି । ଏହିସବୁ ଯୋଜନାରେ ବହୁତ କଥା ରହିଛି ଯାହା ସହିତ ସୁସ୍ଥ ବିଚାରଶକ୍ତି ରହିଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ରାଜୀ ହୋଇଯିବ । ସମାଜର ବିଶେଷ ବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ ଏବଂ ଘରୋଇ ସ୍କୁଲସବୁ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେହିପରି ଚାଲୁ ରଖିବା ବିଷୟରେ କେବଳ ଜଣେ ଅତି ଜିଦ୍‌ଖୋର ମଣିଷ ହିଁ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ । ସମସ୍ତେ ଏହି କଥାରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକମତ ହେବେ ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୃହଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଉତ୍ତମ ହେବ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ହେବ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇଥିବେ (ଅଧିକ ବେତନ ମଧ୍ୟ ପାଉଥିବେ),- ଏସବୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକ୍ଷାରେ ସମାନ ସୁଯୋଗର ନୀତିଟିକୁ ବାସ୍ତବ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ କରିବାକୁ ହେବ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ତାହା କିପରି ବିପଜ୍ଜନକ ହୁଏ, ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଆମକୁ ତାହାର ଅନୁଭବ ମିଳି ସାରିଛି । ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ବାହାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି; ଏକ ବିଶେଷ ବର୍ଗ ହିସାବରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଥିଲେ, ତଜ୍ଜନିତ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପ୍ରାୟ ଅନ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲା । ସେମାନେ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଆଉ ପ୍ରକାରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଦେଖିଥାନ୍ତେ । ନିଜ ବର୍ଗଟି ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ମୋହ ରହିଥିଲା, ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ରୁଷିଆ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କରୁ ବୋଲି ଦାବୀ କରିଥିଲେ । ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଯେ ଏକ କୋଟି ଅଧିକ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆମର ଶତ୍ରୁ ଅକ୍ଷଶକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତେ, ସେମାନେ କେଡ଼େ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ସେହି କଥାଟିକୁ ପାସୋରି ଦେଲେ । ନିଜ ବର୍ଗଟି ବିଷୟରେ ଏକ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିବାରୁ ହିଁ ସେମାନେ ସୁଦୂର ପ୍ରାଚ୍ୟର ସ୍ଥିତିକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍‌ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ

ଏବଂ ରୁଷିଆ ଯେ ତିନିଟା ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯିବ, ସେବିଷୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲେ । ହଁ, ଏହି ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଓ୍ୱାଭେଲ୍, ମଣ୍ଟଗୋମେରି ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ପରି କେତେଜଣ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରିଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେହି କାରଣ ଦେଖାଇ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତା ଓ ପ୍ରଭାବକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ଘରୋଇ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ଶ୍ରେଣୀସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍କୁଲକୁ ନିରୋଳା ଭାବରେ ଖରାପ ବୋଲି କୁହାଯିବ ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ, ସେମାନେ ସ୍ଥାନୀୟ ଦମ୍ଭ ଓ ଅଭିମାନ ଦ୍ୱାରା ସତେଅବା ଫୁଲି କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଯଦି ସମାଜ ପ୍ରକୃତରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହେଉଥାଏ, ତେବେ ଏହି କିସମର ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସ୍କୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ସେଥିରେ ମୋଟେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରହିବନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ, ମୁଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିପଦ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ମଧ୍ୟ ଘ୍ରାଣ କରିପାରୁଛି । ବିଗତ ତେଇଶିବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସ୍କୁଲର ପରିଚାଳନା କରୁଛି । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ମୋତେ ମୋ'ର ସ୍କୁଲଟିକୁ ମୁଁ ଯେଉଁଭଳି ଚାହୁଁଥିଲି ସେହିଭଳି ଚଳାଇବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଯଦି ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପୁଞ୍ଜିବାଦ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିପଦ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୋଲି କହି ମୁଁ ଆଦୌ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଦାବୀ କରୁନାହିଁ । ଏଇଟି ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଏକ ବର୍ଗଗତ ବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, କାରଣ, ବାହାରୁ କୌଣସି ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ମିଳୁନଥିବା ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଚାଲୁ ରଖିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଏହାର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରୁଛି ଯେ ଯେତେବେଳେ ଇଂଲାଣ୍ଡ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ବେତନ ଆକାରରେ ପଇସା ଦେଉଥିବା ମଧ୍ୟମ ବର୍ଗଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ ରହିବନାହିଁ । ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହେବ...ମାତ୍ର ପୁରୋଗାମୀମାନେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ରହିବେ, ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ହେବ ? ସେତେବେଳେ ପୁରୋଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ବା ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ହୁଏତ ବିଭାଗୀୟ କୌଣସି ବଡ଼ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିବ, "ମୁଁ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷାର ବିଚାର କରିଛି ।" ସିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବ ଯେ, ତାକୁ ଆପଣାର ସେହି ପ୍ରୟୋଗଟିକୁ କରିବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ପ୍ରକାରର ମଣିଷଟି କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ବସିଥାଏ, ସିଏ

ସାଧାରଣତଃ ଏକ ପ୍ରଶାସକ ମିଜାଜର ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ପୁରୋଗାମୀଟି ପରି ଏତେଦୂର ସର୍ଜନାତ୍ମକ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହୁଏନାହିଁ । ତଥାପି ସିଏ ନିଜର କ୍ଷମତା ବଳରେ ଉତ୍ତର ଦିଏ, ''ନାଇଁ, ନାଇଁ, ଆମ ବିଭାଗ ତୁମ ବିଚାର ଓ କଳ୍ପନାକୁ ଆଦୌ ସମର୍ଥନ କରିବନାହିଁ ।'' ଅଥବା, ସେ ଯଦି ବା ପ୍ରୟୋଗଟି ସକାଂଶେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ସରକାରୀ ଟଙ୍କାରେ ଚାଲିବ; ଅର୍ଥାତ୍ ସରକାରୀ ବିଭାଗ ତରଫରୁ ତାହାର ତଦାରଖ ହେଉଥିବ ଏବଂ ବିଭାଗର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେଲାଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଫଳତାମାନ ବି ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋ' ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଭେଦଟି ରହିଛି ଯେ, ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ବର୍ଗଗତ ପରିଚୟଟିକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣା । ପଦ୍ଧତି ଏବଂ ନୀତିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନକରି ଦରିଦ୍ର ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ମୋ' ସ୍କୁଲଟି ଅବଶ୍ୟ ଚାଲିପାରିବ; ମାତ୍ର, ଧନିକ ପରିବାରମାନଙ୍କରୁ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ପିଲା ନନେଇ ଇଟନ୍ ଓ ହାରୋଭଳି ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲ ଆଦୌ ଚାଲି ପାରିବନାହିଁ । ଏବେ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନେ ନିମ୍ନ ବର୍ଗଗୁଡ଼ିକରୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପିଲା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ଶୁଣି ଗଣତନ୍ତ୍ରବାଦୀମାନେ ଯେ ଆତଙ୍କ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ତା'ପଛରେ ଅବଶ୍ୟ କାରଣ ରହିଛି । କାରଣ, ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏକ ନିମ୍ନତର ସାମାଜିକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ଏବଂ ସେହି ପିଲାମାନେ ସେଠାରେ ଉଚ୍ଚ ସାମନ୍ତବର୍ଗର ଆଚରଣ ଏବଂ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ । ଇଟନ୍, ହାରୋ, ସମରହିଲ୍,- ଏମାନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ବର୍ଗର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ମୁଁ ତ ସିଧା କହିଦେଇ ପାରିବି ଯେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଇଟନ୍ କିମ୍ବା ହାରୋର ଆଦୌ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବନାହିଁ; ମାତ୍ର ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରୟୋଗମାନ ହେବାର ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିକୁ କିପରି ଭାବରେ ରଖାଯିବ କେଜାଣି ? କିଛି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ରହିବ ଟି ? ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ ପିଲାମାନେ କେଉଁଠାରୁ ମିଳିବେ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଜଣେ ବାପା ବା ମାଆ ମୋ'ର କୌଣସି ବହିକୁ ପାଠ କରୁଛନ୍ତି ଓ ନିଜର ପିଲାଟିକୁ ମୋ' ପାଖକୁ ପଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ଘରୋଇ ମୁନାଫା ଅର୍ଜନ କରିବା ଆଉ ରହିବନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକାଲ୍ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍‌ଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ପୁଅଟିକୁ ମୋ' ସ୍କୁଲକୁ ଆଉ କିପରି ପଠାଇ ପାରିବେ ? ମୋତେ ଆଉ ବେତନ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ପାଣ୍ଠି ଦିଆଯିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସମାଜବାଦୀ ଶାସନରେ ଏକ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସ୍କୁଲ

କହିଲେ ଏକ ଅନାଥ ଆବାସକୁ ବୁଝାଇବ ବା ବିଶେଷ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅସୁବିଧାମାନ ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇ ପାରିବ ।

ଆମେ ପୁଣି ସେହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ପାଖକୁ ଫେରିଆସିବା । ସେହିସବୁ ଯୋଜନାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବାହ୍ୟ କଥାଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକିନିଖି କରି ପଢିନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକରେ "ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ" ବୋଲି କେଉଁଠି ଉଲ୍ଲେଖ ଥିବାର ଆଦୌ ମନେ ପଡୁନାହିଁ । ସେମାନେ ବୃହଦାକାର ସ୍କୁଲ୍‌ର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଲାବୋରେଟରି ରଖାଯାଇଛି ଏବଂ ସେମାନେ ଆପତତଃ ଧରି ନେଇଛନ୍ତି ଯେ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ କେବଳ ପାଠ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ବୁଝାଏ, ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆଦୌ ବୁଝାଏନାହିଁ । ହଁ, ସେହି ଯୋଜନାମାନଙ୍କରେ ପିଲାକୁ ତା'ଜୀବନ ଏବଂ କର୍ମ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କଥା କୁହାଯାଇଛି । ଏଣିକି ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ମାଡ଼ ଓ ବେତ ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ କେଉଁଠିହେଲେ ଘୋଷଣା କରିନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକକୁ ସବାଆଗ ଓ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେମାନେ ଦାବୀ କରିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହିସବୁ ଯୋଜନା ୧୯୦୦ ମସିହାରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ଏବଂ ଉଦାରପନ୍ଥୀ ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଗତ ମଧ୍ୟ କରିଥାଆନ୍ତେ । କାରଣ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷାର ତଥା ସୃଜନର ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥିବ ବୋଲି କିଏ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛା ନକରିବ ? ସ୍ୱୟଂ ପିଲା ହିଁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରହିଛି,- ସ୍କୁଲ ମୋଟେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ନାହିଁ,- ଏହି ଯୋଜନାମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ମୋଟେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିନାହାନ୍ତି । ଆମେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା, ଯେପରିକି ସେମାନେ ଖୁସୀ ରହିବେ, କପଟୀ ହେବେନାହିଁ ଓ ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବେ,- ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏତିକି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନପାରିଛି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ବଢିଆ କୋଠାଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ସ୍କୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଭୟ ନାମକ ପଦାର୍ଥଟି ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ଯୋଜନାମାନେ ଦାବୀ କରିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ନାଗରିକ ତିଆରି କରିବା ବିଷୟରେ କହୁଛନ୍ତି; ଅଥଚ, ନାଗରିକତାର ଶିକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ସଚରାଚର ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପଦ୍ଧତି ରହିଛି, ସେମାନେ ସେହି ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ପିଲାମାନେ କାମରେ କରି ଦେଖାଇବା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି ଶିକ୍ଷା କରିବେ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ରହିବ । କାରଣ, ସେହି ବିଷୟରେ ପଚାଶଟା ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ଅପେକ୍ଷା

ଆଠବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପିଲା ଯଦି ସାଧାରଣରେ ଥରେ ନିଜର ମତକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିବ, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ପ୍ରକୃତ ନାଗରିକତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଉପାଦେୟ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିପାରିବ ।

ହଁ, ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଭଲ ହୋଇନାହିଁ । କେବଳ ଗୋଟିଏ କଙ୍କାଳକୁ ଆଣି ଧରାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ । କୌଣସି ସାଧାରଣ ସଂଗଠନ ଏହିପରି ଦାବୀ କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ପିଲାର ସ୍ଥିତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ ଆମର ଯେତିକି ଜ୍ଞାନ ରହିଛି, ମୂଳତଃ ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଆମେ ତାହାସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବା । ହଁ,ତାକୁ ଗୋଳମାଳ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବ, ସିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଏଠାକୁ ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିବ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ତାକୁ ବାଧ କରାଯିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରିକି, ଶିକ୍ଷକ ମଧ ତା' କଥା ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହି ନଥିଲେ ସିଏ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କଥା ମାନିବାକୁ ବାଧ ହେବନାହିଁ । ପିଲା ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ନିଜର ପଢିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛି ପାରୁଥିବ; ଯଦି ଗଣିତ ପ୍ରତି (ଅଥବା ଗଣିତଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି) ତା' ଭିତରେ ଘୃଣା ରହିଥିବ, ତେବେ ସିଏ ଗଣିତ କ୍ଲାସ୍‌ରୁ ବାହାରି ବି ଯାଇପାରିବ । ତା'ର ଶୃଙ୍ଖଳା କେବଳ ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ହୋଇଥିବ ଏବଂ, କୌଣସି ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ବାପା, ମାଆ କିମ୍ବା ବଡ଼ଭାଇ ନୁହନ୍ତି, ସିଏ ତା' ଗୋଷ୍ଠୀଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ହିଁ ମାନୁଥିବ । ହଁ, ମାତ୍ର ଏସବୁ ଦାବୀ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଯେଉଁସବୁ ସୁନ୍ଦର ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା । ପିଲାଟି ଯଦି ଗୋଳମାଳ କରିପାରିବ ବା ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ, ତେବେ ତୁମେ ଆଉ ଡ଼େସ୍କମାନ ପଡ଼ିଥିବା ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରିବନାହିଁ । ପିଲା ଯଦି ହାତରେ ଛେଣି କିମ୍ବା ପେଚକସ୍‌ଟିଏ ଧରିବାର ସୁବିଧା ପାଇବ, ତେବେ ତୁମର ଟୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ଢ଼ଉଲଢ଼ାଉଲ ଓ ନିଖୁଣ ହୋଇ ରହି ପାରିବନାହିଁ । ପାଠ ପଢା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ପିଲାମାନେ ମଧ କଥା କହିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇବେ, ତେବେ ତୁମେ କ୍ଲାସ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ଆକାରରେ କଦାପି ବଡ଼ କରି ପାରିବନାହିଁ । ତେବେ, ଏସବୁ କିଭଳି କ'ଣ ହେବ ? ମୁଁ ଆପତ୍ତି କରି କହିବି ଯେ, ଏହି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଓଲଟାଆଡୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, କାରଣ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପିଲାକୁ ହିଁ ପାସୋରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୁଣ୍ଡା ହେବା ବୟସର ପୁଅ ଏବଂ ଝିଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ନୂତନ ସ୍କୁଲଟି ତିଆରି ହେବ, ତାକୁ ଗାଆଁର କମାର ଆସି ତିଆରି କରିବ । ସେଥିରେ ଲାଗିଥିବା ବା ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଉପକରଣ

ଏଭଳି ହୋଇଥିବ, କେବଳ ସାନ ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ଯାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରୁଥିବେ ଓ ଯାହାର ଯତ୍ନ ନେଇ ପାରୁଥିବେ । ତା' ନହେଲେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ଭାରି କଡ଼ା ଲୋକ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯିଏ କି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏଇଟା କରନା, ସେଇଟା ଧରନା ବୋଲି ଅନବରତ କହିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଏବଂ, ଏହିସବୁ ନୂତନ ପ୍ରାସାଦରେ ଆମ ପିଲାପଲ କେଉଁଠାରେ ଖେଳିବାକୁ ପାଇବେ ? କୋଉଠି ଯାଇ ଲୁଚିପାରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କୋଉଠୁ ଯାଇ ବାହାର କରିପାରିବେ ? ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଖେଳକୁ କେଉଁଠାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି ? ସେମାନେ ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ରଖିଛନ୍ତି, ହକି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ସଂଗଠିତ ଖେଳପାଇଁ ସ୍ଥାନମାନ ରଖିଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ଖେଳ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଖେଳଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନ ଧରଣର । ଯେଉଁ ଖେଳ ପିଲାର ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରି ରଖିଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଯୋଜନାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବସର ରଖା ଯାଇନାହିଁ । ମୋ' ସ୍ୱାଧୀନ ପିଲାମାନେ ବନ୍ଧୁକ, ଖଣ୍ଡା, ବ୍ୟୋମଯାନ ଏବଂ ଡ଼ଙ୍ଗା ତିଆରି କରନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସାବଲୀଳ ଭାବରେ ତାହାହିଁ ହେବାଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ନୂତନ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେବେ ନା ନାହିଁ ? ଯଦି ନଦେବେ, ତେବେ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନେ ପିଲାର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବିକାଶର ବିରୋଧାଚରଣ ହିଁ କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଯଦି ଦେବେ, ତେବେ ଖେଳପାଇଁ କେଉଁଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ, ଖେଳ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିଥିବା ସୃଜନାତ୍ମକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିବେ ? ଏବଂ, ଯଦି ପିଲା ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱାଧୀନ ହିଁ ହେବ ଅର୍ଥାତ୍ ସିଏ ସର୍ବଦା ଗୋଟିଏ ପିଲା ହୋଇ ହିଁ ରହିବ ବୋଲି ଯଦି ପ୍ରଥମରୁ ଧରି ନିଆ ନଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ଏଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ବା କିପରି ହୋଇ ପାରିବେ ?

ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କିଭଳି କ'ଣ ହେବ ? ଯଦି ପିଲାଟିଏ ସ୍ନାନଗୃହ ବିଷୟରେ ବା ଯୌନସମ୍ବନ୍ଧୀ କୌଣସି ବିଷୟରେ କିଛି କହିବ ବା ଧର୍ମରେ ରହିଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଅଜାଗାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବ, ତେବେ ତାକୁ କ'ଣ ଆମେ ଖାଲି ଭାଷଣ ହିଁ ଶୁଣାଇବା ? ଆମ ପାଖରେ ମନ ଇଚ୍ଛା ମିଛ କହିବାକୁ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବ କି ? ଦିନ ତମାମ ବା ପ୍ରତିଦିନ(ତା' ବାପାମାଆ ରବିବାର ଦିନ ଯେପରି କରନ୍ତି) ଲୁଚି ବୁଲିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବ ଟି ? ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ, ତା'ର ଚରିତ୍ରକୁ କାଟି କୁଟି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଯିବ ନା ସିଏ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିକଶିତ ହେବାଲାଗି ସୁଯୋଗ ପାଇବ ? ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିନାହାନ୍ତି ଯେ ସମ୍ଭବତଃ ଜଣେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ

ନୀତିବାଦୀ ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ତୋଡ଼ ଦେଖାଇବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିବ; ଚାରିଆଡ଼େ ସବୁକିଛି ମନୋହର ଓ ଚମତ୍କାର ହୋଇ ରହିଥିବ, କାନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ପୁରାତନ ପ୍ରତିଭାମାନଙ୍କର ଫଟୋ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବ, ଖାଇବା ସମୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ବାଜୁଥିବ (ପିଲାଙ୍କର କାନ ବଥା ହୋଇଯିବା ଭଳି), ଅଥଚ ଶିଶୁର ପ୍ରକୃତିଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଆ ଯାଉଥିବ ।

ଆଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ ନା ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବେ ? କେତେକ ଯୋଜନାରେ କୁହାଯାଇଛି, ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ରହିବନାହିଁ । ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ କଥା, ମାତ୍ର ସେମାନେ ଧର୍ମ ମୁତାବକ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାର କୌଣସି କଳ୍ପନା ରଖିଛନ୍ତି କି ? ଧର୍ମରେ ରହିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରେମ ଦେବା, ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍କୁଲରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରହିଛି, ଶାସ୍ତି ରହିଛି ବା ନୈତିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରାଯାଉଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଭଲ ପାଇବା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯଦି ପିଲାଟିଏ କାହାକୁ ଜିଭ ଦେଖାଇଲା ବୋଲି ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବା ଅଥବା କାହାକୁ ଅଭଦ୍ର ଭାଷାରେ କ'ଣଟାଏ କହି ପକାଇଲା ବୋଲି ତାକୁ ଭାଷଣଟାଏ ଶୁଣାଇବା ତୁମର କର୍ମ ହୋଇ ରହିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତୁମର ସେହି ପ୍ରତିବେଶୀକୁ କଦାପି ନିଜପରି ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଯଦି ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକୁ କେବେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯିବ, ତେବେ ମୋ'ର ଭୟ ହେଉଛି ଯେ, ପ୍ରକୃତ ମୂଳକଥା ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷାର କିଛି ଲାଭ ହେବନାହିଁ । ଯାହା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ, ତାହା ହେଉଛି ଯେ, ଭଉଣୀ ଓ ଭାଇମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ରହିବ, ଯେଉଁମାନେ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ସୁପରିଚିତ ଥିବେ, ଏବଂ ସେହିମାନେ ହିଁ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି କରିବେ । ଜଣେ ପିଲା ସହିତ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯିବ, ତାହା ବତାଇଦେବେ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ସେମାନେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ହାତରେ ନେଇ ଦେବେ । ତାହାହିଁ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାରେ ମୂଳସୂତ୍ର ହୋଇ ରହିବ । ଏହି ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ଅନୁରୂପ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରାଯିବ । ମାତ୍ର, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଂସ୍ୟଯୁଗରେ ରହିଥିବା ବେଳେ ଏଭଳି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ କିପରି ସର୍ବସମ୍ମତ ଭାବରେ ଯୋଜନାଟିଏ ତିଆରି ବି କରିପାରିବ ? ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଉପରୁ ହିଁ ଲଦି ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କେତେକ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବେ । ବରଂ, ଅଧିକ ନିରାପଦ ହେବ, ଯଦି ଆମେ ଦଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ଡ଼ାକି ଏକାଠି

ବସାଇବା ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ସ୍କୁଲଟିଏ ଦରକାର ବୋଲି ସେଇମାନଙ୍କୁ ପଚାରିବା । ମାତ୍ର, ପୁରୁଣା ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ଡ଼େସ୍କ ପାଖରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ବସି ବସି ତ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଦୃଢ଼ପଣିଆ ହିଁ ନଥିବ, ସେମାନେ ପୂରା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମେଣ୍ଢା ହୋଇ ଯାଇଥିବେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଡ଼େସ୍କ ଥିବା ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ରହୁ ବୋଲି ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିବେ । ମୋ'ର ମତ ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତର ସବୁଯାକ ସ୍କୁଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୋମର୍ ଲେନ୍‌ଙ୍କର ''ପିତାମାତା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମୋ'ର ବକ୍ତବ୍ୟ'' ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଆଧାର କରି ଆରମ୍ଭ ହେଉ । ଶିଶୁ ଏବଂ ତାହାର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ସକାଶେ ଏକ ଚମତ୍କାର ଭୂମି ଯୋଗାଇଦେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ । ❐

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା

ମୋ'ର ମନେ ପଡୁଛି, ଥରେ ହାତରେ ନିଜର କ୍ୟାମେରାଟି ଧରି ଜଣେ ଫଟୋଗ୍ରାଫର ମୋ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଥିଲେ। ମୋ'ର ତାଙ୍କ ସହିତ ରାସ୍ତାରେ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ, କିଛି ଫଟୋ ଉଠାଇ ପାରିବେ କି ନାହିଁ ବୋଲି ମୋତେ ସିଏ ପଚାରିଥିଲେ। ମୁଁ ସମ୍ମତି ଦେଲି ଓ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲଗୃହ ଭିତରକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲି। ସିଏ ହଠାତ୍ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ ଓ ଗୃହଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ।

"ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଗାଟିକୁ ଆସିଛି ତ ?" - ସେ ପଚାରିଥିଲେ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, "କେଜାଣି ? ମାତ୍ର ଏଇଟି ହେଉଛି ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲ।"

"ସେଇ ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍କୁଲଟି ତ ?" ସିଏ ପଚାରିଲେ ଓ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ହଁ କଲି। ସିଏ ତଥାପି ବଡ଼ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ଘରଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି।

ସିଏ କହିଲେ, " ଏଠି ଯଦି ସବୁଥିରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଛି, ତେବେ ଝରକାଗୁଡ଼ାକ ଏଭଳି ଅଖ୍ୟୁଣ ଅବସ୍ଥାରେ କିପରି ଅଛି ?"

ଜଣେ ନିନ୍ଦୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି କହିବ ଯେ,ଏହି ଲୋକଟି ସାମାନ୍ୟ ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକ ହିଁ ଥିଲେ। ମାତ୍ର, ସିଏ ଯେପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ଦେଲେ, ବହୁ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ସେହିପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପୋଷଣ କରିଥାଆନ୍ତି। ଏପରିକି ଯେଉଁ ଅଲିଅଳୀ ମାଆ ତା' ଛୁଆକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ବଢାଇଛି ବୋଲି ମହା ଆଗ୍ରହରେ କହୁଥାଏ, ତା'ଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ। ଏବଂ, ମାଆଠାରୁ ସେହିକଥା ଶୁଣି ଯଦି ତୁମେ ଛୁଆଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ, ତେବେ ଗୋଟିଏ ଅସାଧୁ, ପୂରା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ବାଳକଟିଏ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ। ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଯାଏ ଏବଂ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ, ସେହି କଥାଟିକୁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥାନ୍ତି।

ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବା କଥା କହନ୍ତି । ଜଣେ କଦାପି ଆଉଜଣକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ହେଉଛି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ଥିତି ଏବଂ ଆମେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ କେବଳ ଏତିକି କହିପାରିବା ଯେ, ଆମେ ଚାରିପାଖରେ କୌଣସି ତାରବାଡ଼ ଘେରାଇ ରଖିବା ନାହିଁ, କାରଣ ସେପରି ହେଲେ ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ସ୍ଥିତିଟି ପୂରା ନକାରାତ୍ମକ ହିଁ ହୋଇଯିବ । ଶିକ୍ଷକର ନୀତି ବରଂ ଏହିଭଳି ହେବ: ସିଏ "ମୁଁ ଆଦୌ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବିନାହିଁ" ବୋଲି ସବୁବେଳେ କହୁଥିବ ଅର୍ଥାତ୍, ସିଏ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥିବ । ଯଦି ସିଏ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଗୋଟିଏ ମାଳି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବ, ଯିଏକି ସାନ ସାନ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଉଚିତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ରଖିବାକୁ ହିଁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାଏ, ତେବେ କୌଣସି ପିଲା ସହିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବନାହିଁ । ତାକୁ କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ତା'ର କେଉଁଭଳି ଗୋଲାପ କିମ୍ବା ଶେଉ ଦରକାର, ଜଣେ ମାଳି ସେକଥା ଆଗରୁ ହିଁ ଜାଣିଥାଏ; ମାତ୍ର ପିଲାଟି ଭିତରୁ କେଉଁଭଳି ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ବାହାରିବ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେକଥା ଜାଣିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରୁଡ଼ଲ୍ଫ୍ ଷ୍ଟାଇନର୍‌ଙ୍କର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା କିଭଳି ମଣିଷଟିଏ ତିଆରି ହେବ, ସେକଥା ଷ୍ଟାଇନର୍ ନିର୍ଭୁଲ୍ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ବୋଲି ଥରେ ଯେତେବେଳେ ଦାବୀ କରି ବାହାରିଲେ, ସିଏ ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କ ଗୁରୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭୁଲ୍ କଥା ହିଁ କହୁଥିଲେ । କାରଣ, କେବଳ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, କୃଷି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଷ୍ଟାଇନ୍‌ର ଜଣେ ଅଶେଷ ପ୍ରତିଭାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ବଡ଼ ବା ଯେତେ ପ୍ରଜ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଶିକ୍ଷା କିଭଳି ମଣିଷଟିଏ ତିଆରି କରିବ, ସେ ସେହି କଥାଟିକୁ କେବେହେଲେ କହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପାଠ ପଢାଇବାର ମାନ ବିଷୟରେ ଆମର କ'ଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ, ଅବଶ୍ୟ ସେହି ବିଷୟରେ ଆମେ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇପାରିବା । ମାତ୍ର, କେବଳ ପାଠପଢା ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଗୌଣ ଅଂଶ ହୋଇଥିବାରୁ, ଆମେ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ମାନଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କ୍ଷତି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଆଚରଣ ବା ଚରିତ୍ର ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଦେଉ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ବହୁତ ବିପଦକୁ ଡ଼ାକି ଆଣିଥାଉ । ସେତେବେଳେ ନ୍ୟାୟତଃ ଆମର ଏତିକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ଯେ, ଆମେ କାହାର ଆଚରଣ ଅଥବା ଚରିତ୍ରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ନାହିଁ କରିଦେବା ।

ଏହାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କାରଣଟି ହେଉଛି ଯେ, ଯଦି ଜୀବନ ଆଗକୁ ଯାଉ ବୋଲି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ତେବେ ଆଗାମୀ ପୀଢ଼ିକୁ ଆମର ଏହି ପୀଢ଼ିଟି ଠାରୁ ବହୁତ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଘରେ କହ ବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କହ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷା ଯେପରି ଭାବରେ ଚାଲିଛି, ନିଜ ବାପାମାଆ ମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରି ହିଁ ଆମର ତରୁଣମାନେ ନିଜ ଶକ୍ତିର ଏକ ଅତି ବୃହତ୍ ଅଂଶକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହିଁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି । ଯାହା ଯେପରି ଭାବରେ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେହିପରି ରହୁ ବୋଲି ବାପାମାଆ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ତେଣେ ତରୁଣବର୍ଗ ପ୍ରକୃତରେ ଗତିଶୀଳ ବହୁତକିଛି ଲାଗି ପିପାସିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତରୁଣମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ରହିଥିବା ବାସନା ଏବଂ ପିତାମାତା ଆଣି ଧରାଇ ଦେଉଥିବା ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିରିହିଛି, ଏଯୁଗକୁ କାମୁଡ଼ି ରହିଥିବା ଅଧିକାଂଶ ମନୋବ୍ୟାଧିର ତାହାକୁ ହିଁ ବାହ୍ୟ ସଙ୍କେତ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମନେ ହେଉଛି, ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ତାହାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସମାଧାନ ଆଣି ଦେଇପାରିବ ।

ମାତ୍ର, ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ବସ୍ତୁତଃ କ'ଣ ବୁଝାଇବ ? ରାସ୍ତାର ଡ଼ାହାଣ ପାଖରେ ଗାଡ଼ୀ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମୋ'ର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ, ନିଜର ମୋଟରକାର୍‌ଟିଏ ମଧ୍ୟ ଚଳାଇବା ଲାଗି ଆଜି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବଦା ଗୋଟିଏ ସୀମା ବି ରହିଛି । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ସେହି ଶବ୍ଦଟି ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଏତିକି ବୁଝିବା ଯେ, ଆମେ ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ଏପରି ମାର୍ଗରେ ବଞ୍ଚିବା ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁନଥିବି । ତଥାପି, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଅସୁବିଧା ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ଏକଥାଟି କହିବା ଅବଶ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ହେବ ଯେ, ମୋ' ପଡ଼ିଶାରେ ଆଉଜଣେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ମୋ' ହତାଭିତରେ ଥିବା ବଗିଚାରେ ରେଡ଼ିଓଟାକୁ ନେଇ କଦାପି ଭାଁ ଭାଁ କରି ବଜାଇବି ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ପବିତ୍ର ଦିନରେ ମୋ' ଛାତ୍ରମାନେ ହକି ଖେଳୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପାଦ୍ରୀମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଆସିଲେ ତାହାକୁ କ'ଣ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ଖୁସୀ ଆଗ ନା ଗୀର୍ଜାକୁ ଯାଉଥିବା ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳୀଙ୍କର ଧର୍ମୀୟ ବିଧିମାନେ ଆଗ ? ଏହି ବିଷୟରେ ମୋ' ଭିତର ଉତ୍ତରଟା ନିଶ୍ଚୟ ଏକପାଖିଆ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ, ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି, ଏବଂ ସେମାନେ ସର୍ବସମ୍ମତ ଭାବରେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କର ମନରେ ଆଘାତ ନଦେବା ସକାଶେ ସେମାନେ ଆଉ ରବିବାର ମାନଙ୍କରେ ହକି ଖେଳିବେ ନାହିଁ ।

ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହିଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିରେ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିନାହିଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିପାରିବ । ଏବଂ, ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁଛି । ଏହିପରି ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜ; ଏବଂ, ତା'ସହିତ ଯଦି ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ରହିଥିବ ଏବଂ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଆଡୁ ବାଟ ବତାଇବାର, ପରାମର୍ଶ ଦେବାର କିମ୍ବା ଶାସନ କରିବାରେ କୌଣସି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଉନଥିବ ଏବଂ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଦୌ କୌଣସି ଭୟ ନଥିବ । ଏତିକି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁତ ଲୋକ ରାଜୀ ହୋଇଯିବେ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ, ସେଠାରେ ବହୁତ ଲୋକ ଅଟକିଯିବେ । ଗୋଟିଏ ପିଲା ଗଣିତ, ସଂଗୀତ ଅଥବା ଆଉ କ'ଣ ବିଷୟଟିଏ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ,- ତାକୁ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯିବ କି ? ଆମେ ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଆସି ଝୁଣ୍ଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଆପତ୍ତି ହେବ ଯେ, ନିଜପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପିଲାର ଯଥେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାନ ହୋଇନଥିବ । ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ ଯେ, ସିଏ କ'ଣ ଖାଇବ ବା କେଉଁ ସମୟରେ ଶୋଇବାକୁ ଯିବ, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ କ'ଣ ଏସବୁ କଥା ନିଜେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦିଆଯିବ ? ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଚରାଚର ଏହି ଆପତ୍ତିଟି କରା ଯାଇଥାଏ । ଏହାର ଉତ୍ତର ହେଉଛି ଯେ, କେତେକ କଥାରେ ଶିଶୁକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଧ୍ୟ କରାଯିବ,- ତା'ର ଖାଦ୍ୟ, ଗରମ ଲୁଗା, ଶୋଇବାକୁ ଯିବାର ସମୟ ଇତ୍ୟାଦିରେ । ତା'ର ଦୈହିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସକଳ ବ୍ୟାପାରରେ । ମାତ୍ର, ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଆଦୌ କୌଣସି କଥାକୁ ନେଇ ଲଦି ଦେବାନାହିଁ ଏବଂ ପାଠ ପଢ଼ିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଦାବୀ ମଧ୍ୟ କରିବାନାହିଁ । ସିଏ ପାଠ ପଢ଼ିବ କି ନପଢ଼ିବ, ସେକଥା ପିଲା ନିଜେ ସ୍ଥିର କରିବ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ଶିକ୍ଷା ହିଁ କରନ୍ତି, କାରଣ ଶିକ୍ଷା କରିବା ତା' ସ୍ୱଭାବର ଧର୍ମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ, ଏକଥା ସତ ଯେ, ପିଲାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲେ ତା'ର ଅଧିକାଂଶ ଶିଖିବା ତା' ଲାଗି ଏକ ଅପ୍ରୀତିକର ବ୍ୟାପାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ତା'ଫଳରେ, ପିଲା ଯାହା ଶିଖିବାପାଇଁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷକ ତଥା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି, ତାହାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାର ବାଟଟି ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆ ଯାଉଥିଲେ ପିଲା ତା' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଅପ୍ରୀତିକର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମନ କରିବ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଟୀକା କରି କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ କଥା କହି ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେବି ଯେ, ସମର୍‌ହିଲ୍‌ର ପିଲାମାନେ ମର୍ଧ ମାଟ୍ରିକ୍

ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପାସ୍ କରନ୍ତି; ଏହି ପିଲାମାନେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସାରା ଦିନ ଖେଳରେ କଟାଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ, କାରଣ ସେପରି କରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିଲା ।

ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି ଯେ ପାଠ ପଢିବାର ଦିଗଟି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ ନୁହେଁ । ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ରଖିଥିବା କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିଲେ ପିଲାମାନେ ଏପରି କିଛି ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି, ଯାହାକୁ କି କୌଣସି ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପ୍ରଣାଳୀ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଦେଇ ପାରିନଥାନ୍ତା; ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ଆନ୍ତରିକତାର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି, ଯାହାକି ସାହସର ସହିତ ସବୁକିଛିର ସାମନା କରିପାରେ, ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରନ୍ତି ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନ ଏବଂ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ଆଗ୍ରହର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଯାହାକୁ କି ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ଏବଂ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ କଦାପି ଆଣି ଦେଇ ପାରିନଥାନ୍ତେ । ଏମାନେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାର ପଥକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ପିଲାକୁ ପକୃତରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ମାତ୍ର ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ମଣ କରା ଯାଇଥିବା ପିଲାଟି ସତେଅବା କେତେ ପ୍ରକାରେ ଚିରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇଟା ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଆଚରଣ କରେ ଏବଂ ତେଣୁ ଅସାଧୁ ହେବାକୁ ବାଧ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନିଜେ ରହିଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖଟିରେ ତା' ଉପରେ ଲଦିଦିଆ ଯାଇଥିବା ମଡ଼େଲ୍‌ଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥାଏ । ଏଠାରେ ମୁଁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଦେଖିଛି, ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଉ ନଥିବା କେତେ କେତେ ସ୍କୁଲରୁ ଏଠାକୁ କେତେ କେତେ ପିଲା ଆସନ୍ତି,- ଏଠାରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପରିବେଶରେ ଆସି ରହନ୍ତି । ବିଚରାମାନେ କେଡ଼େ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି, ଆଚରଣରେ ବଡ଼ କୃତ୍ରିମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାନ୍ତି - ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କ କଣ୍ଠର ଶବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ କୃତ୍ରିମତା ରହିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ମତଲବଗୁଡ଼ାକରେ କୃତ୍ରିମତା ଭରି ରହିଥାଏ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ସବୁକିଛି ଭାଙ୍ଗି ଦେବାର କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଅଧିକାଂଶ ନିଜ ଦେହକୁ ପରିଷ୍କାର ରଖିବାକୁ ମନା କରନ୍ତି ଏବଂ କ୍ରମେ ପୁରୁଣା ଅଙ୍ଗବସ୍ତ୍ର ପରି ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଖସି ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ, ସେମାନେ ସତେଅବା କୁଆଡ଼େ କେତେ କେତେ ଗହୀରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ଯେକେହି ଅବଶ୍ୟ ଆତଙ୍କିତ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତା ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭୟାନକ ପଦାର୍ଥ ।

ମାସ ମାସ ଧରି ଜଞ୍ଜିରରେ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିବାପରେ ଫିଟିଥିବା ଗୋଟିଏ କୁକୁରକୁ ଦେଖି ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହରୁ ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରଥମ କରି ଆସିଥିବା ଜଣେ ଆଗନ୍ତୁକର କୁକୁରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ବିଚିତ୍ର ଧାରଣା ହୁଅନ୍ତା, ଇଏ ହେଉଛି ସେହିଭଳି କଥାଟିଏ । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଯେ ଏପରି ଏକ ବିସ୍ଫୋଟନ ଘଟେ, ତାହାହିଁ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଶାସନକୁ ଭୁଲ୍ ଏବଂ ବିପଜ୍ଜନକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଦିଏ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ, ସାଧାରଣ ପିଲାଟିଏ ଏପରି ତୀବ୍ର ଏବଂ ହିଂସ୍ର ଭାବରେ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ଅବସର ପାଇନଥାଏ; କାରଣ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଶାସନଦ୍ୱାରା ଚାଲୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରୁ ବାହାରି ତାକୁ କର୍ମସ୍ଥାନରେ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାଦ୍ୱାରା ବେଢା ହୋଇ ରହିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଆସିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ଯଦି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଯେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଆମର ଅଧୀନସ୍ଥ ପରି ଆମର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶିକ୍ଷିତ ଭାବରେ ମାନୁ, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ସେଥିରେ ଆଦୌ କାହାରି କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ ଏବଂ ନିଷ୍ଠାବାନ୍ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ତେବେ ପିଲାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ଦାବୀ କରିବା ।

ମାତ୍ର, ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ଜଞ୍ଜିରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ ଆମ ପାଖକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ପିଲାମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରୁ ଆସିବେ ? ଯଦି ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ବିକାରଗୁଡ଼ିକ ପିଲାମାନେ ମୋତେ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତୁ ଓ 'ଆଜ୍ଞା' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥିବେ ଏବଂ ମୋ'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପିଲାର ଜୀବନରେ ଭୟର ସଞ୍ଚାର ହେଉଥିବ, ତେବେ ମୋ'ର ଏହି ସ୍କୁଲଟି କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ ସତେଅବା ପିଲାଙ୍କ ପଟେ, ସେହିମାନଙ୍କର ଦଳ ଭିତରର ଜଣେ ହୋଇ ରହିପାରିବି, ତେବେଯାଇ ସ୍ୱାଧୀନତା ସହିତ ବଢ଼ୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଚଳାଇ ପାରିବି । ଏବଂ, ଆହୁରି ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ଖାଲି କଥାରେ କହିଦେଇ ନୁହେଁ, କାମରେ ଦେଖାଇ ଦେବାର ମାଧ୍ୟମରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଏକ ଆଚରଣକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇ ପାରିବି, ତେବେଯାଇ ହେବ । ଏବେ ମୋତେ ଏଠାକୁ ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଛି, ଯିଏ କି ତା' ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣର କିଛି କିଛି ପଇସା ଚୋରି କରି ନେଇଯାଉଛି । ଝିଅଟି ଯେତେଥର ଚୋରି କଲା, ତାକୁ ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ କିଛି ପଇସା ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଦେଇଥିଲି ଏବଂ, ପ୍ରଥମ ଥର ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ସେ ମୋତେ କହିଲା, ''ନୀଲ୍, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ବୋକା ! ଏଥର ତ ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଚୋରି କରିବି, କାରଣ ତା'ହେଲେ

ମୋତେ ତୁମଠାରୁ ମଧ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଯିବ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ତା'ର ଚୋରିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କହିଥିଲା ଏବଂ ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ତା'ର ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଉଥିଲା ।...ତୃତୀୟ ଥରଠାରୁ ମୁଁ ପୁରସ୍କାରର ପରିମାଣ କିଛି ବଢ଼ାଇ ବି ଦେଇଥିଲି, କାରଣ ଏଥର ଝିଅଟି ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଚୋରିଟିଏ କରିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପ କେତେ ଦିନ ହେଲା ସେ ଆଉ ଚୋରି କରୁନାହିଁ ଏବଂ ସେହି ଅଭ୍ୟାସଟିରୁ କ୍ରମେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରି ଆସୁଛି । ପିଲାର ପକ୍ଷରେ ରହିବା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଦେଇଛି; ଖାଲି ଶୁଖିଲା କଥା କହି ନୁହେଁ, କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପିଲାର ପକ୍ଷରେ ରହିବାର । କଥା କହି କେହି କଦାପି କାହାକୁ କୌଣସିଥିରୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ପାରିନାହିଁ । ଏକଥା ଦର୍ଶାଇ ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିକୁ ଦେଇଛି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହିପରି ଦୃଷ୍ଟିଟିଏ ନରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା କେବଳ, ଯାହାକୁ କହନ୍ତି, "ଆଦେଶ ମାନି ସ୍ୱାଧୀନତା"ରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇ ରହିବ, ଅର୍ଥାତ୍, ଆମେ ଯାହା କହୁଥିବା ବସ୍ତୁତଃ ତାହାର ବିରୋଧାଚରଣ ହିଁ କରୁଥିବା । ସ୍ୱାଧୀନତା ନିଜକୁ ନିଜେ ଆଦେଶ ଦେଇ ପାରିବ ସିନା, ମାତ୍ର ବାହାରୁ ଜାରି କରା ଯାଇଥିବା କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ କାମ କରୁଥିବାର ଦେଖୁଥିବ, ଏହା ମୋତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ, ଅତୁଟ ବିଶ୍ୱାସ ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହୋମର୍ ଲେନ୍‌ଙ୍କ କଥା ଭାବୁଛି ଓ କଳ୍ପନା କରୁଛି, ସିଏ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ପରିଶ୍ରମ କରିବାପରେ ତାଙ୍କର ଅପରାଧପ୍ରବଣ ପିଲାମାନେ କିପରି ଖାଲି ସବୁକିଛିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାର ଉନ୍ମାଦରେ ସେମାନେ ଅକୁଶଳ ଭାବରେ ତିଆରି କରିଥିବା ଇଟାର ପାଚେରିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛନ୍ତି; ତାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଲେନ୍ ଯେଉଁ ଅଂଶଟିକୁ ତିଆରି କରିଥିଲେ, ସେଇଟି କୁଶଳ ଭାବରେ ସିଧା ଓ ଅସଲି ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଲେ ଏବଂ ଠୋ' ଠୋ' କରି ହସି ନିଜର ଅଂଶଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଲେ । ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ, ମୋ' ଜାଣିବାରେ ସେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅନନ୍ତ ଏବଂ ଅସୀମ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲା । ଆଗ ଭିତରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ବୋଧ ଜନ୍ମିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ତାହା ସତକୁ ସତ ବାହ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଭାବେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେବ ବୋଲି ସେ ସର୍ବଦା ଜାଣିଥିଲେ । ତେଣୁ, ତାହାରି ବିଜୟ ଲାଗି ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ପିଲାର ସ୍ୱଭାବ ଉପରେ କେବଳ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲେ ହେବନାହିଁ, ପିଲାର ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ପ୍ରଜ୍ଞା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବ । ମୋ' ନିଜ ପ୍ରକୃତି ମୋତେ କହୁଥିଲା ଯେ ମୁଁ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆପତ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଶୁଣିବିନାହିଁ, ମାତ୍ର ପିଲାମାନେ ନିଶ୍ଚିତରେ ପଥଟିକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେ, ସେମାନେ ଅଧିକ ବିବେକୋଚିତ ବାଟଟିକୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କଲେ; କାରଣ, ନିଜ ପଡ଼ିଶା ସହିତ ଭଲ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ଏକ ଖେଳ ଖେଳି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କରଣୀୟ ବୋଲି ଜାଣିପାରିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନ ପରିବେଶରେ ବଢୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଜ୍ଞାର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି, ଯାହାକି ପ୍ରାୟ ଆଚମ୍ବିତ କରି ପକାଇବ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦଳର ନିୟମ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଜଣେ ଅପରାଧୀର ବିଚାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟି ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତମ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, କେହି କୌଣସି କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତିନାହିଁ, ଯାହା ଫଳରେ କି ସବୁଠାରୁ କମ୍ ବୟସର ପିଲାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଚାରକମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମୁଖରେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇପାରେ । ଏହାର ସର୍ବପ୍ରଥମ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଦମନର ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକମାନେ ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କୁ ବେତମାଡ଼ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସାନ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ତାହାର କ୍ଷତିପୂରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ, ପିଲାମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ନିଷ୍ଠୁର କାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କରା ଯାଉଥିବା ନୃଶଂସତା ଓ ଘୃଣା ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଣାମରୂପେ ଘଟିଥାଏ । 'ଶାସ୍ତି ପଛରେ ସର୍ବତ୍ର ଏକ ଘୃଣା ରହିଥାଏ ଏବଂ ତାହା ଅଧିକ ଘୃଣାକୁ ହିଁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ଏବଂ, ସ୍କୁଲର ସମ୍ମତି ସହିତ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକମାନେ କେଉଁଠାରେ ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପିଟିଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ (ଏହା ମୁଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଏ), ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ବିବେକ ବିଷୟରେ ସତେଅବା ମୋ'ର ସବୁ ଭରସାକୁ ହରାଇ ପକାଇବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଆଗାମୀ କାଲିର ଓ ଆଜିର ଶିକ୍ଷାରେ ଭୟରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦାବୀ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଏବଂ, ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କର୍ତ୍ତା ବା କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଏବେ ଯେପରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଆମେ ଆଁ କରିଥିବା ଗୋଟିଏ ଘାଆ ପରି କଳ୍ପନା କରିବା, ଯାହାକି ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଚ୍ଚୋଟ ଶିକ୍ଷକ ନିମନ୍ତେ ଘୋର ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମୁଁ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି । କେତେକ ଶିକ୍ଷକ, ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି ଭାବି ଯାହାକିଛିର ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାରେ ହିଁ

ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନଜର ନଥାଏ ଏବଂ ଚରିତ୍ର ଉପରେ ତାହାର ଏକ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ପ୍ରଭାବ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପିଲାଟି ସମାଜ ନିମନ୍ତେ କେବଳ ଏକ ଉପଦ୍ରବକାରୀ ହୋଇ-ହିଁ ବାହାରେ ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ଫଳ ହିଁ ହୁଏ । ତଥାପି, ସ୍ୱାଧୀନତା କ'ଣ ଓ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା କ'ଣ, ଏଇଟି ବିଷୟରେ ନିର୍ଦ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି କହିବା କାର୍ଯ୍ୟତଃ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ଜଣେ ସାଧାରଣ ପିଲାକୁ ଯଦି ମୋ' ରେଡ଼ିଓରେ ମୁଁ ନିଆଁରେ ପଟା ହୋଇଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟାଟିଏ ମାଡ଼ି ଗାତ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଉଥାଏ, ତେବେ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ମୁଁ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାକୁ ହିଁ ସହ୍ୟ କରୁଛି ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଉଛି । ଯଦି ପିଲାଟି ଏଭଳି କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ଗର୍ଜନ କରି ତାକୁ ଘରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ସେ ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାର ପିଲାଟିଏ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ସେହିପରି କରିଥାନ୍ତି । (ମାତ୍ର ସିଏ କଦାପି ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାର ପିଲାଟିଏ ହୋଇ ନଥିବ ଏବଂ ତଥାପି ହଠାତ୍ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ୱାଦ ଲାଭ କରି ସମ୍ଭବତଃ ଏହିଭଳି ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିବ ।) ମାତ୍ର, ଘରର ଆସବାବପତ୍ରରେ ନିଆଁ ମାଡ଼ି ଗାତ କରିଦେବା ହେତୁ ଯଦି ସେ ନିଜ ବାପାଠାରୁ କଠୋର ଶାସ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ତା'ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୋ' ରେଡ଼ିଓକୁ ସେ କିପରି କଣା କରିଦେଉଛି, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥାଆନ୍ତି । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି ଯେ, ପିଲାଟି ତା' ଅସୁବିଧାଟିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଆସୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ, ମୋ' ପକ୍ଷରେ ତା' ବାପାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ସେହି ବାପା ହିଁ ତ ତାକୁ ଏକ ସମସ୍ୟାରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।' ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ କହିଲେ, କେବଳ ଆରୋଗ୍ୟଟିଏ ସମ୍ଭବ କରାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇପାରିବ । ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ତର ଲକ୍ଷ୍ୟର ସାଧନଲାଗି ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ପିଲାମାନେ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସମୂହଟିର ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ଏବଂ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ହେବାରୁ ବିରତ ହୁଅନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କର ଅଥବା ବଡ଼ଙ୍କର ଯେକୌଣସି ସମୂହରେ ତାହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଏକ ଉପାଦାନରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆତ୍ମଶାସନର ସୁବିଧା ଦେଇ ହିଁ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାର ପ୍ରତିକାର କରା ଯାଇପାରେ । ତାହାକୁ ଆମେ ଅଧିକ ଉଚିତ ଭାବରେ ଆତ୍ମ-ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋଲି ବି କହିପାରିବା । ଆମ ଭିତରେ ଦଳରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଏକ ସହଜାତ ଗଭୀର ପ୍ରବୃତ୍ତି ରହିଛି, ଯେଉଁଥି ସକାଶେ ଆମେ ଦଳର ସମର୍ଥନକୁ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯାଉ

ଏବଂ ଏହା ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଯେ, ସମାଜର ସମର୍ଥନ ଲାଭ କରିବାର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ବର୍ଜନ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ଜଣେ ଅପରାଧୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଅପରାଧୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆବାସିକ ଶୁଶ୍ରୂଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନ ତିଆରି ହୋଇଛି, ସେଠାରେ ମଧ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନ ବିଷୟରେ କ୍ରମେ ସଚେତନ କରାଇ ଆଣିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜଣେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଅମଣିଆ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ନାଗରିକରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରା ଯାଇଥାଏ । ସେମାନେ ଏଥିରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି; ଅବଶ୍ୟ ସେଠାରେ ମଧ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନର ଧାରାଟି ରହିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସଫଳତା ମିଳି ପାରୁଥାନ୍ତା । ଆଧୁନିକ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଆମେ ଯାହାସବୁ ଜାଣୁଛୁ, ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଭୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ମଧ ସେମାନେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରୁନାହାନ୍ତି । ଚରିତ୍ରର ନିର୍ମାଣ ବାହାରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ଏବେ ମଧ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତଟି ହେଉଛି ଯେ ଶିକ୍ଷକର ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ସାରିଥିବ । କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ଅପେକ୍ଷା କ'ଣ ନକରିବା ଉଚିତ ବିଷୟରେ ହିଁ ତା'ର ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ସିଏ କେବେହେଲେ ପିଲାଙ୍କର ଜୀବନ ଭିତରକୁ ହୁ' କରି ପଶି ଯିବନାହିଁ ଓ କୌଣସି ଭୁଲ କଥା କରି ପକାଇବନାହିଁ । କାରଣ ଓ ପରିଣାମ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷକ "ସାଧାରଣଠାରୁ ଅଧିକ" ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିଥିବ । ସିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଇତିହାସକୁ ଜାଣିଥିବ ଯେପରିକି ସିଏ କୌଣସି ପିଲା ବିଷୟରେ କୌଣସି ନିର୍ବୋଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପକାଇବନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଧ୍ୱଂସମୂଳକ ମନୋଭାବ ନେଇ ଛୁଟୀ ପରେ ଘରୁ ଫେରିବ, ଶିକ୍ଷକ ସେଥିରୁ ଜାଣିପାରିବ ଯେ ସିଏ ଦୀର୍ଘ ଚାରି ସପ୍ତାହ କାଳ ନିଜ ବାପାମାଆଙ୍କ ସହିତ ଝଗଡ଼ା କରି ହିଁ ଆସିଛି । ହଁ, ପିଲାମାନଙ୍କର ନିଜର ମଧ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ଜନ୍ମରୁ ଏକ ଆକର୍ଷଣ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ କେତେ ସାହସିକ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା ମଧ କରୁଥାନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବହି ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ବିଷୟରେ ଆଗରୁ କୁଖ୍ୟାତି ରହିଥିବା ଜଣେ ପିଲାକୁ ସେମାନେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖନ୍ତି; ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜ ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକରେ ସଫଳ ମଧ ହୁଅନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତା ସହିତ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମଧ ରହିଥିବା ଉଚିତ; କାରଣ, ଯଦି ତାହା ନହୁଏ, ତେବେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ନୈତିକ ଉପଦେଶ, ନାନାବିଧ ପୂର୍ବଧାରଣା ଏବଂ ଛଦ୍ମ ଆବରଣ ଧାରଣା କରିଥିବା ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ ମଧ ହୁଏତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ

ଫଳରେ ସାୟତ୍ତଶାସନର ନାମରେ ଆଉକିଛି ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବ । ସେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ପାଟି ନକରି ଗୋଲ୍ ହୋଇ ବସୁଥିବେ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ଯାହାଙ୍କର ନାମ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିବେ, ତାକୁ ଭୋଟ୍ ଦେଉଥିବେ ।

ତେଣୁ ଆମକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଟଟିକୁ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅଧାଯାଏ ଯାଇ ରହିଗଲେ ଆଦୌ ସମାଧାନ ହେବନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ ଆଉକିଛିର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଚଳିବନାହିଁ । ଜଣେ ''କଠୋର'' ଅର୍ଥାତ୍ ନଇଁ ପାରୁନଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ମୋଟେ ଅନୁକୂଳ ହେବେନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ ହୃଦୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହୋଇ ରହିଥିବେ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ମାନ ପାଇବାପାଇଁ କୌଣସି ଅଭିମାନ ନଥିବ ଅଥବା କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ମଧ ନଥିବ । ସେମାନେ ଆପଣାର ବାକ୍ୟରେ ଏବଂ ଜୀବନରେ ସଚ୍ଚୋଟ ହୋଇଥିବେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ କଦାପି ମିଛ କହିବେନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ଲୁଚାଇବେ ନାହିଁ, ନିଜର ବୟସ କିମ୍ବା ଅଭିଜ୍ଞତାର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ କୌଣସି ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଦାବୀ କରିବେନାହିଁ । କଥା ମାନିବା ପାରସ୍ପରିକ ହୋଇ ନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ କଥା ମାନନ୍ତୁ ବୋଲି କଦାପି କହିବେନାହିଁ । ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାଙ୍କୁ ଭଡ଼ ଭଡ଼ ନହୋଇ ଚାଲିଯିବାକୁ କହୁଛି ଓ ସେ ମୋ' କଥା ମାନି ଚାଲିଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ଥରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚବର୍ଷିଆ ପିଲାର ଜନ୍ମଦିନର ଉତ୍ସବ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପଶିଗଲି, ସିଏ କହି ପକାଇଲା, ''ତୁମକୁ ତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରା ଯାଇନାହିଁ, ତୁମେ ଯାଇପାର !'' ଏବଂ ମୁଁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଆସିଲି । ସିଧା କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୁଁ ଯେ କାହିଁକି ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଲେଖୁଛି, ମୁଁ ସେକଥା ନିଜେ ବି ଜାଣିନାହିଁ । ଏସବୁ ମୋତେ ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଏବଂ ଆନନ୍ଦମୟ ବୋଧ ହେଉଛି; ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସମୂହରେ ତେଇଶି ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ କରି ଆସିଲି । ❒

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର କେତୋଟି ବିପଦାଞ୍ଚଳ

ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ଗୋଟିଏ ନୀତିବାଦୀ ଜୀବ, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ। ଏପରି କାହିଁକି ହୋଇଛି, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଆଉଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ରହିଛି ଏବଂ, ବହିରେ ହେଉ, ବକ୍ତୃତାଦ୍ୱାରା ହେଉ ଅଥବା ଗାଆଁ ବୈଠକରେ ହେଉ ପଛକେ, ସତେଅବା ଯାବତୀୟ କଥା ଆଉକାହାକୁ କିଛି ନା କିଛି ଶିଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ମୋ' ସ୍କୁଲରେ ନୈତିକ ଉପଦେଶ ଦେବାରୁ ନିଜକୁ ନିବୃତ୍ତ କରି ରଖିପାରିବି ସିନା, ମାତ୍ର ନିଜ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରେ ସେଥିରୁ ମୋଟେ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରିବିନାହିଁ । ସେଇଟା ଆଦୌ ଖରାପ ନୁହେଁ; କାରଣ ଜଣେ ବଡ଼ ମଣିଷ କୌଣସି ନୀତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ, ଛାଡ଼ି ବି ଦେଇପାରେ । ମାତ୍ର, ଅପର ପକ୍ଷରେ ପିଲାମାନେ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କିଛି କହନ୍ତିନାହିଁ, - ସ୍ୱାଧୀନ ନହୋଇଥିଲେ ହିଁ ନୀରବ ରହିଯାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସ୍ୱାଧୀନ ପିଲାମାନେ ସେସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ ଏତେବେଶୀ ଚୁପ୍ ରହନ୍ତିନାହିଁ ।

ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଏପରି ବିପଦ ରହିଛି ଯେ, ନୈତିକ ଉପଦେଶ ଦେବାର ଏହି ବ୍ୟାପାରଟି କେତେବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟାଶାମାନେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଯିବେ, ସେକଥା କେହିହେଲେ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ସତେଅବା ସ୍ୱଭାବଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟାଶାମାନ କରୁଥିବ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ନପାଇଲେ ନିରାଶ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ତା'ଭିତରେ ହୁଏତ ଏପରି ଧାରଣାଟିଏ ରହିଥିବ ଯେ, ଛଅବର୍ଷର ପିଲାଟିଏ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିବା ମିଠେଇକୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବାଣ୍ଟିକରି ଖାଇବ ଏବଂ ଭୁଲି ଯାଉଥିବ ଯେ ଛଅ ବରଷର ଗୋଟିଏ ପିଲା ପ୍ରଧାନତଃ ଆତ୍ମକେନ୍ଦ୍ରିତାର ଗୋଟିଏ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଏ

(ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଉ)। ଏବଂ, କଥାରେ, ଇଙ୍ଗିତଦ୍ୱାରା ଅଥବା ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ପିଲାଟା ଯେ କେଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ସିଏ ପିଲାଟିର ମନରେ ହୁଏତ ସେହିପରି ଏକ ଧାରଣା ମଧ ସୃଷ୍ଟି କରି ପକାଇବ। ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହୁଏତ ଭାବୁଥିବ ଯେ ଖାଇବା ସମୟରେ ଗୋଳମାଳ କରିବା ଆଦୌ ଏକ ସୁନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ ବା, ପିଲାମାନେ ସର୍ବଦା ''ଆଜ୍ଞା'' ବା ''ଧନ୍ୟବାଦ'' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବେ ଏବଂ ଯଥାବସର ମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷମା ମାଗି ନେଉଥିବେ। ସେଦିନ ଚାରିବର୍ଷର ପିଲାଟିଏ ''ସେଇ କେକ୍‌ରୁ ମୋତେ ଖଣ୍ଡେ ଦେବଟି ?'' ବୋଲି କହିବାରୁ ଜଣେ ନୂଆ ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ କହିଲେ, ''ହଇରେ ବାଳକ, ତୁ ଶେଷ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଭୁଲିଗଲୁ, ନୁହେଁ ?'' ପିଲାଟି କିଛି ଭୁଲିନାହିଁ ବୋଲି କହି ପ୍ରତିବାଦ କଲା। ସିଏ ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସବୁକଥା କହିଥିଲା ! ଶିକ୍ଷକ ହଠାତ୍ ଏଡ଼େ ଶବ୍ଦଟାଏ କରି ହସି ଉଠିଲେ ଏବଂ କହିଲେ, ''ଆରେ ବାବାରେ, ମୁଁ ଏଠି ସମର୍‌ହିଲ୍‌ରେ ଅଛି ବୋଲି ପୂରା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି।'' ପିଲାଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ସତର ବର୍ଷ ହେବ ଏବଂ ମୁଁ ଯଦି ସେଯାଏ ବଞ୍ଚିଥିବି, ତେବେ ପିଲାଟିର ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ କେହି ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ମୋତେ କହିବ। ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଯେ ସେହି ବ୍ୟବହାରଗୁଡ଼ିକରେ ଅନ୍ତତଃ ଆଦୌ କୌଣସି କପଟ ନଥିବ। ମନୋବିଜ୍ଞାନଟା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ନା କଳା, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ବିଷୟରେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ; ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ହେଉଛି ଅନନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳତାର ଏକ କଳା; ଅପେକ୍ଷା, ଅପେକ୍ଷା ଏବଂ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବାର ଏକ କଳା। ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି କରି ହଠାତ୍ କିଛି ଗଢ଼ି ପକାଇବା,- ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଏଥିପାଇଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାଏ। ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ହିଁ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅବଶ୍ୟ ଭୂମି ହୋଇ ରହିବ। ଶିଶୁର ଆଚରଣ ବିଷୟରେ ଯଦି ଶିକ୍ଷକର ପୂର୍ବରୁ ହିଁ କୌଣସି ଧାରଣା ରହିଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପରିହାର କରିଦେବ। ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ 'ଉଚିତ' ବୋଲି ମୋଟେ କିଛି ନାହିଁ। ଏତିକି ବୟସ ହୋଇଗଲେ ଅମୁକ ପିଲାଟି ଆଉ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହେବନାହିଁ, ଖୁସୀ ହୋଇ ସାବୁନ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବ ଅଥବା ସାଧାରଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଭଦ୍ର ହେବ, ଆମେ ସାହସ କରି କଦାପି ଏସବୁ କଥା କହି ପାରିବାନାହିଁ।

ପଲେ ପିଲା ପାଟି କରି କାନଅତଡ଼ା ପକାଉଥିବେ, ବୟସ୍କମାନେ ସେଥିରେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି। ମୋତେ ବିରକ୍ତ ଲାଗିବନାହିଁ, କାରଣ ଏଇଟା ତ ମୋ' ଜୀବନର ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି। ଏବଂ, କୌଣସି କାରଖାନାର ଜଣେ ଶ୍ରମିକ

ମେସିନ୍‌ଗୁଡ଼ାକର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନପାରୁଥିବା ପରି ମୁଁ ଏହି ଗୋଳମାଳକୁ ଆଦୌ ଶୁଣିପାରେ ନାହିଁ । ଯେକୌଣସି ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ୍ ଶ' ବଡ଼ ଅସହାୟ ଭାବରେ ନିଜର କାନକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବେ,- ମୋତେ କିଏ ଜଣେ କହୁଥିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀ ବର୍ଟ୍ରାଣ୍ଡ ରସେଲଙ୍କର ସ୍କୁଲରେ ସେ ଥରେ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କରିଥିଲେ । ମଣ୍ଟେସରି ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଯେତେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମୁଁ ଯାଇଛି, ସବୁଠାରେ ମହୁମାଛିମାନେ ଫେଣା ଚାରିପାଖରେ ନୀରବ ହୋଇ ବସିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଛି । ଅବଶ୍ୟ ଗତ ତିରିଶିବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଆଉ ସେସବୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇନାହିଁ; ସମ୍ଭବତଃ ସେଠାରେ ମଧ ବେଶ୍ କୋଳାହଳ ହେଉଥିବ । ଗୋଳମାଳ କରିବା ହେଉଛି ପିଲାବୟସର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟାପାର ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧାଡ଼ୀ କରି ଡ଼େସ୍କରେ ବସା ଯାଉଥିବା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁଠାରେ ତାହା କରିବାକୁ ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ, ସେଠାରେ ସେମାନେ ସିଧା ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଏପରିକି, ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ମଧ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଗୋଳମାଳ କରିବାକୁ ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଗୋଳମାଳକୁ ଘୃଣା ହିଁ କରୁଥାନ୍ତି ।

ପିଲା ପ୍ରତି ଏକ ଭାବପ୍ରବଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପୋଷଣ କରିବା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବିପଦ । ଭାବପ୍ରବଣତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଇବ, ସେକଥା ନିର୍ଭୁଲଭାବେ କହିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ତାହାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସଂଜ୍ଞାଟିଏ ଦେଇ ଏପରି କୁହାଯାଇ ପାରିବ : କୌଣସି ଏକ ସାନ କଥାଟିରେ ଗୋଟିଏ ଏଡ଼େବଡ଼ ଆବେଗକୁ ଆଣି ଯୋଡ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ନିଜର ଯୌନଜୀବନ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥାଏ, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସର୍ବତ୍ର ନିଜର ଅପୂରଣ ରହିଥିବା ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ପିଲାଉପରେ ନେଇ ଭାରି ଆରୋପିତ କରିଦିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣରେ ହୁଏତ ଭାବପ୍ରବଣତାର ଛଦ୍ମବେଶ ତଳେ ଭଲ ପାଇବା ଲୁଚି ରହିଥାଏ ଅଥବା ବିରକ୍ତପ୍ରକାଶର ଛଦ୍ମବେଶ ତଳେ ଘୃଣା ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପିଲା କେଡ଼େ ବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ଖୁସୀ ହୋଇ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରମିକ-ଶ୍ରେଣୀର ରମଣୀମାନେ "ଆହା, କୁନି ପୁଷିଛୁଆଟି ଲୋ" ବୋଲି କହି ତାକୁ କାଖକୁ ଉଠାଇ ନିଅନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଭାବପ୍ରବଣତା ପ୍ରକୃତ ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ କାମ କରିଥାଏ ଏବଂ,ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଯେ, ନିଜ ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଭଲ ନପାଉଥିବା ବାପାମାଆମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବପ୍ରବଣ ଭାବରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିଜେ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ

ଏବିଷୟରେ ସତର୍କ ରହିବେ। ହୁଏତ ନିଜର ବିଶେଷ କିଛି ଅନୁକମ୍ପା ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ପିଲାର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ କିଣି ଆଣିବାର ଉଦ୍ୟମରେ ତାହାର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସବୁବେଳେ ଖୁବ୍ ସଜ୍ଞାନ ରହିଥିବେ। କୌଣସି ପିଲାକୁ ସତେଅବା ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ଅତି ସହଜରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକକୁ ଆସି ଅଧିକାର କରିନିଏ; କୌଣସି ପିଲାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ''ହେ ଭଗବାନ୍, ପିଲାଟି ଯେତେବେଳେ ଏଠାକୁ ଆସିଲା, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ଥରେ ଦେଖିଥାଆନ୍ତ କି !'' ବୋଲି କହିବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ। ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ସତେଅବା କୌଣସି ଫଳପୁଷ୍ପ ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ଗୋଟିଏ ମାଳି ପରି ଭାବୁଥାଏ; ସତେଯେମିତି ନିଜର ମିହନ୍ତ ଦେଇ ସିଏ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲାଭଳି କେଡ଼େବଡ଼ ଗୋଟାଏ ପିଆଜ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିଛି, ସିଏ ବୁଢା ଆଙ୍ଗୁଠିଟା ଦେଖାଇ ସେକଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ। ହଁ, ପିଆଜ ବିଷୟରେ କହିବା ସମୟରେ ଅଶ୍ରୁଗଦ୍‌ଗଦ ନୟନରେ ଭାବପ୍ରବଣତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାରବାର କଲାବେଳେ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ। ଏଇ ଇସ୍କୁଲ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସାନ ଓ ବୃହତ୍ତର ସଂସାରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜାଗା ଯେ, ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ତା'ର ବତକମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହଂସ ବୋଲି କେଡ଼େ ବେଶି ବିଶ୍ୱାସ କରି ପକାଏ। ଏଥିରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପମା ବି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି: ଭାବପ୍ରବଣତା ହିଁ ଗୋଟିଏ ବତକକୁ ଏକ ହଂସର ଆବେଗ ଆଣି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଆମେ ମଣିଷମାନେ କେଡ଼େ ସହଜରେ ନିଜର ବତକମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହଂସରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥାଉ, ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ବି ଆମ ନିଜ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକ୍ଷେପଣ କରିଦେଉ ଏବଂ ଫଳରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଯେ, ଆମର ପାଳିତ ଏହି ଶୂକରଟି ଅଥବା ମେଷଶାବକଟି ସାଧାରଣ ଅନ୍ୟ ଶୂକର ତଥା ମେଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତା' ବେକରେ କଂସେଇର କଟୁରୀଚୋଟ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବ। ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭଲ ଅଭିନୟ କରୁଥିବା ତା'ର ଅମୁକ ପିଲାଟି ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତର ଜଣେ ଚାର୍ଲି ଚାପ୍‌ଲିନ୍ ବା ସେହିପରି ଆଉଜଣେ କାହାକୁ ଦେଖୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରେ ଓ ଅମୁକ ଆଉଜଣେ ଜ୍ୟାମିତିକୁ ଭଲ ପାଉଥିବାରୁ ତା'ଭିତରେ ଜଣେ ଭାଇ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରିନିଏ। ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଏକଥା ଏପରି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରତି ଦୁଇବର୍ଷରେ ବର୍ଷଟିଏ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ଛୁଟି ଦିଆଯିବ। ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପ

ମହାଦେଶର ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ବୁଲିଯିବେ, ମାତ୍ର ଯିବା ଆଗରୁ ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଯାଇଥିବେ ଯେ ସେହି ଅବସରରେ ସେମାନେ କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରକୁ ଯିବେନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଭେଟିବେନାହିଁ। ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀର ବିକାଶ ଘଟାଇ ପାରିବନାହିଁ: ଡ଼େସ୍କଗୁଡ଼ାକରୁ କଦାପି ଅରଣ୍ୟର ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରିବନାହିଁ। ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘ ଛୁଟି ମିଳିଥାଏ ବୋଲି ଅଣଶିକ୍ଷକମାନେ ବଡ଼ ଈର୍ଷା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି। ଆମର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ସାନ ଗାଆଁଟିରେ ବା ଘରୋଇ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢୁନଥିବା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନ୍ତତଃ କେତେକଙ୍କୁ ଯାଇ ଭେଟନ୍ତୁ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା, ତେବେ ସେମାନେ ପାଉଥିବା ଛୁଟୀଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୀର୍ଘ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ।

କୌଣସି ପୁରୋଗାମୀ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଆଉଗୋଟିଏ ବିପଦ ହେଉଛି ଯେ, ଏଠାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଜକୁ ଅଭେଦ ବୋଲି ବିଚାର କରିନେବ ଏବ ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବିକୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚୁଥିବା ପରି ସିଏ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚିବାରେ ଲାଗିଥିବ। ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିବା ଏକ ପରିବେଶରେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଶିକ୍ଷକ ହିଁ କିପରି ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛି କରିପାରନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିଲେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। ଏହା ଯେ ମୂଳତଃ ମନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାର ପରିଣାମ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; ତାହା ଏପରି ଏକ ମନ୍ଦ ଶିକ୍ଷା, ଯେଉଁଥିରେ କି ମନୁଷ୍ୟର କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହେବା ସକାଶେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସର ମୋଟେ ଦିଆ ଯାଇନଥିଲା। ମୋ'ର ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ଏକ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରତି କିଭଳି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ମୁଁ ସେକଥା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଜାଣିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ପାଇନାହିଁ। କାରଣ, ମୋ'ର କୌଣସି ପୁରୁଣା ଛାତ୍ର ଯେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିନାହିଁ, ତାହାହିଁ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଫଳତା ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି।

ଆଉଗୋଟିଏ ବିପଦ ଅଛି, ଯାହାକୁ କି ପ୍ରାୟ ଏଡ଼ି ଦେଇ ହେବନାହିଁ। ଆମ ବାହାରେ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀଟିକୁ ଆମେ ସାଧାରଣତଃ ଭୁଲି ଯାଇଥାଉ ଏବଂ ଆମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏଯୁଗ ନିମନ୍ତେ ଅଚଳନ୍ତି ବୋଲି କହି କାଟି ଦେଇଥାଉ। ଆମେ ସେହି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ମନ୍ଦ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଥାଉ,- ଅନ୍ୟକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ସେ କିପରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସିଏ କିପରି ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ନିଜର ସମ୍ମାନ-ସଚେତନତାର ପାଲରେ ଯାଇ

ପଡ଼ିଛି, କେଡ଼େ ବିପଜ୍ଜନକ ଭାବରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଟାକୁ ଜାହିର କରୁଛି, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ଏବଂ, ତଥାପି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯେଉଁସବୁ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥାଉ । ଆମର ସମ୍ମୁଖରେ କୌଣସି ଭିତ୍ତିଗତ ଦୃଶ୍ୟପଟ ନଥାଏ; ଏବଂ ଏପରି ହେବାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, କୌଣସି ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ଆମ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଆସିଥିଲେ ଖରାପ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରି ହୁଏତ ପଚାଶଟି ଚିଠି ଆସିଥାଏ । ସେକଥା ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ଯତ୍ନ ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥାଏ । ତଥାପି, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପିଲାଳିଆ ଧାରଣାଟି ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ, କେବଳ ଆମେମାନେ ହିଁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଯାଉଛୁ । ଏଇଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ଏବଂ, ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରୁଥିବା ଡ଼ାକ୍ତର, ଓକିଲ କିମ୍ବା ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଯିଏ ଆସିଥିବ, ବିଶେଷତଃ ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ମାନଙ୍କର,- ସିଏ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥିବ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବଦା ଏକ ଭୟ ରହିଥାଏ ଯେ, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଆରଜଣଟି ମୋତେ ଟପିଯାଇ ପ୍ରଥମେ ପହଞ୍ଚି ଯିବ । ମୁଁ ଏପରି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆଉଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଣସି ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଲେ ବୋଲି ଶୁଣିବାକୁ ସର୍ବଦା ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ସତେ ସେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପିଲା; ଏବଂ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡ଼ିଗ୍ରୀ ତାକୁ ତଥାପି ବଡ଼ ହେବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ତା' ଭିତରର ପିଲାଟି ପାଖରୁ ମୁକୁଳି ଆସିବାକୁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ, ପରିଣାମ ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର କୃତିଟି ତା' ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ହୋଇ ରହୁଛି ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଆମର ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରିୟ ଲେଖକମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର କେବେହେଲେ ଭେଟ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ଓ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଆମକୁ ନିରାଶ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ଏହି ପ୍ରଲୋଭନ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବ ଏବଂ, ସିଏ ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପରି,- ଉତ୍କଟ ଶୃଙ୍ଖଳାବାଦୀ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପିଟୁଥିବା ସେହି ମହାନ୍ ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ଅଥବା ବିଦ୍ୟାର ମହାବାର୍ତ୍ତାବହ ମାନଙ୍କ ପରି ପ୍ରକୃତରେ ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ କେବେହେଲେ ମନ କରିବ ନାହିଁ । ଏପରି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନାହାନ୍ତି, ଯିଏକି ସହଚାରୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର

ତୁଳନାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ରାସ୍ତା ଆଗକୁ ପଳାଇଛନ୍ତି । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାଆଁର ଯେଉଁ ପାଦ୍ରୀ ତା' ପାଖରେ ପଢୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚାବୁକରେ ମାରୁଛି, ମୁଁ ୧୯୧୬ ମସିହାରେ ଯାହା କରୁଥିଲି ଓ ଯେଉଁଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ କରୁଛି ଓ ସେଇଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି । '' ମୁଁ କେବେହେଲେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଭାଷଣ ଶୁଣିବାକୁ ଯାଏନାହିଁ, କାରଣ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ହେଉଛି ଏକ ତୁଚ୍ଛା ବେକାର ପାଠ'' ବୋଲି ସେଦିନ ଯେଉଁ ମହିଳା ଶିକ୍ଷକ ମୋତେ କହୁଥିଲେ, ସିଏ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ଓ ସତେଯେପରି ସେଥିରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ସେହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଆଉଜଣେ ମହିଳାଙ୍କର ଆଦୌ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ବରଂ, ଗୀର୍ଜା ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ସେଦିନ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ଆସି କହିଲେ ଯେ, ସେଠି ତାଙ୍କର ଅଧକ୍ଷ ବିଶେଷତଃ ହାତ ମଇଳା କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚାବୁକରେ ପିଟୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଏହି ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲି ଯେ, ଗୀର୍ଜାର ପରମ ଓ ମୂଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଙ୍କ ତୁଳନାରେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ପଛରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରକୃତରେ ଘୃଣାକୁ ମୋଟେ ବହିଷ୍କୃତ କରି ରଖିନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷାରେ ଯାବତୀୟ ପୁରୋଗାମୀ ଉଦ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିତି ସେହିଭଳି ରହିଛି । ମୋ' ସହିତ ଏପରି କେତେକ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଶିକ୍ଷକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ଜୀବନର ଘୃଣାପାଖଟିକୁ, ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ପାଖଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନିକାଲି ଦେଇ ପାରିବେ । ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଇଠା ମାରିଲେ ବା ସେମାନଙ୍କର ସାଇକେଲ୍‌କୁ କଣା କରିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତାହାର ବଦଳରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହିଁ ଦେବେ ବୋଲି ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ଯେ, ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ମଣିଷ ପରି ହେବ; ତା'ର ନିଜ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭ୍ରମ ନଥିବ, ନିଜକୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟସୁଲଭ କୌଣସି ଦୁର୍ବଳତା ଏବଂ ନୈତିକ ଖୁଣ ନଥିବା ଜଣେ ସନ୍ଥ ପରି ବିଚାର କରୁନଥିବ । ମୁଁ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଶାନ୍ତିବାଦୀ ଏପରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖିଛି ଯେଉଁମାନେ କି ସ୍ୱାଧୀନତା ସମ୍ପର୍କରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବାସ୍ତବ କଳ୍ପନା ଭିତରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ ଆଦର୍ଶବାଦକୁ ହିଁ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଧାତ୍ମିକତାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବେ ବୋଲି ବାହାରିଥାନ୍ତି । ଆଧାତ୍ମିକତା କହିଲେ ଲୋକେ କ'ଣ ବୁଝନ୍ତି, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିନାହିଁ । ''ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଧର୍ମପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନରହିବ, ତେବେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆଧାତ୍ମିକ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ?''- ସେଦିନ ଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ପାଦ୍ରୀ

ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ମୋତେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଆଧାତ୍ମିକ ବିକାଶ କ'ଣ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ଲାଗି ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହିଁ ହୋଇଥାନ୍ତା; କାରଣ, ସିଏ ଏପରି ଏକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ଯାହାର କି ମୋ' ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।

ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ବିଷୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଦମ୍ଭ ଓ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ, କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିପଦ ବୋଲି କହିବି । ହଁ, ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ କିଛି, - କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ପରିବେଶ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରିତ୍ୱ (କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କିଏ ହୁଏତ ନେଇଯାଏ ନଚେତ୍ ସେମାନେ ଭାଙ୍ଗି ବି ଯାଆନ୍ତି) - ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାଟି ହେଉଛି, ସେଠାରେ ଗୋପନୀୟତା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହେନାହିଁ,- ସେନାବାହିନୀ ତଥା ନୌବାହିନୀରେ ଏହି କଥାଟି ହିଁ ଜଣେ ସଚେତନ ମଣିଷ ଲାଗି ବହୁତ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ହୁଏତ ସେଇଥିପାଇଁ ଅନେକେ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ କହନ୍ତି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କର ଖୁସୀ ପାଇଁ ହିଁ ତୁମେ ନିଜର ସବୁକିଛି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାପାଇଁ ରାଜୀ ହୋଇ ଯାଇଛ । ସତେ ଯେପରି ତୁମେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପରି କ୍ରୁଶରେ ଯାଇ ଚଢିବାଲାଗି ବରଣ କରିଛ, ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ପରିତ୍ରାଣ ନିମନ୍ତେ ସବୁଯାକ କଷ୍ଟ ସହି ଶହୀଦ ହୋଇଛ ! ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ବହୁତକିଛି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼େ, ମାତ୍ର ଏହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧୁତାର ସହିତ କିଞ୍ଚିତ୍ ବିଚାର କରାଯାଉ । ଭୌତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ବେତନ ବହୁତ କମ୍, ନିଜର କୋଠାରୀଟିରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଆସବାବ ନଥାଏ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମୁକ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ହୁଏ, ଖୁବ୍ ଫୁରସତ ରହିଥାଏ ଏବଂ ବାତାବରଣଟି ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ । ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଜର ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକରେ କେତେ ନା କେତେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଉପରେ ଥିବା କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଭୟ ନଥାଏ, ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ଏବଂ ଜୀବନରେ ନିଜର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ଅଭାବ ତୁଳନାରେ ଲାଭର ଅଂଶଟା ହିଁ ଅଧିକ ରହିଥାଏ ଏବଂ ତଥାପି, ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯଦି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ଶହୀଦ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଭାବୁଥାଏ, ତେବେ ତା' ନିଜର କର୍ମଟି ବିଷୟରେ ତା'ର ହୁଏତ କିଛି ବିକୃତି ରହିଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କଦାପି ସାଧୁତାର ସହିତ କହି ପାରିବିନାହିଁ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟହ ମୋ'ଠାରୁ ଦାବୀ କରା ଯାଉଥିବା ଶହ ଶହ ବ୍ୟାପାରକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଉପଭୋଗ କରୁଥାଏ : "ମୋତେ କିଛି ପିଟା କଣ୍ଟା ଦେବ କି ? ମୁଁ ମୋ'

ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ନେବାକୁ ଭୁଲିଗଲି: ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇ ପାରିବି କି ?'' କୌଣସି ନା କୌଣସି ପିଲାର ଏହିପରି ଚାହିଦାମାନଙ୍କୁ ପୂରଣ କରିବାରେ ମୋତେ ବହୁବାର ନିଜ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ; ମାତ୍ର, ଯଦି ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନଡ଼ା କାଟୁଥିବି, ତେବେ କାହାର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଘର ଭିତରକୁ ଯାବାପାଇଁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ମନା କରିଦେବି । ନିଜକୁ ଶହୀଦ ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ହୁଏତ ମନା କରିବନାହିଁ । ଏହି ଯାବତୀୟ ସାନ ସାନ ଘଟଣାବଳୀ ମୋ' ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଆଦୌ ଶହୀଦ ହୁଏନାହିଁ, କାରଣ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆକର୍ଷକ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ, ସେଇଟିକୁ କରିବାଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖକର ଓ ଲାଭବାନ୍ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ଶହୀଦ ପରି ଭାବୁଛି, ତୁମେ ତା' ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ସାବଧାନ ଥିବ ।

ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀକୁ ସଚରାଚର ଗୋଟିଏ ପାଗଳ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କୁ ଚପଲ ମାଡ଼ିଥିବା ଓ ସାନ ସାନ ବାଳ ରଖିଥିବା ମହିଳା ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଳ ରଖିଥିବା ପୁରୁଷମାନେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆସିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁରୁଣା କାଳର ନାଚଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତ ମାନର ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ କଳା ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ପୁରୋଗାମୀ ହେବାର ଏହିସବୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସତେଅବା ଏକ ଅନ୍ଧଗଳି ଭିତରେ ପଶି ଅଟକି ଯାଇଥାଏ; ଏହା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ସ୍ତରର ବହି, ସିନେମା ଏବଂ ଅଶିଷ୍ଟ ହସଥଟ୍ଟାର ପୃଥିବୀଟିରୁ ଅଲଗା କରି ନେଇଯାଏ । ମୋ' ନିଜ ଶିକ୍ଷକକର୍ମୀମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ବେଳେ ବେଳେ ଚପଲ ପିନ୍ଧିପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସ୍ଥାନୀୟ କ୍ଲବ୍ ଓ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଚିହ୍ନି ଥାଆନ୍ତି । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ, ଯେଉଁ ବୃହତ୍ତର ଜନସମୂହକୁ ଆମେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ବୋଲି କହୁ, ସେଇଟି ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାହାକିଛି ବୃହତ୍ତର ପରିବେଶଟି ଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରେ, ତାହା ଖରାପ । ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ନିଜକୁ ଶିକ୍ଷାସିଦ୍ଧାନ୍ତର କୌଣସି ଏକ ଖାସ୍ ଗାଡ଼ୀରେ ଯାଇ ବସିଥିବା ପରି ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରେ; ମାତ୍ର, ନିଜକୁ ତା'ର ସହନାଗରିକ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ ଖୁବ୍‌ସମ୍ଭବ ପରିଣାମ ଏହିଭଳି ହେବ ଯେ, ତା'ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ମୋଟେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ବିରୋଧୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଚାଲିଯାଉ ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ;- ଯେଉଁମାନେ କେତେକ ବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି

ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତ୍ରୁଟିହୀନ ଆଚରଣର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନମୁନା ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । "ଗୁଳା ବାହାରର ଏହି ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରି ପିଲାମାନେ ନିଜ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ ସହିତ କିପରି ଖାପ ଖାଇ ଚଳିପାରିବେ ?"- ବହୁ ସମୟରେ ପଚରା ଯାଉଥିବା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଛରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ସତ୍ୟ ରହିଛି । ମୁଁ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନଦ୍ୱାରା କେବେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ, କାରଣ ଏକ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିଜର ପୌର ରୀତିଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ହିଁ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଗୁଳା ବାହାରର ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଯଦି ଏପରି ଭାବରେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଭୋଜନଦ୍ରବ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟ, କଳା, ରାଜନୀତି ତଥା ଶାନ୍ତି ବିଷୟରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଧାରଣାମାନ ରହିଥିବ, ତେବେ ସେମାନେ ସମାଜ ଲାଗି କଦାପି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, କୌଣସି ପୁରୋଗାମୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏଇଟା କିମ୍ବା ସେଇଟା ହେବାପାଇଁ ଆଦୌ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି କଥାଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସାଲିଶ୍ କରା ଯିବନାହିଁ, କାରଣ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଯେପରି ଏକ ଛାଞ୍ଚରେ ନେଇ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଇଥାଏ, ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାହାର ସର୍ବଥା ବିରୋଧ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ନକହିବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼େ । ସମରହିଲ୍‌ରେ ଆମେ କୌଣସି ମତ, ବିଶ୍ୱାସ, ରୁଚି, ରାଜନୀତି ଅଥବା ଧର୍ମକୁ ନେଇ କାହା ଉପରେ ଲଦି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏହି କଥାଟି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ହୁଏ ଯେ ମୋ' ନିଜର ଅଥବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ କର୍ମୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ଧର୍ମ ନାହିଁ,- ଅବଶ୍ୟ ଆମେ 'ଧର୍ମ' ଶବ୍ଦଟିକୁ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟ କରିନଥାଉ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅଚେତନ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଆମମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ କୌଣସି ବାହାରେ ରହିଥିବା ଭଗବାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ ଏବଂ, ଥରେ ଜଣେ କିରାନୀ ବନ୍ଧୁ ଯେପରି କହୁଥିଲେ, 'ଧର୍ମ ମାନୁଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏଠାରେ ଥିଲେ ସେମାନେ ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇପାରନ୍ତେ, ପିଲାମାନେ ସେଥିରୁ ପ୍ରକୃତରେ ବଞ୍ଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।' ଅର୍ଥାତ୍, ଆମ ଉପରେ ଏହି ଦୋଷଟି ଆଣି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ଯେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ନକହି ଆମେ ପିଲାଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଛାଞ୍ଚରେ ନେଇ ପକାଇଦେଉ । ଆମେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କଳା ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଦେଉ, ସ୍ୱୟଂଶାସନ ଦେଉ, ଖେଳିବାର ସମୟ ଦେଉ, ପାଠ ଦେଉ, ସିନେମା ବି ଦେଖାଉ; କାରଣ ଆମେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିଚାର କରିଥାଉ; ଧର୍ମକୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି

ବିଚାର କରୁନାହିଁ ବୋଲି ତାହାକୁ ବାଦ୍ ଦେଇଥାଉ । ମୁଁ ବରଂ ଏପରି କହିବି ଯେ, ଆମେ ଧର୍ମକୁ ବିପଜ୍ଜନକ ଏବଂ ଜୀବନବିରୋଧୀ ବୋଲି ବିଚାରୁ । ତେଣୁ ଆମେ ଆମ ସ୍ୱଭାବର ମୁତାବକ ମାପକାଠି ଅନୁସାରେ କେତେକକୁ ବାଛୁ ଓ ଆଉ କେତେକକୁ ବର୍ଜନ କରୁ । ସତ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଆମେ ଆଉ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ କ'ଣ କରି ପାରୁଥାନ୍ତୁ ! ଏବଂ, ତେଣେ ବାପାମାଆଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ମୋ' ବାପାମାଆ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଚାହାନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ କି କୌଣସି ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ନଥିବ; ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଯଦି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଜୀବନମାର୍ଗ ବାଛିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇଦେବା, ତେବେ ସ୍ୱୟଂ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି କିପରି ନିଜପାଇଁ ମାର୍ଗଟିଏ ବାଛିପାରିବ, ମୁଁ ତାହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଉନାହିଁ । ହଁ, କେହି ହୁଏତ କହିବେ ଯେ, ଯାହାକିଛି କେବଳ ସ୍ଥାନୀୟ, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍ ଦେବା । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟାପାର; କାରଣ ଏଠିକାର ଗୋଟିଏ ପିଲା କାଇରୋରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ମୁସଲମାନ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଯାହାକିଛି ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସମ୍ପଦ, ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଧାନତଃ ତାହାରି ଉପରେ ଅଭିନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବ; ଅର୍ଥାତ୍, ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟତା ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ । ଧର୍ମ, ଆଚାର ବ୍ୟବହାର, ରୀତି, ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଭୃତି ମାପକାଠିରେ ବିଚାର କଲେ ଜାପାନର ପିଲାଟିଏ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ପିଲାଠାରୁ କେଡ଼େ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହେବ; ମାତ୍ର, ଭଲ ପାଇବା, ଘୃଣା କରିବା, ଆହାର ଏବଂ ଯୌନବାସନାର ମୌଳିକ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସଜାତୀୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଏସବୁ ତ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହିବେ, ମାତ୍ର ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି ଏବଂ ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ବଦଳି ଯାଉଥିବେ, କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବେ ଓ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବେ । ଅବକ୍ଷୟ ଏବଂ ବିଲୁପ୍ତିର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁଗୁନିକ ଉପରେ ଏତେ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥିବା ଜାତୀୟତାବାଦକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅହିତ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଜାତୀୟତାବାଦ ଜୀବନର ମୂଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଅବହେଳା କରେ ଏବଂ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଦୃଷ୍ଟି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ, ତାହା କେବଳ ଆଗାମୀ କାଲିଟିକୁ ଦେଖୁଥାଏ, ଆଗାମୀ ସପ୍ତାହଟିକୁ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରେନାହିଁ ।

ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୀତି ଓ ରୁଚିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ସହିଷ୍ଣୁ ହେବାର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଏବେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱରାଷ୍ଟ୍ରର କଳ୍ପନା କରାଗଲାଣି, ସେମାନେ ସେହି ଆଗାମୀଟି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ । ଆମେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରୁଛୁ, ତାହା ଆମର ଶିକ୍ଷାକୁ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ଏକ ଅଳ୍ପସୀମା ଭିତରେ

ରଖିଦେଇଛି । ଏବଂ, ନିଜର ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଜାହଜରେ ପୃଥିବୀ ବୁଲାଇ ଆଣିବ ବୋଲି ଏଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି । ଶୈଶବ ପରେ ବୟସ୍କର ବୟସରେ ପୃଥିବୀଯାତ୍ରା ଦ୍ୱାରା ସେତେ ଲାଭ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଜାତୀୟତାବାଦ ପ୍ରକୃତରେ ବିପଜ୍ଜନକ, କାରଣ ତାହା ଆମ ଭିତରେ ପିଲାଦିନର ସେହି ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ନିଠ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ, ଶୈଶବକାଳୀନ ଅତୀତ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ପ୍ରଭାବିତ ନହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ବାଟଟିଏ ନପାଇବା ଯାଏ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପାଇଁ ସମ୍ଭବତଃ ଆଉ କୌଣସି ଆଶା କରି ହେବନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ମୁଁ ପୁଣିଥରେ କହିବି, ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଅଶେଷ ବାର କହୁଥିବି, ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ଆବେଗକୁ ହିଁ ସର୍ବାଗ୍ର ସ୍ଥାନରେ ରଖିବ । ଆମର ସକଳ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆମେ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଗଢିଥିବା ଯେ, ସେଥିରେ ବ୍ରିଟିଶ୍, ଜର୍ମାନ୍, ଚୀନା, ନିଗ୍ରୋ, ଇହୁଦୀ ବା ଅଣଇହୁଦୀ କୌଣସି ପିଲାକୁ ମୋଟେ ଅସହଜ ଲାଗୁନଥିବ । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତଙ୍କର ସେହି ଏକା ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ଏକା ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଏକା ଭୟ ଓ ଏକା ଆଶାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଭୂଗୋଳ ସହିତ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ହୋଇଯାଉଛି; ମାତ୍ର, ଯେକୌଣସି ଜାତିର ମନୁଷ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଏକାଭଳି ଯୌନଗତ ସମସ୍ୟା ରହିଛି, ସେହି ଏକାଭଳି ଅର୍ଥନୈତିକ ଅସୁବିଧାମାନ ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମ ପୃଥିବୀର ସପ୍ତ ମହାସାଗରଙ୍କ ପରି ଧର୍ମର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ପ୍ରଶସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମସ୍ତିଷ୍କଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ହୃଦୟଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଶେଷରେ ଆମ ବିଶ୍ୱରାଜ୍ୟଟିର ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ପୁରୋଗାମୀ ହେବାରେ ଏହି ବୃହତ୍ ବିପଦଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ଯେ, ଆମେ ପ୍ରାୟ ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ି ନିଜକୁ ବୃହତ୍ତର ଜନସମଷ୍ଟି ଠାରୁ ଅଲଗା ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଉ । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷକଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଯାଏ, ସେମାନେ ଯେ କେତେ ଅସୁବିଧାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଜାଣି ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହୁଏ, ନିଜକୁ ଅନେକ ଅସମର୍ଥ ମନେ କରେ । ଶ୍ରେଣୀରେ ପଲେ ଲେଖାଏଁ ପିଲା, କୋଠରୀଗୁଡ଼ିକ ବାରାକ୍ ପରି ତିଆରି ହୋଇଛି, ଉପରେ ପରିଦର୍ଶକମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଶିକ୍ଷା ଆଇନ୍ ରହିଛି ଓ ପାଠ୍ୟକ୍ରମମାନ ବି ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେଇ ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ସାନ ବୋଧ ହୁଏ; କାରଣ, ମୋ'ର ସେମାନଙ୍କ ପରି ଯେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ, ମୁଁ ତାହା ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋ'ର ଅସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କିଛି ନଥାଏ ।

ଶୁକ୍ରବାର ରାତିଠାରୁ ସୋମବାର ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ ଭିତରୁ ଛୁଟୀ ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ମାସକୁ ମାସ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପରିମାଣର ବେତନ ପାଇଯାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ମୋତେ ଅର୍ଥ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେମାନେ ବୁଢ଼ା ହେଲେ ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇବେ ବୋଲି ଠିକ୍ ଜାଣିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅସଲ ମୂଳଭୂତ ବ୍ୟାପାରମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଥାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥାଏ, ଏବଂ ମୁଁ ଆଶା କରୁଛି ଯେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକଧନ୍ଦାଟିର ବାହାରେ ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ କେବେହେଲେ ଅନୁଭବ କରିବି ନାହିଁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ସେହି ବିଚିତ୍ର ଶିକ୍ଷକଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇଯିବାର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ବିପଦ ରହିଛି । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସମ୍ମିଳନୀ କଥା ମୋ'ର ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି, ଯେଉଁଠାକୁ ମୋତେ ଶନିବାର ଦିନ ଭାଷଣ ଦେବା ସକାଶେ ଡ଼କା ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଭାଷଣ ଶୁଣୁଥାଏ ଏବଂ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ଶୁଣିବାକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ହେଉନଥାଏ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍ ଉଠି କ'ଣସବୁ କହିଲେ, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଅନୁଭବ ହେଲା ଯେ ସିଏ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳଭୂତ କଥାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଯଦି କାହାର ମୂଳତଃ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବ, ତେବେ ଏହିସବୁ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା-ସମ୍ମିଳନୀ ଅଥବା ଶିକ୍ଷା-ପତ୍ରିକା ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀରସ ଲାଗିବ ଏବଂ, ସେହିସବୁ ଅବସରରେ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ଓ ପ୍ରମୁଖମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଏକଚାଟିଆ ଭାବରେ ସବୁଯାକ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବାଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜପ୍ରତି ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟାୟ କରିଥାନ୍ତି । ଭୂଗୋଳ କିମ୍ବା ଦୀର୍ଘ ହରଣର ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ ଯେଉଁସବୁ ଭାଷଣ ଦିଆଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଯଥାର୍ଥରେ ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ ଏକ ଉପସ୍ଥାପନ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ରଙ୍ଗ ସହିତ ଉଡ଼ାଜାହଜରେ ଉଡ଼ିବାର ଯେତିକି ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଭାବରେ କଳ୍ପନା କରି ପାରିବା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ବିଷୟ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଦାନର ପଦ୍ଧତି ବିଷୟରେ ସଚରାଚର ଏତେବେଶୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯଥାର୍ଥରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଯେତିକି କରୁଛନ୍ତି, ତାହାରି ପକ୍ଷର ସମର୍ଥନ କରୁଥାନ୍ତି; ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟମାନେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ହିଁ ତାହା କରନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରୁ ଏହିମାନେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ କମ୍ ପରିମାଣରେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଆଗ୍ରହ ଥିବା ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଶିକ୍ଷକମାନେ ହିଁ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଏବଂ

ନୂତନ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଗତ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି: 'ଆପଣ ଏହି ସବୁକିଛି କେବଳ ଠିକ୍ କଥା କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ମାତ୍ର ମୋତେ ତ ପଚାଶଜଣ ସାନପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ବସାଇ ପାଠ ପଢାଇବାକୁ ପଡୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କଦାପି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ପଢାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ଘର, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଇତିହାସ ଅଥବା ବିକୃତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣି ହେବନାହିଁ । ସବାଆଗ ସେମାନଙ୍କୁ ଚୁପ୍ କରି ବସାଇବାକୁ ହେବ, କାରଣ ହୁଏତ ପାଖ କୋଠରୀଟିରେ ଗଣିତସାର୍ କ୍ଲାସ୍ ନେଉଥିବେ ଏବଂ ସିଏ କୌଣସି ଗୋଳମାଳ ସହି ପାରିବେନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ଅଭିଭାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ପାଠ ପଢି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ ।'' କୌଣସି ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବିଷୟରେ ବହୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଯେଉଁ ଆପତ୍ତି ରହିଥାଏ, ଏକ ଈର୍ଷା ହିଁ ତାହାର ମୂଳଦୁଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ''ଆପଣ ମୋ'ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଡ଼େସ୍କ ବେଞ୍ଚ, ଏହି ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ହାକିମମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନେଲେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ହୋଇପାରିବି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ମୋ'ର ଗୋଡ଼ରେ ଜଞ୍ଜିର ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛି ।'' ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସତକଥା, ଏବଂ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଯେଉଁ ସାହସୀ ଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ସରକାରୀ ହାକିମ ଏବଂ ପରମ୍ପରାଗତ ଶିକ୍ଷା ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି, ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ରହିଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେକୌଣସି ପୁରୋଗାମୀ ତୁଳନାରେ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ଶ୍ରେୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ବାହିନୀଟା ଭିତରେ ବଡ଼ ଅନିଚ୍ଛୁକ ଭାବରେ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିବାକୁ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି ତାହାରି ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ଏକାକୀ ତା'ର ଲଙ୍ଗଳଟି ଧରି ଏକୁଟିଆ ସିଆରା ଧରି ଯାଉଛି । ତା'ର ବିଲଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରା ଯାଉନାହିଁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତା'ର ବିବେକର ବିରୋଧ କରୁଥିବାରୁ ସମରବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଉନାହିଁ ଏବଂ ପୃଥିବୀଟାଯାକ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ବସିଛି, ଜଣେ ପୁରୋଗାମୀ ସହିତ ତାହାରି ତୁଳନା କରିହେବ ।

ଯେପରି ମନେ ହେଉଛି, ଆଗାମୀ କାଲିର ଶିକ୍ଷା ଏକ ନୂଆ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷକ ଆବଶ୍ୟକ କରିବ । ସିଏ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଆଗ୍ରହଠାରୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଆଗ୍ରହକୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଥିବ । ଆଗାମୀ କାଲିର ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ କେଉଁ ପିଲା କେଉଁ ବିଷୟରେ କେତେ ନମ୍ବର ରଖିଲା, ସେକଥା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ଅମୁକ ପିଲାଟି କାହିଁକି

ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ କଳ୍ପନାବିଳାସୀ ହେଉଛି ବା ସମୁକ ପିଲାଟି କାହିଁକି ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରାଗି ଯାଉଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଏକାଠି ବସି ଆଲୋଚନା କରିବେ । ସେମାନେ ସକଳ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପିଲାକୁ ହିଁ ସବା ଆଗରେ ରଖିଥିବେ,- ଏବଂ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ହସ୍ତକର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ଶିକ୍ଷକ ପିଲାମାନେ କରତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣକୁ ଅକୁଶଳ ଏବଂ ଅନୁଚିତ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବୁଲି ନଦେଖି ନିଜେ ମଧ୍ୟ କିଛି ତିଆରି କରୁଥିବେ ।

''ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ପାରେ, ସିଏ କରି ଦେଖାଇଦିଏ; ଯିଏ ନପାରେ, କେବଳ ସେଇ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ ।'' ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି କରିପାରିବ ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜୀବନ ଏପରି ହୋଇଥିବା ଉଚିତ ଯେ, ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକ ସୃଜନଶୀଳ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୂରା ସମୟ ଖାଲି ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହୁଏ ଏବଂ, ଏହି କଥାଟି ଅଧିକ ସମୀଚୀନ ବୋଲି ଲାଗୁଛି ଯେ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସଫଳ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବା ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲା ତଥାପି କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯାହାର କି ଶିଶୁସୁଲଭ ଆଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ମରିଯାଇ ନଥାଏ । ଖାଲି ପାଠଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟଟାରେ ଆଦୌ କୌଣସି କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ; କିନ୍ତୁ, ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହିବା ଓ ସେମାନଙ୍କର ମନକୁ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ବୁଝିବା,- ଏଇଟି ଅସଲ କାମ ହୋଇଥିଲେ ପାଠ ପଢ଼ାଇଦେବା କାମଟା ଯଥେଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ ।ଅଧିକନ୍ତୁ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ବିପଦର ବି ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାନା ବିକୃତି ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି କାମର ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବିକୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅସଲ ମୋହମୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟିକୁ କଦାପି ଅର୍ଜନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମର ଏଠାରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଯାହାଙ୍କୁ କି ପିଲାମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା; ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନରେ ଯାହା କରିବାକୁ ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ପିଲାମାନେ ଯେ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଭାବରେ ଠିକ୍ ସେହି କଥା କରୁଛନ୍ତି, ସେବିଷୟରେ ସିଏ ଆଦୌ ସଜ୍ଞାନ ନଥିଲେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ବିକୃତି ରହିଥାଏ, ସେମାନେ ଚୁମ୍ବକ ପରି ମାନସିକ ଅସୁବିଧା ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲକୁ ସତେଅବା ଟାଣିହୋଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରନ୍ତି । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ, ପ୍ରକୃତ

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ଚିହ୍ନଟ କରିବାରେ ହିଁ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବହୁତ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୋଇଯାଏ । ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବା କୌଣସି ସଭ୍ୟତାରେ ନିଶ୍ଚୟ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବହୁତ କମ୍ ହୋଇଯିବ ଏବଂ, ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ କଥା କହୁଛି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ସ୍କୁଲଶିକ୍ଷାର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନମୁନା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି; କାରଣ, ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଆ ଯାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜକୁ ଆଉ ସାନପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟାଧିତ ଭାବରେ ପିଲା ବୋଲି ଭାବନ୍ତେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେକୌଣସି ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆମେ ତାହାର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ, ତାହାର ପିଲାମାନଙ୍କର କଷଟି ଉପରେ ହିଁ ବିଚାର କରି ଶିଖିବା । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଠିକ୍ ଯେ, ଏହି ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଅଦ୍ଭୁତ ନୈପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅତୃପ୍ତ ପିଲାଟିଏ ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି, ପ୍ରକୃତରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । □

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଶକ୍ତିହୀନ ତାରୁଣ୍ୟ

ଏହି ବିଧ୍ୱଂସକାରୀ ବୃହତ୍ ଯୁଦ୍ଧଟିର ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ବାର ବାର ଏହି ଭାବନାଟି ଆସି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶ୍ୱସ୍ତ କରି ପକାଉଛି ଯେ, ଏଇଟି ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ତରୁଣମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଛୁ ଅଥବା ବୁଢ଼ା ହୋଇସାରିଲୁଣି, ମନେ ହେଉଛି ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ହୁଏତ ଆମେମାନେ ହିଁ ବଞ୍ଚି ରହିବୁ । ହଁ, କେତେଜଣ ଅନ୍ଧ, ଖଞ୍ଜ ଓ ବିକୃତମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବେ । ଏବଂ, ଆମ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବରୁ, ଆମର ଏହିସବୁ ନାନା ଲୋଭ, ଘୃଣା ଏବଂ ନିର୍ବୋଧତା ହେତୁ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ମରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଆମର ଭୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଏତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିବା ତରୁଣବର୍ଗ କାହିଁକି ଯେ ଏହି ପୃଥିବୀର ଶାସନକୁ ନିଜ ହାତକୁ ନେଇଯିବା ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲାପରି ଆଦୌ ମନେ ହେଉନାହାନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ବାରମ୍ବାର ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି । ଆମର ତରୁଣମାନେ କାହିଁକି ଏପରି ଭାବରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱକୁ ମାନୁଛନ୍ତି ଓ ନିଜର ପୃଥିବୀଟିକୁ ସତେଅବା ଏକ ମୃତ୍ୟୁଗର୍ତ୍ତ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ନେଉଛନ୍ତି ? ଏହି ଯୁଦ୍ଧଟିକୁ ନକରାଇ ଦେବାର କ୍ଷମତା ସେହି ବୃଦ୍ଧ ନେତାମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ନିଜ ଶ୍ରେଣୀସ୍ୱାର୍ଥକୁ ହିଁ ସବାଆଗରେ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଦେଶ ପରେ ଦେଶକୁ ଶତ୍ରୁର ହାତରେ ଟେକି ଦେଲେ । ଏବଂ, ଯଦି ତରୁଣମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିବେ, ତେବେ ଏହି ବଡ଼ମାନେ ଶାନ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ହତ୍ୟା କରିବେ ।

ଆମ ତରୁଣମାନେ କାହିଁକି ଯେ ଏପରି ଶକ୍ତିହରା ହୋଇ ବସିଲେ, ତାହାର ଅବଶ୍ୟ କିଛି ମୂଳଭୂତ କାରଣ ରହିଥିବ । କ'ଣ ପାଇଁ ତରୁଣ ସର୍ବଦା ଆପଣାକୁ ବଳି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି, ତାହାର କାରଣଟି ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମାର କେଉଁ ସୁଗଭୀର ତଳରେ ଯାଇ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଛି । ତରୁଣବର୍ଗ ପୃଥିବୀର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ପାରୁନାହିଁ, କାରଣ ସିଏ ନିଜକୁ

ଅପାରଗ ଓ ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି, ବୟସରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଛି ଏବଂ ବୟସ୍କମାନଙ୍କର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଯାଉଛି । ଏହି ଭୟ ଓ ହୀନମନ୍ୟତାର ମୂଳ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଶୈଶବ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି । ଏବଂ ବଡ଼ମାନେ ସେକଥା ଖୁବ୍ ଜାଣିଛନ୍ତି ଏବଂ କୌଶଳର ସହିତ ଘର ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ଏକ ଛାଞ୍ଚରେ ତିଆରି କରି ରଖୁଛନ୍ତି ଯେ ପିଲାଦିନର ସେହି ଭୟ ଏବଂ ସମ୍ମାନ-ପ୍ରଦର୍ଶନ ଗୁଡ଼ାକ ସେମାନଙ୍କର ଶୈଶବକାଳ କଟିଯିବାର ବହୁକାଳ ପରଯାଏ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହୁଛି । ଘରର ଗୁରୁଜନ ତଥା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳା ପଛରେ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ଶକ୍ତିରୁ ବର୍ଜିତ କରି ରଖିବାର ଗଭୀର ମତଲବଟା ହିଁ ରହିଛି ଏବଂ, ତରୁଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯୌନସମ୍ପର୍କିତ ଯେଉଁ ନୈତିକତାକୁ ଲଦି ଦିଆଯାଉଛି, ତାହାକୁ ସେହି ମତଲବଟିର ହିଁ ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଯୌନଶକ୍ତି ହେଉଛି ଏକ ଅତିପ୍ରାଚୀନ ଶକ୍ତି ଏବଂ, କେବଳ ମୁଷ୍କଛେଦନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପ୍ରକାରେ ସେହି ଶକ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏବଂ, ବୃହତ୍ତର ସମାଜରେ ମୁଷ୍କଛେଦନର ସେହି ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆମ ଇସ୍କୁଲ ଓ ଘରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟିକୁ ଅନୁସରଣ କରାଯାଉଛି । ପିତୃ-ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଯେଉଁ ବ୍ୟୂହଟି ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିଛି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଥବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ସେଇଟି ହିଁ ତାରୁଣ୍ୟକୁ ଶୋଷଣ କରୁଛି ଏବଂ ଅବଦମିତ କରି ରଖିଛି । ପିତୃସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଭୟ କରି ହିଁ ତରୁଣଠାରୁ ତା'ର ଶକ୍ତିକୁ ଅପହରଣ କରିନେବାର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଯାଉଛି ଏବଂ ସେହି ବାପାର ଭୂତଟି ସକାଶେ ହିଁ ତାରୁଣ୍ୟକୁ ପ୍ରାଣବଳି ଦେବାରେ ଶିକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଭୀରୁତାର ପରିଚୟ ଦେବା ହେଉଛି ଆମ ଜାଣିବାରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଲାଗି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲଜ୍ଜାଦାୟକ କଥା ଏବଂ, ଅନେକ ତରୁଣ ସଙ୍ଗୀନ୍‌ମୁନର ଆକ୍ରମଣଠାରୁ ଏହି ଭୀରୁତାକୁ ଅଧିକ ଭୟ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏହି ଭୀରୁତାର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ସଟି କ'ଣ ? ଆମର ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ଏହାର ଏକ ଅଧିକ ଅଂଶକୁ ଆମ ଭିତରେ ପୂରାଇ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାପାଇଁ ତା' ବାପା ହିଁ ସାହସିକତାର ଗୋଟିଏ ମଡ଼େଲ୍ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ, ବାପାଙ୍କ ଭଳି ହେବାର ଏହି ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଆକାଂକ୍ଷାଟି, ତାହାରି ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯିବା ମାତ୍ରକେ ଆମ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ଭୀରୁପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ସ୍ଥାନଟିଏ ହୋଇଯାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ତୁମେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସେହି ବାପା ତୁମକୁ ମାଡ଼ ଦେଇ ପାରିବେ ଏବଂ ପରେ ତୁମେ ଘରୁ ପଳାଇଗଲେ ତୁମକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଗୁଳି ମଧ୍ୟ ମାରିପାରିବେ । ଶୈଶବରେ ଆମେ ବାପା ବୋଲି କେବଳ ବାପାଙ୍କର ଏକ କାଳ୍ପନିକ ଭୂତକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥାଉ,

କାରଣ ବାପା ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜକୁ ଏପରି ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ଯିଏ ବଳ ଏବଂ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ମଡ଼େଲ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାପରେ ପିଲାଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉଜଣେ ବାପାଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରେ; ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ଭବତଃ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ଦୂରରେ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଠିକ୍ ସେହି ଜ୍ଞାନ, ବଳ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଏହି ସମ୍ମାନ ଏବଂ ବିସ୍ମୟ ପଛରେ ଭୟ ହିଁ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବାପା ଏବଂ ପିତୃପ୍ରତୀକ ଲାଗି ଭୟ, ତାହାହିଁ ତରୁଣମାନଙ୍କର ଭୀରୁତା ଏବଂ ଶକ୍ତିହୀନତାର ମୂଳ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ମୁଁ ଏଠାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନୂଆ କଥା ଲେଖୁନାହିଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇଛି । ମାତ୍ର, ଏହାର କୌଣସି ସମାଧାନ ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ ପ୍ରଚଳିତ ପିତୃପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବସାନ ଘଟାଇବାକୁ ହିଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକମାତ୍ର ସ୍ଥାୟୀ ସମାଧାନ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମାତ୍ର ତାହା କିପରି ହେବ ? ହଁ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୟର ସହିତ କହିବି ଯେ ଏଠାରେ ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏକ ଉପାୟର ଇଙ୍ଗିତ ଦିଆଯାଉଛି । ଏଠାରେ ଆମେ ପିତାନାମକ ଅନୁଷ୍ଠାନର କ୍ଷମତାକୁ ହ୍ରାସ କରିବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ; ତାରୁଣ୍ୟ ଯେପରି ଭୟଶୂନ୍ୟ ଏବଂ କପଟରହିତ ଭାବରେ ବିକାଶ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ଏକ ସୁଯୋଗ ପାଇବ, ସେଥିଲାଗି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ । ମୋତେ କେହି ଭୟ କରନ୍ତିନାହିଁ, କେହିଁ "ସମ୍ମାନ" ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପିଲାମାନେ ଯେ ଯାହାକିଛି କରିବେ ଆମ ସାମନାରେ କରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସେମାନେ ଆଦୌ ବାଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିଛି ଅଶୋଭନୀୟ କଥା କହିଲାବେଳେ, ପରସ୍ପରକୁ ଗାଳି ଦେଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ କଥା କହିବାକୁ କିମ୍ବା ଗୋପନୀୟତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ତେଣୁ, କୃତ୍ରିମ ଆଚରଣର କୌଣସି ଅବକାଶ ରହେ ନାହିଁ । କେବଳ ଭଲ ପାଇବା ହିଁ ଆମ ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକମାତ୍ର ପିତୃସୁଲଭ ଆଚରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସମରହିଲ୍‌ରେ ତାରୁଣ୍ୟ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନଟିକୁ ହିଁ ବଞ୍ଚେ ଏବଂ, ବାହାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ବଡ଼ ଅଥବା ଅଧିକ ସମ୍ମାନର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦେଲେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ ତଥା ଅବଜ୍ଞା ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦିଗରେ ଗତି କରୁଛନ୍ତି; ମାତ୍ର, ଏକ ମନୁଷ୍ୟସୁଲଭ ଦୁର୍ବଳତା ହେତୁ ଆମେ ଭାବିନେଉ ଯେ ସେମାନେ ଆମପରି ଏତେଦୂର ଯାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି ଅଥବା ସେମାନେ ଆମ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସାଲିଶ୍ କରି ପକାଉଛନ୍ତି ।

ବହୁତ ଘର ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ବାପାମାନେ (ଓ ମାଆମାନେ ମଧ) ଆଦୌ ଏଡ଼େ ଭାରି ହୋଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବସି ରହିନଥାନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ପିଲାଙ୍କୁ ଦବାଇ କରି ବା ନ୍ୟୂନ କରି ରଖାଯାଇ ନଥାଏ । ହଁ, ଏକଥା ସତ ଯେ ଆମେ ସଂଖ୍ୟାରେ ବହୁତ କମ୍; ତଥାପି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ଏବଂ, ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଜର କ୍ଷମତାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାପାଇଁ ମତଲବ କରିଥିବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଲୋକଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅବ୍ୟାହତ ରହିବ ।

ମୋ' ଭିତରକୁ ହଠାତ୍ ଏହି ଧାରଣାଟି ଆସୁଛି ଯେ, ମୁଁ ଷାଠିଏ ବର୍ଷର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତରୁଣମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଯେ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଦାବୀ କରୁଛି, ତାହା ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା ନୁହେଁ କି ? ସେମାନେ ନିଜେ ସିନା ସେହି ଦାବୀଟିକୁ କରନ୍ତେ ! ହଁ, କଥାଟା ଭାରି ଉଦ୍‌ଭଟ ଲାଗୁଛି । ତଥାପି, ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଏହି ଦାବୀଟି ମୋ'ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ କରାଯାଇ ପାରିବ, କାରଣ ଏହି ବ୍ୟାପାରଟିରେ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥ ନିହିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ମୁଁ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛି; ଅବଶ୍ୟ ଦିନମାନ ତରୁଣମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ରହିବାକୁ ମୋ'ର ଏକ ସ୍ୱାର୍ଥ ବୋଲି କୁହା ଯାଇପାରେ । ହଁ, ମୁଁ ମଧ ସେହି ପିତୃଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ତେଣୁ ମୁଁ ଦୁଇଟିଯାକ ପକ୍ଷକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବି । ହୁଏତ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜଣେ ବାପା ସହିତ ଏକତ୍ର ଜଳଯୋଗ କରୁଛି ଏବଂ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ପୁଅଟି ସହିତ ଖୁସୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବି ହୋଇପାରୁଛି ।

ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ ପୁଅଟି କୋଠରୀ ଭିତରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାପ ବେଶ୍ ସହଜ ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ସିଏ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପଥର ପାଲଟି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ନିଜ ପୁଅର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସିଏ ନିଜକୁ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପିତୃମୂର୍ତ୍ତି ପରି ପରିଚିତ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି: ତାଙ୍କର ସେହି ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ମଧରେ ଭୟ ମଧ ରହିଛି, ଆଗାମୀ ପୀଢ଼ିଟିକୁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି, ସିଏ ଆପଣାକୁ ଦେଖାଇ ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି କାଳେ ଧରା ପଡ଼ିଯିବେ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ଭୟଟି ରହିଛି । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏହି ପ୍ରକାରର ଭୟ କେଉଁ କାଳରୁ ବିଦା ହୋଇ ଚାଲିଗଲାଣି ବା ହୁଏତ ତଥାପି ଯାଇନାହିଁ । ଏପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ଯେ, ଯଦି ଆମର ଗୋଟିଏ ପିଲା ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି ମୋତେ କହିବ ଯେ ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଆକାଶଛତା ସୈନ୍ୟ ନିଜର ବନ୍ଧୁକ ପ୍ରଭୃତି ଧରି ଆସି ଆମ ବଗିଚା ଭିତରେ ପଶିଗଲାଣି, ତେବେ ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ଏକ କୃତ୍ରିମ ସାହସ ଦେଖାଇ ହୁଏତ ବାହାରିଯିବି ଓ ମୁଁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ସାହସୀ, ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରମାଣ

କରିଦେବି । ମାତ୍ର, ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଜଣେ ବାପାର ତା' ପିଲାଟି ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଭୟ ରହିଥାଏ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ତାହା ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କ୍ଷତି ଘଟାଇ ପାରେନାହିଁ । ନିଜ ପିଲାଟି ତାକୁ ଭୟ କରୁ ବୋଲି ବାପା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଭିପ୍ରାୟଟି ରହିଥାଏ, ଏହା କଦାପି ତା'ର ସମତୁଲ ହେବନାହିଁ ।

ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ସମୟର ଗତି ଅନୁସାରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କର ଭୟ କ୍ରମଶଃ କମିଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ମୋ' ପିଲାଦିନେ ପିଲାମାନେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରର ଚାବିଟିଏ ପାଇବାକୁ କେତେ ଅଝଟ ଲଗାଉଥିଲେ, ଏବେ ତ ବହୁତ ଘରେ ଦାଣ୍ଡକବାଟ ଖୋଲା ହିଁ ହୋଇ ରହୁଛି । ସିନେମା, ସାଇକେଲ୍, ମୋଟରଗାଡ଼ୀ ଓ କର୍ମଜୀବୀ ମହିଳା,- ଏହି ସବୁକିଛି ତରୁଣବର୍ଗର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇ ପାରିଛି । ଆହୁରି ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ, ବଡ଼ମାନେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାବିଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ହାତରେ ରଖିଥିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂଲଣ୍ଡର ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳରେ ଷାଠିଏ ହିଁ ହାରାହାରି ବୟସ ହେବ; ମାତ୍ର, ପିଲାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ହାରାହାରି ବୟସ କେତେ ହେବ ? ମୋ'ର ଅନୁମାନ ଅଶୀ ପାଖାପାଖି ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଆମ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ମାନଙ୍କର ନୈତିକତା ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋଟେ କମ୍ ବୟସର ନୁହନ୍ତି । ବଡ଼ମାନେ ଯେ ସତକୁ ସତ ବିବେକୀ ବା ପ୍ରଜ୍ଞାବାନ୍ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଚତୁର ଏବଂ ଭୀରୁ, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗିବ । ବୟସ ବଢ଼ିବା ହେତୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ବାସନା, ଦୁଃସାହସିକ ନାନା ଇଚ୍ଛା ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନ ଶୀତଳ ହୋଇଯାଏ, ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଈର୍ଷାପରାୟଣ ହୋଇ ଯେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ଏମାନଙ୍କର ବୟସସୁଲଭ କୌତୁକ କିମ୍ବା ଖେଳଗୁଡ଼ିକୁ କରିବାଲାଗି ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଏକଥାଟି ଉପଲବ୍ଧି କରିବାଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗିବ ।

ଏହି ଅଶୁଭ ଯୁଦ୍ଧଟାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପରିଣାମ ରହିଛି...ତାହା ଇତିହାସର ବେଗକୁ ବଢାଇ ଦେଇଥାଏ; ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ଯାହା ଘଟିବା ପାଇଁ ପଚାଶ ବର୍ଷ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ଯୁଦ୍ଧ ତାହାକୁ ହୁଏତ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ଘଟାଇ ଦେଇପାରେ । ହିଟ୍‌ଲର୍ ଆସିବାଦ୍ୱାରା ଜର୍ମାନୀରେ ସିନା ଘଣ୍ଟାମାନେ ପଛକୁ ମୋଡ଼ି ହୋଇଗଲେ, ମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ପୃଥିବୀର ଘଣ୍ଟାମାନେ କେତେ କେତେ ଆଗକୁ ମୋଡ଼ି ହୋଇଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତରୁଣବର୍ଗ ନିଜ ଆଖିରେ ହିଁ ସବୁକଥା ଦେଖୁଛି, ଏବଂ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଭାବି ମଧ୍ୟ ଶିଖୁଛି । ଇଉରୋପର

ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପୁରୁଣା ପରିବର୍ତ୍ତନ-ବିରୋଧୀ ଏବଂ ତରୁଣ ବିପ୍ଳବବାଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି, ସିଏ ସେକଥା ଦେଖି ପାରୁଛି । ଯଦି ତରୁଣମାନେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ,- ହଁ, ତାହାହିଁ ଅସଲ ସମସ୍ୟା । ସର୍ବଦା ତରୁଣମାନେ ହିଁ ନିଜ ଭିତରେ ବହୁଭାଗ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ବାପାମାନଙ୍କୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାହାରି ଫଳରେ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇ ବୟସ ତଥା ବିଶେଷ ସୁବିଧାର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି । ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଏବଂ ପୋଲିସ୍ ଭିତରେ ଥିବା ତରୁଣମାନେ ଏକ ସଂଘର୍ଷ ଲାଗିଲେ ଖୁବ୍‌ସମ୍ଭବ ବୟସକୁ ହିଁ ପକ୍ଷସମର୍ଥନ ଦେବେ ।

ଯେଉଁ ତାରୁଣ୍ୟ ପିତୃ-ଆଦର୍ଶଟି ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲାଣି, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଏବଂ ରାଜନୀତି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଛି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପକ୍ଷଟି ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋତେ ଏଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିଦେବାକୁ ହେବ ଯେ ମୁଁ ଏପରି କୌଣସି ଗୃହଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଚାର ଅଥବା କଳ୍ପନା ଆଦୌ କରୁନାହିଁ, ଯେଉଁଥିରେ ପୁଅମାନେ ହାତରେ ତେଣ୍ଟା ଓ ବର୍ଚ୍ଛା ଧରି ସେମାନଙ୍କର ବାପାମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ବାହାରିବେ । ଯଦି କେବେ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ହେବ, ତେବେ ତାହା ବାପା ଓ ପୁଅମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନୁହେଁ, ଧନୀ ଏବଂ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହିଁ ଲଢ଼ା ହେବ । ଏବଂ, ଗୃହଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ତାରୁଣ୍ୟର ସମରରେ ତାହାକୁ କୌଣସି ସମାଧାନ ମିଳିବନାହିଁ । କେବଳ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମାଧାନ ମିଳିବ, ସଜ୍ଞାନତା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏବଂ, ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ା ଯାଉଥିବା ବିଷୟ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ସଜ୍ଞାନତାକୁ ଅବହେଳିତ ରଖିବାର ବଡ଼ିଆ ଅସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଉଥିବାରୁ ତରୁଣ ନିମନ୍ତେ ନ୍ୟାୟ ଆଣିବାର ବିଚାରାଳୟରେ ଏକ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନ ଶିକ୍ଷାଲାଗି ତାରୁଣ୍ୟର ସଂଗ୍ରାମକୁ ହିଁ ଏକନମ୍ବର ପ୍ରମାଣରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏକଥାରେ ହୁଏତ କୌଣସି ବିଶେଷ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଇପାରେ; ମାତ୍ର ପ୍ରଧାନତଃ ମାଆମାନେ ହିଁ ବାପାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମୋ' ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇବାର ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ମୁଖ୍ୟତର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ସମ୍ଭବ ଯେ ନିଜର ପିଲାଟି କେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିବ, ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତିଟାକୁ ମାଆ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା ହିଁ ସାଧାରଣ ରୀତି ହୋଇ ରହିଆସିଛି । ଅବଶ୍ୟ, ପବ୍ଲିକ୍ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେକଥା ଯେଉଁଭଳି ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ନିଜ

ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋଡ଼ିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାରୀମାନେ ହିଁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦିଏ, ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ନାରୀ ହିଁ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନେ ମୋ'ର ସୁନ୍ଦର ନୀଳ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ସଭାକୁ ଆସନ୍ତି ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ । ପୁରୁଷଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ହିଁ ଶିଶୁ-ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏଇଟି ସେହି ସତ୍ୟର ପ୍ରାୟ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯେ ଝିଅମାନେ ମୂଳତଃ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଓ ପୁଅମାନେ ମୂଳତଃ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ସତକଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ସମାଜରେ ନାରୀମାନେ ଏକ ନିମ୍ନତର ସ୍ଥାନରେ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଅଚେତନ ଭାବରେ ପିତୃକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ପରମ୍ପରା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ତଥାପି ଏହାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ କିଛି ଫଳ ବି ମିଳେନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ସେମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ କୌଣସି କୋଠରୀ ଭିତରୁ ଚାଲିଯିବା ସମୟରେ ଅଥବା କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ପୁରୁଷମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରନ୍ତି, ବସ୍‌ରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ନିଜେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆସନଟିଏ ଯାଚିଲେ, ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ, କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ମାନ-ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଗଲେ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି । ସରକାର ଓ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଏକ ନଗଣ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ରହିଥାଏ; ନାରୀ ଡ଼ାକ୍ତର ଅଥବା ନାରୀ ଓକିଲ କ୍ୱଚିତ୍ ଥାଆନ୍ତି, - ଗୀର୍ଜାରେ ବିଶପ୍ ହେବା ଏବଂ ବୈଦେଶିକ ସେବାରେ ସେମାନେ ରହିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରଳ । ଆମେ ଯେ ଏକ ମାତୃପ୍ରଧାନ ସଭ୍ୟତା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛୁ, ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ତଥାପି ତରୁଣମାନଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନାରୀ-ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ହୁଏତ ଦୃଢ ସମର୍ଥନ ମିଳିପାରିବ । ଏହି ଉଭୟଙ୍କର ସ୍ଥାନ ନିମ୍ନରେ, ପୁରୁଷଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଆଇନ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଉଭୟେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ତଥା ସମାଜରେ ଉଭୟେ ପୁରୁଷଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ତରୁଣର ସ୍ୱାର୍ଥ ଏବଂ ମହିଳାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ତୁତଃ କେବେ ଏକ ମିଳନ ଘଟିବ ବୋଲି ଆଦୌ ଅନୁମାନ କରି ହେଉନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ବର୍ଷ ସହଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ପରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ମୋ' ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଝିଅମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ନିଜକୁ ଆଦୌ ଅଳ୍ପବଳ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ,

ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ପୁରୁଷଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାକୁ କଦାପି ନ୍ୟୂନ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । (ସେମାନଙ୍କୁ ସମାନ ବେତନ ଦିଆଯାଏ) ଆଳୁଖେଳା ହେଉଥିଲା ବେଳେ କିମ୍ବା ଗାଡ଼ୀରେ ଖତ ବୋହି ନିଆଯିବା ସମୟରେ ପୁଅ ବା ଝିଅ କେହିହେଲେ ଛୁଟୀ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଝିଅ ପୁଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ୱଚିତ୍ କୌଣସି କଳହ ଲାଗିଥାଏ । ପୁଅମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଝିଅମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରଟା ଅଧିକ ସଫା ବୋଲି ଯେଉଁ ନିର୍ବୋଧ ବିଶ୍ୱାସଟି ରହିଛି, ଏଠାରେ ତାହାର କୌଣସି ସଙ୍କେତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ହଁ, ସହଶିକ୍ଷା ହିଁ ଆଗାମୀ କାଲିପାଇଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ଆଶା, ତାହାହିଁ ତାରୁଣ୍ୟର ଏକମାତ୍ର ଆଶା; ମାତ୍ର ସେହି ସହଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଝିଅ ଓ ପୁଅମାନେ ବିଭିନ୍ନ ବେଗ ଓ ମାତ୍ରାରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରନ୍ତି ବୋଲି ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନିରର୍ଥକ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ ନଥିବ । ଏହି ସହଶିକ୍ଷା ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ❑

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ରୁଷିଆରୁ ସହଶିକ୍ଷା ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା

ରୁଷିଆର ଏକ ପତ୍ରିକାରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଲେଖାଟିଏ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ଆଗରୁ କେବେ ସେହି ଦେଶରେ ସହଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ କରା ଯାଇଥିଲା, ଯେପରିକି ନାରୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପରି ସମାନ ଅଧିକାରମାନ ରହିବ । ମାତ୍ର, ସଂପ୍ରତି ସେହି ଦେଶର ସଂବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ସମତାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରି ଦିଆଯିବା ଦ୍ୱାରା ସେଠାରେ ସହଶିକ୍ଷାର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବନାହିଁ । "ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଚଳାଇବା, ତାହା ଫଳରେ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏପରି ବାଳକମାନେ ବାହାରିବେ ଯେଉଁମାନେ କି ଉତ୍ତମ ପିତା ହୋଇପାରିବେ ଏବଂ ପୁରୁଷ ପରି ଯୁଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ । ସେମାନେ ନିଜର ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଟି ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ କରି ପାରୁଥିବେ । ଏବଂ, ଏପରି ଝିଅମାନେ ବାହାରିବେ ଯେଉଁମାନେ କି ବୁଦ୍ଧିମତୀ ମାଆ ହୋଇ ପାରିବେ ଏବଂ ନୂତନ ପୀଢ଼ିଟିକୁ ବିକଶିତ କରି ଆଣିପାରିବେ ।" ପୁନଶ୍ଚ, "ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ସହଶିକ୍ଷାରେ ବସ୍ତୁତଃ ସାମାଜିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥିବା କେତେକ ପୁରୁଷସୁଲଭ ଏବଂ ନାରୀସୁଲଭ ଗୁଣକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ ।" ତଥାପି ପୁନଶ୍ଚ, "ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଝିଅମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଲାଳନପାଳନ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ରୁଚିଟିକୁ ଅର୍ଜନ କରିବେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସେଠାରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଆମର ପୁଅମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ଶାରୀରିକ ଏବଂ ନୈତିକ କଠୋରତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରି ପାରୁଥିବେ ।" ଏସବୁ ପଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ଜର୍ମାନୀର ନାତ୍‌ସୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀଟିର କଥା ଖୁବ୍ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି; ସେହି ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ନାରୀ ରୋଷେଇ ଘରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ଏବଂ ଏକ ଅଧସ୍ତନ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବ ଏବଂ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ଅଧୀଶ୍ୱର ହେବାର ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଥିଲା । ରୁଷିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସ୍ଥିତିରୁ ବହୁଦୂରରେ ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ଏବେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି

ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ହୁଏତ ସେହି ଦେଶକୁ ନାତ୍‌ସୀ ଜର୍ମାନୀର ସ୍ଥିତିଟିରେ ଆଣି ସହଜରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇପାରିବ । ଉପରକୁ ତ ଅଭିପ୍ରାୟଟି ଖୁବ୍ ସରଳ ମନେ ହେଉଛି: ଆମେ ଆମ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଯେପରିକି ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷତା ରହିଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ । ମାତ୍ର, ଏକ ଗଭୀରତର ମତଲବ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।...''ସହଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶରୀରବିଜ୍ଞାନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର ଅଧିକ ବିଷୟ ଆଦୌ ପଢାଇ ହୁଏନାହିଁ । ମାସିକ ଋତୁ, ଗର୍ଭଧାରଣ, ସନ୍ତାନଜନ୍ମ ଓ ଶିଶୁପାଳନ, - ନାନା ଅତିସ୍ପଷ୍ଟ କାରଣମାନ ରହିଥିବାରୁ ଝିଅ ପୁଅ ଏକାଠି ବସିଥିବା ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଦୌ ଏଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରି ହେବନାହିଁ । ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟ ଆମେରିକାର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଶରୀରବିଜ୍ଞାନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ନୈତିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଏପରି ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଯେ କେବଳ ସାନ ପିଲାଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ସହଶିକ୍ଷା ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ ସିନା, କଲେଜ ଏବଂ ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ତାହା ଆଦୌ ଉପାଦେୟ ହେବନାହିଁ । ବାର ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସହଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ପାଠ ପଢାଇଲେ ତାହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ବାଳିକା ତଥା ବାଳକମାନେ ଜୀବନରେ ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ କର୍ମଗୁଡ଼ିକରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇଯିବାର ଭୟ ରହିଥାଏ ।''

ମନେ ହେଉଛି, ନୂତନ ରୁଷିଆ ସହଶିକ୍ଷାର ବିରୋଧୀମାନଙ୍କ ମତଟିକୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ପକ୍ଷରେ ରହିଛି । ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ବିଷୟରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ମୁଁ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍ଧାର କରିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଏଠାରେ ଯୌନଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏକ ଭୟ ହିଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ଅଧିକାଂଶ ଯୁକ୍ତିର କୌଣସି ଜୋର୍ ନାହିଁ । ପୁଅମାନେ ବି କ'ଣ ପାଇଁ ମାସିକ ଋତୁ ଏବଂ ଗର୍ଭଧାରଣ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିବେନାହିଁ ? ଅଥବା, ଯଦି ଦରକାର ହୁଏ, ତେବେ ସେହିସବୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଝିଅ ଓ ପୁଅଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବସା ଯାଇପାରେ । ମନେ ହେଉଛି, ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ରୁଷିଆରେ ମଧ୍ୟ ଭୟ ଜାତ ହେଲାଣି । ସେଠାରେ ଚିନ୍ତା କରାଯାଉଛି ଯେ, ବାଳକମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ଠିକ୍ ମରଦଙ୍କ ପରି ସୈନ୍ୟ ହେବେ ଓ ଝିଅମାନେ ଘରପାଇଁ ହିଁ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ତିଆରି ହେଉଥିବେ । ପୁରୁଷ ସର୍ବଦା ନିଜକୁ ନାରୀମାନଙ୍କର ରକ୍ଷକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ।

ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେଠାରେ ପଛକୁ ଯିବାର, ଏକ ବୁର୍ଜୋଆ ନୈତିକତା ମଧ୍ୟକୁ ଫେରିଯିବାର ବିଚାର କରାଯାଉଛି । ହୁଏତ ଯୁଦ୍ଧ ସରିଯିବା ପରେ ସବୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦେଶ ମିଳିତ ଭାବରେ ରୁଷିଆ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବେ ବୋଲି ସେଠାରେ ଭୟ

କରାଯାଉଛି ଏବଂ ତେଣୁ ତାହାର ମୁକାବିଲା କରିବାଲାଗି ସେମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗରେ କୁଶଳୀ କରି ତିଆରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେକଥା ଠିକ୍ ହେଲେ ମଧ, ସହଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ ରହିଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ପୁଅମାନେ ଆଉ କାହାଠାରୁ କମ୍ ପୁରୁଷୋଚିତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନାହିଁ । ହଁ, ୧୯୧୮ ବେଳେ ସାଧାରଣତଃ କୁହା ଯାଉଥିଲା ଯେ ସହଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପୁଅମାନେ ମାଇଚିଆ ଓ ଝିଅମାନେ ଅଣ୍ଡିରୀଚଣ୍ଡୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି କଥାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହେବନାହିଁ । ସହଶିକ୍ଷା ପୁଅମାନଙ୍କୁ ମାଇଚିଆ କିମ୍ବା ଝିଅମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଅଣ୍ଡିରୀ କରି ପକାଏନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ, ଯଦି ନାମକୁ ମାତ୍ର ସହଶିକ୍ଷା ଚାଲୁଥାଏ, ତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅଲଗା କଥା ହେବ ହିଁ ହେବ । ନାମକୁ ମାତ୍ର ସେହି ସହଶିକ୍ଷାରେ ପୁଅ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଏକାଠି ବସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆ ଯାଏ, ମାତ୍ର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କଡ଼ା ନଜରମାନ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ମୂଳରେ ସେହି ଯୌନ ବ୍ୟାପାରଟି ହିଁ ରହିଥାଏ । ମୋ'ର ମନେ ହେଉଛି, ଆମର ଏହି ନୂତନ ସଭ୍ୟତାଟି କ୍ରମେ ବୁଢା ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ସାନମାନଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରୁଛି, ଠିକ୍ ଆଗକାଳ ପରି ଇଏ ମଧ ଯୌନ ଉପଭୋଗକୁ ଭାରି ଭୟର ସହିତ ଦେଖୁଛି । ମନେ ହେଉଛି, ରୁଷିଆରେ ମଧ ସହଶିକ୍ଷାକୁ ଦାବି ରଖିବାଲାଗି ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ସେଠାରେ ମଧ ଜୀବନ-ବିରୋଧୀ, ଉପଭୋଗ-ବିରୋଧୀ ଏବଂ ତାରୁଣ୍ୟ-ବରୋଧୀ ମନୋଭାବଟି ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଛି । ଏବଂ, ପାଦ୍ରୀମାନେ ତ ଏହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମର୍ଥନ ହିଁ କରିବେ !

ହଁ, ରୁଷିଆରେ ସିନା ଘଡ଼ିର କଣ୍ଟାକୁ ମୋଡ଼ି ପଛ କରି ଦିଆଯିବ, ମାତ୍ର କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ାକୁ ପଛକୁ ମୋଡ଼ି ଦେଲେ ମଧ ତାହା କଦାପି କାଳର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବନାହିଁ, ତାରୁଣ୍ୟର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅଟକାଇ ରଖି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ନୂତନ ନୀତିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ କେବେହେଲେ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ପଚରା ଯାଇନଥିବ । ଏହି ସହଶିକ୍ଷାକୁ ଯେ ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା, ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଉପରୁ ଆସିଥିବ; ସେହିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆସିଥିବ । ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆତଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ରୁଷିଆରେ ଶିକ୍ଷାକୁ ତାହାର ସମଗ୍ର ସ୍ୱରୂପଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରା ଯାଉନାହିଁ; ସମଗ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଏବଂ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ହେଉଛୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ପୁରୁଷ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶଟିରେ ନାରୀ ଏବଂ ତେଣୁ ଆମକୁ ଅଲଗା ବୋଲି ବିଚାର କରି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମ କାହାରିଲାଗି ଆଦୌ ହିତକାରକ ହେବନାହିଁ । ଆମେ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷ ପରି ଗଢିବା ଓ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ନାରୀସୁଲଭ କରି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା

କରୁଥିବା,- ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଆମର ଅଶେଷ କ୍ଷତି ହିଁ କରିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପୁଅଙ୍କୁ ଝିଅମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖିଥିବା କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ । ଆଗେ ଜର୍ମାନୀରେ ନାରୀର କ୍ଷେତ୍ରଟି ପିଲାଝିଲା, ଗୀର୍ଜା ଏବଂ ପାକଶାଳା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସୀମିତ ବୋଲି ଯାହା କୁହା ଯାଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ରୁଷିଆରେ ମଧ୍ୟ ଝିଅମାନଙ୍କ ସକାଶେ ସେହିପରି ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉଛି କି ?

ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ନାରୀମାନେ କାରଖାନା ଓ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେଣି, କେତେଭଳି ଜୀବିକା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେଣି, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଏକାଠି ହୋଇ କେତେଟା ନାଟକ-ଅଭିନୟରେ ଭାଗ ନେଲେ ସେମାନେ ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବିପଣିମାନଙ୍କରେ ଓ ଶିଳ୍ପରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବେ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି, ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଯୌନଜୀବନ କେତେଟା ଅଶ୍ଳୀଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାବତୀୟ ଭଲ ପାଇବାକୁ ତାହା କାମୋତ୍ତେଜନାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି, ବିବାହକୁ ତାହା ପ୍ରେମ ଉପରେ ନୁହେଁ, ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଆଧାରିତ କରାଇଛି; ଯଦି ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ଠିକ୍ ଏହି ସ୍ଥିତିରେ ରହେ,ତେବେ ରୁଷିଆ ଯାହା କରୁଛି ତାହାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଠିକ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ବୈବାହିକ ଜୀବନରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଅଧିକାଂଶ ଦୁଃଖ ଓ ଅଶାନ୍ତି ପଛରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଜ୍ଞାନ ହିଁ କାରଣ ହୋଇ ରହିଛି । ପୁଅ ଓ ଝିଅଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବା ଫଳରେ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଖୁବ୍ ଅପରିଚିତ ରହି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ, ଜଣେ ପୁରୁଷ ଜଣେ ନାରୀକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣିବା ବେଳକୁ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଯାଉଛି । ବିବାହ ପରେ ଯାଇ ସେହି ଅବସରଟି ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି । ପ୍ରଥମ ଜୀବନରେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ବିବାହିତ ଜୀବନରେ ଅଚେତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ ରହିଯାଉଛନ୍ତି । ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରଥମ ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନ ହେବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସେତଅବା କୌଣସି ନାଟକର ଏକ ଭୂମିକା ପରି ଆଚରଣ କରୁଛନ୍ତି, କେହି ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱଭାବଟିର ପରିଚୟ ଦେଉନାହିଁ,-। ସହଶିକ୍ଷାରେ ଲାଳିତ ହୋଇଥିବା ପିଲାମାନେ କଦାପି ସେଭଳି ଆଚରଣ ଦେଖାଇବାକୁ ମନ କରିବେନାହିଁ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଆପଣାର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟଟିକୁ ହିଁ ଦେବେ ଏବଂ ତେଣୁ ଜଣେ ଅନ୍ୟଠାରେ ଯାହା ସତକୁ ସତ ନାହିଁ, ସେହି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ମୋଟେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବେନାହିଁ !

କେହି ହୁଏତ ଜବାବ ଦେଇ କହିବେ: ରୁଷିଆର ସମସ୍ୟା ରୁଷିଆର, ଆମେ କ'ଣ ପାଇଁ ସେଥିରେ ମିଛଟାରେ ମଥା ଖେଳାଇବା ? ମାତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ଶାନ୍ତି ପରି, ସବୁବେଳେ ସାର୍ବଜନୀନ, ଆମେ ତାହାକୁ ଦେଶ ଅନୁସାରେ କଦାପି ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଖି ପାରିବାନାହିଁ । ଏଠାରେ ମୁଁ ରୁଷିଆର ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର 'ପ୍ରାବ୍‌ଦା'ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା କେତୋଟି ପଂକ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରିଦେଉଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ :

''ଏବର୍ଷ ଆମର ସ୍କୁଲ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ଏବଂ ଶାନ୍ତିରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି । ଜୀବନ, କର୍ମ ଓ ଆଚରଣର ବିହିତ ମାର୍ଗଟି ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀଟି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କିପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ, କିପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କର ଆଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର କଥା ମାନି ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ରହି ହେବ ତଥା ଭଦ୍ର ଏବଂ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଜୀବନ ଯାପନ କରାଯିବ, ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାର ବାର କୁହାଯାଇଥିଲା ।

ଝିଅ ଓ ପୁଅଙ୍କୁ ଅଲଗା ବସାଇ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀଟି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦିନଠାରୁ ସୋଭିଏଟ୍ ଦେଶର ଶିକ୍ଷକମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ କଠୋର ତଥା ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳାରକ୍ଷା ହିଁ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ମାନଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଧ୍ୟେୟ ହୋଇ ରହିବ । ପିଲାମାନେ ସର୍ବଦା ସେହି ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କରିବେ, ସେମାନେ ଶାସ୍ତି ପାଇବେ ।

ନିଜର ଆଚରଣ, ଏପରିକି ନିଜର ଚେହେରାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପରିଚାଳକ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।'' ❐

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ମସ୍ତିଷ୍କ ନା ହୃଦୟ ?

ଲେଖିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ମୋ'ପାଇଁ ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଏତେ ବେଶୀ କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହୋଇନଥିଲା । ଆଗରୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଏତେ କାଗଜ ଲେଖିକରି ତା'ପରେ ରଦ୍ଦି ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ନଥିଲି । (ତା'ର ଯନ୍ତ୍ରଣା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ସର୍ବଦା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।) ଏହି ଯୁଦ୍ଧଟି ସମୟରେ ସବୁକିଛି ଏପରି ଦ୍ରୁତ ଭାବରେ ଧାବମାନ ହେଉଛି ଯେ, ଜଣେ ଆଜି ଯାହା ଲେଖୁଛି ତାହା କାଲିକୁ ଅକାମୀ ହୋଇ ଯାଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସପ୍ତାହରେ ନୂଆ ନୂଆ ସମସ୍ୟାମାନ ଆସି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ହେତୁ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାୟୋଗିକ ତାତ୍କାଳିକ ଦିଗଟା ହିଁ ଅଧିକ ଜରୁରୀ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଏଠି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିରେ ଆମେ ଆଗପରି ବ୍ୟକ୍ତି-ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସ୍ୱୟଂଶାସନକୁ ମୂଳ କରି ଗ୍ରହଣ କରି ସବୁକିଛି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ; ମାତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ସବୁ ଯେଡ଼େ ସୁରୁଖୁରୁ ଭାବରେ ଯେପରି ଚଳି ଯାଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦୌ ସେପରି ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ସାମଗ୍ରୀ ଦିଗଟି ଖୁବ୍ ସୀମିତ ହୋଇ ଯାଇଛି, ଅନେକ ସମୟରେ ମିଳିବା ବି ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ଏଠି ଖେଳପଡ଼ିଆ ନାହିଁ, ଏହି ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ସାଇକେଲ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ଘରଟା ମଧ୍ୟ ଅତି ଛୋଟ; ଏବଂ, ଅନବରତ ବର୍ଷା ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଘର ଭିତରେ ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରଶସ୍ତ ଜାଗା ବି ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ କାମରେ ଲାଗିବାଭଳି କିଛି କରିପାରିବେ ବୋଲି ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଲାମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲେଣି । ଫଳରେ, ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଣ୍ଡା ହେବା ବୟସର, ଆଇନ୍ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ବୟସର । ଏହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଚେତନ ବୟସ ବୋଲି କୁହାଯିବ, କାରଣ ଏଗାର ବର୍ଷ ବୟସର ଗୋଟିଏ ପିଲା ପ୍ରାୟ ସ୍ୱଭାବପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ କଣା କରିବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମନ କରିବ ଏବଂ ଏପରି କରୁଥିବାର ପରିଣାମଟିକୁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନଥିବ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର

ସାମାଜିକ ବୋଧ ରହିଥିବା ଅନ୍ତତଃ କେତୋଟି ବଡ଼ ପିଲା ନଥିଲେ ସ୍ୱୟଂଶାସନ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସଫଳତା ମିଳି ପାରିବନାହିଁ । ଆମ ଖରାପ ଦାଗଟି ସମୟ ଅନୁସାରେ ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନର ତେର ବର୍ଷର ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ଆଉ ଦୁଇଟା ବର୍ଷରେ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ରହି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ମାର୍ଗଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଶିକ୍ଷା କରି ନେଇଥିବେ ।

ଯୁଦ୍ଧ ଆସି କ'ଣ ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇଲା, ତାହାର ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିଲି । ଆମକୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଗଲା ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ୱୟଂଶାସନର ସଫଳତା ଅନ୍ତତଃ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହଁ, ମୁଁ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବଡ଼ ପିଲା ବୋଲି କହିଲି, କାରଣ ଯଦି ସେମାନେ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ହୋଇ ରହିବେ, ତେବେ ପରିଣାମରେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଏକ ଏକଛତ୍ର ଶାସନ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ହୋଇଥିଲେ ସାନ ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ନୈତିକ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ସିଧା ମନା କରିଦେଇ ପାରୁଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ବି କିଛି କହିବାର ଥିବ ଓ ସେମାନେ ନିର୍ଭୟଚିତ୍ତ ହୋଇ ତାହା କହି ପାରୁଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଅଧିକାରମାନ ରହିଥିବ ଓ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ହାତଛଡ଼ା କରୁନଥିବେ । ମାତ୍ର କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଦହି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅଚେତନ ଭାବରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଥିବା ସେହି ସାନମାନଙ୍କୁ ସଂକ୍ରାମିତ କରିଆଣିବ । ବଡ଼ମାନେ ଆଣୁଥିବା କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ସାନମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ହେତୁ କାଟ ଖାଇଯିବ ଯତ, ମାତ୍ର ବଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବଟିଏ ଯେ ଆସିଲା, ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଚେତନ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ । ସାନ ପିଲାମାନେ ସମୂହର ଶାସନ ମାନି ରହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି, ତଥାପି ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ସାଧାରଣ ବୈଠକରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଝରକା କାଚରେ ବାଜିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲେ କେହି ଆଦୌ ଟେକା ମାରିବେନାହିଁ,- ଏହାର ସପକ୍ଷରେ ସମସ୍ତେ ଭୋଟ୍ ଦିଅନ୍ତି, ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀରତା ସହିତ ଭୋଟ୍ ଦିଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ହୁଏତ ଦଶ ମିନିଟ୍ ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଯେ ଆଠ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପିଲା ପଛପଟ ଟିଣ କବାଟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଇଟା ମାରିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ଆମେ କହିପାରିବା ଯେ, ନିଜେ ସଚେତନ ହେବାର ବୟସରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାଇ ପିଲାପାଇଁ ସ୍ୱୟଂଶାସନ ଏକ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ । ଥରେ ମୋ'ର ସ୍ତ୍ରୀ ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ ଅସୁସ୍ଥ ଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଦଳେ ସାନପିଲାଙ୍କୁ ସେଠି ପାଖରେ ପାଟି କରି ନଖେଳିବା

ଲାଗି କହିଥିଲି ଏବଂ ସେମାନେ ସେଥିରେ ରାଜୀ ହୋଇଗଲେ; ମାତ୍ର, ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଚିତ୍କାରନାଦ ପୁଣି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥିଲା; ନିଜ ଖେଳର ନିଶାରେ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସବୁକଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ଆଗ ସ୍କୁଲଗୃହଟିର ତୁଳନାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆସବାବପତ୍ର ଭାଙ୍ଗୁଛି । କାରଣ, ସର୍ଜନାତ୍ମକ କର୍ମ ବୋଲି ପିଲାମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଏଠି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ; କାଠ ନାହିଁ, ଧାତୁ ନାହିଁ, ଖେଳର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀଟାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଥିବା ଧ୍ୱଂସବିଧ୍ୱଂସନର ଏହା ସହିତ କେତେଦୂର ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି, ସେକଥା ମୁଁ କହି ପାରିବିନାହିଁ । ତଥାପି, ଭାରି ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ଯେ, ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ସମ୍ବନ୍ଧ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଛି । ପିଲାମାନେ ଖେଳୁଥିବା ଖେଳଗୁଡ଼ିକର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଖେଳ ସହିତ ଖୁବ୍ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ଏବଂ ଏଠୁ ସେଠୁ ଗୋଟାଇ ନିଆ ଯାଉଥିବା କାଠର ଟୁକୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଧୁକ ପରି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । ହଁ, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମିଠା ଜିନିଷ ଖାଇବାକୁ ଦିଆ ନଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅସମାଜିକ ଆଚରଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାର କିଛି ଆଶଙ୍କା ଥାଏ କି ? ନିଜ ଖରଚ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯତ୍‌କିଞ୍ଚିତ୍ ପଇସା ମିଳୁଛି, ସେଥିରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କିଣି ପାରିବେନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ବିଚାର କଲେ ଖାଇବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ମିଳୁଛି, ଶାନ୍ତିର ସମୟ ତୁଳନାରେ ସେମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେହେଉଛି । ଭଣ୍ଡାରଘର ଉପରେ ଏବେ ଅଧିକ ଆକ୍ରମଣ ହେଉଛି, ଏବଂ, ସାଧାରଣ ବୈଠକର ଯାବତୀୟ ଆଇନ୍ ଓ ଜୋରିମାନାର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ି ପାରୁନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୃହ-ପରିଚାଳନା ବିଭାଗର କର୍ମୀମାନେ ଦିନେ ସକାଳେ ଧର୍ମଘଟ ବି କଲେ ଓ ସକାଳର ଖାଇବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେନାହିଁ । ଅପରାଧୀମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ଷତି ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ, ଯାହା ଘଟିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା, ଅପରାଧୀମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସାନ ପିଲାମାନେ ହିଁ ରୋଷଘର ଉପରେ ନିଜର ରୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଗୁଣ୍ଡାଦଳଟା ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଦୋଷୀମାନଙ୍କ ସହିତ କ'ଣସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଏବଂ, ମନେ ହେଉଛି, ଖାଦ୍ୟଭଣ୍ଡାର ଉପରେ ଏଣିକି ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ହମଲା ହେବନାହିଁ । ଏଗାର ଓ ବାର ବର୍ଷର ଦୁଇଜଣ ଝିଅ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ ନପାଇ ଥିବାରୁ ଏହିପରି କଥା ହେଉଥିବାର ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଛି :

" ଧର୍ମଘଟ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ ।"

"ଅଲବତ ଅଛି । ଖଣିଶ୍ରମିକମାନେ ଧର୍ମଘଟ କରନ୍ତି ନା ନାହିଁ ।"

''ହଁ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଖଣିମାନଙ୍କରେ କୌଣସି ସ୍ୱୟଂଶାସନ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ରୋଷେଇ ବିଭାଗ ତରଫରୁ ସଭା ଡ଼କା ହୋଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ମତ ନିଆ ଯାଇଥାନ୍ତା ।''

ହଁ, ଜଳଖିଆ ନମିଳିବାର ସେହି ନିୟମଟି ମୋ' ଉପରେ ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁ ହୋଇଥିଲା ।

ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖିବା ଯେ ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ, ମୋର ଏହି କଥାଟିକୁ ଆପଣମାନେ ଇହାଦେ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝୁଥିବେ । ବୟସ୍କ ତଥା ପିଲା ଉଭୟେ ଏହି ବିଶେଷ ପରିବେଶଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଭାରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ବେଶୀ ଦୂରକୁ ଯାଇ ପାରେନାହିଁ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଆମର ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟଦୃଷ୍ଟିରୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଉଛି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମାନେ ଖୁବ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ଭାରି ତାତ୍କାଳିକ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ; ଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ଏକ ଗମ୍ଭୀର ନାଟକର ଶେଷ ଯବନିକାଟି ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଭୁଲିଯାଉ ବା ଏହି କଥାଟିକୁ ଦବାଇ ରଖିଦେଉ ଯେ, ଯୁଦ୍ଧଟିଏ ଶେଷ ହେବା ସହିତ ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ ବୃହତ୍ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ବିପ୍ଳବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ, ଏହି ଯୁଦ୍ଧଟି ସରିଯିବା ପରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେ କ'ଣସବୁ ଘଟିବ, ସେକଥା କେହି ଜାଣି ନଥିବାରୁ, ଆମେ ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଯୋଜନାମାନ ତିଆରି କରିବା, ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ କି ବସ୍ତୁତଃ ମୋଟେ ଆସିବନାହିଁ । ଆମ ନିଜ ଶିକ୍ଷାର ଯୋଜନା କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ସମସ୍ୟାଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ଗୋଟିଏ ଦେଶର ଶାସନବର୍ଗ ହିଁ ସେହି ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ କିପରି ହେବ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିବାରୁ ଏବଂ ଆଗରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହିଥିବା ଶାସକବର୍ଗଟି ହାତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ କେତେ କ୍ଷମତା ରହିବ, ଆମେ ତାହା ଜାଣି ନଥିବାରୁ, ଯାବତୀୟ ଯୋଜନାରେ ଆମକୁ ନାନା ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହଁ, ଏକଥା ସତ ଯେ ଯିଏ ଶାସନକ୍ଷମତାକୁ ଆସନ୍ତୁ ପଛକେ, ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଭଲ ହେବ ଏବଂ ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ କରାଯିବ । ଆଉ ଏତେ ଭିଡ଼ ରହିବନାହିଁ, ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ କମ୍ ପିଲା ରହିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପେଟପୂରା ଭୋଜନ ହୁଏତ ମିଳିବ । ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଅଧିକ ଆସବାବପତ୍ର ରହିବ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଭଲ ତାଲିମ ବି ଦିଆଯିବ । ମାତ୍ର, ଏଗୁଡ଼ାକ ତ ସବୁକିଛି କେବଳ ବାହାରର ବିଷୟ, ବାହ୍ୟ ସଂଗଠନର

କଥା । ଏହି ସବୁକିଛି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହିଭଳି ମନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବ ଓ ସେଥିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ସୁନାରେ ତିଆରି ହେବ ଓ ସେଥିରେ ପାଠ ପଢି ପିଲା ଏକ ନକଲି ଧାତୁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ତେବେ ରାଜା ମିଦାସ୍ଙ୍କର ହାତ ବାଜି ଶିକ୍ଷାକୁ ସୁନା କରିଦେଲେ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଲାଭ ହେବ ? ଆମର ସମାଜଟି ଯେଉଁ ପ୍ରକାରର ହେବ ହେଉ ପଛକେ, ପିଲା ମୂଳତଃ ସେହି ଏକାଭଳି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ରାଷ୍ଟ୍ରନାମକ ସଂଗଠନ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରେନାହିଁ । ଆମେ ହୁଏତ ଏହିଭଳି ସଜ୍ଞାମାନ ନିରୂପଣ କରି କହିପାରିବା ଯେ, ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପିଲାର ଅଧ୍ୟୟନ କରେ ଏବଂ ସରକାରୀ ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଞ୍ଚଟିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥାଏ । ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ କହେ ଯେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ପିଲା ଗଣିତ ନକରି ଚୋରଦଳ ଖେଳିବାକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରୁଛି, ତେବେ ତାହାରି ରୁଚି ଅନୁସାରେ ହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସବୁକିଛି ଯୋଜନା କରାଯାଉ । ମାତ୍ର, ସଂଗଠିତ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା କହେ ଯେ, ଚୋରଖେଳ ଖେଳି ପିଲାଟି ତା' ସମୟଟାକୁ କେବଳ ବରବାଦ ହିଁ କରୁଛି ଏବଂ ତେଣୁ, ସିଏ ସେହି ସମୟରେ ଯେପରି ବୀଜଗଣିତ ପଢିବ, ତାକୁ ସେଥିଲାଗି ଫୁସୁଲାଯାଉ ଅଥବା ବାଧ କରାଯାଉ । ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଜୀବନରେ ଖେଳ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ପିଲାଟା ଯେପରି ଅତିବେଶୀ ମାନ୍ଦା ହୋଇ ନଯିବ, ସେଥିଲାଗି ତାକୁ କିଛି ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ଦିଆଯିବା ଦରକାର । ଏହିପରି ଉଭୟଙ୍କର ମତ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବହୁତ ଫରକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆମେ କହୁ: ଚାଲ ଏହି ପିଲାଟିକୁ ଦେଖିବା, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଓ କ'ଣ କରିବାକୁ ଇଛା କରୁଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିବା । ସେମାନେ କହିବେ: ଏହି ପିଲାଟି ନିଜପାଇଁ ଯାହା ଭଲ ସେକଥା ଆଦୌ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆମେ ତାକୁ ଶିକ୍ଷାଦାନର ଆମ ବୃହତ୍ ମେସିନ୍‌ଟି ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇନେବା । ଆମେ ପିଲାର ଖୁସୀ ବିଷୟରେ ବହୁତ ଭାବୁ, ମାତ୍ର, ଯାହାକୁ ସେମାନେ ସର୍ବଶେଷ ଫଳ ବୋଲି କହନ୍ତି, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଯଦି ପିଲାଟି ଜୀବନ ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇନେଇ ପାରିଲା, ସେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ତା'ର ସଫଳତା ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ଏହି ଖାପ ଖୁଆଇ ନେବାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ କ'ଣ, ଆମେ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଉ । ଜଣେ କୁଶଳୀ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍ ଅଥବା ବି.ଏ. ଡ଼ିଗ୍ରୀଧାରୀ ଯଦି ଖୁସୀ ନଥାଏ, ଯଦି ତା' ଭିତରେ ମନୋଗତ ବିକୃତିମାନ ଏବଂ ଅଚେତନ ଦୁରାଗ୍ରହମାନ ରହିଥାଏ, ତେବେ ଆମେ ତାକୁ ଆଦୌ ସଫଳ ବୋଲି

କହିବୁନାହିଁ । ଏବଂ, ଉପରେ ପୂରା ''ସଫଳତା'' ହାସଲ କରିଥିବ, ଅଥଚ ଭିତରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଦୈନ୍ୟର ଏକ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥିବ, ଏପରି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ପିଲାକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ହିଁ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷାରେ ସର୍ବମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖି ନପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିଲାଟିକୁ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଫଳତା ଆଣି ଦେବାର ଆମ ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କିଛି କରି ପାରିବେନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି । ଯଦି ସେମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଧର୍ମ, ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ମଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ଯଦି ସେମାନେ ସାବୁନ, ସମ୍ମାନ, ଆଦେଶପାଳନ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉପରେ ଅତିବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଡ଼ିଗ୍ରୀଧାରୀ ତିଆରି କରି ବାହାର କରିପାରିବେ ସତ, ମାତ୍ର ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ କପଟରହିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିଥିବା ଭାରସାମ୍ୟଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାଇବା ସକାଶେ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ରହିବେ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟତର କୌଣସି ଯୋଜନାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରା ଯାଇନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଏକଛତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲୁ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅନ୍ତତଃ ସେହି ଏକଛତ୍ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତାଟି ପିଲାର ସ୍ୱଭାବ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରାଯାଉ । ପିତାମାତା ଏବଂ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରୁ ମୁଁ ଏପରି ବହୁ ଚିଠି ପାଇ ପ୍ରାୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗଲିଣି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକରେ କି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ମତିହୀନ ବର୍ବରତା ବିଷୟରେ ଭୂରି ଭୂରି ବର୍ଣ୍ଣନା ପୂରି ରହିଥାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆତଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ଦଶଭାଗରୁ ମାତ୍ର ଭାଗେ ଶିକ୍ଷକ ପିଲା ପଟେ ଥାଆନ୍ତି । ଆଉ ବାକୀ ଯେଉଁ ନଅଭାଗ ରହିଲେ, ସେହିମାନେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଷ୍ଟ୍ର ଯୋଜନା କରୁଥିବା ନୂତନ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ଷମତାସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ରହିବେ ଏବଂ ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ରହିବା ଯେ ଶିଶୁବିକାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିପଦର କାରଣ ହେବ, ସେପରି ଆପତ୍ତି ରାଷ୍ଟ୍ର ପକ୍ଷରୁ ହେଉଥିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଇଙ୍ଗିତ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ଇଙ୍ଗିତ ସକାଶେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିବା ମଧ୍ୟ ମୋ' ପାଇଁ ନିର୍ବୋଧତା ହେବ । ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ କେବେହେଲେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଟେ ନଥାନ୍ତି । ଯଦି ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ପିଲାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ଆଣି ପକାଇବାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି, ପିଲା କ'ଣ ସବୁ ପଢ଼ିବ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି, ପିଲା ପାଇଁ ଶୃଙ୍ଖଳା, ଶାସ୍ତି ଓ ପୁରସ୍କାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଥାନ୍ତି, ପିଲା କଥା ମାନୁ, ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ କରୁ

ଏବଂ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରିବ ? ସେହି ଯାବତୀୟ ବିଶ୍ୱାସ କେବଳ କେତେକ ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଚେତନ ଧାରଣା ଉପରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଅଭାଗା ପିଲାଟି ବିଚରା କୌଣସି ନା କୌଣସି ବୟସ୍କର ଛାଞ୍ଚରେ ନିଜକୁ ତିଆରି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।''ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଯେ ମୋ' ବାପା ମୋତେ ପିଟିଥିଲେ''- ଜଣେ ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ଏହି କଥାଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ବାହ୍ୟ ଭାବରେ 'ବାପା' ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆମ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ, ଯେପରିକି ସିଏ ଆମ ଭିତରେ ଆସ୍ଥାନ ଜମାଇ ରହନ୍ତି ଏବଂ ତା'ପରେ ସିଏ ଯେପରି କରିଥାନ୍ତେ, ଆମେ ମଧ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଉ । ଫ୍ରଏଡ୍ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଆମର ଗୋଚରକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ଆମେ ଯେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମ ବାପାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ, ସାଧାରଣ ଭାବରେ କହିଲେ, କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଯେ ଅନୁକରଣ କରୁଛୁ, ତାହାରି ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି କାଳ କାଳ ଧରି ସେହିପରି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହୋଇ ରହୁଛି ।

ଏକ ପଲ-ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଶିକ୍ଷାନାମକ କ୍ଷେତ୍ରଟି ମଧ ଭାରି ସହଜରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳତାର କବଳ ଭିତରେ ରହିଯାଉଛି । ଆମର ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ ବୟସଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରକୁ ଆସି ସେହି ଛାଞ୍ଚରେ ପଡ଼ିଯାଉଛୁ ଏବଂ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ଆମର ମନରେ ଯେତେ ଯାହା ଘୃଣା ଏବଂ ଭୟ ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଆମେ ନିଜ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଛୁ ଏବଂ ସୁନାପିଲା ପରି ବାପା, ଶିକ୍ଷକ, ମାଲିକ, ପୋଲିସ୍, ବିଚାରକ ତଥା ନିୟମ-ପ୍ରଣୟନକାରୀ ପ୍ରଭୃତି ଏକାଧିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ବେଢ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉଛୁ । କୌଣସି ପିଲା ବିଷୟରେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମୋଟାମୋଟି ଏହିପରି ହୋଇ ରହିଛି : ''ମୋତେ ଯେପରି ଯାହା କରିବାକୁ କୁହାଗଲା, ମୁଁ କେଡ଼େ ସୂତରରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି କରିବାରେ ମଣ ହୋଇଗଲି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋତେ ମୁଁ ଯେଉଁପରି କହୁଛି, ତୁ ସେହିପରି କରିବୁ ବୋଲି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବି ।''

ଏସବୁ କହି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାର ସିନା ଉତ୍ଥାପନ କରିଦେଉଛି, ମାତ୍ର ତାହାର କି ସମାଧାନ ମୋ' ପାଖରେ ଅଛି ? ହିଁ, ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ପାଖରେ ଆପଣାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଇ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ୟାଟିର ଏକ ସମାଧାନ କରାଇଥାନ୍ତି । ଏହି ବାଟରେ ଅମୋଘ

ଫଳ ମିଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାରା ଦେଶଟା ଆବଶ୍ୟକ ଫିସ୍ ଦେଇ ମନୋବିଶ୍ଳେଷକ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିବ ବୋଲି କଦାପି ଆଶା କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ; ଏବଂ ତେଣୁ ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ତରରେ ତାହାର କୌଣସି ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ସମାଧାନ କଥା କହିବି, ସେହିଟି ହୁଏତ ଆମକୁ ଅଣ୍ଡା ଆଗ କି କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଆଗର ପ୍ରହେଳିକାରେ ନେଇ ପକାଇଦେବ । ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ଯେ, ଯଦି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏକ ଭୟଶୂନ୍ୟ ବାତାବରଣରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ଅତ୍ୟାଚାର ସହିବାକୁ ନପଡ଼େ, ତେବେ ତାହାରି ଫଳରେ ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ ରୂପେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସିବେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ପିତା, ମାତା, ଯୌନ-ସକ୍ରିୟତା, ଧର୍ମ ବା ସେହିପରି ଅନ୍ୟ-ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କୌଣସି ଅବସୁପ୍ତ ବିକାରଭାବନା ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ପ୍ରେରିତ ହେବେନାହିଁ । ହଁ, ଏଠାରେ ମୁଁ ମୂଳରୁ କହିରଖେ ଯେ ମୋ'ର ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେ ବିକାରମାନଙ୍କରୁ ମୁକ୍ତ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ; ଏହି ସଭ୍ୟତାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କେହି ବିକାରମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରିବ କି ? ମାତ୍ର ମୁଁ ଏତିକି ଅବଶ୍ୟ ଦାବୀ କରି କହିପାରିବି ଯେ, ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ନୈତିକତାର ପ୍ରଭାବରେ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଆବେଗଗତ ଜୀବନରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ପ୍ରଭାବମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଛି, ଏକ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଛି; ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଏକ ଦୀର୍ଘ ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଯାବତୀୟ ବୟସ୍କ-ନୈତିକତା ଓ ବୟସ୍କ-କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରିବାଲାଗି ଏକ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ମିଳିନାହିଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜକୁ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଅଚେତନ ପ୍ରବଳତାମାନ ଏହିପରି ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ କେତେଭଳି ଭୟ ଦେଖାଉଥିବ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଭୟ ଓ ଘୃଣା ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତାହାହିଁ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଭଗବାନଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ; ସେହି ଭଗବାନ ଆକାଶରେ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ଥାଇପାରନ୍ତି ଅଥବା କୌଣସି ଦେଉଳରେ ମଧ୍ୟ ଥାଇପାରନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଅଧିକାଂଶତଃ ଅଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଜାତି ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ । କେବଳ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମ୍ଭେ ଏହି ଧ୍ୱଂସସାଧନକାରୀ ଲୁକ୍କାୟିତ ପ୍ରବଳତାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ଓ ଅବହିତ ହୋଇପାରିବା ।

ମାତ୍ର, ଏହିଠାରେ ହିଁ ଅଣ୍ଡା ଓ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆଙ୍କର ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ । ପ୍ରଥମେ କେଉଁଟି ? ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ଅଚେତନ ଜନସମୂହଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରହିଥିବା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍କୁଲମାନ କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ? ବୟସ୍କମାନେ ସ୍ୱୟଂ ବନ୍ଧନରେ ରହିଥିବା ଯାଏ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିପରି ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବେ ? ଏହାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ସମ୍ଭବ ହେବ: ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ହିଁ କେତେ ପୁରୁଷ ଅନ୍ତେ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିବ । ଆଜି ପିଲାମାନଙ୍କୁ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିଲାଣି, ସମ୍ଭବତଃ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତାର ଧାରଣାଟି ହଜାର ହଜାର ଗୃହ ଏବଂ ଶହ ଶହ ବିଦ୍ୟାଳୟର ହୃଦୟ ଭିତରକୁ ଭେଦି ପାରିଲାଣି । ମୁଁ ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଭାଷଣ ଦେବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ମୋତେ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ହଁ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମୋ' ପଟେ ଥାଆନ୍ତି, କାରଣ ଭିତରେ ଯେତେ ଯାହା ବିକାର ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାର ପିପାସା ରହିଥାଏ । ନିଜର ବିକାରଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ହିଁ ସିଏ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଭୟ କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏତିକିରେ ଅଣ୍ଡା ଏବଂ କୁକୁଡ଼ାର ସେହି ସମସ୍ୟାଟିର ତଥାପି ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରମାଦଟି ହେଉଛି ଯେ ତାହା ଅତିମାତ୍ରାରେ ଅଚେତନ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି କରି ରହିଛି । ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସେହି ଅଚେତନଟି ହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ର ନପାଇ ପୃଥିବୀରେ ରକ୍ତାକ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଭିଆଉଛି ଏବଂ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବାହାରୁଥିବା ଆମର ଡ଼ିଗ୍ରୀଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତଥା ସ୍କୁଲରେ ପଢା ହେଉଥିବା ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଅଟକାଇବାରେ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଆମେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଆମର କ୍ରୋଧ ଓ ହିଂସାକୁ ଚାପି ରଖୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ହିଁ ହେବ; ଆମର ଆବେଗଗତ ଜୀବନ ଅବହେଳିତ ଓ ଅବଦମିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । ଏହି ଆବେଗହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ଶାସନ କରୁଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ବୋତଲ ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ତାହା ପୃଥିବୀକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବାକୁ ବାହାରିଛି । ତେଣୁ, ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟାଟି ହେଉଛି : ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଆମେ କିପରି ସେହି ଅନୁରୂପ ଶିକ୍ଷାଟି ଦେବା, ଯେପରିକି ସେହି ଆବେଗ ବୋତଲ ଭିତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହି ଯିବନାହିଁ ? ସମରହିଲ୍ ସ୍କୁଲରେ ଆମେ ଆମର କ୍ଷୁଦ୍ର ମାର୍ଗରେ ସେହି ଶିକ୍ଷାଟି ଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛୁ । ଅନେକେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ପିଲାର ଅଚେତନ ଆବେଗଗତ ଜୀବନ ଉପରେ ଆମେ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ପକାଉଛୁ । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଇ କହିଲେ: କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ମୋ'ଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ପାଉଣ୍ଡ ଚୋରାଇ ନେଇଥିଲା । ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଏହି ଘଟଣାଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିବା । ଉପର ସ୍ତରର ଆଚରଣରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ଏପରି

କରିବ: ସିଏ ଝିଅଟି ସହିତ କଥା ହେବ; କହିବ, ''ଦେଖ ଝିଅ, ଏଇଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର କଥା । ତୋତେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଚୋରି କରିବା ଏକ ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ କୌଣସି ସମାଜ ତାହାକୁ କଦାପି ସହ୍ୟ କରିବନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ମୁଁ ବି କୌଣସି ଧନୀ ମଣିଷ ବି ନୁହେଁ ଏବଂ ପାଞ୍ଚ ପାଉଣ୍ଡ୍ ଚୋରିଯିବା ଫଳରେ ମୋତେ ବହୁତ ବାଧିବ । ତୁ କାହିଁକି ଏପରି କଲୁ କହିଲୁ ।'' ଏଥିରେ କେତେ ଲୁହ ବୋହିବ, ବିରକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯିବ, ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି ଓ ଅନୁତାପ ସବୁକିଛି ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, ଝିଅଟିର ଅସଲ ଭିତରଟିକୁ ଆଦୌ ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଇ ନଥିବ ଏବଂ ଝିଅଟି ବାର ବାର ଚୋରି କରି ବାର ବାର ଅନୁତାପ କରୁଥିବ । ମାଡ଼ ମାରିଲେ ବା ଶାସ୍ତି ଦେଲେ ଯେପରି ତାହା ଚୋରି କରିବାର ଗଭୀର ମୂଳ ଯାଏ ମୋଟେ ଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ଯେତେ କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କିଛି ହୁଏନାହିଁ । ଆଚରଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ନୀତିବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ପ୍ରକୃତରେ ବିଫଳ ହୁଏ, କାରଣ ତାହା କେବଳ ଉପରିଭାଗକୁ ହିଁ ଭେଦ କରିଥାଏ ।

ମୁଁ ଆଉ ଏକ ବାଟରେ ଗଲି । ଝିଅଟି ଆସି ମୋତେ କହିଲା: ''ଯଦି ମୁଁ କିଛି କରିଛି ବୋଲି ମାନିଯିବି, ତେବେ ତୁମେ ତା'ପରେ କ'ଣ କରିବ ?''

ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ' କାରଖାନାରେ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ତିଆରି କରୁଥାଏ । ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ''ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି । ତୁ ପରେ ଆସିବୁ ।''

''ମନେ କର ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଚୋରି କରିଛି, ତେବେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ଫେରାଇଦିଏ ବୋଲି କ'ଣ ତୁମେ ମୋତେ ବାଧ୍ୟ କରିବ ?''

'' ମୁଁ ପରା କହିଲି, ମୁଁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି । ସେଇ ଫାଇଲ୍‌ଟା ବଢ଼ାଇଦେଲୁ !''

''ମୁଁ ଫେରାଇଦିଏ ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ବାଧ୍ୟ କରିବ ?''

''ନାଇଁ, ହାତୁଡ଼ିଟାକୁ ଦେଲୁ !''

''ତୁମେ କ'ଣ ମୋ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖି ଜଣାଇବ ?''

''ନାଇଁ, କରତଟା ଦେ' ।''

''ତେବେ ଶୁଣ, ତୁମ ଟେବୁଲର ଡ୍ର ଭିତରୁ ମୁଁ ପାଞ୍ଚ ପାଉଣ୍ଡ୍ ନେଇଯାଇଛି ।'

''ଭଲ କରିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଜାଣିଛୁ ତ, ଆଜି ଦୋକାନସବୁ ଶୀଘ୍ର ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ, ଶୀଘ୍ର ଯା' ଓ ଦୋକାନ ବନ୍ଦ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏତକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପକା !''

ସିଏ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠାରୁ ଛୁଟି ଚାଲିଗଲା, କେତେ ମଜା କଲା, ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା, ଚାହା ଓ ଜଳଖିଆକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲା । ମୁଁ ଜାଣିଛି, କଥା ଦ୍ୱାରା ମୋଟେ କିଛି ହୁଏନାହିଁ ଏବଂ ଗୋଟିଏ କାମ ହିଁ ହଜାର ହଜାର ଗୁଣ ଅଧିକ କାମ ଦିଏ । ଏହି

ଚୋରଟି ପଛରେ ରହିଥିବା ଅଭିପ୍ରାୟ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛି କିଛି ଜଣା ବି ଥିଲା । ତା'ଘରେ ଚୋରି କରିଥିବା ହେତୁ ତାକୁ କେତେଥର ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଝିଅଟି ଭାବିଥିବ, ''ଦେଖାଯାଉ, ମୋ' ବାପାମାଆ ମୁଁ ଚୋରି କରିଥିବାରୁ ଯେପରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇଥିଲେ, ନୀଲ୍ କ'ଣ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଇବ ? ମୁଁ ନୀଲ୍‌କୁ କ'ଣ ସେହିପରି ରଗାଇ ଦେଇ ପାରିବି ? ଯଦି ପାରିବି, ତେବେ ମୋ' ବାପାମାଆ ଆଉ ନୀଲ୍ ଭିତରେ ଆଉ କି ଫରକ ରହିବ ? ନୀଲ୍ କ'ଣ ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ ଏକଥା କହିଦେବ ? ସେଇଟା ତ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା, କାରଣ ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ କରିହେବ କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । ମୋତେ ତ ମୋ' ଜୀବନଯାକ ସମସ୍ତେ ଖାଲି ଠକି ଆସିଛନ୍ତି । ନୀଲ୍ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଏ କି ନାହିଁ, ତା'ର ଏହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୁ ହିଁ ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିପାରିବି । ମୋତେ ସମସ୍ତେ ଘୃଣା ହିଁ କରନ୍ତି ଓ ସେହି ଘୁଷୁରିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ନିଶ୍ଚୟ ଦେବି । ବାଃ- ବାଜି ରଖି କହୁଛି ଯେ ସମର୍‌ହିଲ୍‌ର କୌଣସି ପିଲା ଆଗରୁ ଥରକରେ କଦାପି ଏତେ ବେଶୀ ପଇସା ଚୋରି କରି ନଥିବେ ।''

ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା (ଅଥବା କିଛି ନକରିବା ଦ୍ୱାରା) ଅବସୁପ୍ତ କେତୋଟି ମତଲବ ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିଥିବ । ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ମାଡ଼ ବି ଦିଆଯିବାର ନଥିଲା । ଝିଅଟି ତା' ବୁଝିବାରେ ଏତିକି ଜାଣି ପାରିଲା ଯେ ଘଟଣାଟି ତା' ବାପାଙ୍କ କାନକୁ ଯିବନାହିଁ; ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖି ସବୁ ଜଣାଇ ସାରିଲିଣି କି ନାହିଁ, ସିଏ ମୋତେ ସେବିଷୟରେ କିଛି ପଚାରିଲାନାହିଁ । ଏପରି ଦେଖି ଭାରୀ ଖୁସୀ ଲାଗିଲା ଯେ ଚୋରିଟା ସକାଶେ ସିଏ କୌଣସି ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲା; ସେହି ଅନୁଭବଟି ହିଁ ତ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କପଟୀ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାଏ । ମୋ' ପ୍ରତି ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ମଧ କେଡ଼େ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ତାହା ନରମ ହୋଇ ଆସିଲା, ମୋ' ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୁଏତ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ହଁ, ପରେ ଝିଅଟି ପୁଣି କଠୋର ହୋଇଗଲା ଏବଂ ମୋତେ ଭଲ ପାଇବାର ନାନା ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭିତରେ ମୋ' ପ୍ରତି ତା'ର ଘୃଣାଭାବ ମଧ ଜାତ ହେଉଥିଲା । ପରିଶେଷରେ ସିଏ ଜଣେ ନିଷ୍କପଟ, ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ମୋ' ଉପରେ ଆଦୌ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଲାନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ତା'ପାଇଁ କେବଳ କେତୋଟି ପ୍ରତୀକର ସମଷ୍ଟିରୂପେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲି; ସିଏ ମୋତେ ନିଜ ବାପା ଓ ମାଆ ବୋଲି ଦେଖୁଥିଲା, ଆଗର ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ତା' ସାନ ଭଉଣୀର ପ୍ରତୀକରୂପେ ବି ଦେଖୁଥିଲା । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତା'ର ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ଆବେଗକୁ ସିଏ ମୋ' ଉପରେ ଆରୋପିତ କରି ଦେଉଥିଲା ।

କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ କହିବେ, "ହଁ, ହଁ, ହୋଇଥିବ, ମାତ୍ର ଏଇଟି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଘଟଣା, ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାବହୁଳ ପିଲାର ଘଟଣା"। ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିବି ଯେ, ମୁଁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ରହିଥିବା ଚଉସ୍ତରୀ ଜଣ ଆଦୌ କିଛି ସମସ୍ୟା ନଥିବା ପିଲାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପଦ୍ଧତିଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛି । ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯେତେ ଯାହା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ କିଛି ଲାଭ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ। ଜୀବନଟା ଏତେ ଗତିଶୀଳ ଯେ ଆମେ ତାହାକୁ ନୈତିକ କିମ୍ବା ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଭାଷଣଦ୍ୱାରା କଦାପି ଶାସନ କରି ପାରିବାନାହିଁ। "ଗତିଶୀଳ" ଶବ୍ଦଟିରୁ ହିଁ ସବୁକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି। ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କଥାଦ୍ୱାରା ବୁଝାଇବାର ଅର୍ଥ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତାତିଲା ସିଲିଣ୍ଡରକୁ ଉପରୁ ରଙ୍ଗ ବୋଳିଦେଇ ଶୀତଳ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଏହିପରି ରଙ୍ଗ ବୋଳିଦେବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଉ । ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଖେଳଛୁଟୀରେ ଯେପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ କରି କାନଅତଡ଼ା ପକାନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ହିଁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଏ । ତେଣୁ, ଏପରି ଏକ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ମୁଁ ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବୁଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ନକରି ହିଁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯାଉ ଏବଂ ତା' ସ୍ଥାନରେ ଏପରି କିଛି ସମ୍ଭବ କରାଯାଉ, ଯେଉଁଠାରେ କି,-ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ଗତିଶୀଳ, ତାହାକୁ ବୋତଲ ଭିତରେ ଚାପି ରଖିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିବ।

ଜଣେ ବୟସ୍କ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବନାହିଁ, ମାତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀର ମତକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମାନ କରାଯିବ,- ଏପରି କାହିଁକି ଯେ ଘଟେ, ମୁଁ ତାହା ଜାଣିଛି ବୋଲି ଆଦୌ କୌଣସି ଛଳନା କରିବିନାହିଁ। "ତୁ ବତକମାନଙ୍କ ପଛରେ ମୋଟେ ଗୋଡ଼ାଇ ପାରିବୁନାହିଁ" ବୋଲି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ନିଶ୍ଚୟ କହିପାରିବି ସତ, ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍‌ରେ ହିଁ ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପାସୋରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ। ଅର୍ଥାତ୍, ସେହି ପିଲାଟି ମୋତେ ଆଦୌ ଭୟ କରୁନଥିବ। ମାତ୍ର, ଯଦି ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ବୈଠକରେ ବତକମାନଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିଲା ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତେବେ ତା'ର ସାଥୀମାନେ ଯାହା କହିବେ, ତାହାର କିଛି ପ୍ରଭାବ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିବ। ସେହି ପିଲାଟିକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଉଛି କି ନାହିଁ, ହୁଏତ ସେବିଷୟରେ ତା'ର ଆଦୌ କୌଣସି ପରବା ନଥିବ, ମାତ୍ର ତା ସାଥୀମାନେ ତାକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିବେ, ଏହି ବିଷୟରେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ଚେଷ୍ଟିତ ରହିଥିବ। ପୁନଶ୍ଚ, ଆଚରଣରେ ଗୋଟାଏ ପୋଲିସ୍ ପରି କୌଣସି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଉ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବୟସ୍କ ହିସାବରେ ମୋତେ ହୁଏତ ବାପା, ପୋଲିସ୍ ବା କର୍ତ୍ତାର ଦର୍ପଣ

ଉପରେ ସାଧାରଣତଃ ବିଚାର କରା ଯାଉଥିବ ।' ତେଣୁ, ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରକୃତ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ଗୋଷ୍ଠୀର ମତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତଠାରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଭେଦ କରି ପାରିବ ଏବଂ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଆଶାର ବିଷୟ; କାରଣ ଯାବତୀୟ ଜୀବନ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଜୀବନ ହିଁ ହେବା ଉଚିତ । ଏହା ଆଶାର ହିଁ ସୂଚନା ଦେଉଛି, କାରଣ ଏପରି ହେଲେ ଆମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କା ନରଖି ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବା ଏବଂ ତା'ହେଲେ ସାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସାର୍ବଜନୀନ ଶାସନ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ପଦରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରିବ । ଏକ ବିକାରମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନକୁ ଆମେ ଏକ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ବୋଲି ଜାଣିବା ଏବଂ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାର ଅବଚେତନକୁ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ବୟସ୍କମାନେ ସମସ୍ତେ ବାହାରିଯିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ କହୁନାହିଁ; ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ସେମାନେ ବି ଥିବେ, ମାତ୍ର ଆଦୌ କୌଣସି ନୈତିକ ଉପଦେଶ ଦେବେନାହିଁ କିମ୍ବା ବାଟ ଦେଖାଇବେ ନାହିଁ । ପ୍ରୟୋଗଶାଳା, ୱାର୍କ୍‌ଶପ୍ ଏବଂ ଦୀର୍ଘତର ଅଧ୍ୟୟନକାଳ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ତନ୍ନତନ୍ନ କରି ବହୁତ ଯୋଜନା ନକରି ଆମ ଯୋଜନାକରୀମାନେ ବରଂ ଦାବୀ କରିବେ, ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍କୁଲରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଷ୍ଠୀଜୀବନ ରହିବ,- ସେଥିରେ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସ୍ୱୟଂଶାସନ ଚାଲୁଥିବ ଯେପରିକି ସବୁ ବୟସର ପିଲାମାନେ (ଠିକ୍ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ଯେପରି ଥାଏ) ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବେ । କେବଳ ଜନଗଣ ହିଁ ଜନଗଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଲେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବେ । ରାଜନୀତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ତାହାହିଁ ହେଉଛି ସମାଜବାଦର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା । କ୍ରମେ ଏକ ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର ଆବିର୍ଭାବ ହେବ, ଏବଂ ସେହି ଅମଲାଶ୍ରେଣୀ କ୍ରମେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବ ଏବଂ ତଦ୍‌ଦ୍ୱାରା ଅସଲ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ନିଧନ ଘଟିବ । ସାନ ଆକାରରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଘଟିଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ=ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଛାତ୍ର=ଜନଗଣ । ପୁଣି ଏକ ଶ୍ରେଣୀସମାଜ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ । ଏବଂ, ବୟସ୍କମାନେ ଯେ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ, ସେହି ପରିଚିତ ଅଭିଯୋଗଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ହଁ, ବହୁତ ବୟସ୍କ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ, ମାତ୍ର, ବହୁତ ପିଲା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବହୁତ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ।'

ଶୈଶବକାଳରେ ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ଶୋଚନୀୟ ଅଭାବ ରହିଥାଏ । ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ ଏତେ ତରତର ହେଉ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋଟେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରଖି ପାରୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ ଭଲ ପାଗ ହୋଇଛି, ତେଣୁ ଚୋରଦଳ ବୟସର ମୋ' ପିଲାମାନେ ଆଉ ମୋଟେ କୌଣସି କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯାଉନାହାନ୍ତି । ନିଜ ନିଜର କାଠବନ୍ଧୁକ

ଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦିନ ତମାମ ଖାଲି ଠୋ' ଠା' ଗୁଳି ଫୁଟାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ସେଇଟା ତୁଚ୍ଛା ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ପରି ଦିଶୁଛି; ମାତ୍ର ଟିକିଏ ଦୂର ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ ସହିତ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ପାଠ ବିଷୟରେ ଏହି ଅବହେଳା ମୋଟେ କ୍ଷତିକାରକ ହେବନାହିଁ । ବରଂ, ଆପଣାର ଖେଳସଉକରେ ଏତେ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରିଥିବାରୁ ସେମାନେ ପରେ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ପାଠରେ ମନ ଲଗାଇବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କରିବାଲାଗି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନେକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କର ଅଭାଗା ବଡ଼ଭାଇମାନେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧନାମକ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଖେଳଟିରେ ହିଁ ଏକାଧିକ ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ପ୍ରକୃତ କର୍ମସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିବାପାଇଁ ଚାହିଁ ବସିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଉଛି ।

ଏହି ଯାବତୀୟ କଥାରୁ ଏତିକି ନିଷ୍କର୍ଷ ବାହାରୁଛି ଯେ, ଶିକ୍ଷାରେ ଆଚରଣ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ; ଆମେ କ'ଣ ସବୁ ଜାଣିଛୁ, ଏଇଟି ଅପେକ୍ଷା ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଯାହା, ସେଇଟି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣିବାଟା ହିଁ ଶିକ୍ଷାରେ ସ୍ୱୀକୃତ ମାନ ହୋଇ ରହିଥିବ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଚେତନ ଭାଗଟି ବିକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ କିଞ୍ଚିତ୍ ଉତ୍ତେଜନା ପାଇଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ଏହି ଆଚରଣଟିକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ; ତାହା ସେହି ଭିତରୁ ହିଁ ଆକାର ଲାଭ କରିବ, ଭାରସାମ୍ୟଟି ଭିତରେ ହିଁ ରହିଥିବ । ବାହାରୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଆମେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବେଶ୍ ବୋଲ ମନାଇନେଇ ପାରିବା । ମାତ୍ର ଜୀବନ ହେଉଛି ବୋଲ ମାନିବାଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ । ଜୀବନ ହେଉଛି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟିକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଞ୍ଚିବା । ଅଚେତନକୁ ଚେତନରେ ପରିଣତ କରିବା, - ତାହାହିଁ ଜୀବନ ।

ଚରିତ୍ର ନିମନ୍ତେ ତାଲିମ ଦେବା ହେଉଛି ଏକ ଅଭିଶାପ । ଭିତରେ କେଉଁଠି ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ହେଉଛି ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ତା' ଦୃଷ୍ଟିରେ ସିଏ ଅଚେତନକୁ ଏକ ବୀଭତ୍ସ କୁଣ୍ଡ ପରି ଦେଖିଥାଏ, ଯାହାକି ପାଁଶ ଭିତରୁ ବାହାରିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଦେବ । ମାତ୍ର, ପରିଶେଷରେ ସେହି ଚରିତ୍ରର ହିଁ ଯାହାକିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । କବିମାନେ ଏହି କଥାଟିକୁ ସର୍ବଦା ହିଁ ଜାଣି ଆସିଛନ୍ତି ! ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ପାଠ ଦେଇ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଦେଇ ହିଁ ବିଚାର କରିଥାଉ । ତେବେ ସାନ ପୁଅ ଓ ଝିଅମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କର ପାଠପଢା ଦେଇ ବିଚାର କରୁ ?

ଯେତେବେଳେ ମୋ' ପୁରୁଣା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ କୌଣସି କାମ ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କରନ୍ତି, "ତୁମେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କରିଛ ତ ?" ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ସବାଆଗ ପଚରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ବାଳିକାର ସେହି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଥିଲା ବୋଲି ତାକୁ କିଛି ଅଧିକ ବେତନ ମିଳୁଥିଲା । ତା'ର ଚରିତ୍ର ମଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ; ମାତ୍ର ତା'ର ଆଦୌ କୌଣସି ଚରିତ୍ର ନଥିଲେ ମଧ ତାକୁ ସେହି ଅଧିକ ବେତନଟି ମଧ ଅବଶ୍ୟ ମିଳୁଥାନ୍ତା । ହଁ, ଯଦି ଚରିତ୍ରର ବିଚାର କରିବାକୁ ଆମପାଖରେ କିଛି ମାନଦଣ୍ଡ ରହିଥାନ୍ତା, ତେବେ ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ବାଛିବା ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି କୌଣସି ମାନଦଣ୍ଡ ନାହିଁ, କାରଣ ଆମେ ସେଥିପାଇଁ ସବାଆଗ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିନାହୁଁ । ବା, କରୁଥିଲେ ମଧ, କେବଳ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ତାହା କରିଥାଉ । ଅର୍ଥାତ୍, ଯେତେବେଳେ ନିଜ ଘର ପାଇଁ ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟକାରିଣୀ ଆବଶ୍ୟକ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସଚ୍ଚୋଟ କି ନୁହେଁ, କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିପାରେ କି ନାହିଁ, ବ୍ୟବହାର ଭଦ୍ର କି ନୁହେଁ, ଆମେ ସେହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥାଉ । ସିଏ ଆମ ଘରୁ ଚାମୁଚଗୁଡ଼ିକ ଚୋରି ନକଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଆମର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ । ଜୀବନରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆମେ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ବାହ୍ୟ ଜୀବନ ଦେଇ ଚିହ୍ନିଥାଉ : କେହି ଆମଲାଗି ଦରଜୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ତ ଆଉକେହି ଚାଉଳଡ଼ାଲି ଦୋକାନ କରିଥାନ୍ତି । ଆମେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନଟିକୁ ହିଁ ଦୁର୍ଗ ପରି କରି ରଖିଥାଉ । ଏବଂ, ଆମ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ହିଁ ଆମର ସାମୂହିକ ଜୀବନ ଏଡ଼େ ଶୁଷ୍କ ଏବଂ ଏତେ ବିପଜ୍ଜନକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନଟିକୁ ଆମେ ଆବେଗଗତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିପିଦିଆ ବୋତଲଟିଏ ପରି କରି ରଖିଥାଉ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କିମ୍ବା ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀମାନଙ୍କରେ ତାହାର କୌଣସି ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟେନାହିଁ ।

ମନୋବିଶ୍ଳେଷଣରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ରହସ୍ୟଟି ହେଉଛି, ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଟି ସକାଶେ ଏକ ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ? ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁର୍ଗଟିକୁ ଯେ ଆଲୋକ ଆଡ଼କୁ ଖୋଲି ଦିଆଯାଏ, ସମ୍ଭବତଃ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆରୋଗ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ସୁଯୋଗମାନ ରହିଛି ? ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି କେବଳ ଦିନରେ ବସୁଛି, ସେଥିରେ ସେପରି ବେଶୀକିଛି ସୁଯୋଗ ମିଳେନାହିଁ । ପିଲାଏ ପାଠ ପଢନ୍ତି, ପୁଣି ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ, ସନ୍ତକ ପରି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଟୋପି ବା ଟାଇ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ ମଧ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବସ୍ତୁତଃ ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନଟି ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏକ ଆବାସିକ

ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ବସ୍ତୁତଃ ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନଟି ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏକ ଆବାସିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତ ଅବସରମାନ ରହିଥାଏ; କିନ୍ତୁ , ଯେଉଁଠାରେ ଗୋଟିଏ ସମୁଦାୟରେ ବଡ଼ ପିଲାମାନେ ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଡ଼ ମାରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକମାନେ ଉଦାସୀନ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ "ସମ୍ମାନ" ପାଉଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତରେ କି ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ ? ହଁ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ଏକ ଆନୁଗତ୍ୟ ଥାଏ, ଏକ ଯୂଥଭାବ ରହିଥାଏ, ତାହା ତଥାପି ବାହ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ - ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁନାମ, ପରମ୍ପରା ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ପିଲା ପିଲା ଏବଂ ପିଲା ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରକୃତ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ଆଦୌ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିନଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, କେତେ ପ୍ରକାରର ନିଷେଧ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଗୋଡ଼ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥାଏ, କେତେ ପ୍ରକାରର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ନୈତିକ ନିୟମ ବଳବତ୍ତର ରହିଥାଏ । ଏହିସବୁ ନିଷେଧ, ନୈତିକତା ଓ ଭୟରୁ ଗୋଟିଏ ସମୁଦାୟ ମୁକ୍ତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକୃତ ସହଚାରିତା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

ମୋ' ମତରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ରହିଛି; ଏକ ମୁକ୍ତ ସମୁଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ତେବେ ଯାଇ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ ଦୁର୍ଗ ପରି ରଖିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବନାହିଁ, ଆବେଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଅବଦମନ ନଥିବ । କାରଣ, କୌଣସି କୁକୁର କଦାପି ଏକ ଜଞ୍ଜିରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବନାହିଁ । ଲୋକମାନେ ଏକଥା ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ, କୁକୁରଟାକୁ ଜଞ୍ଜିରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାରୁ ହିଁ ଆଖର ଯାବତୀୟ ମନ୍ଦ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ମୁଁ କାହାପାଖରୁ ଶୁଣିଥିଲି ଯେ, ନଅଟା ବେଳେ କଳାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ବିଷୟରେ ସହରମାନଙ୍କରେ କଟକଣା ଜାରି କରା ଯାଉଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା, କାରଣ ସେଠାରେ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନାରୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖା ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଗୋରା ମହିଳାଙ୍କ ପାଇଁ ରାସ୍ତାରେ ବାହାରିବା ଆଦୌ ନିରାପଦ ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଲି ଯେ, ଟ୍ରାନ୍ସ୍‌କାଇ ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁଠି କଳା ଲୋକମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରେ ନିଜ ମନୋମତ ଜୀବନଟିକୁ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ, ସେଠାରେ ଜଣେ ଗୋରା ମହିଳା ରାତି ଅଧରେ ଏକୁଟିଆ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲେ କୌଣସି ବିପଦ ଘଟିବାର ଆଶଙ୍କା ନଥିଲା । ଆମେ ତ ଭୁଲ୍ ପାଖଟିରୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ଆରମ୍ଭ କରୁଛୁ ଏବଂ ତେଣୁ ଅପରାଧ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଓ ଅପରାଧୀକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବାକୁ ଆମେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିବା ପଇସା ଏବଂ ସମୟ କେବଳ ନଷ୍ଟ ହିଁ

ହୋଇଯାଉଛି । ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ଚାପିକରି ରଖା ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜରେ ଅପରାଧ ଅବଶ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ; ଧୋବଟା କଳା ହୋଇ ଯାଉଥିବ ଏବଂ ଭଲ ମଧ ମନ୍ଦରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ମୁଁ ଏପରି ମଧ ଅନୁମାନ କରୁଛି ଯେ ଆମେ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଅନେକ ଶାରୀରିକ ରୋଗ ମଧ ଆମ ଆବେଗଗତ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକର ଅବଦମନ ଅଥବା ଅନଭିବ୍ୟକ୍ତି ସକାଶେ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । କାରଣ, ଗାଇଗୋରୁ, ବାଘ ଏବଂ ଘରଚଟିଆ ମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ଆମ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅସୁମାରି ଅନେକ ପ୍ରକାରର ରୋଗ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଅନ୍ତତଃ ଶାରୀରିକ ତଥା ମାନସିକ ଉଭୟ ରୋଗ ମଧରେ ଏହି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟଟି ରହିଛି ଯେ, ସେମାନେ ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ଜୀବନର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି ଓ ଜୀବନର ମୁକ୍ତ ଧାରାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଛନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ଆମ ଭିତରେ ପୋତି ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିବା ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ସମାଜପାଇଁ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ଠିଆ ନହେବେ, ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ଏଠାରେ ମୁଁ ଭାବନା ଉପରେ କିଛି ନକହି ଅନୁଭବ କରିବା ବିଷୟରେ ହିଁ କହିବି । ଶିକ୍ଷା ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବ ଏବଂ ତେଣୁ କେବଳ ପାଠଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରିବା ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରମାଣ ଜାଣିବା ମଧରେ କିଳି ହୋଇ ରହିବନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ଯାହାକିଛି ଗତିଶୀଳ ଉପାଦାନ ରହିଛି, ପ୍ରାୟ ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଏକ ଶିକ୍ଷାରେ ମୋ'ର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପାଠକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି କି ? ମୋ'ର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଥରେ କହୁଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ସବୁକଥାରେ ଥାନରେ ଅଥାନରେ ଖାଲି ଏହି ଅବଦମନ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଏବଂ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ବୀଭତ୍ସ ବନ୍ଦୀଶିବିର ଏବଂ ଯୌନଗତ ଦୁଃଖ ତଥା ଶସ୍ତା ଫିଲ୍ମ ବିଷୟରେ ହିଁ ଅଧିକ ଭାବୁଛି । ଉଦ୍‌ଭାବନ ଓ ବିଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଅଗ୍ରଗତି କରିଥିବା ସମୟରେ "ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି" ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସେଇଠି ରହିଯାଇଛି, ଏହି କଥାଟି କାନକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧାରଣ ଶୁଭୁଥିଲେ ମଧ ଏହାକୁ ତଥାପି ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ରହିଯାଇଛି, କାରଣ ଆମେ ହୃଦୟକୁ ଛାଡ଼ି ମସ୍ତିଷ୍କଟା ସହିତ ହିଁ ଆମର ଯାହାକିଛି କାରବାର କରିଛୁ । ଆମ ମଥାରୁ ଆମେ ଅଗଡ଼ମ୍ ବିଗଡ଼ମ୍ ଏତେସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ବାହାର କରିଛୁ, ଯାହାକୁ କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ, ଆମ ହୃଦୟକୁ ସେକଥା ମୋଟେ ଜଣାନାହିଁ । ଏବଂ, ଆମ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉଦ୍‌ଭାବନ ବଳରେ ଆମେ ସହରମାନଙ୍କ ଉପରେ ବୋମା ପକାଇ ପାରୁଛୁ ଏବଂ ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ ମଧ ତିଆରି କଲୁଣି । ତେଣୁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୋଚର ସହିତ ଏହି ବହିରେ ମୁଁ ଏତିକିମାତ୍ର କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ଯେ, ଆମେ ଆମ ଶିକ୍ଷାଦାନକୁ ଏପରି ଭାବରେ

ତିଆରି କରିବା ଯେପରିକି ହୃଦୟ ଆପଣାର ପଛରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଥାନଟିରୁ ଆସି ମସ୍ତିଷ୍କଯାଏ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ । ଏବଂ, ପାଠ୍ୟକ୍ରମ, ଶିକ୍ଷାନିୟମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଆମେ ତାହା କଦାପି କରି ପାରିବାନାହିଁ । ଆମ ମସ୍ତିଷ୍କଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ନାହିଁ; ଅବଶ୍ୟ ଯଦି ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କାଟି ପକାଇବାକୁ ଚାହିବା, ତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥା ହେବ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ଯେ, ଆମ ଶିକ୍ଷକ-ଟ୍ରେନିଂର ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶତଃ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରହିଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ଶିକ୍ଷଣପଦ୍ଧତି ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାହ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭାରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଅସଲ ଦାବୀଟି ପିତାମାତାମାନଙ୍କ ଆଡୁହିଁ ହେବ ଏବଂ, ସେମାନେ ଯେଉଁଭଳି ଶିକ୍ଷକ ଚାହୁଥିବେ, ସେହିଭଳି ଶିକ୍ଷକ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ଗୁରୁତ୍ୱର ସହିତ କହିବେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏକ ନୂତନ ସମାଜର ସ୍ଥାପନା ହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ଯଦି ସେମାନେ ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ମନ ନକରିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅଗ୍ରଗତି କରି ପାରିବେନାହିଁ । ରାଜନୀତିର ବାହାରେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆଧୁନିକ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧ୍ୟୟନଚକ୍ରମାନ ଖୋଲିବା ପାଇଁ କେତେକ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ମାତ୍ର ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ସେମାନେ ହୁଏତ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନାହାନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବା କୌଣସି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ତା' ନହେଲେ ସେଠାରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବୃଥା କଥାଗୁଡ଼ାଏ ସିନା କୁହା ଯାଉଥିବ ଏବଂ ଏଣେ ଶିକ୍ଷାଗତ ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିବ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଆକାରରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଅଥବା ଶକ୍ତିଶାଳୀ କୌଣସିଟି ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ଯିଏକି ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିପାରିଛି ,''ଆମେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଗୀର୍ଜା ସ୍କୁଲ ଅଥବା ସରକାରୀ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ଠିକ୍ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହୁଁ ଏବଂ ଆମେ ଏପରି ଏକ ସ୍କୁଲ ଦାବୀ କରୁଛୁ ଯେଉଁଠାରେ କି ଆମର ପିଲାମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇପାରିବେ ।'' ହଁ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପିତାମାତା ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି ଦାବୀଟିକୁ କରୁଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେମାନେ ଦେଶରେ ଏଠି ସେଠି ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାବରେ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସଂଗଠନ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଏହି ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନ ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା, ଏକାଠି ହେବା ବଡ଼ କଥା ଏବଂ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗକୁ ଆଣିବା ମଧ୍ୟ ବଡ଼ କଥା ।

ସଂଗଠନରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ବହୁତ ବିପଦ ରହିଛି, ମୋତେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଜଣା ଅଛି । ସଂଗଠନଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ବିଚାରର ଅକାଳମୃତ୍ୟୁ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ସଂଗଠନ ଭିତରେ କେତେ ବୈଠକ ଡ଼କାଯାଏ ଓ କେତେ କମିଟି ଏବଂ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଏ । ଗୋଟାଏ କମିଟି ତିଆରି କରିଦେଲେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିଯାଆନ୍ତି ଓ କମିଟି ସବୁକିଛି କରିଦେବ ବୋଲି ଭରସା କରୁଥାନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ଯେ ଆମେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପୁରାତନମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସମିତି ଗଠନ କରିବା ଏବଂ ସେଥିରେ ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଡ଼ାକି ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଏପରି ସମିତିଟିଏ କଦାପି ସଫଳ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ର ଭୟ ହେଉଛି । କାରଣ, ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନି ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ଅଧିକତର ଉତ୍ସାହରେ ପୁରାତନ ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକର ଚାରଣା କରିବାକୁ ହିଁ ମନ କରନ୍ତି । ଏବେ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଯାଇଥିବା ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାନ୍ତିନାହିଁ । ନିଜର ପିଲା ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରୁନଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦାବୀ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ବିଶେଷ କାମରେ ଲାଗି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ।

ପିତାମାତା ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଏପରି ଜାତୀୟ ସଂସ୍ଥା ରହୁ ବୋଲି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ଆଶା କରୁଛି, ଯିଏକି ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କ ସକାଶେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦାବୀ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହର ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ସେହି ସଂସ୍ଥାର ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ରହିଥିବେ । ଏକଥା ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ ଶାସନବର୍ଗ କଦାପି ଶିକ୍ଷାର ସଂସ୍କାରରେ କୌଣସି ନେତୃତ୍ୱ ନେବନାହିଁ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ରହିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଯେଉଁପରି ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସେହିପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତିଆରି କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ, ଏହି ଅଧ୍ୟୟନଚକ୍ରକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଦୌ ତିଆରି କରିବନାହିଁ । ଏପରି ଚକ୍ରମାନ ଆଗରୁ ତିଆରି ହୋଇ କେବଳ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଥବା ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନିଜ ଭଗବାନଟିକୁ ଖୋଜି ବାହାରିଛି, ଆମେ ତା' ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ସତର୍କ ରହିବା । ହଁ, ଅଧ୍ୟୟନ-ଚକ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ କରା ଯାଉଥିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମୀକ୍ଷାତ୍ମକ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ କରା ଯାଉଥିବ । ଏହି ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଲୋକମାନେ କ'ଣ ଖାଲି ପୁସ୍ତକପାଠ କରିବେ ଏବଂ ଆଲୋଚନା କରିବେ? ଖାଲି କଥା କୁହାହେବା ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏନାହିଁ । ପିତାମାତାମାନେ

ଆଲୋଚନା କରିବେ ଓ ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ସ୍ଥାନୀୟ ସ୍କୁଲ୍‌ର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ପାଖକୁ ଯାଇ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉନ୍ନତିବିଧାନ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ବି ଦେବେ। ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ପିଲାଙ୍କୁ ବେତରେ ମାରିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ସାଧାରଣରେ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବେ। ବାପାମାଆ ଉଦାସୀନ ରହନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ସଂଯୋଗସୂତ୍ର ନଥାଏ,- ସେଇଥିଲାଗି ଶିକ୍ଷାରେ ରହିଥିବା ବହୁତକିଛି ମନ୍ଦ ବିଷୟରେ କିଛି କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି କରିପାରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟକର ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ବି ମନେ ହୋଇପାରେ। କୌଣସି ସଜ୍ଞାନତା ନଥିବା ପିତାମାତାମାନେ ହିଁ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ପିଲା ପାଠକୁ ଜାଣୁ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ରହୁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି।

ତେଣୁ, ପିତାମାତା ମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିବି: ଆପଣମାନେ ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ସକାଶେ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ, ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କିଛି ସକାଶେ ହିଁ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ। ସାନ ସାନ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ(ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକ ସାନ ସାନ ହେବ, ପିଲାମାନେ କିଛି ଅଧିକ ବର୍ଷ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବେ, ଇତ୍ୟାଦି) ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠ ପକ୍ଷଟି ହାତରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ। ମସ୍ତିଷ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ ଉପରେ ହିଁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତୁ; ଦାବୀ କରନ୍ତୁ ଯେ, ପିଲାମାନେ ସମସ୍ତେ ଯାବତୀୟ ବାହ୍ୟ ଭୟ ତଥା ଘୃଣାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବ। ଯେଉଁମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ନେଇ ଚରିତ୍ରକୁ ପକାଇବେ ବୋଲି ବାହାରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ନୀତିବାଦୀ, ଯେଉଁମାନେ ନାନା ଉତ୍ପୀଡ଼ନର କାରଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କରନ୍ତୁ। ଆପଣମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାବିଷୟକ ନୀତି ଏହାହିଁ ହେଉ: ମୋ' ପିଲାଟି ସ୍କୁଲରେ ସବାଆଗ ଖୁସୀ ହିଁ ରହିବ। ଖୁସୀ ହେବାଟାକୁ ଏକ ଭୁଲ୍ ମାନଦଣ୍ଡ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଚିତ୍କାର କରି କହୁଛନ୍ତି, ଆପଣମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼ନ୍ତୁ, କାରଣ ସେମାନେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି। ଖୁସୀ ନଥିଲେ ଜୀବନଟା ଭରି ଏକପାଖିଆ ହୋଇଯିବ,ନାନା ବ୍ୟାଧିକୁ ଡ଼ାକିନେଇ ଆସିବ। ମନୁଷ୍ୟ ସେତିକିବେଳେ ଖୁସୀ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ ସିଏ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରେ; କେବଳ ନୂତନ ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି କରେନାହିଁ, ଚିତ୍ର ଆଙ୍କେ, ନକ୍ସା କରେ ବା କିଛି ଗଢ଼ିକରି ଦେଖାଇଦିଏ। ଯେଉଁଥିରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ଆଗ୍ରହ ରହିଛି, ସେଇଥିରେ ନିଜକୁ ଅଭିନିବେଶିତ କରି ରଖିପାରିଲେ ଏବଂ କୌଣସି ବିବେକ ଅଥବା ଚିନ୍ତା ତାକୁ ଆଘାତ କରୁନଥିଲେ ସିଏ ଖୁସୀ ରହିଥାଏ। ସମସ୍ୟା-ପିଲା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ନଥାନ୍ତି : କେବଳ ଅଖୁସୀ ପିଲାମାନେ ହିଁ ଥାଆନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଏହି

ଖୁସୀକୁ ଆପଣମାନେ ଭୁଲ୍ କରି ଆଦୌ ଏକ ପୁଲକିତ ହେବା ବୋଲି ଭାବିବେନାହିଁ । ସବୁଯାକ ସମୟରେ କେହି କଦାପି ଖୁସୀ ନଥାଏ, ଏବଂ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସର୍ବଦା ଉଦାର ହସଟିଏ ହସି ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସିଏ ସାଧାରଣଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ନାନା ଉପଦ୍ରବର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମୟରେ ଦୁଃଖକୁ ମଧ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା ଏବଂ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷା କେବଳ ଏତିକି କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆସୁଥିବା ଏହି ସାମୂହିକ ଦୁଃଖ ସହିତ ସିଏ ବାହାରୁ ଆସୁଥିବା କୌଣସି ଦୁଃଖକୁ ଆଣି ଯୋଡ଼ି ଦେବନାହିଁ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ପରି ଦୁଃଖର ଅନୁଭବ ମଧ ସେଇ ଭିତରୁ ହିଁ ଆସୁଥିବା ଉଚିତ । ଭଗବାନ ଆଦୌ ଆକାଶରାଜ୍ୟରେ ନାହାନ୍ତି: ସିଏ ଆମ ଭିତରେ ହିଁ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ, ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ ଘୃଣା, ନିଷ୍ଠୁରତା ଏବଂ ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉପଦ୍ରବକାରୀ ଶଇତାନରେ ପରିଣତ କରିଦେଉଛି । ଧର୍ମ ବାହାରେ ଥିବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ କାମରେ ଲଗାଇଛି ଏବଂ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ଘୃଣା, ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ଏବଂ ଭୟକୁ ବହୁଗୁଣିତ କରି ରଖିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ଆସିଛି, ଯେତେବେଳେ କି ଯାବତୀୟ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ପ୍ରଭାବରୁ ହିଁ ଭିତରେ ଥିବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ପ୍ରଭାବଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ପିତୃପ୍ରଧାନ ସମାଜ ଗୁଡ଼ିକର ସେହି ପୁରୁଣା ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିର୍ମାଣ କରିଛି ଏବଂ ପୃଥିବୀରୁ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ଏବଂ ଖୁସୀକୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ କରି ନେଇଛି । ❐

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

''ଶ୍ରୀମତୀ ଲିନ୍‌ସ୍''

୧୯୪୪ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୩୦ ତାରିଖ ଦିନ ମୋ'ର ପତ୍ନୀଙ୍କର କାଳ ହୋଇଗଲା । ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ମିଶି ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତିଆରି କରିଥିଲୁ; ମାତ୍ର ପଦାରେ ଜଣା ପଡ଼ିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଏତେବେଶୀ ଅସୁଖ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ, ସିଏ ବ୍ୟକ୍ତି-ପରିଚିତିର ପୁସ୍ତକରେ ମୋ' ନାମ ସହିତ ତାଙ୍କ ନାଆଁଟି ରହୁ ବୋଲି ସମ୍ମତି ଦେଇନଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେ ଲୋକାନ୍ତରକୁ ଚାଲିଗଲେଣି; ତେଣୁ ସିଏ କରି ଯାଇଥିବା ଚମତ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ମୁଁ କିଙ୍ଗ୍ ଆଲ୍‌ଫ୍ରେଡ୍ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲି । ତାଙ୍କର ପୁଅ ସେହି ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିଲା । ପ୍ରାୟ ୧୯୧୮ ମସିହା କଥା ହେବ । ଦିନେ ମୁଁ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବି ବୋଲି ସେତେବେଳକୁ ଯୋଜନା କରି ସାରିଥାଏ, ଏବଂ ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଉଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମପାଖରେ ପଇସା ନଥାଏ । ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ମୁଁ ଜର୍ମାନୀର ଡ୍ରେସ୍‌ଡ଼େନ୍ ଯାଇଥିଲି ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେହି କାଳରେ ମୁଦ୍ରାର ତୁଳନାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟ ଯେପରି ଥିଲା, ସେଠାରେ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଜଣେ ଧନାଢ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ସେହି ବର୍ଷ ସିଏ, ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ, ଜଣେ ଆମେରିକୀୟ ବନ୍ଧୁ ଓ ମୁଁ ମିଶି ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ କଲୁ । ସେଠାରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିୟା ଯାଇ ଆମେ ଅଷ୍ଟ୍ରିୟାରୁ ପୁନର୍ବାର ଇଂଲଣ୍ଡ ଆସିଲୁ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ଆମ ସହିତ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଉଠି ଆସିଥିଲା । ଭିଏନାର ଏକ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଦେବାଳିଆ ହୋଇଯିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କପର୍ଦ୍ଦକଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି ଏବଂ ଆଦୌ କିଛି ଜିନିଷ କିଣିହେବ କି ନାହିଁ, ଦିନେ ଆମେ ଉଭୟେ ବାହାରୁ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନୀକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲୁ । ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରସଂଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦେୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ଛାଡ଼ ପାଇଥିଲେ । ସିଏ ସବୁବେଳେ ଏତେ ଆଶାବାଦୀ ଥିଲେ ଓ ଏତେ ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ

ଦେଉଥିଲେ ଯେ, ଆମେ ବିଫଳ ହେବା ବିଷୟରେ କେବେ ଚିନ୍ତା ମଧ କରିନଥିଲୁ । ସିଏ ତିନିବର୍ଷ କାଳ କୌଣସି ଛୁଟୀ ନେଇନାହାନ୍ତି କାରଣ, ଅନ୍ତତଃ ଚଳି ପାରିବାକୁ ଛୁଟୀମାନଙ୍କରେ ମଧ ଆମକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଏକ ଅତିଥିନିବାସରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ୧୯୨୭ରେ ଆମର ବିବାହ ହେଲା । ତାଙ୍କ ନିଜ ଘରର ନାମ ସମରହିଲ୍ ଥିଲା ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପାଇଁ ମଧ ସେହି ନାମଟି ରଖିବାପାଇଁ ଆମେ ସ୍ଥିର କଲୁ । ପିଲାମାନେ ମତ ଦେଲେ ଯେ, ଯଦି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ ନୀଲ୍ ବୋଲି ଡ଼ାକିବେ, ତେବେ, ସେମାନେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧରୁ କେତେବେଳେ କାହାକୁ ଡ଼ାକୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ହୁଏତ କିଛି ଅଡୁଆ ବି ହୋଇପାରେ; ତେଣୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ପରିବାରଟି ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଲିଣ୍ଡ୍‌ସେ ଡ଼ାକିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଅଳ୍ପଦିନ ମଧରେ ସେଇଟି ''ଶ୍ରୀମତୀ ଲିନ୍‌ସ୍''ରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶତ ଶତ ପୁରାତନ ଛାତ୍ର, ପିତାମାତା ଓ ଅତିଥିଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ସେହି ନାମରେ ହିଁ ପରିଚିତ ରହିଛନ୍ତି ।

ଆମର ସହଚାରିତା ପ୍ରକୃତରେ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସର୍ବଦା ଅତି ବାସ୍ତବ, ଏବଂ ସଂଗଠନରେ ସେ ଅତୀବ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ ମୁଁ ତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସ୍କାଉଟ୍‌ଦଳ ମଧ ଗଢ଼ି ପାରୁନଥିଲି । ସିଏ ନିଜର ମଥା ଭିତରେ ହିଁ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ବହନ କରୁଥିଲେ । କୋଉ ପିଲା କେତେ ପଇସା ଦେଉଥିଲା ଓ କେଉଁ ବାପାମାଆଙ୍କ ଉପରେ କେତେ ବାକୀ ଥିଲା, ସେକଥା ତାଙ୍କର ମୁଖସ୍ଥ ଥିଲା । କେହି ନିଜର ଦେୟକୁ ପରିଶୋଧ ନକଲେ ସେ ରାଗି ଯାଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସର୍ବଦା ଏପରି ମଧ ଘଟୁଥିଲା ଯେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ପିତାମାତାଙ୍କର ଦେୟଟି ଦେବାପାଇଁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ହେଉନଥିଲା ଓ ସେତେବେଳେ ସେଇ ପ୍ରଥମେ ଏଡ଼େ ପାଟି କରି କହୁଥିଲେ: ''ଆପଣଙ୍କର ପିଲା ଏଠାରେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ଏବଂ ଅବସ୍ଥା ଟିକିଏ ଭଲ ହୋଇ ଆସିଲେ ଆପଣ ପୁନର୍ବାର ଆପଣଙ୍କର ଦେୟ ଦେବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ ।'' ବେଳେ ବେଳେ ଦଶଭାଗରୁ ଭାଗେ ପିଲାଙ୍କ ଆଡୁ ଆମକୁ ହୁଏତ ଆଦୌ କିଛି ମିଳୁନଥିଲା ।

ସିଏ ସ୍ୱଭାବତଃ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ମିଶି ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ରହ ରହିଥିଲା । ଲୋକମାନେ ଏଠାକୁ ଆସି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜର ଜୀବନକାହାଣୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହୁଥିଲେ, ଏବଂ ସିଏ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଶୁଣୁଥିଲେ । ମୋ' ନିଜର ଆଦୌ ଏତେ ସମୟ ହେଉନଥିଲା ଓ ମୁଁ ମୋ' ନିଜ କାମରେ ଖସି ଚାଲି ଯାଉଥିଲି । ଏତେ ଏତେ ଅତିଥିଙ୍କର ଖବର ବୁଝିବା ତାଙ୍କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ସିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଜାଣିଥିଲେ, ଚିତ୍ର ଆଙ୍କୁଥିଲେ, ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଥିଲେ ।

ମାତ୍ର ଏତିକିରେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ରଟିକୁ ଦେଇ ହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଉଷ୍ମତା ଓ ମହାନ୍ ସହାନୁଭୂତି କେତେ ବୟସ୍କ ଓ ପିଲାଙ୍କୁ ଆମ ବୈଠକଖାନାକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆଣୁଥିଲା । ସିଏ ଜଣେ ସର୍ବଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା ନାରୀ ଥିଲେ ବୋଲି ଏକ ଚିତ୍ର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଆବେଗଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ତାଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ଧରା ପକାଇ ଦେଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ନିଜର ଅନୁକମ୍ପା ଦେଖାଇବାରେ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଉଥିଲେ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଜଣେ ଜଣେ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ସେ ଦୁଇଟି ଅଣ୍ଡା ଦେଉଥିଲେ ତ ଆଉ କାହାକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦେଉଥିଲେ । ନିଜର ସେହି ଦୁର୍ବଳତାଟିକୁ ସିଏ ନିଜେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ନିଜକୁ ଉପହାସ ବି କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଆଦୌ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ନଥିଲା । ଆମ ସ୍ୱୟଂଶାସନର ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସେ ହୃଦୟ ଭିତରୁ ମୋଟେ ଭଲ ପାଉନଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର ଏବଂ ସମସ୍ୟାବହୁଳ ଥିଲା ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ସେ ତରତର ହୋଇ ନିଜେ ନିଜେ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ମୁଁ କହୁଥିଲି ଯେ, ବ୍ୟାପାରଟି ସମଗ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀର ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିଁ ତାହାର ସମାଧାନ ବାହାର କରିବ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଉତ୍ତମ ଫଳ ଦେଇ ପାରୁଥିଲା । ଅମୁକ ଅମୁକ ତିନୋଟି ଝିଅ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ରହିବେ ବୋଲି ସିଏ ସ୍ଥିର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ମୋଟେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସହିତ ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ଜିଦ୍ କଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ପତ୍ନୀଙ୍କର କଥା ହିଁ ନିୟମରୂପେ ଗୃହୀତ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ଘରୋଇ ବ୍ୟାପାରମାନଙ୍କରେ ଜଣକର କଥାକୁ ହିଁ ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଉଚିତ; ତା'ନହେଲେ କେବଳ କୋଠରୀ, ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ପରିଚାରକ ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଉପୁଜୁଥିବା ସାମୂହିକ ଝଗଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ବୁଝି ହୁଏତ ସମସ୍ତ ବର୍ଷାର୍ଦ୍ଧଟି ବରବାଦ ହିଁ ହୋଇଯିବ ।

ଖାଦ୍ୟ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଏକ ଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ ଧାରଣା ରହିଥିଲା ଏବଂ ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ସିଏ ସ୍ଥିର କରି ନେଇଥିଲେ ଯେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିମାପକ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେଇପାରିବେ । ପୂରା ଗହମ ଅଟା ହୋଇ ରୁଟି ତିଆରି ହେବ, କଞ୍ଚା ଓ ସିଝା ପନିପରିବା ରହିବ, ପ୍ରଚୁର କ୍ଷୀର ଓ ପ୍ରଚୁର ଫଳ ମଧ୍ୟ ମିଳିବ । ଫଳ ପାଇଁ ଆମକୁ ସର୍ବଦା ବହୁତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଫଳରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ରହୁଥିଲା ଓ ଚାରିପାଖରେ କୌଣସି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଦଶଜଣ ସେଥିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ସିଏ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ବ୍ୟାୟାମରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୂତ ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । ଖୁବ୍ ଭଲ ଟେନିସ୍ ଖେଳୁଥିଲେ ଓ ବହୁତ

ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜ ଶୈଳୀଟି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ପାଣିକୁ କେଡ଼େ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଓ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ପହଁରୁଥିଲେ । ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ସେ ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ । କେବେ କୌଣସି ଆଳସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲେ, ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ପାଟିରେ ବହି ପଢି ଶୁଣାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ଗୀତ ଗାଇବା ସମୟରେ ପିଆନୋ ବଜାଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଓ ନିରାନନ୍ଦର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣୁଥିଲେ । କେବଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବର୍ଷାର୍ଦ୍ଧଟିର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ତାଙ୍କଠାରେ କ୍ଲାନ୍ତିର କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଭାସ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ବିଶ୍ରାମ ନେବା ସକାଶେ ସେ ବିଦେଶକୁ ଭ୍ରମଣରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ଅଥବା ଜାହଜଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ଭ୍ରମଣରେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ପାଉନଥିଲେ ମଧ ମୁଁ ତଥାପି ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ସହିତ ଯାଉଥିଲି । ମୋ' ଭିତରେ ଥିବା କୃପଣଟି ଜଳଯାତ୍ରାରେ ଏତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଲାଗି କୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ଓ ସବୁବେଳେ ଆମ ୱାର୍କ୍‌ଶପ୍ ଲାଗି ଲେଦ୍ ମେସିନ୍‌ଟିଏ କିଣିବା ସକାଶେ ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲି । ତଥାପି, ତାଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଯାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିବିନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ହୁଏତ ବଡ଼ ଅଳ୍ପସୀମିତ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି ଓ ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କଦାପି ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ହୋଇ ପାରିନଥାନ୍ତା । ମୁଁ ସ୍କଟ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ସାନ ଜାଗାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି ଏବଂ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସିଏ ପ୍ରବାସରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାର ବିଚାରଟି ମୋ'ଠାରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା,- ଏଥିରେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିଟି କିପରି ରହିବ, ସେଇଟି ମଧ ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରସୂତ ହୋଇନଥିଲା । ମାତ୍ର, ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ସମରହିଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ସେହି ସଂଗ୍ରାମ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ପାରି ହୋଇ ଯେ ତଥାପି ତିଷ୍ଠି ପାରିଥାନ୍ତା, ସେକଥାରେ ମୋ'ର ଘୋର ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି । ସିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ସାହସର ଧାରିଣୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଶିଶୁର ମନୋବିଜ୍ଞାନକୁ ବୁଝିବାରେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିଚକ୍ଷଣତା ମଧ ରହିଥିଲା, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ସିଏ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ସହଚାରିଣୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ସେହି ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାରେ ତାଙ୍କର ଅତୁଟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏବେ ମଧ ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୋ' ପାଖକୁ କେତେ ଚିଠି ଆସୁଛି, ଯେଉଁଥିରେ ସେମାନେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ଏବଂ ସହାନୁଭୂତି ହିଁ ମୋର ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ମୋ'ର ପତ୍ନୀ ସ୍ୱଭାବତଃ ଜଣେ ଗଠନକାରିଣୀ ଥିଲେ ଏବଂ, ଏକାଠି ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଗଢିଥିବାର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଫେରିଆସନ୍ତା ବୋଲି ଇଚ୍ଛାବ୍ୟକ୍ତ କରି ସେ ମୋତେ କେତେଥର କେତେ କଥା କହୁଥିଲେ । କୌଣସି କିଛିକୁ ଗଢିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ-ବା ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସିଏ ଆଉ ସେଥିରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉ ନଥିଲେ । ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଓ ଆଶା କେବେହେଲେ ଉଣା ହୋଇନଥିଲା । ମାତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧ ପାଖକୁ ପାଖକୁ ଆସୁଥିବା ହେତୁ ଆମକୁ ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ନେଇ ଆଉଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିବାକୁ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ସତେଅବା ସବୁ ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ିଲାପରି ଲାଗିଲା । ଏପରି ଅନେକ ସମୟରେ ଘଟେ ଯେ ଅତୁଳ ଶକ୍ତି ଓ ଜୀବନଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅଗ୍ନିକୁ ହିଁ ଇନ୍ଧନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ହାତ ପକ୍ଷାଘାତଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଗଲା, ତା'ପରେ ସେ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଲେ । ତାଙ୍କର ଜୀବନ କ୍ରମେ ଅବସନ୍ନ ଓ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଲା । ସିଏ ଯେ ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇ ରହିବେନାହିଁ, ସେହି କଥାଟି ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଅତିଶୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଚାଲିଗଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ସତେଅବା ମୁକ୍ତି ହିଁ ପାଇଲେ ବୋଲି ଆମେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲୁ ।

ଏକ ଉତ୍ତମ ଜୀବନ, ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣସମର୍ପିତ ଜୀବନ । ଅନେକ ବାଳକ, ବାଳିକା ଏବଂ ବୟସ୍କ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିଟିକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବେ; ସିଏ ସେମାନଙ୍କୁ କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, କେତେ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ କେତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ! ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ଧନୀ ହୋଇ ଏହି ଜଗତରୁ ବିଦାୟ ନେଇଛନ୍ତି; କାରଣ, ସିଏ ସବୁବେଳେ ନୂତନ ଏବଂ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କିଛି ନା କିଛି କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, କେତେକ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ପିଲାଙ୍କର ଜୀବନରେ ସୁଖ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ସିଏ ଯେତେ ଅଳ୍ପ ହେଉ ପଛକେ, ସର୍ବଦା କିଛି କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ମୁଁ କେବଳ ସମରହିଲ୍‌ର ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏକଥା କହୁନାହିଁ: ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀର ସେହି ଅଗଣିତ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହୁଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାପାମାଆ ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରେମର ସନ୍ଦେଶଟି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ସେମାନେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ସୁଖର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ସିଏ ଜୀବନସାରା ସେହିଟିକୁ ତ ଆଗେଇ ନେବାକୁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସ୍ମାରକୀ ପାଇଁ ସୌଧଟିଏ ତିଆରି କଲେ ସମୟକ୍ରମେ ତାହା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ; ମାତ୍ର ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଯାହାକିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ,

ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଚିରନ୍ତନତାର ସୀମାକୁ ହିଁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ ଏବଂ, ପିଲାମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ତାହା କ୍ରମପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ଏପରି ଏକ ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ଯାହାକି ଶାଶ୍ୱତ କାଳ ଲାଗି ବହି ଚାଲିଥାଏ । ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିଫଳକଟି ଉପରେ ଏହି ବାକ୍ୟଟି ହିଁ ଲିଖିତ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ :

''ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଆଗାମୀ କାଲିର, ତରୁଣକୁଳର ଏବଂ ଶାଶ୍ୱତ ଆଶାର ।''
